De roman der getrouwde vrouwen

Een studie van huwelijksleven

Jeanne Reyneke van Stuwe

bron
Jeanne Reyneke van Stuwe, *De roman der getrouwde vrouwen. Een studie van huwelijksleven*. L.J. Veen, Amsterdam z.j. [1931]

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/reyn008roma02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

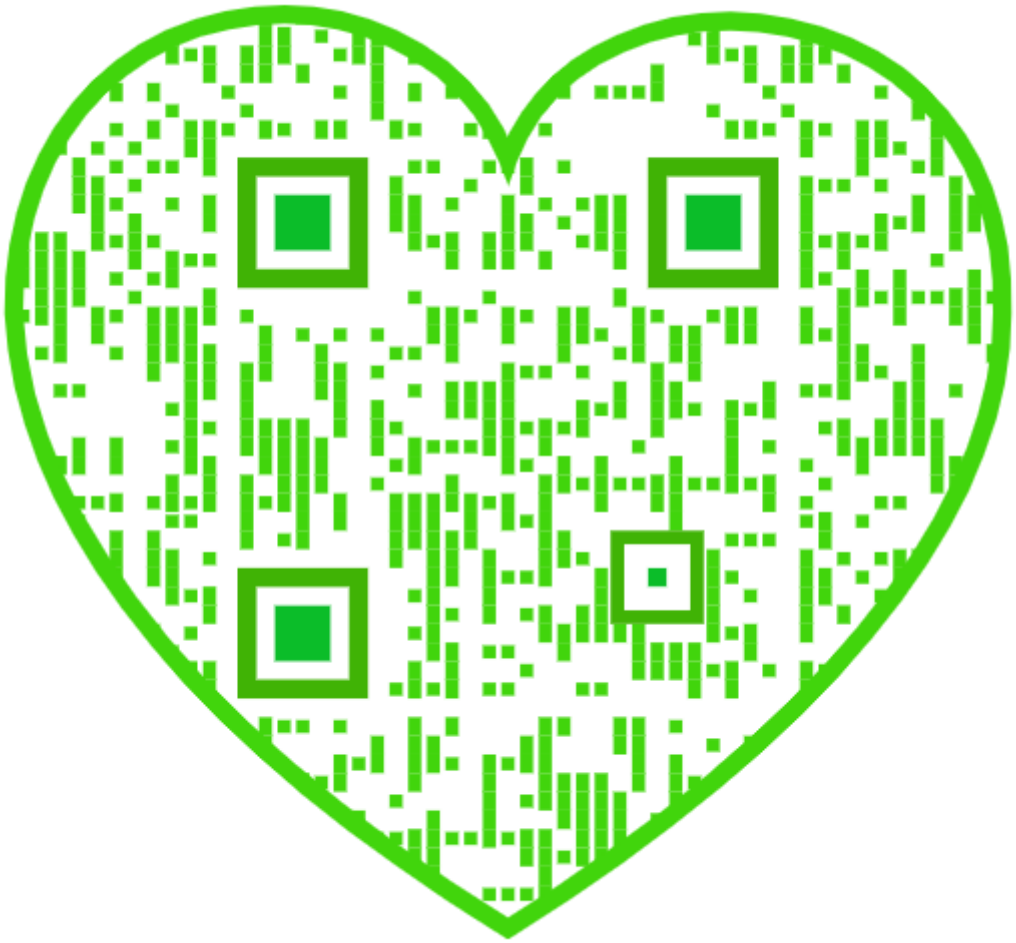

Inleiding.

Al meer en meer kom ik tot de overtuiging, dat niets ons verder brengt in menschenkennis en psychologisch inzicht, dan een getrouwe biecht van werkelijk-gebeurde feiten.

Wat weten de menschen om ons heen van de innerlijke roerselen, waardoor onze ziel wordt bewogen? Hoe kennen wij zelfs-degenen, die ons het naaste staan? Hoe oneindig veel, hoe ontstellend veel, blijft ons verborgen in het zieleleven onzer naaste verwanten en vrienden; en in hoe *vele* gevallen zou het *tout savoir c'est tout pardonner* in toepassing moeten worden gebracht, als wij... *als* wij maar wisten...

Gelukkig is er den laatsten tijd een strooming merkbaar, die verschillende auteurs er toe drijft, hun authentieke dagboeken, memoires, brieven, levensherinneringen, in het publiek openbaar te maken; en ik kan niet anders dan het uitgeven van deze 'bekentenissen' ten warmste aanbevelen.

'O! help ons!' zou ik allen schrijvers en schrijfsters willen toeroepen, 'help ons, elkander en onszelven beter te begrijpen; stel ons in staat, elkander nà, te voelen in *vergevende* of *vergeving vragende* sympathie!'...

Wanneer een bekend persoon gestorven is, dan, zeker, worden er vaak boeken over hem geschreven. Maar dat is niet voldoende! Vanbinnen-uit moeten wij de zielestem hooren; en daarom, wie dagboeken bezit, doe ze het licht zien; of men geve toestemming tot het publiceeren van vertrouwelijk geschreven brieven.

De woorden schroom, pudeur, conventie en dergelijke zijn hier slechts de quasi-schoone maskers voor zelfzucht, of voor verkeerd-gevoelde bescheidenheid. In onzen tijd van ziels-onderzoek, van psycho-analyse, en het mathematisch 'meten' van psychische aandoeningen, worden wij, meer dan door dit alles, gebaat, door een vrije, openhartige biecht van zelf-doorleefde gemoedsgewaarwordingen.

Ook dit boek, *De roman der getrouwde vrouwen*, is een poging, om een tipje van den sluier op te lichten die alle innerlijk leven bedekt. Want dit boek is niet louter een fictie, maar is *op waarheid gegrond*.

Hoezeer de omstandigheden ook door mijn fantasie gewijzigd zijn, de diepste realiteit der gevoelsondervindingen is juist zoo en precies als zij in werkelijkheid is doorleefd, weergegeven. Dezen in romantischen vorm te mogen beschrijven, is mij door de betrokken personen toegestaan, en men vindt hier dus vertrouwelijk gedane verhalen van 'echte' doorlevingen, die ik op mijn eigen wijze en *vus à travers mon temperament*, heb naverteld.

Het leege, het onbevredigde, - het hunkeren en klagen van vele vrouwenzielen, die lijden en verkwijnen *in silence and solitude* - èn tevens de manieren, waarop zij een aanvulling zoeken voor wat hun ontbreekt, - dit te openbaren als een verklaring, als een verontschuldiging, als een heilzame waarschuwing misschien! is het doel van dit boek.

JEANNE REYNEKE VAN STUWE.

Eerste hoofdstuk

I.

Daar klonk in de verte, luid en vroolijk door de heldere Novemberlucht, een schetterend signaal op den jachthoorn.

En de wachtenden in de auto's, aan den rand der heide, zagen den schilderachtigen jachtstoet naderen.

Eerst, in een snelle wemeling van wit en bruin, kwamen de honden aangesneld, huilend, snuivend, en met kort, scherp geblaf. Snuffelend, met den neus vlak op het spoor, de buik haast op den grond in den gestrekten ren... Pal achter de meute reden de master, de huntsman en de whip; de vergulde boog van den hoorn om de borst van den huntsman glinsterde in de lichte zon.

En daarna, in een aaneengesloten cavalcade, galoppeerde de stoet van ruiters en amazones, en, zooals zij daar áánstormden, leek het, of zij triomfantelijk bezit kwamen nemen van de breede heide-vlakte.

- Mooi! mooi! zei Maria enthousiast, die, met haar man Derck, haar broer Jan van Rodehorst, haar zwager Emil Eeckman van Tijl, (de echtgenoot van haar zuster Fernande) en Reine, haar jongste zuster, tot de toeschouwers in de auto's behoorde.

De heeren knikten in kalme appreciatie, na haar geestdriftigen uitroep. Men had zoo'n tooneel immers al zoo dikwijls gezien, nietwaar?...

- Jazeker! gaf Maria toe, maar het is toch telkens weer nieuw. 't Eene jaar schijnt de zon niet, zooals nú wel't geval is, -dan is alles zoo vreemd-somber, en mistig-grijs; en zonder er bij te denken, citeerde zij uit Poe's Ulalume:

> The skies, they were ashen and sober,
> The leaves, they were withering and sere...

Een ongeduldige schouderschok van haar man Derck, een fijn-spottend glimlachje om den dun-gelipten mond van Emil

Eeckman van Tijl, deed haar plotseling afbreken; de nonchalante opmerking van haar broer Jan:

- Jij, met je eeuwig geliteratuur... was daartoe niet eens noodig geweest.

Het werd in haar eigenaardig-behoud-zieke familie maar nauwelijks geduld, dat zij een 'schrijfster' was; ook haar man had het noode gezien, dat zij in haar huwelijk haar 'schrijverij' niet opgaf, en zelfs nu, na bijna twintig jaren, was hij, de conservatieve notaris, er nóg niet aan gewend; het was, als het ware, in zijn leven een pijnlijke plek, waaraan hij maar liefst niet werd geraakt. En Maria ontzag zoo veel mogelijk zijn gevoelens in deze; zij bracht hem nooit meer haar boeken met een hartelijke opdracht, zooals in het begin van haar trouwen, in de naïeve, verwachtingsvolle hoop, hem langzamerhand wel met het feit te zullen verzoenen; maar dat hij het zelfs niet velen kon, als zij eens een aanhaling deed uit een anderen auteur...

Enfin, zij wilde geen discussie beginnen, want om niets ter wereld wilde zij de feestelijke stemming op Rodehorst, die er heerschte ter gelegenheid der zilveren bruiloft van haar broer George en haar schoonzuster Laurine, verstoren.

De man te paard, die het vossennest langs den grond sleepte, om den honden *scent* te geven, was maar weinig den jacht-stoet vóór.

Als een levend-geworden, bewegelijke plaat vertoonde zich de kleurige ruiterbende tegen den wijkenden achtergrond van het donker bosch.

De roode jachtrokken, de uniformen, de bruine en zwarte en muisgrijze paarden, en hun vlugge zwenken en wenden, het wriemelend kluwen der opgewonden honden, die raasden en krijtten over het veld, - dat alles hield den voor indrukken zoo vatbaren geest van Maria met kracht geboeid.

Aan deze Hubertus-jacht namen wel een vijftig personen deel, waaronder ook een zestal leden der familie: George, met zijn vrouw Laurine en hun zoon, de vierentwintigjarige George, die, ter onderscheiding met zijn vader, bij afkorting 'Geo' werd genoemd; Fernande, de echtgenoote van Emil Eeckman van Tijl; Madelon, de vrouw van Jan van Rodehorst, die na gescheiden te zijn van haar eersten man, met dezen was hertrouwd, en de beide jeugdige dochters van Reine: Folly en Ips.

Er werd: halt! gecommandeerd, want vóór in den stoet liep een los paard mee...

Reine rees al angstig overeind van haar plaats... zou soms een der meisjes...

Maar Jan van Rodehorst, die niet van ‘zenuw-uitingen’ hield, wenkte zijn zuster al bedarend toe... want daar zagen zij reeds, hoe een jonge luitenant kwam aangedraafd, die den bijnaam droeg van ‘de prins van Wales’, omdat hij in het veld altijd ongelukjes had: ‘dat zijn paard in een kuil trapte’, ‘dat hij een beugel verloor’, en al dergelijke meer. Onder algemeene hilariteit ving hij zijn paard weer op, en heesch zich opnieuw in den zadel.

Neen, Reine wist het ook wel; Folly en Ips hadden een veel te vasten en zekeren zit; zij reden schrijlings als jongens; om hun 't diepe inzitten in 't zadel te leeren, had hun instructeur hen, toen ze nog kleine kinderen waren, altijd zonder stijgbeugels laten oefenen. Ook hindernissen namen zij met een verbluffende securiteit: zij vierden de teugels, en reden in een lossen hand-galop er op aan. O, wat viefheid en lenigheid betreft, werden haar meisjes door niemand overtroffen, en het was Reine altijd een intens genot haar dochters te paard gade te slaan.

Bij de lage heggen was het een geagiteerd drijven en dringen, en het duurde niet lang, of deze waren dan ook omgerukt en lagen weldra plat getrapt tegen den grond.

Maar vol animo en in lachende scherts werd de rit vervolgd, en de auto's zetten zich in beweging, en reden naar de plaats van de *kill*.

De sliptrekker wachtte daar reeds, in zijn handen het reusachtige stuk vleesch, als belooning voor de honden. Bij hem stonden, afgestegen, de jagermeester, de huntsman en de whip; en toen de deelnemers allen verzameld waren, wierp hij het versche, malsche brok hoog in de lucht.

Nog vóór het neerkwam, hadden de wilde honden in woeste begeerigheid het al gegrepen; schrap zetten zij hun lage, sterke pooten op den grond, en rukten en trokken aan het vleesch, onder zenuwachtig en schel gejank.

- La curée, zei Maria, eer zij zich had kunnen bedenken, maar niemand lette op haar, want de jonge jagermeester, Geo van Rodehorst, trad op de dames toe, en overhandigde aan elke

deelneemster voor de aardigheid een *brush*, bestaande uit een paar groene taxis-twijgjes, met een groen strikje er aan, - de Sint Hubertus-kleur.

Deze attentie werd zeer gewaardeerd; het gezelschap was, hoewel vermoeid, uiterst voldaan; het was een prachtige rit geweest, verzekerden allen, ofschoon, door de zon, voor de paarden misschien wat zwaar, want hevig dampend kwamen zij aan de kill; maar het veld was in uitstekende conditie geweest, en allen roemden den pittigen herfstgeur en de verrukkelijke frischte der atmosfeer.

Jan van Rodehorst, die wegens een lichte indispositie niet aan den rit had deelgenomen, trad op zijn vrouw toe, die, als heer te paard zittend, in haar langen rijmantel van onberispelijke coupe, die haar slanke figuur als in een vorm mouleerde, nog haast een jong meisje leek.

-Wat zie ik? vroeg hij, zeer ontevreden.

Hij had gezien, dat Madelon, in plaats van de gewone wieltjes aan haar sporen, er scherpe punten aan droeg, die wel als felle dorens moesten steken. Zij had er ook een flink gebruik van gemaakt, zooals de roode bloedsporen toonden, die zich afteekenden langs de flanken van haar hijgend paard.

Zij lachte luid haar zorgeloozen, hoogmoedigen lach, en gaf hem een speelschen tik op den schouder met haar bamboe rijstokje; maar evenmin als zijn oudere broer George verstond Jan een levensopvatting van louter luchthartigheid; het fond van zijn natuur was degelijkheid en solide ernst, en Madelon dacht wel eens:

Hoe ben ik er toch toe gekomen, dezen zwaarwichtigen man als tweeden echtgenoot te nemen?

Och, dacht zij dan weer, achteloos: ook mijn eerste man beviel mij niet; die was me weer te uitsluitend frivool, zoodat 't me een verlichting was, toen ik van hem scheidde...

Reine, uit haar auto gestapt, trachtte haar dochters te naderen, en een paar woorden met hen te wisselen.

Maar de jonge meisjes, dronken van opgewondenheid, staakten hun flirt niet met de aanwezige jongelui, die de rijke schoonheidjes volhardend omzwermden.

En Reine bleef op een afstand staan, - en het kwam haar voor, als ware dit altijd zoo met haar het geval geweest; zij had

steeds op een afstand gestaan van haar man, die, toen zijn eerste oppervlakkige verliefdheidsroes voorbij was, haar altijd als *quantité negligeablé* had behandeld, en die haar op zijn reizen, - hij was zeeoflicier, - maar al te gemakkelijk, - zij was daar zeker van, vergat... En later was zij op een afstand van haar kinderen gebleven... bedeesd van natuur, en altijd vervuld van verlegenheidsvrees, had zij zich nooit laten gelden, en nooit een plaats in het leven veroverd...

Neen, nooit... nooit...

Zij glimlachte, het haar eigen matte glimlachje, dat niet vroolijk en niet treurig was. Zij had, in den langen loop van den tijd, leeren berusten, en haar leeg en eenzaam leven aanvaard.

En zij benijdde nauwelijks meer andere vrouwen, die midden in het leven medeleefden... ofschoon zij nog wel eens dacht:

Dát te kunnen, is, wat men noemt: ‘het geluk...’

II.

Het zware, massieve, uit grijze steen opgetrokken Rodehorst, lag als een logge kolos, temidden der ontbladerde boomen.

Groot, vierkant, het midden-gebouw. Langwerpig de beide zijvleugels, die aan weerskanten liepen van het binnenplein, dat met gele klinkers was bevloerd. In het midden daarvan een fontein, die dit jaar de nieuwigheid had gekregen, bellen te kunnen blazen.

Om het enorme voetstuk der fontein waren steenen banken ingebouwd.

In het midden van het hoofdgebouw verhief zich, boven een breed-uitloopenden granieten trap, de monumentale voordeur. Vandaar kwam men in de hall, waaromheen aan drie kanten, een kolossale eikenhouten trap, onderbroken door twee portalen, naar boven voerde.

Tegenwoordig was de hall gemeubeld ‘zooals het behoorde’, met diepe leeren clubfauteuils en een eikenhouten refectoriumtafel. In vroeger jaren lag de groote ruimte, toen nog ouderwetsch ‘trapzaal’ geheeten, leeg, boven het glad-witte marmer. Alleen had, in een der hoeken, een honden-hok gestaan, groot als een huisje, geel-geschilderd, en met een deur, die toegang gaf tot de binnenruimte ervan, waar de nachtmanden der huishonden stonden.

Vroeger ook brandden er slechts staande lampen op de kolommen van de trapleuning, onderaan en bij de portalen; nu daalde uit den hoogen lichtkoepel een machtige koperen electrische kaarsenkroon omlaag, die een hellen schijn wierp over de hall, de trappen, en zelfs de bovengalerij.

Hoe uitgebreid van afmetingen ook, het huis was altijd vol leven en vertier.

George van Rodehorst, een ‘landedelman van het antieke soort’, zooals zijn vrouw Laurine, half geringschattend, half prijzend, te zeggen placht, - zou, en zijn eenige zoon was ‘van hetzelfde kaliber’ als zijn vader, - zou aan een stil en rustig bestaan de voorkeur hebben gegeven. Een... misschien gelukkig, misschien noodlottig toeval evenwel, had hem de vrouw doen kiezen, die in alles zijn tegenbeeld was.

Laurine van Rodehorst, frivool, coquet, gepassioneerd, bezat alle qualiteiten, om de châtelaine in een dergelijk milieu te zijn. Maar dan ook werkelijk de *châtelaine*.Niet een eenvoudige landedelvrouw, die ‘met een korfje aan den arm’ haar ‘onderhoorigen’ bezoekt, een Zondagsschool, een naaikransje en een muziek-vereeniging leidt, - maar een schitterende, vorstelijke verschijning, die haar geheele omgeving domineert, die, als vanzelfsprekend, door haar persoonlijkheid, iedereen imponeert, en alles en elk naar haar hand weet te zetten.

Het landgoed was te Wassenaar gelegen, en de dichte nabijheid der stad 's Gravenhage, stelde Laurine in staat, daar alle concerten, comedievoorstellingen en gezelschappen te bezoeken, die zij verlangde, en maakte het haar eveneens mogelijk, Rodehorst het middelpunt van een society-kring te doen zijn. De ruimte van het huis liet haar toe, zooveel logé's te vragen, als zij wilde, en George, die zich in het begin van het huwelijk ‘met hand en tand’ had verzet tegen de groote veranderingen in het leven, dat hij van zijn vroegste jeugd af gewend was geweest te leiden, - was al lang geëindigd met zijn verzet, en berustte in alle willen en grillen zijner vrouw.

Hij liet haar garages bouwen en automobielen aanschaffen; hij nam in koele gelatenheid de berichten in ontvangst, dat zij die en die logé's had geïnviteerd, en dien en dien avond een diner, een bal, of een muzikale soirée geven zou. Hij berustte in de electrificatie van zijn huis, in het aanleggen van een koud- en

warmwaterleiding, in het bijbouwen van een groote serre, ofschoon zijns inzien al deze ‘nieuwigheden’ het karakter van het huis veranderden, *verminderden*.Maar Laurine riep eens, zóó smalend:

- Het karakter! Ja, die steenklomp heeft nogal veel ‘karakter!’ Dat huis heeft niet eens een bizondere bouwstijl, is daar maar zoo recht en slecht neergezet! 't Is precies zooals de eigenaren zelf ook altijd waren; plomp, rustiek, zonder geur of fleur...

Zoodat George voortaan altijd onmiddellijk toegaf, en zelfs niet tegenstreefde, toen zij de mooie oude fontein op het binnenplein ‘verkinderachtigde tot bellenblazer’.

Rust in huis, vrede, vrede, - dat was zijn eenig verlangen. En rust had hij thans werkelijk na al die jaren verkregen, tenminste een betrekkelijke rust, - maar hij wist zelf alleen tot welken prijs...

Natuurlijk waren de wijzigingen, die Laurine voorstelde, ook wel eens verbeteringen gebleken. Zoo was de serre, zonnig, licht, een der gezelligste vertrekken van het huis geworden; Laurine had haar als ‘morgenkamer’ ingericht, en zijzelve en alle gasten zaten er altijd graag. En ook de fontein was een bizondere en nieuwe attractie. De verborgen machine blies uit een dozijn gaten voortdurend bellen omhoog, die met waterstof, in plaats van met lucht waren gevuld; en op een stillen, zonnigen dag, als de bellen alle kleuren van den regenboog weerspiegelden, maakte het schouwspel inderdaad, zooals Laurine voorspeld had, een wonderfraai effect.

Ook in de ‘landelijke’ consumptie van Rodehorst had Laurine een radicale verandering gebracht. Zij had hors d'oeuvre en sandwiches ingevoerd, cocktails, aardappelchips en gezouten amandelen; caviaar en champagne waren geen hooge uitzonderingen meer; in de provisiekamer verschafte een ijskast steeds ruw ijs; bij wildbraad of gevogelte werd niet meer de aloude appelmoes geserveerd, maar geprepareerd grapefruit uit blik, meloen-salade, of crème de marrons glacés aux amandes, welke laatste lekkernij zij regelrecht uit Périgord liet komen, tegelijk met de versche truffels.

En met de nieuwe spijzen en dranken had ook, bij bals en

soirées, een jazzband haar intrede gedaan, in plaats van de ‘drie violen en een bas, bas, bas’, zooals de kinderen van Rodehorst eertijds zeiden, als bij hen aan huis een ‘partij’ werd gegeven.

O, toen Laurine als jonge, bekoorlijke, mondaine vrouw haar intrede op het, in alle opzichten conservatieve landhuis deed, had zij de handen in elkaar geslagen van verbazing, nu een kwarteeuw geleden.

Het water werd nog uit een regenput opgepompt, en daarna in reusachtige filtreers gezeefd; er was geen andere verlichting dan door kaarsen en petroleum; en het koetshuis bevatte nog een ‘voorwereldlijken’ landauer en zelfs een panier!

Maar òf de krachtige, energieke jonge vrouw daar spoedig verandering in had gebracht! Rodehorst was thans een waardig verblijf voor haar, - een passend encadrement om haar schoonheid, - want van de waarde harer persoonlijkheid en van haar schoonheid was Laurine zich zeer goed bewust! Maar het had wèl lang geduurd, eer zij zich aan alle omstandigheden had aangepast...

Onder de vele onredelijke dingen, welke zij haar man verweet, was ook het feit, ‘dat hij zoo'n groote familie’ bezat.

Het was haast ondoenlijk, beweerde zij, al die menschen uit elkaar te houden, en precies te weten ‘wie bij wie’ behoorde.

En zij was de eenige, die volstrekt niet gelachen had, toen Madelon, in het huwelijk getreden met Jan, van de familie een formeele lijst had aangelegd.

Broers en zusters Rodeborst:

George- Jan- Maria- Fernande- Reine.

George, oud 45 jaar, getrouwd met *Laurine*,43 jaar. Zoon: George, genaamd ‘*Geo*’,24 jaar.

Jan, oud 42 jaar, getrouwd met *Madelon*, 32 jaar.

Maria, oud 39 jaar, getrouwd met *Derek van Oudenaerde*, 59 jaar. Zoon: *Derek*, in Indië.

Fernande, 36 jaar, getrouwd met *Emil Eeckman van Tijl*, 45 jaar.

Reine, 34 jaar, getrouwd met *Rudolf van Wenningen*, 40 jaar, twee dochters zestien jaar, *Folly* en *Ips*.

Functies:

George, landeigenaar.

Geo, zoon en opvolger.

Jan, advocaat.
Zoon van Maria, op handelskantoor in Indië.
Man van Maria, *Derck van Oudenaerde*, notaris.
Emil Eeckman van Tijl, lid Eerste Kamer, man van *Fernande*.
Rudolf van Wenningen, man van *Reine*, zeeofficier.

Alleen had Laurine opgemerkt:

- Nu moest je, naast de functies van de mannen, de qualiteiten van de vrouwen opnoemen. En Madelon, half in scherts, half in ernst, had nog aan haar lijst toegevoegd:

Maria, rustig, eenvoudig, bemind door allen.
Fernande, trotsch, hautain, berekenend.
Reine, schuchter, onderdanig, weinig gemarkeerde persoonlijkheid.
Laurine, frivool, coquet, gepassioneerd.
Madelon, levendig, spontaan, grillig, onverwacht, modern.

En samen hadden zij gelachen om Madelon's treffende karakteristieken van haar, Madelon, zelve, en van Laurine; en Laurine had haar nieuwe schoonzuster een complimentje gemaakt over haar juiste qualificaties, immers Madelon was nog maar kort toegetreden als lid van de familie, toen zij voor den tweeden keer trouwde met Jan.

En Madelon, die in Laurine onmiddellijk ‘een vogel van dezelfde pluimage’ had ontdekt, vroeg Laurine onomwonden, hoe deze er toch ooit toe had kunnen komen, zich op te sluiten in de ‘feodale vesting’, die Rodehorst wel leek, zij, zoo wereldsch en zoo behaagzuchtig, en Laurine had haar eerlijk geantwoord, dat het haar juist zoo had aangetrokken, het denkbeeld ‘châtelaine’ te zijn, en dat zij het een uitstekende familie-bepaling vond, waarbij, aan den oudsten zoon, altijd het landgoed werd toegewezen, terwijl de andere kinderen dan bij de erfenis in geld werden schadeloos gesteld. Zoo kon Rodehorst groeien en bloeien, wat het ook steeds had gedaan, zoodat het nu een der mooiste bezittingen van de provincie Zuid-Holland moest worden genoemd.

Ja, Laurine, ondanks haar spotten en hoonen, was in haar diepste ziel niet weinig trotsch op haar patricisch en patriarchaal verblijf, haar ‘hoog-heerlijk’ kasteel...

Tweede hoofdstuk.

I.

De feesten der zilveren bruiloft van George en Laurine volgden elkaar in geregelde orde op.

Laurine was er natuurlijk volstrekt niet op gesteld ‘den volke kond te doen’, dat zij reeds den eerwaardigen leeftijd had bereikt, om een ‘zilveren’ bruid te kunnen zijn. Maar, och, haar groote zoon wees dit immers wel uit? ‘Dat doen kinderen altijd, ze verouderen je, vóór je tijd.’ Dikwijls benijdde zij Fernande en Madelon, die, kinderloos, ‘zoo oud konden zijn, als zij zelve verkozen.’ Maar, natuurlijk, Rodehorst kon en mocht niet zonder een stamhouder wezen, en zij had niet geaarzeld dien dadelijk aan haar man te ‘schenken’. En nu stelde zij er zich maar mee tevreden, in haar bewegingen, in haar uitdrukkingswijzen, in haar houding en uiterlijk voorkomen, in haar kleeding, en in haar gedrag, jong te zijn met de jongsten uit haar kring, benijding en bewondering op te wekken, en haars gelijken in leeftijd verre achter zich te laten in sportieve lenigheid, in kracht, en in uithoudingsvermogen.

De feesten volgden elkander op.

Het was Laurine wel toevertrouwd, een aantrekkelijk programma te arrangeeren, en haar wensch, dat ‘de halve provincie Zuid-Holland over Rodehorst's bruiloft zou spreken’, had alle kans in vervulling te zullen gaan. Alle buitengoederen in den omtrek, zoowel als de Haagsche aristocratie zonden feestgenooten, en Laurine bleef gemakkelijk het middelpunt van den kring, en haar temperamentvolle figuur beheerschte elke bijeenkomst.

Op de Sint Hubertus-jacht was een niet-officiëel diner gevolgd, en 's avonds een impromptu dancing. En menigeen behield lang de herinnering aan de mooie, steeds glimlachende gastvrouw, wier hooge, slanke gestalte zich wiegde in dans na dans, en wier jong toiletje van vlamroode taf alleen versierd was met den kleinen *brush*, het taxistakje met den groenen strik.

In den Haag had een genoodigd gezelschap een comedievoorstelling tot een gala-avond gemaakt, die met een souper werd besloten; een bal op Rodehorst had alle jonge gemoederen verrukt; de feestdag voor de ‘onderhoorigen’, zooals Laurine

de pachters en arbeiders *wilde* blijven noemen, was een groot succes, en ten slotte werd, op den zilveren bruiloftsdag zelf, de reeks met een bruidsmaaltijd geëindigd.

Laurine verscheen werkelijk als een *zilveren* bruid. Een vlottend gewaad van zilversatijn omhulde haar; met zilveren koorden en kwasten was een hofsleep van zilverkant aan haar schouders bevestigd. En om het mooie hoofd met het donkerbruine haar, was een sluier van zilvergaas gedrapeerd, die achter haar aanzweefde als een ‘zilveren mist’, zooals Madelon het teekenend noemde.

- Altijd een tooneel-effect, zei Fernande, met een klein, spottend lachje. Maar Madelon, die het toevallig hoorde, antwoordde direct:

- Goed, een tooneel-effect, waarom niet? als het zoo volmaakt is als hier?

Bij Laurine vergeleken scheen de bruidegom, ondanks zijn krachtige, mannelijke gestalte, onbeduidend; en ook alle andere aanwezigen leken slechts assisteerenden bij *Laurine's* feest.

In de groote ridderzaal, die met vier geboogde deur-ramen uitzicht gaf op het terras, was de tafel voor vijftig aangericht. Aan eiken genoodigde was het tafelplan getoond, zoodat het niet lang duurde, of allen waren gezeten, daar ieder gemakkelijk en spoedig zijn plaats vinden kon.

De bedienden droegen hun galalivrei: prunekleurige satijnen rok, met gouden belegsels, lichtgrijze kuitbroek, lichtgrijze zijden kousen, en lage schoenen met gespen.

De menu's stonden bij de borden in zilveren houders, en de tafel, schitterend van zilver en kristal, pronkte, op het met breede kanten versierde damast met een verrukkelijk arrangement van oranjekleurige seringen, - een product der eigen kassen.

- Seringen in November, fluisterde men. Mevrouw van Rodehorst schijnt zelfs de natuur naar haar hand te kunnen zetten!

Geruischloos gingen de lakeien met de schalen hors d'oeuvre rond, en lieten de gasten een keuze doen uit de keurige, kleurige stillevens der kleine spijsjes; caviaar, aspergepunten, kleine slaadjes van allerlei aard, rolletjes gerookte ossetong, gefarceerde artisjokbodempjes, sardines, thon, ansjovis, garnalen, geprepareerde oesters, celeri...

Om het vlak der tafel vormden de aanzittenden een bonten

kring; tusschen de uniformen en het zwart der heerenrokken, waren de fijn-getinte toiletten der dames als een bouquet exotische bloemen; op het malsche blank der halzen sprankten de juweelen hun regenboogkleurige lichtvonken; roode monden bewogen in de kunstige maquillages der gezichten, in een geanimeerd gesprek, een beschaafd-gedempte conversatie ruischte langs de rijen, en behaagzieke lonkjes en lachjes verpikantten de eenvoudigste woorden tot flirt.

De lakeien deden de gasten kiezen tusschen Consommé Douglas of Potage Impériale; de rose zalm ging schuil onder de lichtgroene ravigotte-saus; de wildezwijnsbout was een jachtbuit van des gastheers zoon; een bevroren punch ging de gebraden patrijzen vooraf; de versche kreeften werden door een pâté de foie gras gevolgd, en het eindelooze menu werd voortgezet met marasquingeleiën en mazarins au liqueur, met bombes mexicaines, vergezeld van platte wafeltjes, - met gaufres au fromage, een keur der verrukkelijkste vruchten, patisseries en bonbons. En ook de wijnen volgden elkander in een onafgebroken reeks; de wijnkelder van Rodehorst was beroemd en zijn sherry's en sauternes, zijn bourgognes, rijnwijnen, tokayer en champagne bewezen voldoende zijn goeden roep.

De stemming aan den disch was voortreffelijk; de toasten wedijverden met elkander in lengte en geestigheid, en Laurine liet zich vleien en bewierooken als een vorstin. Haar sterke, kristalblauwe oogen straalden met een óverhellen gloed, en onwillekeurig, als naar het natuurlijk middelpunt, wendden aller blikken zich naar haar heen.

Toen zij zich slank en hoog uit haar zetel verhief, stond ook het geheele gezelschap, als door één electrische beweging gedreven op; aanstonds werden de stoelen achteruit-geschoven door de gereed staande lakeien, en de gasten verdeelden zich in twee groote groepen; de dames volgden Laurine naar de gezelschapszaal, de heeren vergezelden den gastheer naar de rook-kamer.

Maria had zich aanstonds, met haar gewoonte ook thans niet brekend, wat van de anderen afgezonderd, en zich neergevlijd in een comfortabelen fauteuil.

Zij mocht het gaarne, eens een paar oogenblikken rustig te mediteeren, en de anderen in kalme beschouwing gade te slaan.

Zoo keek zij met ernstige aandacht naar Laurine, die haar leven forceerde in de richting, welke het niet op natuurlijke wijze nam, Laurine had geen karakter, om in het leven te plooien en te passen; zij wenschte alles en iedereen naar haar hand te zetten; ging het niet goedschiks; dan maar kwaadschiks; zij was, als men erover nadacht, eigenlijk het type der geïncarneerde zelfzucht, en toch... en toch...

Zou er, peinsde Maria, niet een verklaring... niet een verontschuldiging kunnen worden gevonden voor haar egoïsme, haar hardheid, haar onmatige levensdrift?

Ja, het zou misschien wel de moeite loonen, om Laurine eens diep en serieus te bestudeeren, en den sleutel te zoeken van haar levensroman...

Laurine had zich bevallig neergelegd op een gemakkelijke canapé; het prachtige zilveren kleed omsloot haar gestalte in een soupele golf. De familie-briljanten flonkerden op haar voorhoofd, haar hals, aan haar ooren, vingers en polsen: als bruid was zij niet rustig, modest, bescheiden; neen, zij drong zich in triomfantelijken trots op den voorgrond, haar schitterende verschijning eclipseerde de overigen, alsof haar geheele omgeving uitsluitend bestond voor háár.

En toch.

Wie weet, hoe eenvoudig de oplossing was van Laurine's levensgeheim. Een kleine openhartigheid maakte haar misschien opeens, van een onnatuurlijk, mechanisch wezen tot een begrijpelijke, levende, lijdende vrouw...

Maar zou de trotsche Laurine die woorden ooit willen spreken? Zelfs al kon zij er sympathie mee winnen en misschien zelfs... medelijden?

Neen! zooals zij altijd gedaan had, zou zij haar innerlijk leven wel *blijven* ompantseren met haar harden, gevoelloozen, onverschilligen trots...

In het brouhaha der vele stemmen, de gamma van hoog of zacht gelach, in het caleidoscopisch gewemel der vele kleuren, het grège en het aurore, het blos-mauve, rose, blauw en groen in allerlei nuancen... viel Reine's stille, weinig opvallende verschijning niet op. Zij lag, als vermoeid, met het hoofd tegen de leuning van haar lagen fauteuil; haar lief, zacht gezicht had, als gewoonlijk, weinig expressie... maar de intens-speurende blik

van Maria ontdekte een zwaarmoedigen trek om den bleek-rooden mond, een blik van hopeloos smachten in de doelloos voor zich uitstarende oogen...

Verbeeldde zij het zich? vroeg Maria zichzelve af in angst en twijfel. Was het haar vorschend zoeken-van-schrijfster, die overal 'verhalen' vermoedt? Reine had, wat men noemt, een goed en gelukkig leven; een man en kinderen, gezondheid, en overvloed, wáarom, wáarom *zou* zij niet gelukkig zijn?...

Maar terwijl zij dit dacht, *wist* Maria, met onwrikbare zekerheid *dat* Reine niet gelukkig was.

De arme... de arme...

Onwillekeurig dwaalde Maria's blik naar Fernande, haar eigen zuster, evenals Reine, en naar haar schoonzuster Madelon. Met één oogopslag had zij gezien, dat deze twee weer eens tot elkaar in de verhouding stonden, die Madelon juist en kernachtig beschreef als:

- Nous sommes à couteaux tirés.

Met een fijn vernuft en een ijver een betere zaak waardig, zeiden zij elkaar de beminnelijkste hatelijkheden, lachten daarbij welvoldaan, en hadden een zegevierenden blik, wanneer zij elkaar hadden overtroefd in booze aardigheid.

Fernande... Reine... wat wist Maria van haar eigen zusters. Vertrouwelijk waren zij nooit samen geweest. Fernande ging haar eigen gang, luisterde nooit naar raad, vertelde ook nooit eens iets van zichzelve, van haar hoop, haar wenschen, haar verwachtingen...

Als kinderen op Rodehorst hadden de drie meisjes den linkervleugel, de twee jongens den rechtervleugel bewoond, respectievelijk met een gouvernante en een gouverneur. Daar bevonden zich hun slaapkamers en hun speelkamers, hun leerkamers en hun badkamers. Zij waren als kinderen, elk in hun gedeelte, geheel afgescheiden van het overige huis, en dus vanzelf op elkander aangewezen. En al verschilde zij, Maria, ook drie jaar met Fernande, en met Reine zelfs vijf jaar, toch waren de drie meisjes altijd heel veel samen geweest.

Maar wat wisten zij van elkaar? Van hun innerlijke roerselen, de beweegredenen tot vele hunner daden? Wat begrepen zij van elkaar? Hoe kenden zij elkaar?

De dagelijksche omgang had hen niet innig tot elkander ge-

bracht. Zij leefden elk hun eigen leven... en wat zij van elkander wisten, was *niets*...feitelijk *niets*.

Maria dacht:

Het is toch heusch niet enkel mijn drang van schrijfster, die weten wil door de begeerte te psychologiseeren en analyseeren. Het is de diep-vrouwelijke behoefte, om te willen *begrijpen*.Waarom, waarom houdt ieder mensch zich zoo zorgvuldig voor zijn medemenschen verborgen?

O, het was zoo wáár, wat Rudyard Kipling zei:

De menschen zijn eilanders, die elkaar leugens toeschreeuwen over zeeën van misverstand.

Maar waarom? waarom? Waarom verkozen de menschen het, *eilanders* te zijn, waaróm schreeuwden zij leugens tot elkaar, in plaats van elkaar hun levensbiecht toe te fluisteren, teneinde elkaar wat te helpen, wat *verder* te helpen in het zware, drukkende, haast niet te dragen leven?

Maria liet haar oogleden wat lager zinken, om haar droefgeestigen blik, dien zij *voelde*, te temperen.

O! het eeuwig waarom! Waarom lieten de menschen elkaar zoo alleen in het leven, dat door ziekte en dood tóch al zoo bitter en wreed en ongeneeslijk-ellendig is?... Waarom verzwaarden zij elkaar het bestaan door hun *zwijgen*, waar zij, door te spreken, misschien troost en verzachting konden brengen, of op zijn minst een oplossing konden geven, of een bevrijdende verklaring?...

Was het Swinburne niet, die zei:

> If you could know after all,
> You might cease to hunger and ache...

If you could know.Maar wie *kon* dat? Aan wien werd het vergund te *weten?*

Zij keek naar Fernande. Weer een heel ander type dan Laurine, maar toch haar in zoovele opzichten gelijk. Beiden hooghartig tot in het overdrevene, ja, belachelijke toe. Beiden in staat een innerlijken storm te bedwingen, met een hoonenden lach...

Fernande. Alles wat naar gevoel zweemde, noemde zij verachtelijk: ‘sentimenteel’. Zij was hard voor anderen, maar even hard voor zichzelve; zij gedoogde geen gemoedelijkheid, die

noemde zij ‘weekheid’; zij was een menschelijke ‘robot’, zooals Madeion eens geestig had gezegd: schijnbaar een mensch, maar in werkelijkheid van ijzer en staal...

Misschien was Fernande niet gelukkig geworden in haar huwelijk met den verstarden aristocraat Emil Eeckman van Tijl. Maar... aan den anderen kant: Fernande zou toch ook nooit een andere verbintenis hebben gewild; neen, Maria kon haar zuster in geen enkele andere maatschappelijke verhouding denken.

En Madelon? Zij, die zichzelve had gekarakteriseerd als: grillig, onberekenbaar, onverwacht, modern?

‘Modern’ had zij een einde gemaakt aan haar eerste huwelijk, en zij sprak over die geschiedenis op deze wijze:

- De eenige vrouw, die tegenwoordig in tel is in de mondaine kringen is de ‘gescheiden vrouw’. De zoetelijke *Veilchen* zijn sinds de vorige eeuw uit de mode; de *femme de trente ans* is, -sedert de schoonheidsinstituten de vrouw veroorloven tot hun tachtigste jaar dertig te blijven, - verdwenen; het nieuwste is nu de *divorcée*, die heeft al het aantrekkelijke van het mysterieuse; die is het wáárd bekeken en bestudeerd te worden... ‘Gelukkig de vrouw, die een geschiedenis heeft!’

En even spontaan, ja, roekeloos, als zij was gescheiden, hertrouwde zij...

Het aloude voorschrift:

> Drum prüfe wer sich ewig bindet,
> Ob sich das Herz zum Herzen findet...

was door Madeion zeker *niet* in practijk gebracht. En wie het haar had gevraagd, zou zij nonchalant hebben geantwoord:

- Ja, dat is mooi en goed voor wie zich ‘ewig bindet’, maar wie bindt zich tegenwoordig voor eeuwig?!...

En het resultaat van haar overijling? Deden zich de gevolgen al niet pijnlijk gevoelen? Jan en Madeion werden in hun omgeving het ‘kibbelende paar’ genoemd, en men amuseerde zich ten koste van hen met hun stekelige opmerkingen, hun sarcastische oordeelen, hun vlug-vinnige repartie's...

Madelon-zelf lachte het vroolijkst, wanneer zij merkte, dat een intiem gesprek door anderen beluisterd was. En zij knotte de *Schadenfreude* der anderen direct, door lachend te roepen:

- Kleine twisten onderhouden de liefde!

Misschien bevatte dit gezegde wel eenige waarheid. Maar als die kleine, gestadig voorkomende twisten eens ontaarden in een ontzenuwenden guerilla-oorlog, - wat dan?

Was Madelon wel zoo onverschillig, als zij zich wilde voordoen, of...

Maria verzonk nog wat dieper in gepeins.

Men was het in de gezelschappen gewend, dat zij zich soms wat van de anderen afzonderde, en stil te mijmeren zat. Dat behoorde bij haar 'schrijfstersemplooi' veronderstelde men; zij zat dan observaties en studies te maken; en men liet haar eindelijk met vrede... na haar in het begin van haar loopbaan vele vervelende, nieuwsgierige vragen te hebben gedaan...

En ik zelve? dacht zij. Ben *ik* gelukkig?

Zij wist het wel, dat zij het... nooit was geweest.

In jonge argeloosheid getrouwd met een veel ouderen man, die onmiddellijk het huwelijksheft in handen nam, en haar te verstaan gaf, hoe hij wilde, dat zij zich zou gedragen, had zij al spoedig geleerd uiterlijk datgene te schijnen, wat haar man wenschte, dat zij in werkelijkheid was.

Haar eigen individualiteit had zij geweld aangedaan; maar zij was zedelijk zeer sterk, en had dit *kunnen* doen. En... zij had er nooit berouw van gehad. Zij had er den vrede van haar leven mede veroverd. En als iemand haar ooit zou hebben beklaagd, dan zou zij hebben gezegd:

- Meen niet, dat ik mezelf uit goedheid, uit edelmoedigheid heb opgeofferd; het was eigenlijk *egoïsme* van mij. Ik moest mezelf bewaren voor mijn schrijfsterschap, en dat kon ik alleen door allen strijd te vermijden, en me zóó rust te verwerven.

Het huwelijk tusschen haar en Derck van Oudenaerde werd 'goed' genoemd, omdat er nooit naar buiten eenige roep van oneenigheid uit hun midden klonk; met ijzeren hand had Derck, wáár hij ze ontwaarde, altijd alle emotie onderdrukt; hij eischte voor zichzelf, en van allen, die met hem in aanraking kwamen, een egaal bestaan in altijd dezelfde monotonie.

Hij had dit verlangen in zijn huwelijksleven volkomen bevredigd gezien.

En zij, Maria?

Dit stille, aandoeningslooze leven was aan haar werk inderdaad

ten goede gekomen. Zij had er zich dus in geschikt, als verlangde zij zelve niets anders.

Maar het kwam haar voor, nu dit reeds twintig jaren zoo had geduurd, dat zij altijd, op een vreemde wijze 'langs-het-leven-heen had geleefd'. Of alle gebeuringen, die diep in het leven eener vrouw ingrijpen, onberoerend aan haar voorbij waren gegaan: haar huwelijk... haar moederschap...

Zij was getrouwd, en ja, zij was ook moeder geworden. Maar toen haar zoon naar Indië vertrok, en zij zelfs bij het afscheid tamelijk onbewogen had kunnen blijven, was het, weer terug in de eenzaamheid van haar eigen kamer, met een heftigen schok, die al haar zenuwen deed sidderen, tot haar gekomen: dat zij als een bewustelooze door het leven was gegaan, en alles wat aan dat leven waarde geeft, *nooit bad gekend*.

Haar zoon bezat dezelfde natuur als zijn vader; ook hij wenschte, verwachtte geen teederheid, geen toewijding, geen koestering; en zoo was de jongen van klein, hulpbehoevend kind opeens opgewassen tot een onafhankelijken man. Opeens, ja, wonderlijk opeens. Zij had de diepe weelde, die behoort bij het moederschap, nooit genoten.

En nu...

Was zij de welgezeten echtgenoote van een aanzienlijk man; de vrouw, die rustig haar gezin en huis bestuurde, de vrouw, die geen zorgen kende, en nooit een ontroering had...

Nooit een ontroering had?...

II.

Den vorigen avond had de laatste soirée der zilveren bruiloftsfeesten op Rodehorst plaats gehad, en na een late lunch, waren de vijf zusters en schoonzusters tezamen in het groote, gezellige serre-vertrek bijeen.

De heeren, na de voor hen ongewone, drukke reeks feestelijkheden, trokken zich met hun gedesoeuvreerdheid terug in rookfoyer of biljart-kamer; de jongere leden van het gezelschap zouden, den Novemberstorm ten spijt, voor het laatst nog eens een *cross country* bijwonen, maar de moeders en de andere dames, die zich moe en afgewonden voelden, waren blij een rustig uur voor zichzelf te hebben, zonder vreemden, voor wie zij zich

frisscher en opgewekter dienden voor te doen dan zij zich voelden.

Laurine geneerde zich niet in het minst voor haar schoonzusters; zij had zich op een sofa geworpen, de kussens aan alle kanten om zich heen gestapeld, en haar ál deze dagen óvergeanimeerd gezicht droeg een, voor háár zeer ongewone uitdrukking van gemelijke lusteloosheid.

Aan weerskanten van den haard, waarin het eiken vuur heerlijk hoog knetterde en vlamde, zaten in diepe fauteuils Fernande en Madeion op dezen stillen middag vereenigd in een eensgezinde stemming van geënerveerdheid en gebrek aan activiteit.

Reine, met haar altijd kalme gezicht, was aan een kleine tafel bezig aan een handwerk, haar gedachten door geen enkel woord onderbrekend, en Maria, *down* door haar gevoel van algeheele afgematheid, lag achterover in haar gemakkelijken stoel, en voelde óók geen lust om met iemand een gesprek te beginnen.

In de algemeene diepe stilte werd, in de naaste kamer, opeens een heldere meisjesstem gehoord, die zong; het was Reine's dochter Ips, die daar blijkbaar op haar zuster wachtte, om te kunnen vertrekken. En de vrouwen in het serre-vertrek verstonden de woorden:

I rather think
It must be nice,
To waltz on ice
On a skating rink
With an easy glide
Both back and fro,
But I have not tried,
So I do not know, -
I... do... not... know!...

Toen sloeg een deur, en de onbewogen stilte viel wederom in.

Doch daar brak Laurine uit in een harden, korten lach.

- O, de jeugd! riep zij, de jeugd... en ik... en wij...

Niemand antwoordde, of ging met uitroep of blik op haar uitval in. En Laurine voer driftig overeind.

- O, God, waarvoor heb ik dat allemaal gedaan! Al die feesten... die heele bespottelijke comedie... o, God, o, God!...

- Laurine! riep Maria, waarschuwend, bedarend.

Maar Laurine hoorde haar niet, of wilde haar niet hooren.

- Wat heb je er aan, wat houd je ervan over! ging zij voort op denzelfden toon. Niets!... niets! 't Blijft tóch altijd dezelfde leegte, dezelfde weeë leegte... God... ach...

- Laurine! riep weer Maria, riep ook Madelon, en Reine, met een hellen blos van schrik, keek ontsteld haar schoonzuster aan. Fernande, met een lachje vol ironie, wierp haar sigaret in het vuur; zij keerde zich tot Laurine, en zei met scherpen spot:

- In 's hemelsnaam, Laurine, op jouw leeftijd!... Gedráág je!

- Mijn leeftijd, o! barstte Laurine uit, en zij lachte zóó krampachtig, dat haar hysterisch lachen overging in een snik.

Toen bedaarde zij, en zei met lichten hoon:

- Ach, menschjeslief, laten we toch eens éénmaal *natuurlijk* mogen wezen, wanneer we zoo ‘onder ons’ zijn, als wij nu. Laten we ons dan tenminste tegenover elkander in négligée durven vertoonen...

'n Vrouw schaamt zich haar heele leven voor allerlei dingen... voor haar leeftijd... voor tranen in 't publiek... voor haar liefde. Waarom? waarom? Is 't 'n *schande* ouder te worden? oud te *zijn?* Is 't 'n schande, om in 't openbaar te toonen, dat je verdriet hebt? Iedereen durft te *lachen* in 't publiek, maar wie durft in 't publiek te *huilen?*... Is 't 'n schande, ook al ben je ‘maar’ 'n vrouw, om iemand lief te hebben, om tweemaal, tienmaal lief te hebben? waarom? waarom?

- Ben je verliefd op iemand, Laurine? vroeg Madelon, met een zóó gretige nieuwsgierigheid, dat allen onwillekeurig glimlachten, waardoor de tragische spanning, door Laurine's woorden opgewekt, brak, en de algemeene stemming weer tot een luchtiger plan werd verheven.

- Ik, zei Madelon, helaas, ik ben nooit verliefd geweest...

En die klacht klonk zóó comisch, juist van Madelon, de flirt, en die al tweemaal getrouwd was geweest, dat allen wederom moesten lachen.

- Ik geloof, zei Madelon, dat je, om verliefd te kunnen zijn, een apart zintuig, een zesde zintuig moet bezitten, tenminste 'n eigenschap, die *ik* mis. En bovendien geloof ik, dat je alleen maar gelukkig kunt worden, als jezelf óók lief hebt, niet, als je alleen maar altijd de ontvangende bent en nooit de gevende... Je moet kunnen geven, geven, geven... alles wat je moois en goeds en liefs in je hebt...

Die ernstige woorden van de luchthartige Madelon maakten een sterken indruk, en Maria zei, als werd ze gedwongen om zóó te spreken:

- Daar heb je gelijk in, Madelon, maar... geven-alleen maakt je óók niet gelukkig. Je moet ook ontvangen...

Madelon lachte alweer.

- Natuurlijk! natuurlijk! Geven *is* niet ‘zaliger dan ontvangen’, 't is beiden *even* zalig, en *samen* vormen ze je geluk. Maar ontvangen, als je nu eenmaal niet geven *kan*, is en blijft toch prettig. Ik zal jullie vertellen, wat mijn verjaarscadeau is van mijn lieven man.

- En?

- 'n Kamer van stroo.

- Wat?

- Van wát?

- Hoe?

- 'n Kamer van...?

- ...stroo. Ja. Jawel, om u te dienen. Ik zal 't jullie nader uitleggen, lachte Madelon.

- Mijn ‘eigen’ kamer wordt heelemaal veranderd. De wanden, de zoldering, de deuren worden bekleed met gespleten stroo. Je zou 't niet willen gelooven, maar dit lijkt op zeer fijne marqueterie van heel lichtkleurig hout, en geeft aan de kamer 'n bleekgouden schijn. Wat verzinnen ze al niet, hè? Daarbij 'n effen kleed in grège kleur. Meubelen, overtrokken met witte galuchat, en bekleed met oesterwitte, onafgesneden peluche. Lampen van ivoor, met kappen van perkament. 'n Laag kamerscherm, eveneens van gespleten stroo. Grège-kleurige gordijnen van zware pongé...

- Wat is *galuchat?* vroeg Fernande, merkbaar jaloersch.

- Weet je dat niet? vroeg Madelon zoetsappig. Immers: haaienvel, of haaienleer, zooals je 't noemen wilt.

- En is die kamer al klaar, vroeg Maria, om af te leiden.

- Ze zijn er nu aan bezig; 't was de beste gelegenheid, terwijl ik op Rodehorst ben.

- Ik, zei Fernande, vol afgunst, mag aan de inrichting van ons huis niets veranderen. Die is heilig voor Emil, omdat ze, ja, misschien wel van z'n eersten voorvader stamt, die omstreeks de kruistochten leefde.

- Dan heb jij toch in elk geval iets heel bizonders, iets, wat we geen van allen hebben, proestte Madelon.

- Ik gun 't je, zei Fernande droog. Als je niet ééns je boudoir naar je eigen smaak inrichten kan. 't Eenige, wat ik heb kunnen krijgen, zooals ik 't wou, dat is...

- Ik weet 't, lachte Laurine, je eigen badkamer. Toen ik laatst bij je logeerde, heb ik die echt bewonderd!

- Ja, toen m'n badkamer verbouwd moest worden, heb ik van *die* gelegenheid, om 'm te hebben, zooals ik wou, gebruik gemaakt. De vloer is met rosse glazuurtegels bedekt, en de wanden zijn geschilderd in dezelfde kleur. 'n Notenhouten toilet-tafel met Italiaansche tinnen doozen en kristallen flacons en bowls...

En 'n notenhouten kast met glazen deuren bevat m'n badmantel, m'n kapmantel, m'n badslofjes, enzoovoort, ook m'n handdoeken en dergelijke meer.

- En vóór de toilet-tafel, riep Laurine, ligt 'n witte berenhuid... En 'n staande lamp met rosse zijden kap, (vooral niet ‘rose’, hoor, maar, veel eigenaardiger ‘rosse’) verlicht dit ‘feeërieke tooneel!’!

- 'n Witte berenhuid... die beer had je zeker niet zèlf geschoten? vroeg Madelon, die niet velen kon, dat aller belangstelling zich op Fernande concentreerde.

Fernande verwaardigde Madelon niet met een antwoord, en daarom ging Madelon voort:

- Zoo'n prachtige badkamer had *ik* niet in Nairobi, dat weet ik wel!

- In Nairobi? vroegen Maria en Reine, ben je daar dan geweest?

- Ja, daar weten jullie niet van, 't was met m'n eerste man. O! kinderen, wat *ik* allemaal in m'n leven heb beleefd!... Enfin: gelukkig de vrouw, die een geschiedenis heeft!

En met een triomfantelijken blik op Fernande, begon Madelon te vertellen:

- M'n man, - m'n eerste dan, - was 'n geweldige Nimrod. En daarom was 't tamme gejaag hier in Nederland hem 'n gruwel; hij ging de groote jachten in Duitschland of Engeland meemaken, en eens kreeg hij de voortreffelijke inval zich te voegen bij 'n jachtgezelschap, dat naar Afrika ging voor *big game shooting*.

- En jij ging mee?

- Natuurlijk. *Die* levensondervinding wou ik me niet laten ontgaan. Eerst nam ik les in schieten, en daar ik nogal vlug van aannemen ben, en 'n goed oog heb en 'n vaste hand, was ik al gauw 'n matador.

- We zullen dus met je moeten oppassen, schertste Fernande hatelijk. Ik heb 't nooit begrepen op vrouwen die zoo goed met vuurwapenen kunnen omgaan.

- Ja! als wij nog eens tot duelleeren komen, dan leg jij 't af, chérie, zei Madelon kalmpjes-nonchalant. Zorg dus maar, dat je me geen aanleiding geeft je 'n uitdaging te zenden!

- Vertel nu maar verder, verzocht Maria afleidend, en ook Laurine en Reine bleken gretig gesteld op het vervolg van Madelon's verhaal.

- Nu dan. In Nairobi vonden we alles wat noodig was voor 'n kampement van drie maanden. Ons gezelschap, met de bedienden mee, bestond wel uit 'n honderd personen, meest Engelschen.

We begonnen met de jacht op wilde buffels, een van de gevaarlijkste wildsoorten van Afrika; hun gebied ligt in de streek van de Wakikuiju, 'n hoogst goedaardig volkje. De mannen *konden* maar niet uitscheiden ons handdruk op handdruk te geven... en toen ik de vrouwen 'n plak chocolade aanbood... aten ze die met zilverpapier en al op!...

Enfin, dit terrein was nog, vóór ons, door geen blanke betreden. En de jonge buffels waren zóó vertrouwensvol, dat ze ons rustig bleven aanstaren, als we in hun nabijheid 'n maaltijd gebruikten. Hun horens waren nog maar heel klein, bewijs van hun jeugd, en daarom schoten we natuurlijk ook niet op hen.

Op de rivier Tana smaakte ik 't genoegen, 'n hippopotamus te schieten, en 't was 'n heel ding dat beest aan land te trekken, want hij woog minstens driehonderd kilo... en de rivier wemelde van krokodillen!

Maar we zagen nog altijd geen volwassen buffels. Ze waren zeker door de geruchten en geuren van ons kampement verjaagd, want de volwassen dieren zijn zeer schichtig. We moesten ze dus ver gaan zoeken, opstaan voor dag en dauw, en dan keerden we niet vóór acht uur 's avonds terug. 'n Lange dagtaak, wat? En dat duurde zoo verscheidene dagen!

- Goede oefening, ter verkrijging van de slanke lijn, hoonde Fernande.

- O, wat dat betreft, kan ik *jou* zoo'n tocht ten sterkste aanbevelen, Nanny, was Madelon's onmiddellijke terugslag. En bedaard vervolgde zij haar verhaal.

- We zwierven door uitgestrekte bosschen, langs de rivier, en, stel je voor, eens verrasten we 'n leeuw, die aan de oever tusschen 't riet z'n middagdutje deed... door bijna over 'm heen te loopen, zeg!

- Nu wordt 't 'n Fliegende Blätterhistorie! kon Fernande zich niet weerhouden te zeggen, maar zij vond haar interruptie zelve dom, toen zij Madelon hoorde voortgaan:

- Ja, zoo iets was 't. We waren allemaal opgewekte, gezellige elementen, en kwaadaardigheid, zelfs geen afgunst, kwam bij ons voor. Hoe is 't mogelijk, zou je zeggen, daar menschen toch altijd menschen en vrouwen altijd vrouwen blijven... Maar 't schijnt heusch, dat je ‘aan de boezem van de natuur’ ook weer iets onschuldigs en natuurlijks krijgt; alle kleinheid en benepenheid lijkt wel van je af te vallen, alle jaloezie en engheid, die je zoo dikwijls aantreft in 't steedsche gezelschapsleven, met al z'n bekrompenheid en nijd, is weg... Nu jij weer, Fernande.

- Toe, wees niet zoo kinderachtig, Madelon, suste Maria vriendelijk, vertel nu maar liever verder.

Laurine, die als gastvrouw een twist tusschen haar logées feitelijk behoorde te vermijden, had spijt van Maria's inmenging. Zij was benieuwd, wat Fernande nú weer te berde zou kunnen brengen, maar Madelon zette haar relaas al weer voort.

- Enfin. Eindelijk en ten langen laatste kregen we 'n paar buffels onder schot, en aanstonds werden ze neergelegd. Ook nog allerlei andere wildsoorten maakten we buit, zoodat we ten slotte naar Nairobi terugkeerden met wel twintig verschillende jachttropheeën, zeg!

Maar ik persoonlijk had m'n hart gezet op 'n rhinoceros, en die had ik nog maar steeds niet geschoten. En ik was er zóó op gesteld, dat weten jullie niet!

Ik had al dikwijls hun vleesch gegeten, als ze door anderen waren gedood. Maar ik wou en ik zou er zèlf een schieten. Eindelijk, na 'n jacht van wel tien dagen, kreeg ik er een onder schot,

en ik ráákte hem ook, - maar hij ging op de vlucht. En niettegenstaande de zeer stoutmoedige wijze, waarop mijn man hem nazette, lukte 't ons toch niet, ons van 'm meester te maken.

We zagen anders rhinocerossen genoeg! Maar 't is haast onmogelijk, 'n rhinoceros te schieten, zelfs al komen ze zóó vlak bij je, dat je hun zware adem hoort, precies 't snuiven van 'n locomotief. O, wat waren dat lange en vermoeiende dagen!

Maar 't *is* me gelukt. Met 'n kogel in de long doodde ik 'n prachtige rhinoceros; en toen we in 't kampement onze maaltijd deden met z'n vreemdsmakend vleesch, en de ondrinkbaarste thee, die me ooit is vóórgezet, - (want 't water van de rivier smaakte naar... Karlsbad-zout) toen leek me dat 'n *koningsmaal!*

Toen we terug-gingen naar Mombasa, om ons vandaar in te schepen naar Europa, namen we de kop mee, 'n reuzending, zoo groot als 'n fauteuil, met 'n harde, zwarte huid overtrokken, en de idiootste kleine oogen, die je je voorstellen kan. De hoorn heb ik laten prepareeren, en ik heb er de beeidigste dingen van: 'n parapluie-knop, 'n beugel voor 'n taschje, en nog kleinigheden: 'n vouwbeen, en zoo nog 'n paar dingen meer.

- Ja, zei Fernande, en haar zucht was nu zonder hatelijkheid, wie zóó iets heeft meegemaakt, is wèl te benijden. Ik geloof dat...

- Wat geloof je? vroeg Madelon, doch nu eveneens zonder animositeit. Dat zoo'n levensondervinding voor *alle* vrouwen wel eens goed zou zijn? Ja, dat is zeker. Maar geloof *mij;* als je dan weer terug-keert in 't banale, dagelijksche, laag-bij-den-grondsche leven, dat we allemaal moeten leiden, dan wordt je dat dikwijls on-dra-ge-lijk!...

- Dat begrijp ik, zei Laurine, met gesmoorde stem.

Opnieuw viel er een diepe stilte in.

Maar een stilte, zwoel en zwaar van onuitgesproken woorden.

Ten slotte verbrak Maria de spanning, die door elk drukkend werd gevoeld, door te zeggen met haar sympathieke, rustige, welluidende stem:

- Wij zijn nu allen bij elkaar, zooals 't misschien nooit meer in ons leven gebeuren zal. Zou 't... zou 't ons geen verlichting geven, als we ons eens uitspraken tegen elkander? We voelen ons dikwijls bezwaard, - ik tenminste, door wat we altijd maar verzwijgen, verzwijgen...

Ik kom er rond voor uit, dat ik graag spreken zou, tegen menschen, die ik vertrouw, en die me waarschijnlijk ook wel zullen begrijpen. En... ik *wil* spreken... als jullie allen m'n voorbeeld volgen.

- Maar ik *heb* niets te vertellen, riep Laurine aanstonds onstuimig, maar een donkere gloed bedekte haar mooi gezicht.

- Wat *denk* je van mij? riep Fernande verontwaardigd aan Maria, doch ook háár hautain gezicht was volgestroomd door een vlammend rood.

- O, je verbeeld je, omdat ik een gescheiden vrouw ben! En dikwijls uit aardigheid zeg: gelukkig de vrouw, die een geschiedenis heeft... zei Madelon, en fronste sterk de wenkbrauwen. Maar ik verzeker je, dat...

Zij brak plotseling in verwarring af. En trachtte zich te herstellen, maar barstte, ondanks zichzelve uit:

- Wat geeft 't, of we ons openbaren? Wat kan 't ons helpen?

Even was er opnieuw een stilte... totdat die wederom werd verbroken door Maria:

- Lieven, waarom zouden we ons door valsche schaamte laten weerhouden? Laten we dat *niet* doen. Het is immers niet *onze* schuld, als ons gevoel ons in de een of andere richting drijft? Kom, helpen we elkaar, door elkaar van ons eigen leven een openbaring te geven. Ik... heb al zóóveel van m'n innerlijke belevingen in m'n werk gebiecht. Want, zooals Gauthier-Villars 't zoo naar wáárheid zegt:

- Aussi bien, tout ce que nous écrivons, pauvres auteurs, n'est jamais qu'une forme de l'autobiographie.

- Maar waarom zouden we onze diepste gevoelens moeten prijs geven? mokte Laurine onwillig.

- Bijna altijd, zei Reine, ligt onze grootste, dikwijls onze éénige kracht in zwijgen, in alles verbergen...

- Bovendien, ik *heb* niets te ‘biechten’, te ‘openbaren’, zei Madelon koppig, tenminste niets, wat de moeite voor anderen waard zou kunnen zijn.

- *Alles* is de moeite waard, zei Maria, héél ernstig. Alle ondervindingen van anderen kunnen ons verder brengen in begrip, in meegevoel. Ja, ik wil zelfs nog verder gaan, en beweren, dat wij, terwille van onze medezusters verplicht zijn, ons leven bloot te leggen. En niet alleen voor ons vrouwen, neen, misschien nog

veel meer voor de mannen, zijn onze geschiedenissen een waarschuwing, een verklaring, een les.

- Wat dat betreft, heb je mogelijk gelijk! riep de spontane Laurine.

- Maar jijzelf, Maria, jij zal dus óók bij ons te biecht gaan, vroeg Fernande met ironie.

- Zeker, zei Maria rustig, hoewel een donkere blos haar zacht, lief gezicht bedekte. Natuurlijk. Want laat het me nogmaals mogen zeggen: de wereld zal nooit verder komen, zal altijd verellendigd worden door haat en afgunst en vijandschap, wanneer iedereen zich zoo zorgvuldig voor de anderen zal *blijven* verbergen.

- 't Zal interessant zijn, zei Fernande met hatelijken spot, de *histoires intimes* van vele vrouwen te vernemen! Ik ken er wel, die...

- De uiterlijkheid, zei Maria bedaard, verschilt soms zoo hemelsbreed van ons eigen innerlijk leven. Er zijn vrouwen, bruyant, coquet, wuft... die alléén zoo zijn, omdat ze verteerd worden door 'n bitter lijden, 'n ondraaglijke teleurstelling, 'n knagend verdriet... En, als men de *waarheid* van haar wist, dan zou men haar niet meer verachtelijk vinden, o, neen! maar medelijden met haar hebben, en haar diep beklagen...

- Denk je, dat *ik* beklaagd worden will riep Laurine driftig.

- En dat ik *medelijden* zou willen opwekken? vroeg Fernande, niet minder verontwaardigd.

- Wees daar niet zoo hooghartig bang voor, zei Maria. Je wordt dan tenminste rechtvaardig beoordeeld...

Maar zie nu eens ons drieën zusters aan: jij, Fernande, Reine en ik. We zijn opgegroeid onder 't zelfde dak, onder dezelfde omstandigheden en toch, wat weten we van elkaar? Ik niets van jullie... jullie niets van mij. Dát is 't, wat ik bedoel: wanneer de menschen méér van elkander wisten, dan zou er tusschen hen onderling 'n beter, begrijpender verstandhouding bestaan.

- Of 'n veel slechtere! riep Madelon. Dat kan toch óók, Maria, en daar denk je heelemaal niet aan. Wanneer je elkaars gedachten kan lezen, die de conventie, of je consideratie je nu nog dikwijls belet uit te spreken, dan, ik verzeker je...

- Dat is waar! riep Laurine. Niemand zal beweren, dat het de aangenaamste menschen zijn, die een ander niet sparen, die

er maar brutaal alles uitflappen, en ik, laat ik 't eenvoudig bekennen: ik heb dikwijls gedacht: als ik niet Laurine van Rodehorst was, maar bijvoorbeeld 'n vrouw uit de heffe des volks, wat zou ik dan soms razen en tieren en jouwen en te keer gaan, -maar *als* ik dat deed, wie zou er mee zijn gebaat?

- Dat bedoel ik toch ook niet? glimlachte Maria. Wat ik bedoel is: dat je je innerlijke belevingen niet zoo angstig verbergen moet. 't Diepe, 't geheime in de vrouwenziel... dát moeten we openbaren. En *doen* we dat, - en 't is 'n opoffering, dat weet ik wel, - en je kan 't alleen doen, gedreven door oprechte menschenliefde... dan zal dat de positie van de vrouw in 't algemeen enorm verbeteren, en zullen harde, onbarmhartige pessimisten als Schopenhauer en Strindberg niet meer zooveel onrechtvaardigs over ons vrouwen vertellen, als bijvoorbeeld:

'Men noemt de vrouw diep. Waarom? Omdat men nooit grond bij haar vindt'.

En dan zal 'n Nietzsche niet meer *durven* zeggen:

- Gehst du zu Frauen? Vergisz die Peitsche nicht!...

- Toch blijf ik erbij, zei Madelon, dat, wat jij wilt, 'n gevaarlijk experiment is, Maria. Jij denkt, dat de man, dat de mensch in het algemeen *beter* over ons-vrouwen zal gaan denken, ons hooger achten, ons bemedelijden, ons meer liefhebben misschien. Maar... 't omgekeerde kan even goed 't geval wezen, namelijk, dat we zullen worden veracht en verafschuwd, bespot en uitgelachen.

- 'n Enkele maal zal dat wel 't geval wezen, daar twijfel ik niet aan, zei Maria. Maar dan heeft zoo'n vrouw haar lot ook verdiend. Dus *dat* mag ons niet weerhouden. 't Groote gevolg van ons streven zal wezen, dat de man ons *beter begrijpt*, en hij zal ons daar onbewust erkentelijk voor wezen.

Hij zal voelen, waarin zijn eigen tekortkomingen liggen, -hij zal zich dikwijls moeten schamen, en dan zal hij, als hij een goed mensch is, zich in droefheid en zelfverwijt herzien; hij zal in vele opzichten sympathie met ons krijgen om onze vaak heroïsche moed, onze kracht, ons uithoudingsvermogen, onze zelfopofferingen...

- Deze nieuwe campagne wordt dus feitelijk op touw gezet, ter zedelijke verbetering van den man, spotte Fernande.

- Als je 't zoo noemen wilt. Maar is dat doel niet hoog en mooi?

- Te hoog, te mooi lijkt 't me!

- We kunnen 't toch altijd probeeren.

- Maria, zei Laurine, ik begrijp, dat jij zoo praat. Jij bent 'n schrijfster en er dus altijd op uit ‘de geheimste roerselen der menschenziel’ na te speuren. Jij bent uit jezelf al 'n beoefenaarster van de psycho-analyse...

- Die ik haat! die ik haat! riep Fernande. Ik haat, ik verfoei de psycho-analysten, die zich beijveren je ziel open te scheuren, die als 'n chirurg wroeten in je teederste gevoeligheid...

- O! ja! riep Reine, en zij rilde. Ik ben bang, doodelijk bang daarvoor. 't Doet me aan, als 't kruisverhoor in 'n rechtsgeding, waarbij je gefolterd wordt.

- ...Zooals Mary Dugan, *to the third degree!* riep Laurine.

- De bedoeling van de psycho-analysten is nooit geweest, om te folteren en te martelen, zei Maria, maar om de menschen te *helpen*. Om hen te laten *uitspreken* wat hun innerlijk bezig houdt en kwelt...

- Maar dat is juist, wat sommige vrouwen niet *kunnen*, riep Reine, als in angst. *Dat* niemand iets van hun innerlijk leven vermoedt, is voor vele vrouwen de eenige bestaansmogelijkheid. Ze beschermen zichzelve daarmee...

- Neen, zei Maria, zoo zie *ik* 't niet. Ze beschermen zich niet, maar ze schuilen weg, en maken 't anderen onmogelijk, hen te helpen. Wanneer je je innerlijke gevoelens opsluit in jezelf, totdat ze een obsessie zijn geworden, dan ben je niet gelukkig, dat *kan* je niet zijn. Er bestaat 'n kans voor je op 'n rustiger binnenleven, wanneer je je uitspreekt; dan is 't misschien mogelijk, door troost of redeneering van anderen, er overheen te komen.

- Gelóóf je dat? vroeg Reine, met groote oogen als van een kind.

- Dat is mijn vaste overtuiging.

- Maar wat zou je nu eigenlijk willen, Maria? vroeg Laurine.

- Ik zou willen, dat wij allen elkaar openhartig onze levensbiecht gaven.

- En dan? wat dan?

- Dan, zei Maria rustig, zou ik onze geschiedenissen in 'n boek willen verwerken.

- Wat?

- Dat nooit!

- Stel je voor, ik zou...

- O! jammerde zachtjes Reine, maar haar zwakke, nerveuse en plotseling weer afgebroken klacht werd overstemd door Fernande's hoonende stem, die riep:

- Je wilt over ons 'n boek schrijven als van Karen Michaëlis: *Das gefährliche Alter!*

- Hoe dùrf je 't ons voorstellen! zei Laurine, oprecht verontwaardigd.

- Ik weet niet, of ik lachen of boos worden moet, zei Madelon.

Bedaard liet Maria den storm over haar hoofd heengaan. Toen zei ze met haar glimlach, die de opgewondenste gemoederen altijd weer rustig maakte:

- 't Komt jullie vreemd voor, dat begrijp ik wel. 't Is ook zoo onverwacht. Maar ik heb zooveel nagedacht, kinderen, en ik ben tot de conclusie gekomen, dat op ons-vrouwen de plicht rust, te trachten, 'n betere verstandhouding tusschen de sexen te bewerkstelligen, indien dat mogelijk is.

Begrijp goed: als 'n huwelijk mislukt, geeft de man aan de vrouw daarvan de schuld. Stel: zij is hem ontrouw geweest. Dat is natuurlijk onvergeeflijk in zijn oog. Maar... als hij nu eens wist, dat *hijzelf* in eerste instantie de oorzaak was van de verwijdering, die er tusschen hen is gekomen: door zijn onverschilligheid, zijn bruut gedrag, zijn voortdurend vitten en aanmerkingen maken, zijn jaloezie... Zou hij dan niet een ander oordeel krijgen, en veel kunnen vergeven, want veel beter hebben begrepen?...

De anderen zwegen, in nadenken verzonken.

- Je bent geneigd, ging Maria voort om te zeggen tegen een ongelukkige vrouw: spreek je dan uit tegen je man, *zeg* hem, hoeveel je te kort komt door zijn koelheid, zijn koppigheid, zijn lakschheid; zeg hem, hoe je lijdt door zijn bruuskheid; zeg hem, hoe je lijdt door zijn hardheid, zijn jaloezie... beken hem, dat je zonder meegevoel niet leven kan, dat je hunkert naar teederheid, en dat je dáárom de sympathie van 'n ander hebt aangenomen.

Ja! dat lijkt zoo eenvoudig! Maar *dat* is 't nu juist, wat wijvrouwen zoo zelden kunnen doen, en het is een feit, dat ik honderden malen heb geconstateerd:

Wij *kunnen* ons tegen onze mannen niet uitspreken.

Dat schijnt zoo iets moeilijks, voor velen bijna iets onmogelijks te wezen, dat 't maar hoogst zelden gebeurt. Scènes vallen er in vele huwelijken natuurlijk genoeg voor, waarbij de hartstochtelijkste klachten en verwijten worden geuit, - maar dat is niet, wat ik bedoel. Niet in drift, niet in opgewondenheid moet alles worden gezegd, maar heel stil en beredeneerd, zoo objectief mogelijk, alsof je de levensbiecht van een ander vertelt...

En daarom ben ik nu op dit idee gekomen, wat ik jullie hier heb uiteengezet. Willen *wij* 't voorbeeld geven?

Er is zooveel gedaan, om de uiterlijke positie van de vrouw te verbeteren. Vele vrouwen hebben hun leven, hun goed en bloed veil gehad, om de ‘vrouwenquaestie’ tot 'n oplossing te brengen.

Met ‘vrouwenquaestie’ is dan bedoeld de *uiterlijke positie* van de vrouw, haar verhouding in en tot de maatschappij.

Maar *mij* komt 't voor, dat er nog 'n andere, en 'n veel belangrijker ‘vrouwenquaestie’ bestaat, namelijk die van *de innerlijke positie der vrouw*.

Waarom zouden wij, vijf verschillende vrouwen, die ook allen in verschillende milieu's zijn geplaatst, - waarom zouden wij niet beginnen, om het voorbeeld te geven? We zullen er nooit spijt van hebben, daar ben ik zeker van.

- Ben je *daar* zeker van?

Ja...!

- Ik vind er wel iets aantrekkelijks in, bekende Laurine, om vereeuwigd te worden in 'n boek...

- Dus jij geeft gehoor aan m'n verzoek, Laurine, - dat vind ik mooi en goed van je, zei Maria hartelijk.

- Dát heb ik nog niet gezegd! Ik moet er eerst nog eens rijpelijk over nadenken!

- Toe, doen jullie vieren 't, lachte Madelon. Dat is, om te beginnen, wel genoeg, en dan lees ik later jullie levensgeschiedenissen, en doe er mijn voordeel mee. O, wat stel ik er me veel van voor, jullie verhalen te lezen! Als kind al deed ik niets liever dan in de dagboeken van m'n oudere zusters snuffelen; in zooverre heb je gelijk, Maria, dat werkelijk-doorleefde ervaringen voor andere menschen 't interessantste zijn. *Truth is stranger than fiction!*

- En hoe denk jij erover, Fernande?

- Als Madelon 't doet, doe ik 't ook, anders niet.

- O! Fernande! riep Madelon. Ik wou, dat jouw verhaal al klaar was, ik smacht er bepaald naar, het te lezen!

- Verwacht er maar niet te veel van, 't kon wel eens minder amusant zijn, dan je denkt. Zoo geëmouveerd als jouw leven is 't mijne stellig niet geweest!

- Toe, zei Maria, laten we uit dit ernstig besluit geen reden halen, om elkaar onaangenaam te zijn. Elk leven is de aandacht waard, hoe schijnbaar onbeduidend 't ook mag zijn.

- Maar waarom huil je, Reine? vroeg Laurine, we moeten het niet al te tragisch opvatten. 'n Daad, die we uit goedheid, ter wille van onze medezusters doen, daar moeten we geen verdriet van hebben!

- Zóó is de bedoeling, Laurine, jij hebt me precies begrepen, zei Maria.

Zij ging naar haar schoonzuster toe, nam Reine's hand in de hare, en streelde die zacht.

- Arm kind, is je leven zoo droevig?... Misschien zal je dan wat verlichting krijgen, door je uit te spreken.

Reine schudde twijfelend het hoofd.

- Jij, ik begrijp 't zoo, hebt in 't leven veel ontbeerd, Reine, zei Maria. Jij bent de persoonlijkheid er niet naar, om te *nemen*, jij wacht af, en laat je beurt voorbij gaan, en...

- ...blijft met leege handen staan, ging Reine met een bleek glimlachje voort. Er is zooveel moeilijks in 't schijnbaar rustigste, gelukkigste leven... en... mogelijk is 't wel goed, als dat door anderen wordt geweten.

'Ik laat m'n beurt voorbij gaan,' zei je, Maria. En dat geloof ik ook wel. Vrouwen als ik verzuimen hun gelegenheden, en beseffen dat eerst, als 't te laat is, en alles voorbij...

- Wie zal beginnen te biechten? zei Fernande, die alle sentimentaliteit haatte, met geforceerde luidruchtigheid. En met harde onverschilligheid begon zij:

- Mijn huwelijk is...

- O, gaat 't zóó? riep Madelon. Dan zijn we gauw uitgepraat.

- Neen, zei ook Laurine, om zoo even, in 'n paar woorden, m'n... desillusies te vertolken, daartoe zie ik geen kans. Ik zei 't zooeven al, ik moet rijpelijk nadenken...

- Zeker over wat je zeggen en wat je zwijgen zal! veronderstelde Fernande hatelijk.

- Onder anderen, zei Laurine bedaard. Maar ik denk, dat 't ons àllen wel zóó zal gaan.

- Ik heb jullie overvallen, zei Maria, dat begrijp ik heel goed. En ik wil natuurlijk niemand dwingen, om me nu en hier, zoo maar eventjes haar diepere levensgeschiedenis te vertellen.

- Ik denk, dan kwam er niets van terecht, veronderstelde Madelon.

- Dat vrees ik ook, glimlachte Maria. Kijk, ik zou zeggen: jullie waren geen van allen voorbereid op wat ik vragen zou. Jullie moeten eerst nog wat aan 't denkbeeld wennen, natuurlijk.

En bovendien komt er *dit* nog bij. Wij geen van allen, - of ik misschien nog wel, omdat ik 'n schrijfster ben, - waren er aan gewoon, onszelf te observeeren, onszelf rekenschap af te vragen van de drijfveeren onzer handelingen. De meeste vrouwen leven onbewust, en begrijpen nauwelijks, *waarom* ze niet gelukkig zijn.

Nu zou ik willen, dat dit van nu af met ons anders was. Laten we, om zoo te zeggen, onszelf gaan bestudeeren... bijvoorbeeld een half jaar lang, en laten we dan daarna de resultaten aan elkaar vertellen... wat denken jullie ervan?

- Ja! uitstekend! riep Reine, zeer verblijd om het uitstel.

- 'n Half jaar, goed! riepen ook Laurine, Madelon, Fernande.

- Zooals ik zei, dan hebben jullie gelegenheid, om aan 't door mij geopperde denkbeeld te wennen...

- En te leeren, onszelf... èn onze omgeving te observeeren...

- Ja, want 't *is* niet zoo gemakkelijk jezelf te kennen...

- En uitdrukkingen te vinden voor je gevoelens...

- En alle gêne opzij te zetten...

- Dus met dit besluit zijn jullie 't allen eens?

- Ja.

- O, ja.

- En, wat zullen we dan afspreken, vroeg Maria.

- Over 'n half jaar... dat is dus ongeveer Mei, zei Laurine, komen we weer allemaal bij elkaar. Hier?

- Mij dunkt, ja, zei Maria. Rodehorst is van Fernande, Reine en mij 't ouderlijk huis en Laurine woont er.

- En bovendien is hier 't meeste ruimte, zei Laurine.

- Wat dàt *betreft*, zei Fernande bits, kan ik met je wedijveren, zuster.

Laurine lachte.

- Dan bij jou, 't is *mij* 't zelfde.

- Laten we vragen, hoe de anderen willen, besliste Maria. Reine, wil jij ons ontvangen?

- O, neen, huiverde Reine, denk aan Folly en Ips!

- En jij, Madelon?

- O, neen, Jan is niet op veel drukte in z'n huis gesteld.

- Bij mij kan 't wèl, zei Maria, maar ik prefereer Rodehorst, omdat we hier toch ook tot ons besluit kwamen. Vind jij dat dan óók goed, Fernande?

- Och... jà dan.

- Dat is dus afgesproken, zeiden de anderen, en knikten elkaar in zwijgende verstandhouding toe.

Derde hoofdstuk.

I.

She was a soft landscape of mild earth,
Where all was harmony and calm and quiet.
BYRON.

Aan de groote eiken tafel in de eetkamer van haar woning aan het 's Gravenhaagsche Bezuidenhout, zat Maria, en deelde aan haar huishoudster de orders uit voor dien dag.

Het ging alles zeer geregeld toe, in haar groote huis, en alles was ook altijd in de perfectie in orde. En och, voor regelmaat, ook al was die den eenen dag na den andere ook dof en eentonig hetzelfde, - was toch wel veel te zeggen.

Wonderlijk, in dit huis, waar het zoo ouderwetsch degelijk was, had zij zelfs, - en dat tegenwoordig! - ook nog ouderwetsche en degelijke dienstboden! Daar zorgde de huishoudster, juffrouw Bol, altijd voor, en hoe zij het klaar speelde, begreep Maria niet, maar nooit verscheen een der dienstmeisjes met kleurige blouses en vleesch-rose zijden kousen; zij waren allemaal betamelijk in het zwart gekleed, met rokken tot de enkels,

en de modellen van hun kanten schortjes en mutsjes waren ongetwijfeld precies dezelfde als van vijftig jaar geleden! Grappig, zoo uniform als de kleederen, waren ook de gezichten; zij hadden allemaal hetzelfde type; van de moderne overslankheid geen sprake; zij waren allen degelijk ouderwetsch gebouwd, en hadden gezichten, die er bij behoorden. Maria dacht, dat Juffrouw Bol ze allen wist op te schommelen uit haar geboorteplaats, Zwartsluis waar zoo langzamerhand de traditie was gaan heerschen, dat de aankomende meisjes niets beters konden ambieeren dan een betrekking bij notaris van Oudenaerde in den Haag, en waar de ouders in die hoop hun dochters al zoo'n beetje opvoedden.

- Dus u weet 't Juffrouw Bol. Overmorgen heeft meneer heeren-diner. Denkt u alvast eens over 't menu, dan kunt u 't me morgen zeggen.

- Zeker, mevrouw.

- U begrijpt wel, hoe 't zoo ongeveer moet zijn? De heeren zijn geen van allen jong...

- Zeker, mevrouw: ouderwetsch-degelijk, niet van dien modernen onzin.

- Juist, zei Maria, die moeite had, een lach te bedwingen, want Juffrouw Bol's uiting correspondeerde zoo precies met haar eigen gedachten, - is er nog iets?

- Niet dat ik weet... O ja, mevrouw, Katriene heeft verlof gevraagd, om 't huwelijk van haar zuster bij te wonen...

- Geeft u haar dat dan.

- Geen denken aan, mevrouw. Ten eerste is Katriene hier pas, en heeft volstrekt geen recht op extra-vacantie. Ten tweede kan ik haar niet missen met 't diner. Ten derde heeft ze 't niet verdiend, want ze heeft...

Maria maakte een beweging met de hand, als om te vragen: spaar me de details. Zij wist het al weer. Katriene mocht niet gaan, maar ‘mevrouw’ werd voor de weigering aansprakelijk gesteld. Juffrouw Bol zou straks in de dienstbodenkamer verschijnen, en zeggen met een onbewogen gezicht:

- Ik heb je zaak aan mevrouw voorgelegd, Katriene, maar je kan niet gaan. Mevrouw vindt, dat je geen extra-vacantie hebt verdiend, vooral omdat je...

En dan zou de vermelding van het strafbare feit volgen, dat Maria niet eens had willen hooren!

In het begin van haar trouwen, toen zij nog een beetje eigen initiatief en durf en energie bezat, had zij zich met hand en tand tegen een dergelijke handelwijze verzet. Maar, och, ook dit was zij langzamerhand gaan beschouwen als een van de dingen, 'die er niet op aan kwamen', want Juffrouw Bol wreekte zich op haar in een zoo vervelende en langdurige bouderie, dat Maria daar gauw genoeg van had.

Temeer waar Derck van Oudenaerde, haar man, altijd op de hand van de huishoudster was, en zijn geregeld antwoord was geweest:

- Zij weet het wel. Houd je alsjeblieft aan haar. En laat *mij* er buiten, nietwaar.

Mag ik nu eindelijk gaan, had zij bijna gezegd, want de wijdloopigheid van Juffrouw Bol had haar, vooral in het begin, dikwijls tot wanhoop gebracht. Nu... was zij er aan gewend, natuurlijk: zijzelve was immers net zoo lang vervormd en verkneed totdat zij paste in het kader van dit oer-degelijke, oer-ouderwetsche huis...

Maria mocht gaan. Nu ja, het was ook waar: had zij eenmaal de deur van haar eigen kamer achter zich gesloten, dan mocht zij tot op het lunch-uur niet meer worden gestoord, dus Juffrouw Bol moest dan van te voren wel alles vragen...

Maar nu was zij vrij, om tenminste voor enkele uren weer zichzelf te zijn.

Met een zucht viel zij op den stoel voor haar schrijftafel neer; een zucht van verlichting, een zucht van weemoed ook.

Met een onwillekeurig gebaar legde zij haar hand op de groote vellen papier, die gereed lagen, en gedeeltelijk reeds waren beschreven: haar nieuwe roman. Maar het werk vlotte niet in de laatste dagen, - vreemd.

Zij bleef voor zich uit zitten staren in het volle groen van den uitgestrekten tuin. De linden bloeiden; mild dreef de fijne, zoete geur door de opengeslagen ramen naar binnen... en Maria glimlachte weemoedig: hoeveel jaren had zij hier nu al zoo gezeten, en den geur der bloeiende linden ingeademd... en alles... bleef altijd hetzelfde...

Zij keek haar heerlijke, hooge, ruime kamer rond: een ideaal werkvertrek voor een schrijfster. Langs de wanden groote mahoniehouten boekenkasten met glazen deuren; een groot mahonie-

houten bureau; een chaise longue; gemakkelijke stoelen en tafeltjes, waarop boeken, couranten en tijdschriften lagen. De kamer was in de kleuren bruin en groen gehouden, wat gordijnen, tapijten en meubelbekleeding betrof, en niets werkte rustgevender op Maria's, vooral in den aanvang van haar huwelijk, dikwijls woelenden, opstandigen geest, dan een verblijf in deze kamer. Hier voelde zij zich veilig en vrij: hier kon zij geheel zichzelve zijn...

Maar dit 'réduit' te veroveren had haar een harden strijd gekost. Met tegenzin beschouwde Derck van Oudenaerde haar romanschrijfster-zijn, ...trouwens haar heele familie deelde dien tegenzin. Waarom? Maria had het nooit geweten, nooit begrepen. Misschien, omdat de van Oudenaerde's, zoowel als de Rodehorsten nog altijd stonden op het geestelijk peil eener gravin von Trachenberg uit Marlitt's *Die zweite Frau*, die van woede een door haar zoon geschreven werk door het raam op het terras slingerde, omdat de jongen den naam zijner vaderen had *verlaagd*, door hem op het titelblad van een boek te zetten!

Maar, dacht Maria dikwijls, wat zou er van mij geworden zijn, als ik mijn werk niet had gehad?

Haar boeken waren als het ware de veiligheidsklep, waardoor het 'te veel' aan gevoel kon ontsnappen, dat haar anders ten doode toe zou hebben gekweld. In haar boeken kon zij zich 'uitschrijven', sinds zij zich in het voor haar gefatsoeneerde bestaan niet 'uitleven' mocht. In haar boeken weende, juichte, klaagde zij, in haar boeken uitte zich haar geheele persoonlijkheid, met al haar drift en opstand, haar verlangen en verdriet, haar enthousiasme, haar hartstocht, haar teederheid, haar berusting...

Wat wist het naïeve kind Maria ervan, wien zij trouwde, toen het aanzoek van den aanzienlijken, veel ouderen Derck van Oudenaerde door haar ouders voor haar was geaccepteerd? Zij was altijd een rustige, goedige natuur geweest; zij had veel zachtheid in zich, en, omdat zij zich weinig over haar innerlijke bewogenheden uitte, geloofde men haar gedwee en zonder veel eigen oordeel, en zonder veel eigen wil.

En toen Derck begreep, dat hij zich wel eenigszins in haar had vergist, en zij integendeel een gepassioneerd temperament bleek te bezitten, dat soms zelfs tot opstand en onstuimigheid kon ontaarden, had hij onmiddellijk straffe maatregelen getroffen.

Hij had met ijzerharde kracht haar vorming ter hand genomen, en niet gerust, voor hij haar uiterlijk had gefatsoeneerd naar zijn wensch. Met korte woorden van afkeuring en hoon had hij elk teeken van emotie bij haar onderdrukt; met onwrikbare zekerheid dreef hij haar in de richting, die hij verlangde, dat zij zou gaan... en leerde haar zich te gedragen volgens zijn formeelen wil.

Zij *had* zich laten onderdrukken en drijven. Zij *had* zijn leiding aangenomen, en de les, die hij haar opdrong, geleerd.

Maar *niet* uit gebrek aan wil, niet uit slapheid, lafheid, niet omdat het haar faalde aan individualiteit!

Neen! veeleer uit een diepen, innerlijken trots, omdat zij wist, op deze wijze alleen haar diepste persoonlijkheid gaaf te kunnen bewaren. Uit een kloeke en klare verstandelijkheid, omdat zij intuïtief begreep, slechts zóó zich den vrede in haar huis te kunnen verzekeren, - den vrede, dien zij behoefde voor haar werk.

En zij was geslaagd. Haar sterke wil, haar groote zedelijke kracht hadden haar geholpen zichzelf geweld aan te doen.

Neen! niet uit goedheid, uit meegaandheid, en zeker niet uit edelmoedigheid, was zij gezwicht voor Derck's levensinzicht. Zij was er zich zeer goed van bewust, dat zij geleid was geworden door een instinct tot zelfbehoud; dat een zeker soort van zelfzucht haar den voortreffelijken raad had gegeven, zich aan te passen, zich te schikken in het onvermijdelijk lot.

Vrede en rust wenschte Derck in zijn huis. En *zij* wenschte die evenzeer. Zij had die minstens zooveel noodig als hij. En zoo was zij, uiterlijk tenminste geworden, wat Byron noemt:

> ...a soft landscape of mild earth,
> Where all is harmony and calm and quiet.

Maar somtijds kwam, wanneer zij in de eenzame afzondering van haar werkkamer vertoefde, de gevaarlijke gedachte tot haar:

Maar heb ik wel ooit geleefd? Of zijn al de gebeuringen, die diep in het leven-van-vrouw ingrijpen, het huwelijk... het moederschap... langs me heen gegaan... zonder mijn inwezenlijkste ziel ooit te hebben beroerd?...

Gevaarlijk was die gedachte, ja, want als zij er even aan toegaf, dan overviel haar zulk een brandende wanhoop, dat zij steunend haar hoofd met haar handen omgreep, en voelde, dat zij het zóó niet langer uithouden kon...

Ach, haar leven was voorbij. Wat had zij nog van de toekomst te wachten? Niets. Haar leven was voorbij... en van het echtste, het waarste, het eenige, wat het leven waarde geeft... had zij nooit iets gekend.

Haar eigen schuld? De schuld van haar ongevoeligen man, die verstard zat in zijn conventioneele opvattingen? de schuld van het toeval, dat haar geplaatst had in een positie, die niet strookte met haar aanleg en aard?

Zij wist het niet. Al deze drie factoren zouden wel hebben samengewerkt, om haar te maken tot wat zij geworden was: een vrouw, die nooit zorgen had gekend, die in de koestering van comfort en weelde een weltevreden leven leidde, die als 'ontspanning' het schrijven van romans bedreef, - het getrouwe type der *bourgeoise satisfaite*.

Er was nooit teederheid van haar gevergd, en zij had die dus ook nooit kunnen geven. Haar zoon had geheel de natuur van zijn vader, nimmer had hij haar in de gelegenheid gesteld, haar moederlijke gevoelens uiting te geven. Hij toonde haar reeds als klein kind haar volstrekt niet 'noodig' te hebben; hij had zijn eigen weg gevonden, en was dien steeds, feilloos en aarzelloos, gegaan. En toen hij naar Indië vertrok, had er, tusschen hem en zijn moeder, alleen het geijkte, conventioneele afscheid plaats gegrepen.

En nu zij hier zoo zat vanmorgen, als altijd alleen, in de stilste en rustigste kamer van het overigens tóch volmaaktgedistingeerd stille en rustige huis, besloop haar opeens een sterke melancholie. En in een apathische bitterheid dacht zij moedeloos:

- Wat zijn al mijn boeken waard!... Niets anders zijn het, dan de uitingen van een al te weelderigen geest, een al te levendige fantasie, - die op andere wijze nooit tot uiting komt...

Ach, al mijn werken, die ik zoo heb liefgehad, waaraan ik met zooveel verteedering terugdenk, - wat zijn al die leege, schimmige ficties waard, bij het stormende, volle, waarachtige, levende leven, - het leven, dat ik... *nooit* heb geleefd?...

Zij steunde haar hoofd in de hand, en dacht aan de belofte, die zij en haar schoonzusters en zusters voor elkaar hadden afgelegd...

Zij althans had geen half jaar behoeven te wachten met haar

levensbiecht. Die was in enkele woorden samen te vatten, dacht zij, en haar glimlach werd nog dieper-weemoedig...:

Ik ben een vrouw, wier schoonste, beste qualiteiten nooit tot ontwikkeling zijn gekomen, die in het leven niet goed en niet kwaad is geweest... een vrouw, die eenvoudig *nooit heeft geleefd*.

II.

In de groote kamer, met de zware antieke meubelen, die in Fernande's huis de ‘gezelschapszaal’ werd genoemd, hing nog een flauwe geur van de geparfumeerde sigaretten, die er den vorigen avond waren gerookt.

Fernande glimlachte smadelijk, toen zij dien geur gewaar werd in *deze* omgeving. Amber en *ashes of roses*... welk een tegenstelling met dit milieu, het harde, verstarde, antieke, en de verfijndstgeraffineerde welriekendheid der modernste sigaret...

Zij sloeg de armen boven het hoofd in een loom, verveeld gebaar. Ach, haar heele persoonlijkheid detoneerde immers hier in huis... waar tusschen haar en haar man een sluipende oorlog werd gevoerd, wie van beiden ten slotte het winnen zou...

Zij herinnerde zich nog, hoè zij getrouwd was met Emil. Reeds tal van andere aanzoeken had zij afgeslagen; rustig speurde en keurde zij; totdat zij besliste vóór Emil Eeckman van Tijl.

De lange, onbewogen, kalme aristocraat, met de sterke, scherpe oogen onder het, door den reeds kalenden schedel zeer hoog lijkend voorhoofd, had haar aangetrokken, zij wist zelf niet waarom en waardoor. Misschien door het contrast, dat hij met haar vormde? Zij, hartstochtelijk, wereldsch, houdende van in de gezelschappen te verkeeren, - hij een zeer rustig man, die het meeste hield van de sfeer van zijn eigen huis, en die in zijn heele leven waarschijnlijk nooit één ontroering had gekend...?

Hoe het zij, zij had hem zóó duidelijk haar voorkeur te kennen gegeven, dat hij haar zijn aanzoek had gedaan.

En *dit* was het wapen, dat hij van den aanvang af met de wreedste onbarmhartigheid tegen haar had gebruikt, wanneer zij hem verweet, dat hij haar niet liefhad, dat zij hem onverschillig was, dat hij haar verwaarloosde voor zijn werk:

- Als je zóó weinig met me tevreden bent, Fernande, waarom heb je dan zooveel moeite gedaan, om me te krijgen?

Wanneer hij dat zei, met het fijn spottende glimlachje om zijn dungelipten mond, dan haatte zij hem, dan zou zij hem kunnen sláán. En menigmaal was zij van hem weg-gevlucht naar haar eigen kamer, hijgend, de vuisten gebald, met in haar hoofd de enkele stormende gedachte:

- Als hij dat *ooit* weer eens zeggen durft, dan vermoord ik, vermoord ik hem...

Zij begreep het zelve niet, waarom 'zij zooveel moeite had gedaan om hem te krijgen'. Zij wist nog, hoe zij had gezegd in zichzelve: 'hem en geen ander'. En toen haar toeleg was vervuld, en zij in het huwelijk waren getreden, toen... was onmiddellijk de strijd begonnen, die sedert onafgebroken had voortgeduurd.

Zijn groote grief tegen haar was, dat zij geen kinderen wenschte. Het denkbeeld was hem een gruwel, dat zijn aloud geslacht met hem uitsterven zou. Maar wat gaf zij daarom? zij wist alleen, dat zij het denkbeeld, een kind te krijgen, verfoeide. Zij *wilde* niet dien last op zich nemen; zij wilde niet vóór haar tijd verouderen door haar kinderen, zij wilde haar meisjesachtig figuur blijven behouden... en bovendien, zij hield niet van kinderen, zij bezat geen moederlijke natuur.

Zij vond, dat hij haar hierin begrijpen, en haar gelijkgeven moest. Maar dat deed hij niet. Een doffe rancune smeulde steeds in zijn ziel, en gaf aan al zijn gedragingen tegen haar een scherper bitterheid dan anders het geval zou zijn geweest.

Haar groote grief tegen hèm was, dat hij haar niet toestond in hun huis eenige wijziging aan te brengen. Zij had verwacht, dat hij, terwille van haar, zijn geheele inrichting zou willen veranderen. Niets ervan. Hij vond alles goed, zooals het al eeuwen in zijn familie was geweest, en *moest* er iets vernieuwd worden, dan werd dit toch, in overeenstemming met het milieu, bewerkstelligd.

- Waarom scheiden we niet? had hij haar wel eens met kouden hoon gevraagd, en met vlammende oogen, in sidderende drift, had zij hem toegevoegd:

- Omdat ik je dat niet *gun!*...

Later bewonderde zij zich om haar spontaan antwoord, dat een degenstoot met een nog vlijmender degenstoot had gepareerd.

Scheiden? Zij dacht er natuurlijk niet over. Neen. Dat zou geen wraak zijn op den man, die haar in het leven in alles teleur

had gesteld. Zij besefte dat, en voelde er zich in haar diepste ziel door gekwetst en beleedigd... Neen, als zij zich op hem wreken wou, dan moest zij iets anders bedenken, zij... moest hem bedriegen en een openbaar schandaal veroorzaken, waardoor zijn naam, waar hij zoo trotsch op was, voor goed onmogelijk zou zijn.

Dit denkbeeld hanteerde haar, en zij had wel eens een poging gedaan om het te verwezenlijken, en met dezen of genen uit haar kring een flirt begonnen. Maar zoodra de jonge man serieus begon te worden, stond hij haar zóó tegen, dat het haar onmogelijk was, aan haar voornemen gevolg te geven.

Zij wist wel, dat zij in haar kring een reputatie had van volstrekte ongevoeligheid. Zij wist natuurlijk, dat Madelon den geestigen inval had gehad, haar de ‘robot’ te noemen, de mechanische mensch van ijzer en staal, van alle menschelijke gevoel ontbloot. En zij had smadelijk gelachen, en hooghartig gezegd:

- Ja, dat is gelukkig de waarheid. Maar... als zij alleen was, dan kon zij wel eens de hand drukken op haar met pijnlijke kracht kloppend hart, en steunen:

- Ik ben *te* ongelukkig, *te* arm...

Zij stond voor den spiegel en keek zichzelve aan. Een hooge, slanke gestalte, met trotsch achterover geworpen hoofd. Een glanzende blonde ondulatie omgaf haar mooi-gevormd gezicht, met de gave, blanke huid, de bloeiende roode lippen, de donkere, bijna zwarte oogen, met hun vochtige flonkering.

En een kramp trok door haar hersenen, en zij dacht:

... God, ik ben mooi... ik ben een werkelijke schoonheid... Waarom heeft Emil mij niet lief?

Zij knakte neer op een stoel en kromp in elkaar, en klemde haar armen om haar schouders in een wanhoopsgebaar. O, mijn leven, dacht zij, mijn leven... in een paar woorden had ik daarvan aan Maria de geschiedenis kunnen vertellen:

- Mijn huwelijk is een mislukking... en uit verdriet daarover zal ik nog eens iets radeloos', iets verschrikkelijks doen.

Met een diepen zucht rees zij overeind. Zij had niet gehuild, maar haar oogen brandden en schrijnden. En rillend als van kou kreunde zij:

- Waar moet ik 't toch zoeken... waar moet ik 't zoeken...

Maar opeens, met een energieke beweging hief zij zich op.

Zij haatte zichzelve, dat zij dit moment van zwakheid had gedoogd.

Zij bezon zich. Wat waren haar plichten voor vanmiddag?

O, ja. Zij moest de receptie van Lonnie du Clarey bezoeken, een visite maken bij de familie van Beveren Waes, en daarna was zij vrij. Zij kon dan misschien wel eens gaan zien naar een nieuwe bontjas; ‘bontjassen waren geen mode meer,’ had haar couturière apodictisch beweerd, maar zij had daarop geantwoord:

- Goed, als dan niemand meer een bonten mantel draagt, zal *ik* tenminste iets aparts hebben.

Een gewillige slavin der mode was zij nooit geweest. Zij moest altijd lachen om haar kennissen, die zoo angstvallig modeshows bezochten, en geen toilet-detail anders zouden durven nemen dan de mode het voorschreef.

Zij was er gelukkig in geslaagd, haar gedachten een andere richting te geven. Zij telefoneerde om haar auto en volbracht haar bezoeken. Toen, op het punt haar chauffeur de bontzaak te noemen, die haar altijd bediende, overviel haar opeens een zoo lustelooze, geestelijke vermoeidheid, dat ze zei:

- Ga maar heen, ik loop naar huis.

Misschien zou het haar eenige verstrooiïng geven, te voet door de stad te gaan. Dat deed zij zoo zelden, en zij voelde nu een dringende behoefte, om wat afleiding te vinden, uit vrees, dat haar zenuwen haar weer overmeesteren zouden.

Langzaam drentelde zij langs de etalages en trachtte belangstelling te voelen voor juweelen en nieuwe tasschen, en zij verloor zich in de beschouwing van een geheel raam kunstbloemen, in alle kleuren, en van alle materialen.

Zou, bij haar toilet van witte kant die schouderbloem van fade blauw fluweel niet wondermooi staan...? Zij dacht erover, eens een collectie op zicht te vragen, dan, in haar kanten japon naar Emil's kamer te gaan, en, als achteloos, te vragen:

- Help me eens, zeg, 'n bloem uit te zoeken, ikzelf kan geen keuze doen.

Hij zou opkijken van zijn werk, en haar aanzien, zóó verbaasd, alsof zij onverwacht een formidabele prestatie van hem eischte. Maar zij zou heel gewoon naar hem toekomen, en zeggen, met een zeer natuurlijke stem:

- Kom, wees nu ook eens aardig en lief, als alle mannen tegen hun vrouwen zijn... en zij zou zich bloem na bloem tegen den schouder houden... een vlammend roode, die in tint rivaliseerde met haar bloeiende, even geopende lippen... een vreemdgroene, die aan haar gezicht met de zwarte oogen iets lokkendgeheimzinnigs geven zou... en zij zou hem daarbij aanzien met een fel-uittartenden blik, die, in de diepte toch vol beloften was...

In gedachten verzonken merkte zij in 't geheel niet, hoe lang zij al voor het uitstallingsvenster had gestaan; zij was het zich evenmin bewust, dat zij onwillekeurig reeds een eindje op zij was geschoven voor de hinderende nadering van een jongen man, die vlak naast haar stond... maar opeens drong het geluid van zijn vleiende stem tot haar door:

- Mooie bloemen, hè?... en heel geschikt voor 'n mooie jonge vrouw...

Fernande, nog geheel wèg in haar duidelijke voorstelling, hoe zij de bloemen aan Emil zou toonen, keek op... maar zij wist niet, dat haar blik nog de uitdrukking droeg, waarmede zij *haar man* zou hebben aangezien fel-uittartend... maar, in de diepte, toch vol beloften...

Even bleven hun oogen in elkaar... de jonge man sterk geboeid door haar fascineerenden blik. Toen herstelde hij zich, lichtte den hoed, en zei:

- Mag ik me misschien even aan u voorstellen; mijn naam is: Rijnema, Albert Rijnema, ik ben adjunct-commies op 't Departement van Justitie.

Fernande was zóó overrompeld door het onverwachte van de situatie, en zóó verbaasd, dat het niet eens in haar opkwam, om boos te worden over deze onverwachte familiariteit; zelfs drong het komische van den toestand niet tot haar door; ook keerde zij zich niet om en ging niet heen... zij bleef maar bewegingloos staan, en staarde hem aan.

- En met wie heb *ik* de eer?... vroeg de jonge man.

Nog antwoordde Fernande niet. De overgang van haar droomfantasie tot de werkelijkheid was zóó plotseling en zóó groot, dat zij zich als in een onbekende wereld verplaatst gevoelde.

De jonge man lachte. Hij begreep, dat deze jonge vrouw er niet eene was, met wie men ongegeneerd een gemakkelijk avontuur begint. Hij was blij, dat zijn intuïtie hem had genoopt, zich

beleefd aan haar voor te stellen, wat anders natuurlijk niet zijn gewoonte was. Wat was zij mooi, veel mooier nog dan hij had vermoed, toen hij haar profiel met bewondering beschouwde... een vrouw, een nadere kennismaking ten zéérste waard...

Die oogen... wat een vuur zat daarin... hij had het wel gezien, al was ook nu de vlam in haar blik gedoofd...

En thans, eindelijk tot volledig besef komend, wendde Fernande zich af, en wilde gaan. Maar tot haar verrassing voelde zij een hand op haar arm:

- Ga zóó niet weg, mevrouw... laat me u tenminste, als souvenir aan deze korte kennismaking, die voor mij, u weet niet, *hoe* interessant is geweest, zoo'n bloem mogen geven...

Opnieuw bleef Fernande staan. In een seconde flitsten de zonderlingste gedachten door haar heen. Jal een bloem aannemen van dezen onbekende... en mèt die bloem op haar kanten japon in Emil's nabijheid treden, en denken, vol triomfantelijken hoon:

- Je moest het eens weten... je moest het eens weten...

De jonge man bespeurde haar aarzeling:

- Mag ik? mag ik? smeekte hij, alsof er enorm veel van afhing, dat zij toestemde in zijn wensch, en hij opende reeds de deur van den winkel, en Fernande, nauwelijks wetende, wat zij deed, ging binnen.

Een keuze bloemen werd haar voorgelegd, en achteloos woelde haar hand er in... toen nam de jonge man een vlammend-roode wonderbloem, en hield die haar voor:

- Deze... zei hij. Deze moet 't zijn. Die wedijvert in kleur met uw bloeiende roode lippen, fluisterde hij, tot haar overgebogen.

Fernande nam de bloem...

Zij dankte niet. Maar de jonge man was al heel tevreden met dit bereikte resultaat, dat hij nauwelijks had durven verwachten, en verliet met haar den winkel.

Tot dusverre had Fernande eigenlijk gehandeld als in een bewustelooze verbijstering, nu kwam zij eenigszins tot zichzelve, en dacht:

- Hoe kom ik thuis? Hoe raak ik dezen jongen kwijt?

Zij bleef staan bij de eerste de beste halte van een tram.

- Ik moet deze tram nemen, zei ze.

Het waren de eerste woorden, die zij sprak, en zij hoorde met voldoening, hoe ijskoud en hautain haar stem had geklonken.

Het verhinderde den jongen man haar te vragen, of hij haar thuis-brengen mocht. Hij nam zijn hoed in de hand, en vroeg deemoedig:

- Wanneer zie ik u terug? Ik zie u toch terug?

Zij antwoordde niet, wendde hooghartig haar oogen van hem af, naar de naderende tram.

Hij aarzelde even, toen zei hij in een gedurfd élan:

- Ik ben elken middag om half vijf bij Central.

Zij antwoordde niet en besteeg de tram, zonder hem meer met een blik te verwaardigen. Maar toen zij zat, en het witte, vloeipapieren pakje zàg in haar schoot, overweldigde haar eensklaps het ontzettend-grappige van het gebeurde; zij voelde een onweerhoudbaren lach om haar lippen spelen, terwijl zij dacht:

- 't Was tóch 'n aardige jongen... 'n heel, heel aardige jongen...

III.

Reine zat stil en alleen in haar kamer, en werkte aan een gobelin-borduurwerk.

Opeens merkte zij, dat het werk in haar schoot was gezonken, en dat zij doelloos voor zich uit zat te staren.

Zij slaakte een diepen zucht.

O! dat leven van haar, dat verfoeilijke, leege, nuttelooze leven...

Nog in-zichzelf-gekeerder dan zij altijd was, was zij van Rodehorst terug gekeerd. Veel triester ook...

Ach, die belofte aan Maria gedaan, woog haar zwaar.

Hoe vernederend, hoe zielsgrievend, om te moeten vertellen:

Mijn leven is geheel vergeefsch geweest. Ik heb niet kunnen maken, dat iemand van me hield... noch mijn man, noch mijn kinderen... ik ben voor niemand noodig... ik lijd een absoluut overbodig bestaan.

Dit te verzwijgen, het zichzelve nauwelijks bewust te maken... was de kracht geweest, die haar in het leven steunde.

Maar als haar nu zelfs die laatste kracht ontnomen werd... wat dan, wat dan...?

O, zij schaamde zich bitter, dat zij een zoo onbeteekenende persoonlijkheid was, dat zij geen invloed had op haar man, geen overwicht op haar kinderen, - dat niemand het noodig vond,

rekening met haar te houden... dat zij even goed niet kon bestaan, want niemand zou haar missen.

Haar man... in een voorbij-gaande vlaag van verliefdheid had hij het jonge, blonde, schuchtere meisje getrouwd. Maar, ach, hoe spoedig was zij hem onverschillig geworden...

Als zeeofficier moest zijn thuis hem, zou men denken, een welkome, rustige verblijfplaats zijn, maar neen, hij verveelde er zich doodelijk, en hunkerde steeds naar het einde van zijn verlof.

'Men' had haar wel eens bedekte verhalen gedaan over zijn ontrouw... maar zij haalde dan machteloos de schouders op... wat kon zij er aan doen? hem te boeien vermocht zij niet...

O! het denkbeeld nog vele lange, eindelooze jaren hier zoo te zitten, vergeten en alleen... het was ondragelijk, en deed haar steunen van pijn. Voor niemand noodig op de wereld, bestond er een vreeselijker lot?...

Handwerken... lectuur... wat musiceeren... daarmee kon een heel leven toch niet worden gevuld? Philanthropic... véél voelde zij ervoor, maar haar weinig sterke persoonlijkheid belette haar, daadkrachtig in deze richting werkzaam te zijn; zij bepaalde er zich toe te geven, veel te geven; nooit een aanvrage om hulp onbeantwoord te laten... en dus kon ook de liefdadigheid haar leven geen inhoud schenken. Reizen?... zij schrikte ervoor terug, zich in onbekende omgevingen nóg eenzamer en minder op haar gemak te gevoelen... Och, misschien was dit stille, eentonige leven ook wel het eenige, waarvoor zij was geschikt...

Haar kinderen waren haar maar al te spoedig uit de hand geglipt... de twee meisjes, oneindig krachtiger waren ze dan zij, die in 't geheel geen autoriteit bezat, die het eenvoudig niet kón: zich te laten gelden...

Ips en Folly, op zestienjarigen leeftijd, waren hun moeder verre de baas. Zij bepaalden zelf, welke lessen en van wie, zij wilden nemen; zij stelden zelf hun kleedgeld vast; en bewogen zich in en uit het huis, zonder dat zij zich ooit verwaardigden, hun moeder van hun gedragingen, hun uitgangen, evenmin als van hun wenschen, plannen, en gevoelens op de hoogte te brengen.

Het was vreeselijk... en zij geneerde er zich voor, als een harer kennissen er zich over verwonderde, dat zij 'die jonge dingen zooveel vrijheid liet...'

Maar zij kon niet anders, de hemel wist het, dat zij niet anders kon!...

Neen, er was geen uitkomst voor haar. Dag in dag uit, jaar in jaar uit zou zij hier eenzaam moeten vegeteeren... totdat de vriendelijke dood zich eindelijk over haar ontfermde...

Kon zij zich maar resigneeren, en gelaten berusten in haar lot. Meestal onderdrukte zij alle gedachten aan de onbelangrijkheid van haar leven... maar nu, na haar terugkeer van Rodehorst, was het, of zij onduldbaarder dan ooit haar nutteloosheid, haar overbodigheid voelde...

Zij nam haar handwerk weer op... en legde geduldig steek na steek... en zocht zorgvuldig de kleuren uit...

- Hallo!

Bruusk werd de deur open-geworpen, en binnen stormden de beide meisjes Folly en Ips.

- Zit je daar weer, eenzaam en alleen!

- Och, daar zit ze weer, zoo zoet, zoo lief, als *the patient Griseldis*.

Een gloeiende blos bedekte Reine's gezicht. Och, al zoo dikwijls hadden de kinderen haar op deze wijze geplaagd, maar op het oogenblik was zij niet in een toestand, om het te kunnen velen, en als zij vóórtgingen zou zij, vreesde zij, uitbreken in tranen.

- Leg nu 's even dat idiote handwerk uit je handen, en luister naar ons als we spreken.

En toen Reine niet dadelijk gehoorzaamde, rukte Ips haar het handwerk uit de handen, en smeet het opzij.

- Meisjes! wat willen jullie toch? protesteerde Reine zwak.

-Wat we willen? dat zullen we jou eens in twee woorden zeggen: wij willen 'n *andere moeder*.

Verbijsterd staarde Reine de meisjes aan, met wijde oogen van schrik.

De meisjes proestten het uit.

- Dat begrijp je niet, hè? Maar in 'n seconde zal je 't wèl begrijpen: tegenwoordig worden de kinderen niet meer door de ouders opgevoed, maar de *ouders door de kinderen*.

- En nu zullen *wij* jouw opvoeding ter hand nemen!

- Jullie... mijn...

- Ja! ja! ja! al veel te lang hebben we jou verwaarloosd.

En je aan je lot overgelaten. Dat komt: we hebben altijd zooveel te doen... Maar nu op Rodehorst merkten we, en we schaamden ons ontzettend, dat jij van al die vrouwen daar wel de oudste leek.

- Hoe oud ben je? Vierendertig?

Nu, vergelijk dan 's die oue tante Laurine, die al haar zilveren bruiloft viert, bij jou. Zie de tantes Fernande en Madelon... een-en-al vivaciteit en activiteit. En wat klééden ze zich goed! Neen, moederlief, daar zullen we nu eens een eind aan maken, hoor.

- Och, kinderen, laat me toch met rust...

- Met rust, met rust, bauwde Ips haar na. Ja, dat zou je wel willen! Je bent voor jouw leeftijd veel te traag, te laksch, te onverschillig; wat is 'n vrouw van vierendertig jaar? die kan nog gemakkelijk 'n zestien jaar méé, tegenwoordig.

- Maar... in 's hemelsnaam...

- O, Mams, doe niet zoo slachtofferachtig. 't Is gewoon om te gieren. We willen niets anders, dan je 'n leuke tijd bezorgen...

- 'n ‘Menschwaardig bestaan’ laten leiden, lachte Folly.

- Neen, zeg eens eerlijk, drong Ips. Bevalt dit leven ‘achter de wereld’ je nu?

- Ben je er gelukkig door, te vegeteeren als een plant?

De tranen sprongen Reine in de oogen.

- Neen, zei ze eerlijk. Maar...

- Geen maren, daar luisteren we niet naar.

- Maren bestaan niet!

- Jawel, zei Reine. Kinderen, geloof me, ik ben niet geschikt voor 'n *ander* bestaan dan dit.

- Dat zullen we dan wel 's zien!

- Wees daar maar gerust op, dat zal wel meevallen.

- Maar wat *willen* jullie dan met me? vroeg Reine ongerust.

- We willen 'n *mensch* van je maken. Om te beginnen gaat die toet haar er af.

- Wat?... neen!

- Neen? ja! Zoo meteen komt de kapper je kortwieken.

- En 'n beeldig bubi-kopje van je maken. We hebben 'm besteld.

- Neen! dat gaat te ver!

- Te ver? schepseltje-lief, we beginnen pasl Geloof ons, er

is nog best iets van je te maken, als je gekapt en gekleed bent, zooals 't behoort.

- En daarom hebben we Thérèse bevel gegeven je japonnen te verkorten.
- Wat? neen!
- Neen? ja! zeggen we je. Tot de knie. En als 't model er zich toe leent, nog korter.
- Neen, kijk niet zoo dwaas, je zal er wàt lief uitzien.
- En dan... als je voldoende verfatsoeneerd ben, dan...
- ... Ga je met ons vanavond uit, en zullen we je...
- ... in 't ‘leven’ brengen! gierden de twee onbedaarlijk.
- Meisjes... ik weet niet, of ik lachen zal, of me boos maken moet...
- Geen van beiden. Je onderwerpt je eenvoudig...
- Er zit tóch niets anders op!

IV.

Reine had zich geschikt in den wil der meisjes: wat kon zij anders doen? Zij was meegesleept in hun joligen roes, en haar hart popelde van een angstige en toch niet onaangename verwachting.

- Thérèse, hadden de meisjes bevolen aan de kamenier, je kleedt Mama aan, zoodat ze klaar is om half negen.
- Dan ga jij naar beneden, Mams, en daar wacht je dan 'n verrassing.

Reine bekeek zich in den spiegel.

Hemel, hoe veranderd zag zij er uit, maar hoeveel jonger, hoe oneindig veel liever...

Zij had heusch iets fijns en bekoorlijks in het jeugdige, korte jurkje van cerulea-blauwe crèpe marocain. En haar gezicht...

Zij had zich eerst nauwelijks herkend, toen haar mooie haar onder de schaar van den kapper was gevallen, en een jongenskopje haar uit den spiegel aanblikte, zóó precies gelijkend op die harer dochters, dat zij er onwillekeurig om had moeten glimlachen. Een scheiding links, en het haar in een golf over het voorhoofd gelegd...

Opgewonden stonden de meisjes erbij, en bestormden haar met gretige vragen:

- Nu? nu? wat zeg je ervan? ben je tevreden? Ja, hè! Natuurlijk, hèl Menschjelief, 't is of je 'n Voronoff-verjongingskuur hebt ondergaan...

Reine had zich nooit zoo vreemd en... prettig-onrustig gevoeld als vanavond. Wat ging er met haar gebeuren? Wat hadden die ondeugende kinderen met haar vóór? 'n 'Verrassing' zou haar wachten, hadden zij gezegd...

Zij knipte haar armbanden dicht, nam haar handschoenen en avondmantel, en ging naar beneden.

Nauwelijks was zij in den salon aangekomen, of de deur ging weer open, en de een na den ander traden twee jonge jongens binnen in smoking, die op haar toe-traden, en een sierlijk-losse buiging voor haar maakten.

- Wat?... wat?... stamelde Reine, totaal onthutst.

- Ja, ja, wij zijn 't, wijl juichten en joelden Folly en Ips en schaterden het uit om de verbijsterde uitdrukking op Reine's gezicht. Hier zie je ons nu in 't costuum, waarin we 's avonds de straat opgaan!

- Maar, kinderen! zuchtte Reine verslagen. Dat kan toch, dat mag toch niet!...

- Och, jij! ouderwetsch wezen! Je ziet niets, je weet niets, je begrijpt niets. Nu, 't wordt tijd, dat we je eens nader inlichten, hoor!

- 't Is, of ik droom, stamelde Reine, zijn jullie wel 's meer zoo... in *die* kleeding uitgegaan?!

- O, ja, al honderden malen. Was 't nu een verrassing, ja of nee?

- Dat zeker, maar... kom, laten we nu maar 'n einde maken aan dezen onzin. Jullie denken toch zeker geen oogenblik, dat ik zóo met jullie uitga?

- Dat weten we *zeker!* Daaraan helpt geen tegenstribbelen.

- Zien we er niet charmant uit? vroeg Folly onbeschaamd en beiden lieten zij zich op een hak van hun pumps ronddraaien, opdat hun moeder hen goed zou kunnen beschouwen.

- Ik begrijp niets meer... de wereld staat op z'n kop... droom ik of waak ik? jammerde Reine zachtjes. Toe, kinderen, staak nu die comedie-vertooning...

- En houd je nu maar heel gauw stil, want zoo aanstonds komt Hans Dennewaerd ons halen, en neemt ons mee naar de Triple sec.

- Waarheen?

- De Triple sec. 'n Nachtclub van de beste soort.

- Neen! neen! riep Reine buiten zichzelf. Dat verbied ik jullie! 't Zal *niet* gebeuren! Ga direct naar boven, en verkleed je, en dat uitgaan zóó is van nu af *uit!*...

- Hoor die kleine Mams, wat 'n toon...

- Voortaan ga jij met ons mee, dat is wat anders. En Hans zal ons helpen, jou te ontbolsteren.

- En nu is 't genoeg! riep Reine, oprecht verontwaardigd. Ik ga naar boven, en jullie gaan óók!

Er werd gescheld.

- Ha! daar is Hans!

- Als je Hans ziet, verdwijnen al je bezwaren als sneeuw voor de zon!

- Ja, want 't is 'n schat!

- Iedereen is dol op Hans, en jij wordt 't ook, Mam, ik voorspel 't je!

In doodelijke verlegenheid, geen kans ziende om nog te ontsnappen, wachtte Reine Hans' binnenkomst.

Zij was confuus als een jong meisje, en stond daar, zoo onbeschrijflijk bevallig, met neergeslagen oogen en een roode kleur op het fijne gezicht, dat Hans verbaasd bleef staan.

- Is dat de moeder? vroeg hij, met een glimlach.

- Dat is ze, in levenden lijve, zei Folly.

- *Her Royal Shyness*, voegde Ips erbij. Mams, hier heb je nu Hans Dennewaerd. Toe, kijk 'm 's aan, flauwerd.

Gekrenkt keek Reine naar Ips; toen viel ook haar blik op Hans, en haar blos werd nog wat dieper, want zij had een alleraangenaamst gezicht gezien, dat met een ongeveinsde belangstelling, ja... bewondering, naar haar keek.

- Heb maar wat geduld met haar, Hans, vroeg Folly nederbuigend. Je weet, ze is nog volkomen groen.

- Maar, meisjes, dat kan toch jullie *moeder* niet zijn? Hoe oud zijn jullie dan?

- Ik ben zestien...

- En ik ben óók zestien...

- Zijn jullie dan tweelingen?

- Neen, dat is juist 't koddige, proestte Folly. Ik ben in Januari geboren, snapt u, en Ips...

- ... in December van 't zelfde jaar.

- En zoo zijn we dus allebei even oud.

Hans naderde Reine; en Reine in haar angst wendde zich tot hèm:

- Meneer Dennewaerd, helpt u me toch, deze kinderen tot rede te brengen. Ze willen naar... 'n nachtclub, verbeeld u!

- Daar zijn ze al meermalen geweest, en, geloof me, er steekt geen kwaad in, mevrouw. 't Beste, om u daarvan te overtuigen is, persoonlijk mee te gaan.

- Da's goed gezegd, da's goed gezegd.

- Vooruit, Mams, niet langer gemalengerd!

Ips wierp Reine den avondmantel om, Folly duwde haar de handschoenen in de hand: ‘noodig is dat anders niet’; Hans bood haar den arm, om haar naar buiten te geleiden... en eer Reine wist, hoe dit alles plaats greep, zat zij al in de groote, ruime auto van Hans, en reed naar de Triple sec, - een nachtclub! Zij!

Het was haar of zij droomde. Een half benauwende, half lokkende, aantrekkelijke droom. Zij sloot haar oogen, en opende ze weer... neen, zij droomde niet... want vlak vóór zich op de strapontins zag zij Hans en Folly zitten, met de profielen naar elkander toegebogen... het knappe, donkere gezicht van Hans, en het parmantige, jonge kopje van haar eigen kind...

Neen, zij droomde niet. Dit alles was werkelijkheid, dat de auto stil-hield, en Hans haar hielp uitstijgen, en dat zij een gang doorging en in een vestiaire kwam... en dat zij, altijd aan den arm van Hans, voor wien zij een soort van vrees voelde, die toch iets fijn-bekorends had, in een zaal voerde, waar...

Bijna was zij, terug-gedeinsd voor het hevig tumult, dat haar tegemoet donderde van een neger-orkestje, dat zijn maatvaste dissonanten de ruimte in schrééuwde, jóelde, huilde... voor het overdadige licht, het zoemend rumoer van een publiek, dat in grooten getale aanwezig was.

Wat is dat hier! waar ben ik! had zij willen roepen, maar haar lippen weigerden haar den dienst, en veilig haar leidend door de drukte, bracht Hans haar naar een tafeltje, waarachter, tegen den wand, een leeren bank was gebouwd. Daar zonk Reine op neer.

Wat een verschrikkelijk geweld, was dat *muziek?*

Reine sloot de oogen. Maar opende ze weer, om te zien, hoe paren zich bewogen met schokkende rukken en schuifelen en zijwaarts uitslaande beenen... was dat een *dans?*

- Nu zie je eindelijk ook eens de charleston, zei Ips, 't werd tijd! lachte zij.

Met een huiverenden zucht dacht Reine aan haar stille kamer, waar zij vanmiddag nog... was dat vanmiddag en al niet jaren geleden?... zoo doodelijk eenzaam gezeten had... De overgang was wel wat al te onbarmhartig... de gierende gillen, het papegaaien-schreeuwen van de *band* verscheurden haar ooren, en het woest gewoel voor haar oogen en al die kleuren en al dat licht bezorgden haar een gevoel van geestelijke onpasselijkheid...

- Nu, hoe bevalt het je! stiet Folly haar aan. Je bent met je neus in de boter gevallen. Nergens wordt de charleston beter gedanst dan hier.

- Ja, je moest je haasten, om 'm nog te zien, zei Ips, want hij is bijna ‘een overwonnen standpunt’ en dan zou je toch wel iets in je leven hebben gemist, als je 'm nooit had gezien.

- Hebt u 'm nooit...? vroeg Hans, met een zoo ongeveinsde verbazing, dat Reine, ondanks zichzelve moest lachen.

- Neen, kan je dat begrijpen? Als Papa op reis is, - en dat is hij vrijwel altijd, zij 't niet ter zee dan toch te land, dan wil zijn ‘trouwe vrouw’ naar geen enkele feestelijkheid toe.

Zonder te weten waarom kreeg Reine een diepe kleur.

- Maar laten we eerlijk zijn, zei Folly, we wouen haar ook niet mee hebben naar onze dancings en bals, toen we nog jonger waren. Nu hindert 't niet meer, nu kan ze ons niets verbieden, nu mag zij alles zien!

De barbaarsche muziek van het orkest zwiepte zijn fel-gekleurde klanken de zaal in.

Op het kleine tooneel verschenen vier girls in een soort van Oostersche kleedij. Zij bogen en zwenkten in de zonderlingste arabesken, en stelden plastische creaties voor...

- The Idol, zei Hans, a play of uncanny witchery...

Hij lachte erbij, maar Reine lachte niet. Zij keek, en was als betooverd.

Het heffen en dalen der armen, de plots momenteele onbeweeglijkheid der lichamen, die onmiddellijk weer in een acrobatische wildheid overging... de sierlijke standen der lenige figuren tegen

den achtergrond der zwart-fluweelen gordijnen... dit alles gaf Reine een gewaarwording, alsof zich daarginds op het tooneel een noodlot voltrok, met strakke onverbiddelijkheid... en dan weer of zij een lentefeest bijwoonde, van louter opgewektheid en liefelijkheid... Een zonderlinge fantasie speelde haar spel met haar... in een snel opeen-volgende reeks zag zij de meest tegenstrijdige tooneelen, en toen de girls, in een suizing van zijde, waren weg-geruischt, keerde Reine's bewustzijn eerst weer volledig terug door een luiden lach van Ips.

- Onbetaalbaar, gierde ze. Weet je, hoe je er uitzag, Mams? Eens, toen ik voor 't eerst naar 't paardenspel ging, ik was zoo iets van zeven, zagen we in de loge naast ons 'n jochie van misschien vier. 't Kind was heelemaal wèg van de aarde, zijn oogen waren rond en groot, en hij staarde vóor zich naar de arena, ‘verslonden’ in aandacht. En zóó zag jij er uit!...

- Jullie hadden me hier niet... begon Reine, maar niemand luisterde; Ips was juist bezig haar sigaret op te steken, en een jonge man verscheen op het tooneel, die een song van Sherman zong:

He's tall and dark and handsome...

en Folly stiet haar gevoelig aan:

- Stoot jij Hans 's aan: 't slaat precies op hem: he's tall and dark and handsome...

- Wat is er? vroeg Hans, die zijn naam had gehoord, en boog zijn prettig gezicht naar Reine toe, maar Reine antwoordde niet, en zonk bijna door den grond van gêne, toen Folly zei:

- Zij vond, dat deze song zoo op jóu toepasselijk is: he's tall and dark and handsome...

- Ja? vroeg Hans, en keek Reine zóó vriendelijk aan, dat haar de tranen bijna in de oogen schoten van schaamte.

Maar Ips riep:

- Krijgen we niets te drinken vanavond?

- Wat zullen we nemen? Champagne? vroeg Folly.

- Neen, ik weet wat, ik heb 'n nieuw drankje uitgevonden, zei Hans: ik laat Clos Vougeot en Moeselwijn mêleeren, je zal 't proeven, exquis.

Hij deed zijn bestelling, en Reine probeerde, zich niet zoo verschrikkelijk ‘onthuis’ te gevoelen. De zoemende gonzing der

stemmen verwarde haar hersenen... met een schok van schrik zag zij, hoe een der heeren uit het publiek een tegenstrevend meisje naar zich toetrok, bijna op zijn knie... Zij had een aandrang tot schreien... en toch voelde zij zich in het diepst van haar wezen zacht-blij geëmotionneerd, toen Hans, zijn glas opnemend, haar een hartelijk welkom toedronk ‘in onze club’...

Vergiste zij zich, en was niet alles zoo overweldigend, onheimelijk vreemd...? het gedrag der menschen... de dans... de muziek? Was alles heel gewoon?... heel gewoon de vrije toon van het publiek... de smokings harer meisjes... het neger-geweld... en dat zij hier zat, ontrukt aan haar stilte en eenzaamheid, een *andere*, dan zij steeds was geweest, wat kleeding en kapsel betreft?...

Zij kon niet verder denken... zij liet zich opnemen in den algemeenen chaos van licht en geluid... en dronk haar wijn, en lachte... en kwam alleen weer even tot volledig besef, door Folly's jaloersche vraag:

- Wat zit jij Mams toch zoo aan te kijken, Hans?

- Ik dacht er over, *waardoor* je moeder er zoo heel anders uitziet dan jullie, en dan alle andere vrouwen hier. Ze is precies zoo gekleed, precies zoo gekapt, en toch is er 'n hemelsbreed verschil. Ik begreep eerst heelemaal niet, waardoor dat kwam, maar nu weet ik 't.

- Waardoor dan?

- Doordat alle anderen zoo bronskleurig zijn en je moeder zoo blank is.

- Ja, zoo lijkachtig wit, smaalde Folly.

- O, neen! dat niet! 't Is juist zoo zuiver, zoo puur ivoorblank... en dan dat fijne rose blosje erover heen...

- *Houd* jij daarvan? smaalde Folly, smaalde ook Ips. Ajakkes! zoo ouderwetsch. ‘'n Tint van leliën en rozen,’ spotten zij, wie heeft die nog? 'n Gezichtje als 'n bloesem...

- Als 'n rijpende perzik...

- Als room met aardbeien...

- Als de ‘jonge dageraad’...

- Neen, zeg nu eens eerlijk, Hans, vind je onze zon-verbrande kleur niet veel mooier, natuurlijker, gezonder...?

- Vind jij 't niet aanstellerig, om alle zon te vermijden, en altijd met 'n pa-ra-solletje te loopen?

- Ik, zei Hans, zie al die noviteiten maar aan, en amuseer me er mee. Ik heb de mode van de oranje roodhuiden-kopjes meegemaakt, van 't fraise-rood op de wangen en 't groen om de oogen... de knalroode of sulfergele gezichten... 't olijf en 't café-au-crème en 't gebasaneerde bruin... alles is me even goed.

- Even goed? zei Folly met drift. Kan jij dan niet 't pikante effect waardeeren van 'n parelsnoer om 'n moccakleurige hals? hoe interessant komen bruine armen uit bij 'n witte jurk!... en heb je nooit gemerkt, hoe veel meer lichte oogen *spreken* uit 'n donker gezichtje?

- Ja! ja zeker! gaf Hans toe, maar ik moet toch óok zeggen, dat dit teint je moeder uitstekend staat, en dat ik haar niet graag anders zou zien!

Een tintelende zenuwbeving ging door Reine's schouders. En haar heerlijke ontroering werd op verrassende wijze begeleid doordat er nu een wiegende meeslepende wals-melodie werd gespeeld.

- 'n Wals! zei ze verrukt als een kind.

- Ja, 'n wals! 't nieuwste van 't oogenblik. ‘'n Weensche wals!’ is 't wachtwoord. We zijn oververzadigd van foxtrots en blues en charlestons... we genieten nu weer de wals!

Glimlachend stond hij op, en boog voor haar. En Reine gleed in zijn armen, en werd door hem, soepel meegevoerd in deinendlichten cadans. En alles van haar omgeving, wat haar beangstigd had en benauwd, zonk van haar weg; zij rustte in zijn veiligen, sterken arm, en zij was gelukkig, gelukkig, gelukkig...

Duizelig, als bedwelmd, leunde zij even tegen hem aan, toen de walsmelodie zweeg.

En hij boog zich diep naar haar voorover, en hij vroeg met vleiende stem:

- Mag ik u morgenavond wéér komen halen?

Zij antwoordde niet... en werd nog meer gebouleverseerd, toen hij, een regel uit een bekende song aanhalend, ondeugend zei:

- I see yes, yes in your eyes...

- Neen toch? vroeg zij, zóó kinderlijk-naïef ontsteld, dat hij, onzegbaar gecharmeerd, zich bukte over haar hand, en die met warme innigheid kuste.

V.

- Weet je wie ik vandaag ontmoet heb? vroeg George van Rodehorst bij het diner aan Laurine.

- Ik weet 't niet, en 't kan me ook niet schelen!

Met een ingehouden zucht wendde George zijn blik van haar af. Sinds de zilveren bruiloft was Laurine in een onverdragelijk humeur geweest. De reactie op een te drukken tijd, had hij eerst gedacht, en was geduldig gebleven, zoolang hij het uithouden kon.

Maar soms maakte Laurine met haar luimen en grillen het hem te zwaar. Dan haalde hij diep adem, en voelde zich zijn eene hand ballen tot een vuist, en in zijn hersenen begon voortdurend de gedachte sterker te branden: Dat houd ik niet uit. Is er geen uitweg op te vinden, dat hieraan een einde komt?

Laurine hield hem, - och, hij wist het, - voor een dommen, goedigen sul, een man, die bevroren zat in traditie en conventie, en die liever alles verduren zou, dan een schandaal veroorzaken door een scheiding. Maar... zij kon zich daarin wel eens vergissen, heel sterk vergissen...

Met hoon en minachting beschouwde Laurine haar man. Natuurlijk weer zwijgen na het eerste onvriendelijke woord. O, dat temperamentlooze, zware, soliede, hoe haatte zij, haatte zij het!

Het was, of zij na de bruyante, opgetogen feestelijkheden der zilveren bruiloft een grooteren afkeer van hem had gekregen dan ooit. Op zijn bedaarde, onuitstaanbaar-constateerende wijze, had hij vroeger wel eens tegen haar gezegd:

- Je wreekt je teleurstelling, dat je niet in mij gevonden hebt, wat je zocht, op *mij*. Die moet je aan je zèlve verwijten...

En ja, dat zij daarom een onoverkomelijke rancune tegen hem had, daarin had hij gelijk. Och, verwijten deed zij zichzelve genoeg... maar wat hielp 't? wat gaf 't voor troost?

O, de weeë, ellendige leegte van haar leven. En àltijd álles hetzèlfde, o, God, o, God!...

Wat zou zij na een half jaar aan Maria hebben te vertellen? niets anders dan nu. Dat zij, hoe begeerlijk en mooi het ook leek, voor zichzelve met haar huwelijk een verkeerde keuze had gedaan, en dat zij niet berusten *kon* in haar desillusie... dat zij opstandig was en recalcitrant, als ware zij een heel jonge vrouw, in plaats

van een verouderde persoonlijkheid, die niets meer, nooit meer iets had te verwachten van het leven...

- Wie heb je dan ontmoet? vroeg zij bits.

Verwonderd keek George op. Maar hij was het al lang verleerd, bijvoorbeeld ironisch te vragen:

- Ik dacht, dat 't je niet schelen kon?...

Hij zei:

- Herinner jij je nog Richard van der Well?

- Richard van der Well? Ja...

- 't Is al lang geleden, dat we hem kenden. Minstens 'n jaar of tien. Hij was toen cavalerie-officier... maar kreeg ongelukkig 'n bloedspuwing, en moest den dienst verlaten.

- Ja, ik herinner me!

- En toevallig vanmiddag ontmoette ik hem...

- Zoo! dus hij leeft toch nog!

- Ja, en hij maakt 't ook wel goed, voor zoover ik erover oordeelen kan. Hij heeft zich in 't leven gehouden, vertelde me Tom van Rhenen, door 's winters altijd in Davos te zijn, en alleen in de zomermaanden hier in Holland in Gelderland. Hij logeert met zijn vrouw bij de van Rhenen's...

- Zoo... ach...

Laurine verzonk in gepeins.

Richard... Richard van der Well... een vroegere vurige flirt van haar... en de eenige van allen... de éénige... op wien zijzelve een beetje verliefd was geweest...

O! Zij herinnerde zich!

Hij was een lange, bleeke jongen, met een lief zacht gezicht. Hij leek zwak en frêle, en bewoog zich in zijn nauwsluitende uniform, als een, voor een comedie-gelegenheid verkleede knaap. Toch was hij al getrouwd... ja, verbeeld je, hij was toen al getrouwd...

Wie begon de flirt? Hij?... of zij?...

Dát wist zij niet meer. Maar lang duurde het niet, of zij namen beiden met hartstocht deel aan het bekorende spel.

Zij was een beetje verliefd op hem. Want, anders dan bij haar andere flirts was er in haar gevoel voor hem veel zachtheid, veel teederheid. Niet, dat zij toen ongerust over zijn gezondheid was. Hij zag wel bleek, heel bleek, maar klaagde nooit over eenige indispositie, en was altijd vroolijk en opgewekt.

En toen opeens het bericht:

- Richard van der Well heeft een bloedspuwing gekregen...

Nog kon zij het zich herinneren, hoe zij geleden had onder deze tijding. Eenige dagen lang had zij rond geloopen in een doffe verbijstering:

Dick, ongeneeslijk ziek. Dick, ten doode gedoemd...

Het was zoo onbegrijpelijk, zoo tegennatuurlijk: deze levenslustige jongen en... dood.

O! zij herinnerde zich!

In haar gevoel voor hem was geen zelfzucht, zij vergat zichzelve, om óp te gaan in hem.

Zij hoorde, dat hij naar Davos was vertrokken, in gezelschap van zijn vrouw. En voor het eerst kreeg ‘zijn vrouw’ eenige beteekenis voor haar. Zijn vrouw ging met hem mee, en mocht hem verplegen, en altijd bij hem zijn...

Maar toen werd deze jaloersche gedachte verzacht door de overweging: dat ‘zijn vrouw’ nu hetzelfde leed droeg als *zij*, ja, waarschijnlijk veel sterker, omdat deze geheel op hem was aangewezen, en Dickie natuurlijk maar een klein onderdeel van háár leven was geweest.

Zij herinnerde zich haar angst en smart, de onrust, waarmee zij berichten omtrent hem inwon... hoe zij hem bemedelijd had, omdat hij nu zijn ontslag uit den dienst nemen moest...

Zij herinnerde zich...

Eens, de eenzaamheid en de stilte zoekend voor haar gedachten, die haar in gezelschap sterker martelden, dan wanneer zij alleen was, wandelde zij door het park Zorgvliet, en zag een paar Zigeunerinnen aankomen, die al eenige dagen rond-zwierven door de stad.

De vrouwen, met hun blinkende witte tanden in de bruine gezichten, en de flonkerende zwarte oogen, accosteerden haar. Als groote bonte vlekken teekenden zij zich af tegen de grijze vaalte van het bladerlooze landschap...

Werktuigelijk tastte zij in haar tasch, om een der vrouwen een geldstuk te geven.

De zigeunerin nam het dankend aan, en vroeg toen met een uitnoodigenden lach: of zij haar de toekomst voorspellen zou?

Zij had het hoofd geschud, en wilde verder gaan; toen zei de vrouw:

- Doet u mij dan een vraag, en ik zal antwoorden. Is er iets, wat u weten wilt?

En toen, wat bezielde haar? maar eer zij het wist, had zij reeds gevraagd:

- Est-ce que celui... à qui je pense... guérira?

De vrouw had haar lang en ernstig aangezien met haar zwarte oogen, en toen, meewarig gezegd:

- Non... non, madame..., hélas, non.

Zij had dat toen, in de overdrevenheid van haar opgeschroefd gevoel, voor een verpletterenden genadeslag gehouden, en was er dagen, weken, onder gebukt gegaan.

Ach! wat heeft een mensch toch veel noodeloos verdriet. Wat wordt er veel smart op hem geworpen, die... in 't geheel geen reden heeft van bestaan!

Ten eerste had die vrouw zich vergist, en was Richard wèl beter geworden. Maar ook haar reëele droefheid was allengs verkalmd en tenslotte vanzelf uitgestorven.

Zij had het in dien eersten tijd stelselmatig vermeden, veel naar Dick te informeeren. Haar gevoel voor hem verzwakte, haar diep medelijden verbleekte vanzelf en wischte ten slotte uit. Zij kon weer lachen en schertsen en flirten... ook al was die lieve, knappe jongen ook voor goed uit haar leven verdwenen...

Ja, en eindelijk had zij hem vrijwel vergeten, al bleef een teedere herinnering aan hem haar bij. Verdriet had zij niet meer, alleen een vagen weemoed... omdat zij hem al lang voor gestorven hield...

En nu was hij opeens uit de dooden opgestaan...

Hij leefde nog... en hij vertoefde zelfs in 's Gravenhage... zij zou hem dus weer van aangezicht tot aangezicht zien?

Een verlangen begon in haar te popelen; en zij dacht: welk een wonderbare lotsbeschikking: juist nu ik mij zoo vervelend, zoo gedesoeuvreerd gevoel, komt er iets in mijn leven, waaraan ik mijn aandacht wijden kan...

- En heeft hij niet gevraagd, ons eens te mogen opzoeken?

- Wie, hij?

- Richard toch? Richard van der Well! riep Laurine, in een plotselinge laaiende drift, die zich natuurlijk tegen George keerde, maar eigenlijk voor haarzelve was bedoeld, omdat zij onbedacht ‘Richard’ had gezegd.

- Neen, zei George kortaf.

Laurine brandde van verlangen om te weten, of Richard in 't geheel niet naar háár had gevraagd, maar zij durfde niet goed, omdat zij na zóó langen tijd zwijgen, dat de topic voor George alweer voorbij was, opeens nog iets over ‘hem’ had gevraagd.

Wat? zij durfde niet? En dat tegenover George, de hoorende doove, de ziende blinde, die log en zwaar door het leven plompte, en geen gevoel had voor de fijnere nuancen des gevoels?! Zij dúrfde!

- En deed hij mij de groeten niet?

- Neen.

Welk een belangstelling toonde zij in dien man, die zij in geen tien jaar had gezien. O, hij herinnerde zich, hoe zij met dien knaap had geflirt... maar toen hij met een ongeneeslijke ziekte van het tooneel verdween, had hij zooveel mogelijk zijn gedachten van ‘Dick’ afgezet. Blijkbaar herinnerde Laurine zich eveneens haar flirt... wel vreemd, na alle andere coquette spelen, die er op waren gevolgd!

Hoe het zij: haar gedrag begon hem nu te walgen. Een vrouw, die de zilveren bruiloft achter den rug heeft, moet zich toch wat weten in te toomen, zelfs... al was zij teleurgesteld in haar man, omdat zij dezen nooit had liefgehad...

Hij zei tegen zijn zoon:

- Ga je mee 'n sigaar rooken, Geo?

- Ja, vader.

In George's kamer zaten de beiden een lange poos zwijgend.

Zij leken uiterlijk veel op elkaar, en innerlijk niet minder. George wist, dat zijn zoon in vele opzichten gelijk dacht als hij, en dat Geo dezelfde opvatting omtrent Laurine had als hij. Hij wist dat, zonder dat zij er ooit over hadden gesproken...

Zwijgend leunde hij terug in zijn fauteuil. En dacht: zou ik den jongen openlijk deelgenoot maken van wat me al zoo lang heeft bezig gehouden? Zou ik zijn oordeel vragen, zijn raad?

Waarom niet? Hij is oud genoeg om er een eigen, gevestigde opinie op na te houden, hij is vierentwintig jaar. Bovendien heeft hij mijn solieden, beredeneerden, bezadigden aard...

Hij haalde diep adem, en begon opeens:

- Heb je iets gemerkt van die scène aan tafel?

- Ja vader, zeker.

- Wat denk je daarvan?

Geo dacht even na, om goed zijn woorden te kunnen kiezen:

- Wat ik daarover denk? Dat 't uwer onwaardig is, zoo iets dag aan dag stilzwijgend te verdragen.

- Wat wou je dan dat ik deed?

- Er een einde aan maken.

- Scheiden?

- Ja.

George nam zijn hoofd in zijn beide handen. Zooals hij wel vermoedde, had Geo al lang over de verhouding in huis nagedacht. Doch gewacht erover te spreken, tot zijn vader uit zichzelf daarover begon.

Scheiden, ja. Het kon niet worden ontkend, dat hij opzag tegen het schandaal, dat hiervan het gevolg zou zijn, de opspraak, die het zou brengen, het bericht:

- George en Laurine van Rodehorst gaan scheiden.

Hij zag reeds de spottende blikken, hoorde de hoonende commentaren: Beter laat dan nooit. Hoe dat zoo opeens? George heeft er toch al die jaren méér dan aanleiding voor gehad?!

Doch opeens begon Geo te spreken.

- Vader. Ik ben blij, dat we er eindelijk eens over komen te praten, want deze toestand wordt onduldbaar, vader. Al lang genoeg zijn wij de risée van den heelen omtrek geweest...

Hoe lang is 't geleden, dat ik de ware toestand hier in huis ontdekte? Vraag liever, wanneer heb ik 't *niet* geweten, hoe 't tusschen ubeiden stond?

Ik was nog jong, heel jong, misschien vijf jaar, of zes.

Toen vertelde u me eens argeloos, dat er vroeger hier in de hall 'n groot hondenhok had gestaan, als 'n huisje; geel-geschilderd, en met 'n deur, waarin de huishonden ‘woonden’. En ik vroeg:

- Waarom is dat er dan nu niet meer, vader?

- U zei:

- Omdat je moeder 't weg wou hebben.

En dat antwoord, zoo eenvoudig, alsof 't niet anders kón, maakte 'n diepen, diepen indruk op mij. Als moeder iets wou, dan onderwierp men zich...

En zoo is 't gebleven tot op den huidigen dag.

Zoo gebleven? neen; 't is voortdurend erger geworden. Moeder is de huistiran, en dat niet alleen... maar ze laat al haar luimen den vrijen teugel, ze beheerscht nooit haar drift of haar humeurig-

heid... en dat is op den duur ondrágelijk, vader, om met zóó iemand in één huis te moeten leven.

Ik heb er wel eens over gedacht, om weg te gaan...

- Heb je dát gedacht?

- Ja, maar ik kon er niet toe komen u alleen te laten. Nú had u tenminste altijd de zekerheid, dat er u iemand, zij 't ook zwijgend, ter zijde stond.

O, wat 'n afkeer had ik van de comedie der zilveren bruiloftsfeesten. Wat 'n onwaardige tooneelmatigheid. En 't ergste is: denkt u nu, dat moeder zich heeft geamuseerd?

Ik zag soms 'n uitdrukking op haar gezicht, alsof ze al onze gasten hoonend voor den gek hield...

Maar waarom doet ze 't dan? vroeg ik me af. Is 't 'n aangeboren boosaardigheid die 't iedereen lastig en onaangenaam wil maken? Ja, ik geloof, dat 't zoo iets moet zijn, want ze weet, hoe *wij* dat soort feesten abhorreeren. In godsnaam, vader, maak er een einde aan. Dat wij tenminste met ons beiden hier in vrede kunnen leven!...

- Ja... zei George, je zal nu wel begrijpen, hoe ik hier meermalen over heb gedacht. Maar... er moet 'n aanleiding toe zijn.

- Aanleiding heeft ze u meer dan genoeg gegeven!

- Dat is zoo. Maar nú?

- Wat komt dát er op aan! U vraagt eenvoudig scheiding aan.

- Op welken grond?

- Er is altijd wel iets op te vinden, als beide partijen 't willen.

- Maar dat is 't nu juist: wil je moeder 't óók? Vergeet niet, dat ze nu een der aanzienlijkste posities van de heele provincie Zuid-Holland inneemt... wat zal ze zijn, hoe zal ze zich voelen, als ‘gescheiden vrouw’, nu ze misschien al te oud is, om nog 'n nieuw leven te beginnen?

- U geeft haar voldoende geld, dan kan ze naar 't buitenland gaan. En daar begint ze stellig weer 'n nieuw leven!

George keek naar zijn zoon, en onwillekeurig zei hij:

- Wat heb jij 't land aan haar!

- Dat heb ik. En hebt u 't niet evenzeer?

- Ja... bekende George. Vreemd... ik hèb toch van haar gehouden, oneindig veel... Ik was krankzinnig van geluk, toen ze met me trouwde. Hoe zonderling, dat zóó'n sterk gevoel geheel kan vergaan.

‘Geheel kan vergaan.’ Goddank, zijn vader had het gezegd.

- Dus, vader, u zal stappen doen?

- Ja; de eerste maal, dat je moeder me nu weer aanleiding geeft, zal ook *de laatste zijn*.

- Dat belooft u me?

- Ik beloof 't.

VI.

Laurine's hart klopte van een stormende verwachting, toen haar auto stilhield voor het huis der van Rhenen's.

Zij had geen weerstand kunnen bieden aan haar verlangen, om Richard van der Well terug te zien. Het had haar wel verbaasd, dat *hij* geen enkele poging had gedaan, om met haar in aanraking te komen... maar, och, zij vond voor hem een gereede verontschuldiging; misschien had hij intens geleden, dat aan hun flirt zoo bruusk een einde kwam, en was hij bang die oude smart in zich te doen herleven...

Zij had eenige dagen gewacht, of hij ook komen zou. Maar toen dit niet gebeurde, verzon zij het een of andere voorwendsel, - en reed naar de van Rhenen's. Olga van Rhenen had haar al zóó lang geleden beloofd haar het adres te geven van den leverancier, van wien zij haar prachtig Richelieu-borduursel betrok!...

De knecht liet haar in den salon, en... kon het toeval haar goedgunstiger zijn? Daar ontwaarde zij een mannelijke gestalte, die *niet* van Rhenen was, dus wel Richard moest zijn, en heel alleen was hij, zonder entourage der van Rhenen's of van zijn ‘vrouw’.

Hemel, wat een tref. Zij trad snel naar hem toe, met uitgestoken hand, en op haar lippen de joviale woorden: Hoe gaat 't, Dick?

Maar *was* het Dick, die daar nu vormelijk tegenover haar stond, en voor haar boog als ware zij een vreemde, en die, met een beleedigende vraag in zijn stem, zeide:

- Mevrouw van Rodehorst, geloof ik?

Ah! voortreffelijk! onmiddellijk was haar heur plaats aangewezen. Om te lachen! om het uit te schateren!

- En u is? zette zij hem zijn houding van onverschilligheid betaald.

- Van der Well. Richard van der Well.

- O! maar dan heb ik u vroeger al eens ontmoet, komt het me voor. Maar wat is u veranderd! Neen, als u uw naam niet had genoemd, zou ik u nooit hebben herkend.

- Hoezoo ben ik zoo veranderd, mevrouw?

Laurine kon den indruk, dien zij van hem had gekregen, niet zoo gauw definieeren. Ja, hij was zóó anders geworden... vreemd! Zij jokte niet toen zij beweerde, hem niet te hebben herkend.

Zij had de herinnering aan een langen, lenigen, bleeken jongen... fijn gebouwd, en met donkerblond haar... En zij zag...:

Een man van middelbaren leeftijd, breed in de schouders, - waardoor hij misschien korter leek dan hij inderdaad was en vroeger ook scheen, - met ijzergrauw haar en een krachtig, volbloedig gezicht. En zijn oogen... ja, ook zijn oogen waren veranderd... ze waren klein en stonden dichter bij elkander dan vroeger, of vergiste zij zich?

Zij voelde zich waarlijk een oogenblik verward, ja, gedecontenanceerd.

- Ja, u is enorm, enorm veranderd... Ik had aan u de herinnering van een bleeke, tengere knaap...

- Dát ben ik nu niet meer! Maar 't veranderen, verouderen door den tijd is iets, wat ik ten slotte met iedereen deel!

Sloeg dat op háár?!

Laurine, zóó dikwijls gecomplimenteerd over haar onverwoestbaar en altijd hetzelfde blijvend, bekoorlijk uiterlijk, was stupéfait.

Wat bedoelde die onbeleefde man? Zij had lust hem eens te vertellen, hoe zij kort-geleden een dokter had ontmoet, die *zestien* jaar in Indië was geweest, en die tegen haar zei:

- Maar, mevrouw, u is *niets* veranderd. Ik herken u volkomen in de vrouw van vóór zestien jaar. Vertel u me toch eens, wat u doet, om er zóó te blijven uitzien, dan vertel ik dat aan mijn patiënten, opdat die er hun voordeel mee kunnen doen!

Toen had zij, ijdel en blij, gelachen, en geantwoord:

- O, dokter, niets van kunstmiddelen! Elke dag 'n koud bad, elke dag 'n kwartier gymnastiek, elke dag 'n uur in de buitenlucht, en veel, veel vruchten eten, dat is mijn geheim!

Maar wacht maar, zij zou zich wel wreken op dezen onbeschaamde. En met een koel lachje zei ze wreed:

- Dat is 't niet alleen. Maar naar ik hoorde moest u 'n

t.b.c.-lijder zijn, en vroeger zou ik zeggen, had u ook wel 't air ervan. Maar nu! u lijkt me Holland's welvaren.

- Inderdaad voel ik me ook in uitstekende conditie. Ja, ik geloof bijna te mogen zeggen, dat ik genezen ben. Dat wonder is door Davos bewerkstelligd, waar de ziekte tot staan is gekomen... maar vooral door m'n vrouw, door haar onvermoeide, toegewijde verpleging, *die* heeft me feitelijk 't leven gered.

Ah! zijn vrouw... *Vroeger* sprak hij *niet* van zijn vrouw...

Maar ja, natuurlijk, als zij hem 'het leven had gered', dan behoorde hij haar dankbaar te zijn!

- En ik voel me zóó goed tegenwoordig, dat ik 't er op heb durven wagen, nu ook eens in Nederland 'n winter door te brengen.

- Dat is wèl een mooie vooruitgang, prees Laurine, maatschappelijk, koel, terwijl zij dacht:

Wat had 't me kunnen schelen, als je dood was gegaan! *Was* je maar dood gegaan!

Zoovele gevoelens woelden door elkaar in haar hoofd, dat zij ze onmogelijk kon ordenen. Woede op hèm, die geen enkel herkenningsteeken had gegeven, of blijk van blijdschap, omdat hij haar na zóóvele jaren weerzag... geen enkele zinspeling maakte hij op hun vroegeren omgang... was hij die soms vergeten?! Dan: drift en zelfverwijt, omdat zij zich deze teleurstelling had bezorgd, door als een bakvisch naar hem toe te ijlen... een soort van vreemde jaloerschheid op de vrouw, die de zijne was, omdat deze zijn aandacht blijkbaar uitsluitend gaande hield... en alles overheerschend een aandrang, om wraak op hem te nemen, een gevoelige wraak op den man, die haar had durven *vergeten*...

Gelukkig, - want voor een der zeldzame keeren van haar leven, voelde Laurine zich zeer weinig op haar gemak, - kwam nu Olga van Rhenen binnen, en weldra was Laurine met haar verdiept in een allergeanimeerdst gesprek. Zij nam niet de minste notitie meer van 'Dick', maar deed zich op het aangenaamst voor; zij koutte geestig over de dingen van den dag, vertelde gezellige anecdoten, en Olga had Laurine nooit zoo amusant gevonden. En toen mevrouw van der Well van een visitetocht terugkeerde, werd Laurine van een overbruisende vroolijkheid; zij vormde het pikantste contrast, dat men zich denken kan

met het eenvoudige vrouwtje; zij schitterde met al haar gezelschapsqualiteiten, en niet het minst door haar schoonheid, die, zij wist het, zich altijd rehausseerde, wanneer zij het middelpunt kon zijn van een belangstellenden kring.

Nederbuigend richtte zij een enkele maal het woord tot het vrouwtje:

- O, de vorige winter bracht u aan de Rivièra door?... 'n Beetje *te* welbekend tegenwoordig, hè? Van de zomer ben ik naar Lido geweest; u weet misschien: de badplaats bij Venetië?... Nu, daar was de élite van heel Europa vertegenwoordigd; alle nationaliteiten zonden 'n groot contingent van hun aristocratie; en o, u moet hooren: daar arriveerde de vicomte de Noailles met z'n vrouw; ze brachten behalve hun valet, hun chauffeur en hun kamermeisje, 'n... ja, hoe moet ik 'm noemen 'n... gymnastiek-meester mee; die marcheerde met hen, zwom met hen, en na afloop van het bad liet hij hen op 't strand allerlei gymnastische oefeningen maken.

Ik zeg jullie: iedereen keek vol benijding naar hen als ze bezig waren met hun acrobatische toeren. De vicomte nam bijvoorbeeld met 'n zwaai z'n vrouw op z'n schouders, terwijl zij bevallig daar poseerde... zooals je dat wel bij moderne exotische dansparen ziet, - enfin, in minder dan geen tijd had men hun voorbeeld nagevolgd; 's morgens was 't heele strand bedekt met oranje canvas oefen-matjes... en we leken dikwijls 'n troep acrobaten, die gratis 'n voorstelling gaven voor 't publiek... dat ons natuurlijk van alle kanten zat aan te gapen.

- We... ons... jij deedt dus mee, Laurine? veronderstelde Olga. 't Is ook net iets voor jou!

- Och, ja, zei Laurine, 't was voor mij zooveel bizonders niet. Ik gymnastiseer iederen morgen. Kan jij óók achterover buigen en met je vingertoppen den grond aanraken?... vroeg zij terloops. O! 't was... héérlijk. Je voelde je zoo jong, zoo opgewekt, bijna weer 'n kind. O, 't gaat daar heelemaal zoo ongedwongen toe. Stel je voor: 'n lunch-partij bij de contessa di san Midinello. Alle vrouwen in pyjama's, min of meer fantastisch van kleur en materiaal; alle mannen in sweaters, zonder mouwen, met wit linnen pantalons...

Zij begon ineens hartelijk te lachen:

- Stel je zoo iets vóór, hier in 't land!! Och, maar dáár

zijn die dingen allemaal heel gewoon. 't Is eigenaardig, maar onder den invloed van zon en zee word je weer heelemaal 'n natuurlijk mensch, 'n oermensch, 'n gelukkig mensch.

O, ja, die lunchpartij. We vonden na de lunch 'n koele, donkere hall en beschaduwde loggia's, met lange ligstoelen, waarop we allemaal onze siësta genoten. En daarna trokken we gezamenlijk naar de zee, namen ons bad, en dan oefenden we ons weer als parterre-acrobaten!

Zij merkte, dat het vrouwtje, - ze zag er jong, maar heusch heel onbeduidend uit, - het verhaal niet geheel apprecieeren kon. En daarom zei ze beschermend:

- 't Lijkt u misschien vreemd... (zij had wel eens gehoord, dat Richard niet met een meisje van stand was getrouwd, - van 'standing' zei men tegenwoordig,) maar ik verzeker u, dat juist een selecte côterie er deel aan nam. Daar had u bijvoorbeeld prins en prinses Wiasemski; lord en lady Raynour; och, wie zal ik méér opnoemen: 't was de crème de la crème van alle landen.

Zij had heel goed bespeurd, dat Richard, ondanks dat hij bijna niets zei, aandachtig en geboeid naar haar geluisterd had. Het beeld, dat zij voor zijn geestesoog had opgeroepen van een jonge, slanke vrouw in een kleurige pyjama gekleed, verschilde ook wel wat al te veel met de persoonlijkheid van het eenvoudige, simpele vrouwtje in haar *cendres bleues* japonnetje...

- U moet ons eens komen opzoeken, zei ze lief. En als uw man lust heeft, komt hij mee.

Zij *moest* Richard het contrast laten zien van de 'châtelaine van Rodehorst', en het nietige, onbeduidende ding, dat hij tot zijn vrouw had gemaakt...

- Wacht, zei ze minzaam, laten we maar meteen 'n dag afspreken. Olga, wanneer kunnen jij en Tom 't beste? dan hebben we 'n gezellig, intiem dinertje. Zij rekende vlug bij zichzelve uit: tot de volgende week bleef Geo uit de stad, (het was beter, dat Richard haar 'grooten zoon' niet zag), het moest dus *deze* week gebeuren.

- Kunnen jullie Donderdag? Ja? dat doet me pleizier. Dat is dus afgesproken: Donderdag om half acht.

Zij reed naar huis in een zeer gecompliceerde stemming. Was zij tevreden over het verloop van den middag? Was haar aanvankelijke rancune in een gevoel van triomf vergaan?

Ja... en neen.

Tevreden was zij wèl. Maar toch was er een gevoel van onvoldaanheid in haar. Minachtend dacht zij aan Richard's volstrekte onverschilligheid.

Zooals hij *nu* was, bezat hij niets, maar ook *niets* geen aantrekkelijkheid meer voor haar!

En hoonend overdacht zij ‘den teederen weemoed’, waarmee zij zijn ‘nagedachtenis in eere had gehouden’.

O, hoe bespottelijk, hoe afschuwelijk-vernederend, dat *zij* zulk een liefelijke herinnering aan hem was blijven bewaren, terwijl hij haar was vergeten, *vergeten, vergeten* in de liefdevolle koestering zijner vrouw...

Maar wacht maar. Zij wilde dan eens zien, of de macht op hem, die zij eertijds had, totaal was vergaan.

Doch niet meer, omdat zij hem persoonlijk graag mocht, zou zij met hem een flirt gaan beginnen, *niet* omdat zij... verliefd op hem was, zooals tien jaar geleden... maar omdat zij hem nu haatte, en zich op hem wreken wou, wijl hij haar had *durven*... vergeten...

VII.

- Madelon!

- Ben jij 't... Frank?

Madelon stond onverwachts tegenover haar eersten man, en zij lachte, want even had zij een aanvechting gehad, om op de manier van een Witzblatt te antwoorden:

- Ah, ben jij niet de man, met wien ik eens 'n tijdje getrouwd ben geweest?

- Ik ben 't. God, Madelon, wat ben je mooi, zei hij gesmoord.

Haar lach werd dieper.

- Ben je zóó gelukkig in je tweede huwelijk? zei hij, onverholen jaloersch.

- Gelukkig? vroeg ze luchtig. Je gebruikt daar 'n heel groot woord voor 'n heel oppervlakkig iets.

- Oppervlakkig, jal zei hij bitter. Voor jóu is 't huwelijksgeluk iets oppervlakkigs, *dat* heb je wel getoond!

Zij lachte opnieuw.

- Wat word je opeens zwaar op de hand. Zóó ken ik je niet, Frankie, zoo heb ik je nooit gekend.

- Neen, hè, smaalde hij, ik was juist zoo ‘ondiep’, zoo ‘vluchtig’, je had ‘geen houvast’ aan mij... maar nu ik ‘zwaar op de hand’ ben, is 't óók weer niet goed.

Het vleide haar, dat hij alles wat zij tegen hem had gezegd, zoo goed bleek onthouden te hebben... zijn blik van bewondering vleide haar, ja, zijn geheele optreden vleide haar enorm.

Zij keek hem aan. Hij had een bizonder knap gezicht... vooral zijn oogen waren sprekend en sterk, en zijn mond, met de gevulde, bewegelijke lippen, was buitengewoon expressief.

Hij was knapper, gedecideerd, veel knapper dan haar tegenwoordige man Jan van Rodehorst. Die was niet lang; breed, massief gebouwd, zijn gezicht kon strak zijn, als uit steen gehouwen, en zonder ooit zich op te winden tot drift, kon hij haar de vlijmendste dingen zeggen.

Dat kon zij niet uitstaan van hem. Als hij buiten zichzelf raakte, en dan wel eens woorden sprak, die hij niet verantwoorden kon, soit. Dat mocht je hem niet zoo hevig aanrekenen. Maar met Jan was het altijd, alsof hij beredeneerd en weloverwogen zijn woorden koos, en dan kwetsten ze véél dieper natuurlijk.

- Ga je mee theedrinken? vroeg hij onverhoeds.

En aldus overvallen, had zij ‘ja’ gezegd, vóór zij het wist.

Het was in de zalen van Pulchri Studio, dat zij elkander ontmoetten.

Madelon was er heen gegaan, om het portret van een vriendin te zien, dat daar op de tentoonstelling hing; zij maakte er geen geheim van, dat zij niet veel voelde voor ‘de kunst om de kunst’; zij stelde zich ook volstrekt niet aan, alsof zij er verstand van had, zooals zooveel anderen deden uit haar kring; maar een portret te gaan zien, dat was wat anders; 'n jong schilder, die opgang begon te maken, had haar vriendin geschilderd, en zij vond het curieus, die beeltenis eens te gaan bekijken.

Zoodra zij ‘ja’ had gezegd, had zij er spijt van, en, om haar verlegenheid te verbergen, en tijd te winnen voor het bedenken van het een of andere voorwendsel, zei ze:

- Hoe vind je dàt?

Tegen een effen achtergrond van donkergroen kwam de vrouwenfiguur schel uit; zij zat op een stoel, met de beenen over elkander geslagen, die tot boven de knieën kwamen te zien.

De hals en de schouders der vrouw waren geheel ontbloot, en, onder de armen beginnend, was haar jurkje van vlamrood satijn, terwijl een shawl van hetzelfde vlammend roode satijn ‘bevallig’ afhing van haar eene zijde.

Tot zoover goed. Maar in plaats van het frivole kopje, dat men boven dit mondaine ensemble verwachtte, zag men een strak jongenshoofd, zonder glimlach of lieftalligheid, een zoo vreemde antithese, dat die aller aandacht tot zich trok.

- De moderne eenheid van tegendeelen, zei Frank. De hardheid en de wulpschheid van de moderne vrouw is hierin voortreffelijk gekarakteriseerd.

- Juist riep Madelon. Ik zocht naar 'n uitdrukking voor de sterke impressie, die ik kreeg voor deze schilderij, maar ik kon 't niet vinden. Nu heb jij 't precies gezegd. De moderne vrouw is:

> Dure et douce
> Comme du fer et de la mousse.

Zij werd onrustig onder zijn gretig bewonderenden blik, ofschoon die haar vleide, o, enorm, enorm... Maar nu moest zij toch zien aan hem te ontkomen...

- O! zei ze opeens, hoe laat is 't? en zij keek quasi-ontsteld op haar platina armband-horloge. Ik moet haar huis! Jan wacht op me, hij heeft me gevraagd, of ik...

- Jok er nu maar niet om, zei hij met een malicieusen lach. Je hebt ‘ja’ gezegd, en jij behoort niet tot de vrouwen, van wie Strindberg zoo hoonend zegt:

- Ihr Wort nicht halten, was bedeutet das für eine *Frau*!

- Neen Frank, ik jok niet. Ik moet nu werkelijk naar huis. Ik had m'n afspraak vergeten; dat is vleiend voor jou, en wees daar nu maar tevreden mee!

Zij lachte hem zoo bekoorlijk toe, dat hij haar aanstaarde als betooverd.

- O, Madelon, hoe kon je toch...

- Laten we *alsjeblieft* het verleden niet weer levend maken. Dat hebben we uitgevochten, en dat is voorbij, dat is dood. Vertel me liever: hoe kom je opeens weer in Holland? Ik dacht, dat je ‘'n reis om de wereld’ zou maken.

- Ach, dat was ik van plan. Maar ik *kon* 't niet volhouden,

zoo lang van je weg te blijven, zoo ver van je weg te wezen, Madelon!

- Stil, Frank, wat bezielt je! Je doet me schrikken, iedereen kan je hier hooren!
- Ga dan met me mee. Kom, die kleinigheid kan je me nu wel gunnen.
- Zal je dan rustig zijn? vroeg zij, al half overwonnen.
- Daar kan je van op aan.
- Och, nee, hoe kóm ik zoo dwaas. 't Is *te* gek, Frank, we kùnnen 't niet doen...
- Zal je zien, dat we 't kunnen. We gaan theedrinken in des Indes.
- O! Frank!

Maar zij voelde al, dat zij toegeven zou. Zij vond er iets onzegbaar pikants in, openlijk over het Voorhout te wandelen met haar vroegeren man, openlijk met hem te gaan theedrinken in een publieke zaal!

Niemand van haar kennissen zou dat waarschijnlijk doen. Maar daarom juist deed zij het, alle conventie ten spijt!

- Goed, zei ze, ik ga met je mee, maar op één voorwaarde.
- Ongehoord aangenomen.
- Nee, ik wil 't je tóch zeggen. Op voorwaarde, dat je geen sentimenteele herinneringen ophaalt, dat je me niet lastig valt met verwijten of klachten, dat je gezellig bent als 'n eenvoudige goede kennis.
- Aangehoord aangenomen.

Madelon's hart klopte prettig-gejaagd, toen zij met hem liep door de weidsche pracht van het statige Voorhout. Het was toch wel iets buitengewoons in je leven een dergelijke ondervinding te beleven: je was voor de tweede maal getrouwd, maar naast je ging je *eerste* man, die... nooit had opgehouden, je lief te hebben... een man, die veeleischend en wispelturig, frivool en onberekenbaar was geweest, met wien zij het ten slotte niet *uit* houden kon, maar die haar liefhad met een diepe, waarachtige liefde, en nu nog... en nu nóg...

Er was toch wel iets ontroerends in die overweging, welke ontroering nog verdiept werd door de gedachte aan... haar tweeden echtgenoot. Zou hij jaloersch zijn, als hij haar nu, op dit oogenblik, tegen kwam, en vergezeld van haar eersten man?

En op hetzelfde oogenblik, dat zij dit dacht, vroeg Frank:

- Is hij... je man... jaloersch?

Het had Madelon dikwijls onuitsprekelijk gekrenkt, *dat* Jan niet jaloersch op haar was. Zij ging wel eens zoover, dat hem te verwijten. Dan keek hij haar verbaasd aan, en zei:

- Ik ken 't gevoel van jaloezie niet; ik weet niet, wat 't is. Als jij, Madelon, 'n anderen man verkiezen zou boven mij, wat kwam ik dan verder met jaloerschheid? Ik zou je je vrijheid terug-geven, dat is al.

En of zij betoogde, dat gebrek aan jaloezie, gebrek aan liefde beteekende, en dat de niet jaloersche man hooghartig was en zelfgenoegzaam in den hoogsten graad, - hij bleef er bij:

- Ik ken 't gevoel van jaloezie niet, ik weet niet, wat 't is.

Maar het hinderde haar vreeselijk, om aan Frank te moeten antwoorden:

- Neen, Jan is in 't geheel niet jaloersch. Hij kent geen jaloezie, hij weet niet, wat dat is...

Ze zei:

- Natuurlijk. Welke man is dat niet. Zoodra een man een vrouw heeft, wordt hij gekweld door 'n steeds erger wordende ‘bezitswaanzin’. Maar waarom vraag je dat?

- Als hij hoort, dat we samen zijn gezien...?

- Wat dan? zei ze luchtig. Op *jou* is hij natuurlijk niet jaloersch. Voor jou heeft hij precies 't tegenovergestelde gevoel van jaloezie! Dat spreekt toch vanzelf? 'n Man is toch niet jaloersch op den rival, over wien hij heeft gezegevierd? Jij, jij Frank, bent de éénige man, op wien hij nóóit jaloersch zou *kunnen* zijn!

Ziezoo, na dit afdoende antwoord hoopte zij, dat hij haar verdere vervelende vragen zou besparen. Zij keek hem eens van terzijde aan, en zag, hoe hij moeite deed zijn emotie te bedwingen, maar zijn bewegelijke lippen beefden, terwijl zijn gezicht zich in een korten kramp vertrok.

Arme jongen. Waarom was zij zoo hard? Zij had nu toch niets meer met hem te maken! Waarom zou zij niet grootmoedig zijn, en hem de kleine aalmoes gunnen van haar medelijden...?

Toen zij door de draaideur in de groote comfortabele hall waren gekomen, liet hij zich met een zucht neervallen in een

diepen fauteuil. Hij zei nog altijd niets, nadat de thee was gebracht, en keek naar haar, terwijl zij de kopjes inschonk.

- Eén klontje, Frank, en 'n ‘nuage'tje’ melk, zei ze vriendelijk, terwijl ze hem zijn kopje overreikte. Maar zij schrikte van den gloeienden blos, die zijn gezicht overdekte.

- Ach... dat weet je nog... zei hij, met een aandoening, die in 't geheel niet in verhouding stond tot dit onbeteekenende feit.

Zij kreeg nu werkelijk medelijden met hem, en begon afleidend te praten.

- Wat zit je hier rustig, hè, ondanks de muziek en 't dansen. Ik houd veel van deze inrichting: je kan er precies hebben, wat je wenscht: druk vertier of isolement.

Hij leunde nog steeds terug in zijn stoel, en hield de oogen neergeslagen. En terwijl zij naar hem keek, zag zij, nu de blik der oogen er geen levendigheid aan gaf, hoe zijn gezicht veranderd was. De roode kleur was nu weg-gevloeid, en zijn wangen leken mager, ietwat ingezonken; onder zijn oogen lagen diepe schaduwen, en om zijn mond had zich een trek van leed en wrok gegroefd.

Had hij... dan werkelijk zóó geleden onder hun scheiding?... Was hij dan werkelijk, - zij zou het nooit mogelijk hebben geacht, - tot een diep lijden in staat?

- Frank... zei ze onwillekeurig.

Maar bij den zachten, bijna teederen klank van haar stem, veerde hij overeind.

- In godsnaam, zei hij, met gedempte stem, doe dat niet. Wees niet ‘lief’ tegen me. Ik dacht, dat ik 't heerlijk zou vinden, als je wat vriendelijk en aardig tegen me was. Maar dat is zoo niet. 't Maakt alles alleen nòg maar wat ondragelijker.

- Frank... zei ze nog eens, angstig dat iemand opmerkzaam zou worden op hun tête à tête.

- Wees sarcastisch, plaagzuchtig, alles wat je wilt, maar niet *lief*... in godsnaam niet lief.

Ja, het was gemakkelijk genoeg, te zeggen:

Wees sarcastisch, plaagzuchtig... als men je stemming daartoe volkomen had uitgeschakeld!

- Frank, zei ze nu heel ernstig, laten we hiermee eindigen. 't Was beter geweest, als ik niet mee was gegaan, 't was dom en onverstandig...

- Je deed 't uit medelijden, zei hij vol bitterheid.

- Och, Frank, wees niet bitter, wees niet boos. We hebben...

Hemel! wat had zij daar willen zeggen! Bijna had zij gezegd: We hebben toch van elkaar gehouden, en kunnen elkaar dus veel vergeven.

Haastig veranderde zij haar zin:

- ...we hebben elkaar niets te verwijten. Laten we... zoo goed als 't gaat, dit kleine incident van deze ontmoeting vergeten.

- Dit kleine incident!

Nu keek hij haar aan, met oogen, donker flonkerend van smart en toorn.

- Voor jou is 't 'n ‘klein incident’. Ach, ja! Wat 't voor *mij* beteekend heeft, jou weer te ontmoeten, even met je samen te zijn geweest in 'n oppervlakkige intimiteit, dat weet je niet... En dat hoef je ook niet te weten! zei hij bruusk. Je zou er te veel pleizier van hebben, te veel ijdel, coquet pleizier!

- Frank! zei ze gekwetst.

- Niet? vroeg hij, en keek haar zoo doordringend aan, dat zij even, onrustig, haar oogen neerslaan moest.

Toen zei ze, zich beheerschend, met een glimlach:

- Wees niet sarcastisch, niet plaagzuchtig, Frank, toe...

- Maar *lief* mag ik toch zeker óók niet wezen!

Zij zuchtte, half van ongeduld, half van vrees. En terwijl zij opstond, om heen te gaan, nadat zij hem even, vluchtig de hand had gedrukt, dacht zij:

Het is te gevaarlijk, dit spelen met vuur. Ik hoop, dat ik hem maar nooit meer ontmoet.

Doch op hetzelfde oogenblik, dacht zij:

O, ik hoop, dat ik hem nog eens ontmoet... het is *te* verrukkelijk, dit spelen met vuur...

Vierde hoofdstuk.

I.

Aan Maria's linkerhand zat de oude Staatsraad van Sommelsdyck, aan haar rechterhand had zij het Lid der Eerste Kamer van Malsen de Veer; tegenover zich aan de diner-tafel zag zij

niet anders dan kale of witte, eerwaardige hoofden, - haar man Derck was daar één van, - en terwijl zij zwijgend luisterde naar het langdradig gesprek der heeren, zooals haar gewoonte was, - en zooals Derck het haar van den beginne af had ingeprent, dat het een vrouw alleen veroorloofd kon zijn, - vond zij zichzelve zoo zonderling zitten in dezen kring... alsof zij er een volslagen vreemde was... èn... alsof zij er intiem toe behoorde.

Al was zij ook veel jonger dan deze seniele groep, toch detoneerde zij er volstrekt niet in.

Zijzelve had óók iets... eerwaardigs misschien nog niet, maar toch in elk geval iets venerabels, - iets wat haar volkomen deed passen in dit gezelschap van louter bezadigdheid en rustigen, ónlevenden ouderdom.

Dit was dan ook waarschijnlijk de reden, dat Derck haar altijd 'toestond', zijn heeren-diners bij te wonen.

O, wat dat betreft, kon hij haar gerust toelaten, zij wist zich in een gezelschap als dit voortreffelijk te gedragen!...

Zij moest er eigenlijk om glimlachen, als zij opeens aan haar, weinig jongere, schoonzusters en zusters dacht, die nog 'met den blos der jeugd op het gelaat' een bedriegelijken vorm van jong-zijn wisten na te bootsen, die charlestonden en aan sport deden, gehuld in fourreau'tjes, beginnende onder de armen, en eindigende boven de knie, sigaretten rookten uit lange pijpen, en negerliedjes zongen met verve en entrain... Zij zat hier, als de bezadigde (om niet te zeggen bedaagde) gastvrouw, in haar 'keurige' (om niet te zeggen deftige) robe van zwarte chiffon velours, bescheiden gedecolleteerd, met zeer fraaie braceletten die schitterden door de zwarte kant van haar vleugelmouwen heen, terwijl de uitsnijding aan den hals bijna geheel weer was ingevuld door haar antiek brillanten hals-sieraad, met lang-afhangende pen-dentifs, terwijl haar geonduleerd kapsel, (zij had ongelukkig een groote massa kastanjebruin haar, en het aan de mode offeren was haar, (ja zoo dociel en gedwee *was* zij nu eenmaal) zelfs niet eens ingevallen) deed haar lijken op een 'matrone van het jaar nul', zooals haar schoonzuster Laurine eens schaterendongegeneerd had gezegd.

En toch... neen, zij was nog niet oud. Tenminste nog niet zóó oud, dat zij rechtens zou behooren tot dezen afgeleefden grijsaardskring...

Waarom deed zij zich dan vóór... alsof?

Ja, waarom? Hoeveel menschen zijn er niet, die een bestaan leiden, dat tegen hun natuur indruischt, en dat zij toch blijven voeren, omdat...

Waarom?

Zij had dikwijls over de beantwoording van deze vraag nagedacht. En er ook wel met ernstige menschen, met wie zij zulke onderwerpen durfde behandelen, over gesproken.

De eene zei:

- 't Vraagstuk van reïncarnatie is in vele opzichten nog niet zoo dwaas. Gelooft men er aan, dan verdwijnt opeens uit de wereld, wat de ongelukkige mensch: onrechtvaardigheid, noodelooze plagerij, valsche marteling... en zoo meer, pleegt te noemen. Want... dan is dit ons leven hier op aard niet anders dan een reactie op een vroeger leven of vroegere levens misschien. Er is in het heele heelal een streven naar evenwicht merkbaar. En is men dus in een leven te veel den eenen kant uitgegaan, dan moet men dat in een volgend bestaan weer goed maken. Zoo straft de mensch zichzelf voor zijn eigen daden, en kan er van ‘onrechtvaardigheid’ geen sprake meer zijn.

Een ander, aan wien zij gevraagd had, wat hij dacht over het vraagstuk van den vrijen wil, had haar geantwoord, toen ze zei:

- Geloof jij niet, dat alles noodzakelijk zoo moet wezen als het is? Geloof je niet, dat 'n mensch bij z'n geboorte is als 'n steen, die in 't water geworpen wordt? en dat dóór 't werpen alle cirkels, die ontstaan, niet anders kunnen zijn dan zóó?...

- Neen. Ten eerste zijn we geen steenen, maar hebben ons eigen intellect, ons eigen gevoel, onze eigen wil...

- Onze eigen wil?

- Ja, ik geloof niet, dat er 'n vraagstuk van ‘de vrije wil’ bestaat, wel van 'n sterke, of 'n zwakke wil. Je kan je de menschheid voorstellen als 'n hoop ballen; er zijn er, die zich hopeloos laten indrukken door de anderen, er zijn er, die tot 't laatst van hun leven krachtig en bol blijven...

- Dus jij gelooft, dat 'n mensch z'n eigen lot in handen nemen kan?

- Tot op zekere hoogte ja. Ik bedoel dat op deze manier: in gegeven omstandigheden kan 'n dier, dat anders 'n mensch

volstrekt niet aan kan, 'n muis, 'n wezel, 'n vogel... op 'n mensch aanvliegen met 'n onnatuurlijke kracht, zoodat de mensch zwicht. En zoo ook kan de mensch in sommige oogenblikken de machten, die zijn leven besturen ‘aanvliegen’, en zijn eigen weg gaan. Maar... ik geloof niet, dat 't tot z'n geluk zal zijn...

- Niet?

- Neen. Ik geloof, dat de hoogere machten liever zien, dat je je gedwéé houdt, bedaard en onderdanig... -

Na dit gesprek had zij gedacht: misschien is dit de reden, dat *ik* me zoo ‘gedwee, bedaard en onderdanig’ gedraag, omdat ik intuïtief voel, hoe het beter is, te berusten, dan je te verzetten...

Zij merkte opeens, - hemel, wat waren haar gedachten afgedwaald, - en dat aan een, meer officieel dan officieus diner! dat de oude heer van Sommelsdyck haar een langdradig verhaal deed over het toebereiden van asperges, klaarblijkelijk om haar te amuseeren, want zelf lachte hij er bij, en dus glimlachte zij óók mee, complaisant, ook al had zij niets van het heele relaas verstaan.

- Wat zegt u ervan? ja, ja, ja, onze Lieve Heer heeft vreemde kostgangers.

- Dat is zeker, zei ze vaag.

- Die ongevoeligheid, nietwaar, dat grenst aan 't...

- Buitenmenschelijke, zei Maria, op goed geluk.

- Zegt u dat wel. Juist, juist. Heel goed, heel goed. Buitenmenschelijk... buiten-menschelijk...

- Waar heb je 't over? werd er gevraagd.

- Och, ik vertelde aan mevrouw de anecdote van d'Hauteville en Roquebrune, die erover twistten, hoe asperges moesten worden gegeten: met olijfolie of met boter. Eindelijk kwamen ze overeen: de helft zou worden klaargemaakt met olie, de helft met boter. Maar wat gebeurt: daar krijgt Hauteville, de olieliefhebber, 'n beroerte, en valt dood neer. En Roquebrune roept aanstonds tegen z'n kamerdienaar:

- Ga zeggen aan 't keuken-departement, dat nu alle asperges met boter moeten worden klaar gemaakt.

Er werd gelachen met uitroepen van afkeuring en sarcasme, - maar Maria dacht: zijn al deze hier verzamelde mannen feitelijk wel veel gevoeliger dan Roquebrune? En zoo er hier plotseling één dood viel, zouden de anderen dan niet rustig verder eten?...

Bijna had zij deze vraag hardop gedaan...

Hemel! hoe kon zij zich zóó vergeten! Wat bezielde haar? O, het was de kriebeling van verzet, die haar soms, in oogenblikken van groote verveling beving...

Werd haar geest ook maar bezig gehouden, zooals die van andere gastvrouwen, door de bediening, of door het keuren der gerechten... Maar alles was bij haar altijd zoo *hopeloos* goed in orde... De *service* werkte als een klok onder de Cerberussiaansche supervisie van Juffrouw Bol; en de valet de pied, die voor deze gelegenheid, in plaats van zijn palfrenierspak, zijn 'binnen livrei' droeg, was evenzeer in de school der huishoudster getraind, als zijn collega, de valet de chambre. En de spijzen? hoe zouden die anders dan *volmaakt* kunnen zijn... Zij gàf er iets voor, als er eens iets aan tafel gebeurde: het neer-storten van een schotel... een misverstand tusschen de aanzittenden, die een pikante woordenwisseling tengevolge had... en nauwelijks had zij dit gedacht, of er gebeurde iets, en zijzelve was er het middelpunt van.

Men was nog steeds aan het lachen over, en het becommentariëeren van het asperge-verhaal, toen een der aanwezigen, zich met een malicieusen spotblik tot háar wendende, zei:

- Is deze anecdote niet iets voor ú, mevrouw, om eens te pas te brengen in een uwer romans?

Een doodelijke stilte viel in. En tegelijk dat Maria zich een gloeiende blos naar het aangezicht voelde stijgen, zag zij, hoe ook Derck's kleur zich verhoogde en hoe hij zeer misnoegd zijn voorhoofd samenrimpelde, zag zij óok, hoe het geheele gezelschap opeens met aandacht naar haar keek, sommigen geamuseerd, omdat zij zoo fijntjes werd geattaqueerd in haar 'mallotige liefhebberij', anderen vol *Schadenfreude*, enkelen verbaasd haar bestarend, omdat zij 'heusch nooit geweten hadden, dat mevrouw van Oudenaerde aan een *moria écribendi* leed...'

Al die blikken hinderden Maria onuitsprekelijk. En met de grootste moeite moest zij zich bedwingen om niet scherp te repliceeren:

- On ne parle pas de la corde, dans la maison d'un pendu...

- Is u 'n *schrijfster*, mevrouw? vroeg een der gasten eindelijk, zijn verwondering niet langer kunnende bedwingen. Is ú de auteur M. van Rodehorst?

- Wist u dat niet? glimlachte Maria flauw. Maar zij haatte zich om haar weinigen durf...: moest zij zich *schamen*, een schrijfster te zijn?...

Ja, helaas. In *dezen* kring moest zij dat. Hier, waar alle normale gevoelens werden gewrongen in het ijzeren corset van traditie en conventie...

Mevrouw van Oudenaerde... een schrijfster. Zij, die het toch zeker niet *hoefde* te doen. Och, als je arm bent, dan zijn romans even goede *pot-boilers* als andere dingen... Maar dat *mevrouw van Oudenaerde* dit bestond... ongehoord! ongehoord!... en dat de notaris dat toestond, hij, de oude, patricische aristocraat!!

Het was, of een geheim uit haar leven was onthuld, dat beter verborgen ware gebleven. Men beschouwde hier het ‘schrijfsterschap’ zoo ongeveer als het ‘modistevak’; je kon het beoefenen, maar je kon het ook laten, en je *liet* het, natuurlijk, wanneer je het niet om den broode moest doen, en bovendien de echtgenoote was van een aanzienlijk man...

Er kwam nog iets bij. Maria voelde duidelijk in de blikken, die op haar gevestigd bleven, een verwachtingsvolle nieuwsgierigheid gloeien: een schrijfster? zij was een schrijfster? dus innerlijk een *bohémienne!* één van die onscrupuleuse vrouwen, die... wel eens avonturen beleven, of minstens een klein amoureus lotgeval... die altijd in hun gedachten bezig zijn met liefde, liefde, en nog eens liefde... Een schrijfster... was dat niet vrijwel synoniem met een tooneelspeelster? Beiden, - dat hoorde je tenminste altijd verluiden! - namen het zoo nauw niet met de moraal, goochelden met eeuwenoude bestaande verhoudingen, hadden geen eerbied voor traditioneele instellingen... Een schrijfster, dat was wel een interessant persoon, want frivool-van-geest, en altijd op zoek naar nieuwe emoties, ongekende ondervindingen... ah! een schrijfster! wie had dat achter die zedige, kalme mevrouw van Oudenaerde gezocht, met haar zacht, lief gezicht en haar gelijkmatig humeur?

En hoezeer ook geestelijk gepijnigd door de hoonende belangstelling harer gasten, haar gevoel werd ten uiterste gekrenkt, doordat Derck zich geroepen achtte, haar te verdedigen:

- Och... 't is 'n amusement voor haar. Andere vrouwen zijn muzikaal, of schilderen eens wat. Maria heeft 'n stil leven, vergeet dat niet. Ze heeft betrekkelijk weinig afleiding, nietwaar,

ze is nooit verplicht, om iets te ‘doen’, waarom zou ze dan niet wat schrijven, als 't haar genoegen doet?

Maria voelde zich onder deze geringschattende goedigheid ineen krimpen tot een onbeteekenende schim. Zou zij opstaan, en protesteeren met een gepassioneerde repliek:

- Maar, menschen, hebben jullie dan nooit eens van roeping gehoord, van de onweerstaanbare drang, je te uiten... van de gave, die je verplichtingen oplegt! Begrijpen jullie dan niets van de artistieke noodzakelijkheid om je te geven, jezelf te *geven* aan de menschheid, met *alles* wat in je is: 't hoogste, 't diepste, 't schoonste...

Neen, och, neen, zij deed het niet. Zij liet zich natuurlijk weer behandelen als een, een beetje onnoozele onbeduidendheid En ze zei enkel, met een fade lachje:

- Ja, gelukkig gunt van Oudenaerde me dat genoegen, waarvoor ik hem zeer erkentelijk ben!

En deze woorden werden door het geheele gezelschap ‘voor goede munt’ opgenomen... *niemand* voelde de ironie...

II.

Toen Maria, na de mocca en de likeuren, zich eindelijk in haar eigen kamer had mogen terug-trekken, - want de verdere avond werd altijd na een heeren-diner met den gastheer-alleen doorgebracht, - voelde zij zich moe, zeer moe.

Zij lag met haar hoofd tegen de leuning van haar fauteuil, en sloot de oogen.

Deemoedig, geresigneerd, was zij in haar heele huwelijksleven geweest, - maar op sommige oogenblikken viel haar die houding wèl zwaar.

Zij beefde van afkeer en verontwaardiging, als zij zich de blikken weer voor den geest haalde, die aanstonds op haar gezicht hadden gebrand, onderzoekende, spottende, geamuseerde blikken... die onomwonden zeiden:

- Ah! ben je er zóó eene. Een flirt, een sansscrupule. Hoe interessant. Verbergt dat blanke, kalme voorhoofd een zucht naar avontuur?... Hebben je rustige oogen wel eens in hartstocht gevlamd? Hebben je stille handen zich wel eens uitgestrekt in

nerveuse drift om te grijpen naar de verboden vrucht?... Ben jij er zóó eene!... Ah!...

Was zij er zóó eene?... Ach, - néen! Zij had altijd hetzelfde eentonige paadje afgesjokt van plicht en berusting... en... bittere ontbering.

Maar, vreemd, het scheen wel, of zij, door dit voorval aan het diner, opeens realiseerde, in hoe hooge mate dof en leeg haar leven altijd was geweest.

Een schrijfster... die komt toch wel eens in contact met belangwekkende personen, met mannen, voor wie zij zich interesseeren kan om hun gaven-van-geest, of die háár hun aandacht geven, omdat zij het bizondere in haar zien... Maar, neen, zelfs een eenvoudige literaire vriendschap, die haar leven wat diepte had kunnen geven, was haar nooit beschoren geweest...

Zij glimlachte... en een lichte gloed bedekte haar wangen.

Toch... eenmaal had zij een hartstochtelijke, literaire vereering gekend...

Maar dat was al lang geleden.

Het was voor Knut Hamsun. Zij had dezen auteur ‘ontdekt’ in een vertaling van zijn Pan in de Revue Blanche. Onmiddellijk was zij bekoord geworden door zijn betooverend-zuiver, natuurlijk talent, en zij had onderzoek gedaan naar zijn werken.

En toen... een onbeschrijfelijke verrukking maakte zich meester van haar geest: zij leefde, als buiten de wereld, in een roes, die haar opwekte en bedwelmde tegelijk. Zij las en herlas zijn Pan en zijn Victoria, zij droomde mee zijn ‘Mysteriën’, zij onderging met hem de verschrikkingen en gelukzaligheden van zijn doorleefdste, ontzettendste boek ‘Hunger’.

Zij was een andere in dezen tijd dan de bezadigde, kalme Maria; zij leefde met haar ziel een leven ver boven de dagelijksche gebeurlijkheden uit; zij ging, droomende met open oogen, door de banaliteit haars gewonen bestaans. Zij stelde zichzelve voor, in de gedaanten der vrouwen, die door hem waren liefgehad: Eva, Edvarda, Victoria, de ‘onbekende’... en zij fantaseerde zich, dwalend met hem door de onmetelijke wijdten van de Amerikaansche savannah's, of zijde aan zijde schrijdende door de geheimzinnige stilte van het Oosten...

En in dien tijd schreef zij haar verhaal De Dichter en de Vrouw... waarin de Dichter Knut Hamsun was en de Vrouw... zij.

Zij kende zijn portret uit Georg Brandes' *Nordische Porträts*; en zij bewonderde dat forsche en toch zoo zachte gezicht, met het welige haar boven het hooge voorhoofd, de droomerige en toch welwetende oogen en den strakken streep van den wilskrachtigen mond. Dit portret werd haar schat... en het lag in een afzonderlijke lade van haar schrijftafel, met... Ja, nu moest zij toch glimlachen om haar meisjesachtige dweperij... met een rotsachtigen steen, door haar zoontje gevonden aan het strand te Valkeveen, en die door den kleinen wijsneus bij haar was gebracht met de opmerking:

- Die steen komt heelemaal uit Noorwegen, moeder, en is door de golfstroom hierheen gespoeld. Zulke steenen heb je hier niet, heeft meneer Strang (de gouverneur) me eens verteld.

Die steen kwam uit Noorwegen, - *zijn* land. En verder lagen daarbij in de lade twee muntjes, die zij tot haar onuitsprekelijke verbazing eens bij toeval aan den 'bedel-armband', dien zij als meisje droeg, had ontdekt. Het eene... een Noorsch muntje was het; en op den glad-geschaafden achterkant van het andere stonden de letters: H.K.

Och, zij wist het nog wel, dit muntje had zij eenmaal van haar kinderjuffrouw gekregen, die Hendrika Kruys geheeten had. Maar het vinden en bezitten van deze dingen leek haar een voorteeken van *bonne augure*...

Ach, zij... geketend aan het meest banale leven, dat men zich denken kan, voelde zich met vrijen geest verbonden aan hem, die haar niet kende, en nimmer kennen zou...

Zij las zijn Abenteurer, zijn Erzählungen, zijn Unter den Halbmond; zij las zelfs zijn *Bücher der Polemik* 'Neue Erde' en 'Redacteur Lynge'; zij las zijn dichtbundel: Das Sausen des Waldes...

Maar langzaam-aan was zijn beeld in haar verbleekt; haar vurig verlangen naar hem verkalmde en stierf allengs uit...

Zij bleef hem wel trouw als belangstellende lezeres, en las zijn Benoni en zijn Rosa, zijn Die letzte Freude... en later ook zijn Kinder Ihrer Zeit en Die Weiber am Brunnen, en wat er verder van hem verscheen; maar de betoovering, die haar zoo lang in de ban van zijn charme gehouden had, was vanzelf vergaan.

En nu... zij moest wel eens lachen, als zij den eenvoudigen

jongen man van toen zich voorstelde, als den gevierdsten schrijver van zijn tijd. Zoo vreemd was het leven... de onbekende schrijver, die honger liep te lijden in de straten van Christiania... die leefde van geluk, wanneer een vrouw hem: ‘mijn jongen’ noemde:

> Mein Junge... Himmel, wie das klang...
> God segne dich Alvilde...

thans winnaar van den nobelprijs, alom gehuldigd en erkend... en vereenigd in gelukkigen echt met een vrouw, die hem drie kinderen geschonken had...

Van een literaire figuur was Knut Hamsun een *mensch* geworden.

Later had zij nog wel eens een hevige bewondering gehad voor Gabriele d' Annunzip, wiens werken, vooral Das Feuer, zij in de diepste intensiteit genoot. Maar deze bewondering bleef zuiver literair. Wanneer zij een boek van d'Annunzio gelezen had: Forse che si, forse che no... of De Schuldelooze... dan was het haar, of zij een zwaren Bourgogne gedronken had; zij zag de kunst van d'Annunzio steeds als een diep, haast dreigend donkerrood, met scherpe lichtschampen er over heen, en in de plooien lokkende, fluweelige schaduwen...

De kunst van Knut Hamsun was voor haar geweest als zilver en hemelsblauw, ijl en fragiel als bloesemgeur, en kruidig als dennen-aroom...

Zij was zoo algeheel in haar gepeinzen verzonken geweest, dat zij niet op het verstrijken van den tijd had gelet.

Nu hoorde zij de pendule tien uur slaan, en zij richtte zich op.

Waar bleef haar thee, de sterke kop thee, die haar altijd een uur na den afloop van een diner werd gebracht?

Reeds strekte zij haar hand uit naar de schel, toen een korte, driftige klop op de deur weerklonk.

Zeer geagiteerd trad op haar: jal een der dienstmeisjes binnen.

- O, mevrouw! neem me niet kwalijk, maar we weten geen raad, geen raad!

- Wat is er dan? schrikte Maria.

- O, mevrouw, Katriene... 't is zóó verschrikkelijk, we weten niet wat we moeten beginnen...!

- Maar wat, wat is er dan! drong Maria aan, die zag, hoe het meisje beefde, en bijna huilde. Wat kon er zijn met Katriene, die zij... zij!... haar verlof geweigerd had?

- Maar spreek dan toch, kind!

Toen, met horten en stooten, kreeg zij het heele verhaal te hooren: Katriene had den vleeschmolen willen schoonmaken, en hoe ze het gedaan had, wist niemand, maar haar vinger was er tusschen gekomen, en ‘bijkans afgekneld, mevrouw,’ hu, zoo griezelig, en 't bloeide, 't bloeide... Juffrouw Bol was aanstonds naar haar kamer gevlucht, bijna gillende:

- Ik kan geen bloed zien, ik kan geen bloed zien... en: Roep Mevrouw maar, had ze gezegd.

- Ik ga direct mee! zei Maria ontsteld; is er al om den dokter getelefoneerd?

- Ja, mevrouw, maar de dokter was niet thuis.

- Laat Bart of Karel dan *dadelijk* 'n andere dokter gaan halen...

Snel haalde zij uit de huis-apotheek, wat zij dacht, dat noodig kon zijn: bloedstelpende watten, hydrophile-gaas, linnen verband, veiligheidsspelden, een schaar...

Uit de bijkeuken klonk haar een verward stemmen-geroes tegemoet.

- In soda-water houwen, hoorde zij een stem.

- Nee, in azijn!

- Azijn en water!

- Stijf je zakdoek d'r om heen winden...

- 't Witte velletje van 'n ei...

- Eérst goed uitknijpen!

- Mag ik er eens bij, vroeg Maria, en naderde de jammerende Katriene, die haar eene hand, welke in haar schoot lag, beschermde met haar andere, en die angstig riep tegen Bart, die den vinger met alle geweld wilde *zien*:

- Blijf d'r af! blijf d'r af... o, 't doet zoo zeer, zoo zéér...

Dat laatste ‘zeer’ schreeuwde zij bijna uit, en zoodra zij Maria ontwaarde, huilde zij vijandig:

- Had ik nou maar uitgemogen, dan was 't niet gebeurd. Nou ben ik misschien voor m'n leven ongelukkig!...

- Laat maar eens kijken, zei Maria zacht.

Zij schrok. De vinger zag er vreeselijk gehavend uit. Een

lap vleesch lag er af, en het bloed zwol telkens helderrood tevoorschijn, weg-sijpelend langs de randen.

Wat kon zij doen, zij had zoo weinig verstand van zoo iets...

- Is er al iemand weg om een dokter?

- Ja, mevrouw, ja, mevrouw, Karel; ik heb gezeid, asdat hij de eerste de beste dokter meebrengen most...

Maria nam een stoel naast het snikkende meisje.

- 'n Kom met lauw water, beval zij.

Met de grootste voorzichtigheid bette zij het bloed weg met de, in adrenaline gedrenkte watten, en toen het bloeden begon te verminderen, klemde zij haar kaken sterk op elkaar, om het onpasselijke gevoel, dat dreigde haar de baas te worden, met geweld te bedwingen, en drukte toen, zacht maar sterk, het losse vleesch op de gapende wond.

Het meisje schreeuwde en snikte: ai! en au! en trachtte haar hand weg te trekken, maar Maria zei zóó gebiedend: Stil! dat zij zich niet meer dorst verroeren, en alleen maar nog wat luider kermde en klaagde...

Een zucht van verlichting ging door de aanwezigen, toen de deur werd geopend, en Karel net een dokter binnentrad.

Dankbaar schoof Maria haar stoel achteruit, toen een zeer aangename en vriendelijke stem haar vroeg:

- Laat u mij daar maar eens bij, mevrouw.

Als door een nevel zag Maria de gestalte van een niet grooten, breeden donkeren jongen man... zag zij, hoe hij handig en snel den gekwetsten vinger in oogenschouw en behandeling nam... hoe hij goedkeurend en geruststellend knikte... en door het hooge fluiten in haar ooren heen, hoorde zij de prettige, diepe stem, die zei:

- Niet bang zijn, meisje... Ik knijp maar even, om te voelen of er ook 'n splinter los zit... neen... 't been is niet geraakt. Mooi... en nu... zullen we dat eens even hechten... en dan, over 'n poosje weet je heele vinger er niets meer van na te vertellen. Heb je nogal goed geneesvleesch, ja? Daar zie je wel naar uit...

En terwijl hij voort-praatte, schoot rap het driehoekige naaldje met den zijden draad al hechtend door het vel; en terwijl hij het verband legde, zei hij:

- 't Is gelukkig je linkerhand. En jij, zei hij tot een der

meisjes, en wees op een fleschje met valeriaan en ether, dat hij had meegebracht, tel twintig druppels in 'n kwart glas water, geef dat aan je kameraad, dan moet ze naar bed, en ze slaapt vannacht als 'n roos. Morgenochtend kom ik nog 's naar je kijken, jonge dame.

Maria glimlachte in een gevoel, alsof haar hersens leegstroomden, waardoor een verrukkelijk nirwana van rust achterbleef, zoo algeheel, dat zij haar oogen zich naar boven voelde draaien als in een snel-naderenden slaap. Zij werd koel, haar armen hingen slap naar beneden... zij viel in een zoeten sluimer... maar ontwaakte weer even tot de werkelijkheid, doordat zij vlak bij haar ooren de stem weer hoorde, de prettig-diepe, en tegelijk opgewekte stem:

- Hola, mevrouwtje, u gaat me daar toch niet flauw-vallen, hoop ik?

En toen...

Toen voelde zij in haar hals een steunenden arm, en op haar voorhoofd een warme, vaste hand, een o, zoo zachte, weldadige hand... en haar glimlach werd dieper, en haar doodsbleek gezicht werd overtogen door een jongen, stralenden glans.

Geboeid keek de jonge dokter haar aan. Wat is zij mooi... dacht hij, en bleef even in contemplatie... toen zeide hij:

- Kijk me eens aan, mevrouw? U kunt uw oogen toch wel open doen, niet?

Zij sloeg gehoorzaam de leden op, maar hij zag haar oogen wegzwenken, en haastig beval hij:

- Maak nog wat zenuwdruppels klaar...

De arm, waarop zij leunde, werd niet weg-genomen; de hand, weldadig, bléef op haar voorhoofd... en een onuitsprekelijk gevoel van zalig welbehagen, alsof alle onrust in haar werd gestild, beving haar, en bracht haar, één moment, het volmaakte geluk.

- Drink... vroeg hij, en zij dronk. En zelve richtte zij nu haar hoofd op uit zijn arm, en haalde diep adem en trachtte rechtop te gaan zitten, terwijl alles om haar heen weg-schemerde, en haar oogleden nog knipperden van zwakte.

- Wel? vroeg hij, gaat 't al wat beter?

Ja, knikte zij, en glimlachte, en dwong zich, hem in de vriendelijke donkere oogen te zien...

- U hebt u zoo kranig gehouden, en nu zoudt u me daar ineens van uw stokje gaan!

- Was 't goed... wat ik... vroeg zij met een ijle, kinderlijk-onzeker klinkende stem.

- Uitstekend, uitstekend, wat u hebt gedaan, ik bewonder u, 't was geen baantje! lachte hij. Komt u al weer wat bij?

- O, ja... o, ja...

- Mooi, dan brengen we u 's eerst naar boven... en dan gaat u dadelijk naar bed. Wilt u nog iets gebruiken...

- 'n Kop thee...

- Neemt u liever bouillon, dat zal uw zenuwen beter versterken en u dus meer verkwikken. Mag ik u even boven brengen?

- Graag... dokter...

Hij bood haar den arm, en zij leunde er op, en hij leidde haar door de hall naar de trap.

- Kunt u wel? vroeg hij bezorgd, toen hij haar voelde wankelen en beven, wil ik nog iemand roepen, dan dragen we u?...

- O, neen! neen!

Zij greep de leuning van de trap, en terwijl hij zijn arm om haar middel sloeg, en sterk haar steunde, beklom zij trede, na trede... O, wat gebeurde er toch met haar... zij had het kunnen uitkrijten van wild geluk...

Langzaam vorderden zij... en het was Maria, of zij slechts haar hoofd op zijn schouder had te laten zinken, om dan weg te smelten in een welgelukzaligen dood...

- Daar zijn we er al. Niet? Is 't hier?...

- Ja, fluisterde Maria.

Hij opende de deur. Zij ging naar binnen, en een vertwijfeld verlangen greep haar aan, om hem te smeeken: O, ga niet weg, blijf bij me... verlaat me niet... blijf bij me... blijf bij me...

Maar zij waren al niet meer alleen. De kamenier was behulpzaam vooruit gesneld... en ontving haar meesteres, die zij naar een divan geleidde.

- En nu maar rustig, mevrouwtje. Dank zij uw kranige maatregelen hoeft u u nergens bezorgd over te maken... De vinger komt volkomen terecht.

- Ja, dokter...?

- Ja, stellig, mevrouwtje. Zult u nu zoet gaan slapen?

- Ja... glimlachte Maria. En op hetzelfde oogenblik, dat zij hem wilde bidden:
- Kom morgen terug... had hij al gezegd, en drukte haar bemoedigend de hand:
- Tot morgen.

III.

Met een lach van moedwillige ondeugendheid bevestigde Fernande de bloem van den onbekende tegen haar rechterschouder.

O, wat stond die haar goed. Inderdaad: de kleur stemde overeen met de tint harer bloeiende lippen...

Zij zag er, vond zijzelf, ravissant uit in het wit-kanten toilet, waarvan de rok in ongelijke punten bijna hing tot op den grond. Het corsage was van wit satijn, had geen mouwen, en enkel over den rechterschouder een snoertje parelen. De linkerschouder ontbrak geheel, daar het corsage hier ónder den arm doorging, en in een schuine lijn verloopend, een grooten driehoek van den rug bloot liet.

En nu naar Emil.

Die stond, reeds geheel gereed, op haar te wachten. Dat was, tot zijn hevige ontstemming *altijd* het geval, wanneer zij samen uitgingen. In het begin had Fernande van te voren wel eens de groote staande klok in de hall verzet, omdat Emil's voetstappen heen en weer over het marmer, en de sterke slagen van de klok, die elk kwartier met gongend metaal-geluid de ruimte werden ingehakt, haar hevig irriteerden.

Nu! ach, liet zij het maar zoo. ‘Hij moet er nú toch wel aan gewend zijn’, was haar nonchalante overweging, en zij haastte zich nooit, want jagen benadeelde haar stemming, de keurigheid van haar toilet en haar teint.

Ja, zij had toch eens gezien, hoe, in een woedebui tegen Emil haar maquillage een... paarsachtige tint had gekregen, o, hideus! Dus, vanzelf, wanneer zij op het punt van uitgaan stonden, echauffeerde zij zich niet.

Met haar avond-cape over den arm ‘zweefde’ zij de trappen af. Die zwevende gang was een specialiteit van haar, die haar jongere zuster Reine niet had, en zeker niet Maria, en dien zij met zorgvolle gratie wist te cultiveeren.

Maar denk je, dat Emil er haar ooit eens een compliment over

gaf? Hij merkte het waarschijnlijk nauwelijks. Nevermind, er was nu iets anders, waarop zij zijn aandacht wilde vestigen.

- Hoe vind je me?

- Je verwacht, dat ik zeggen zal: mooi.

- Als je dat zonder sarcasme kan, ja!

- Nu, eerlijk gezegd, neen; dat kan ik *niet* zonder sarcasme.

- Waarom niet!

- Die vraag klinkt als een aanval. Ik zal 'm pareeren. Omdat alle logica in je toilet ontbreekt.

- Logica! in 'n vrouwentoilet!

- Je verbazing is niet vleiend voor jezelf...

- Zeg nu *alsjeblieft*, wat je bedoelt!

- Waarom is je rokzoom ongelijk...? waarom ontbreekt je eene schouder? waarom is je rug half bloot?

- Omdat... omdat... zei Fernande, bijna stikkend in haar drift. Toen bedwong zij zich... genade, zou zij zich opwinden voor *dien* man?!

- Omdat ik *mooi* genoeg ben, zoo iets te kunnen dragen, beet zij hem toe. Begrijp je? Anderen zouden er misschien bespottelijk in uitkomen, maar ik! maar ik! ik ben slank en blank genoeg, om er bekoorlijk mee uit te zien, Denk maar eens aan Laurine, die is heelemaal door Lido verbrand, afschuwelijk, monstrueus... En daarom kan ik ook *wit* dragen, begrijp je? begrijp je... ofschoon...

- ... ofschoon 't in contrast is met je jaren, vulde hij ironisch aan.

Zij verstomde een moment van wilden toorn. Watl wat durfde hij zeggen!

- O. was 't niet je bedoeling, je zin zóó te vervolgen? taquineerde hij. O, je hadt zeker willen verder gaan: ofschoon 't 'n kleur is, te teer voor iedereen.

Ah! maar zij kon zich wreken. Nu dadelijk, op ditzelfde oogenblik. Zij trad tot vlak vóór hem:

- En hoe vind je m'n bloem!

Hij voelde, dat dit weer opnieuw een aanval beteekende, maar begreep niet hoe...

- Prachtige zei hij vaag, en laten we nu eindelijk eens gáán, dan kunnen nog méér mannen behalve ik je bewonderen.

- Neen! neen! je zál zeggen, hoe je deze bloem... vindt...

Hemel, wat was zij ontroerd, zij hijgde bijna, en kon nauwelijks de woorden uitbrengen...

- Kom, Fernande, wees niet zoo kinderachtig. Ik wensch nu te gaan.

- Emill

Zij schrok van haar eigen stem, zoo schril als die had geklonken. Ook hij schrok ervan.

- Wat bezielt je, Fernande. Kom in vredesnaam tot jezelf.

- Deze bloem... deze bloem... heb ik... deze bloem, die in tint wedijvert met de klein van mijn bloeiende lippen... heb ik van iemand gekregen.

- En? vroeg hij koel, van wie?... - Van 'n jonge man, die...

- Die...

- Die ik toevallig ontmoette.

Een spottend lachje speelde om zijn dun-gelipten mond. Die leugen was waarlijk al te belachelijk. En dacht zij, dat zij met dit kinderachtig verzinsel indruk op hem maken zou, misschien zelfs zijn jaloerschheid opwekken? Flauwe nonsens. En nu had hij er genoeg van, meer dan genoeg.

Hij ging haar voor naar de vestibule, waar een bediende bij de voordeur wachtte, en deze dadelijk opende bij Emil's komst. Fernande, die in haast haar cape had omgeslagen, volgde hem, maar in de auto, die op Emil's bevel een snelle vaart had aangenomen, siste zij tusschen haar tanden:

- Ik haat je... ik haat je...

Verstond hij het... verstond hij het niet... het kon haar niet schelen... maar de woorden drongen zich met onweerstaanbaar geweld naar haar lippen: ik haat je: ik haat je... ik haat je...

In dezelfde gevaarlijke stemming van moorddadige vijandelijkheid reden zij terug naar huis.

Emil had gehoopt, dat Fernande in den loop van den avond wel wat bedaren zou. Naar hij zag, werd zij omringd door een aandachtigen kring, en hij wist, dat haar ijdele ziel nergens méér van genoot, dan van bewierooking en vleierij. Dus hoopte hij, dat haar stemming na het eind van den avond, waarop zij zooveel ‘gezelschappelijk succes’ had gehad, wel wat zou zijn geluwd.

Niets ervan. Hij merkte het met gemelijken tegenzin, toen hij even haar oogen ontmoette, die brandden als blauwe, flitsende vlammen. Zij bereidde een scène voor, één dier scènes, waarvan hij een diepen afkeer had...

Zwijgend reden zij naar huis, zwijgend bestegen zij de trap, om ieder naar zijn eigen kamer te gaan.

Emil zette zich, daar aangekomen, in een stoel, en ontstak een sigaar.

Hij wist, dat hij niet aan een heftig tooneel ontkwam, en hij wachtte gelaten.

De deur ging open. Nu zou het schouwspel beginnen. Wanneer zij in de auto zij het maar een enkel woord had gezegd, had hij begrepen, dat haar humeur ontspannen was door de afleiding der soirée. Maar neen. Geen enkel woord was aan haar vast toegedrukte lippen ontsnapt, en hij had bij zichzelf gedacht, de symptomen maar al te goed kennende:

A silent woman is a silent thunder.

Nu zou de ‘thunder’ weldra over zijn hoofd los-barsten...

Aanstonds begon zij:

- Je dacht, geloof ik, straks, dat ik je maar wat op de mouw spelde?

- Hoedat?

Was hij het *vergeten*? Zou hij zóó grenzeloos onverschillig zijn?!

- Weet je dat niet meer? bitste zij. Over die *bloem*!

- O!

- Ik vertelde je, dat ik die had gekregen...

- Ja, en ik vroeg je van wie. En je zei:

- Van 'n jonge man, die ik toevallig ontmoette.

O! hij herinnerde zich alles nog...

- En dat is de *waarheid*, Emil.

- Och. Zoo.

- Je gelóóft 't niet? Ik stond te kijken voor 'n etalage van Parijsche bloemen, en toen... en toen...

- En toen?

- Sprak hij me aan, en vroeg me, of hij me zoo'n bloem mocht geven... en ik... stemde toe.

Bijna was Emil uitgebroken in een bij hem zeer zeldzame uiting van wilde drift.

Maar onmiddellijk beheerschte hij zich: zij loog natuurlijk.

Wat bleef hij kalm... en zij zou gedacht hebben, hem nu wel genoeg te hebben opgehitst...

- En we gingen samen de winkel in...

Dus toch? Was het tóch de waarheid? Maar, neen. De leugen lag er immers duimen dik op. Fernande, de trotsche Fernande... zou zóóiets hebben gedaan?

- En hij koos een bloem voor mij uit.

Stilte.

Emil stak zijn sigaar, die was uitgegaan, weder op. Nog aldoor stilte...

- O! je gelóóft me niet!

- Waarom niet? Je kreeg die bloem dus van 'n ‘schoonen onbekende’...

- Emil! ik waarschuw je: bespot me niet!

Hij haalde licht de schouders op,

- Ik ga alleen mée in je sprookje.

- Mijn sprookje!!

- Ik vraag me af, wat je eigenlijk wilt. Is 't je bedoeling 'n scène uit te lokken? Wou je me jaloersch maken? Noch tot 't eene, noch tot 't andere ben ik bereid, Fernande.

- O, je kalmte! kreet zij plotseling. Die vermoordt m'n zenuwen, ik kan er niet tegen op... ik haat er je om... haar hijgende stem klonk rauw.

- Doe me genoegen... en ga naar je kamer, Fernande.

- Neen! niet vóór ik je heb gezegd, dat ik je haat, dat ik je, ik weet niet wat, zou willen doen... o, snikte zij machteloos, ik haat je, ik haat je...

Hij slaakte een ongeduldigen zucht.

- Waar dient 't toe, me die mededeeling herhaaldelijk te doen? Je haat me... maar dat is niet voldoende. Daar moet nog iets op volgen.

- Nog iets op volgen?

- Natuurlijk. Ja. Daar moet op volgen, dat je er een eind aan wil maken, of zóó iets.

- Daar hóóp je op?!

- Op 'n einde aan deze onverkwikkelijke tooneelen... ja, daar hoop ik van harte op,

- 't Ligt aan jou, er een eind aan te maken!

Maar haastig ging zij voort, opdat hij haar niet verkeerd begrijpen zou:

- Jij moet veranderen, Emil!

- Ik... veranderen? Waarom?

Zijn sterke, scherpe oogen keken haar onbewogen aan. O! die koude kalme man, met zijn eeuwig spottend glimlachje, alsof hij, stil in zichzelve, haar hoonde...

- Waarom? herhaalde hij. Ik meen, dat je me, juist om m'n persoonlijkheid, zooals ik ben, de eer van je aandacht bewees.

- Emil! in godsnaam! begin daarover niet meerl Terg me niet zool Verplaats je in *mijn* toestand... Tracht 's één oogenblik, mij te begrijpen!

Er klonk zoo'n echt accent van hartstochtelijke droefheid in haar stem, dat hij even getroffen werd.

Hij zweeg, omdat hij werkelijk vreesde, dat elk woord van hem de zaak nog maar erger zou maken.

- Laatst, zei ze, en viel neer op een stoel, en wrong haar armen ineen, hadden we met Maria en de anderen 'n gesprek. Diat kwam hier op neer:

Dat er vrouwen bestaan, die allerlei verkeerde dingen doen, ja, die, niet goed zijn...: nukkig, korzelig... roekeloos misschien... alleen omdat ze in hun huwelijk niet het *geluk* hebben gevonden...

'O! zei Maria, als de mannen 't maar wisten, dat bij henzelf de fout ligt... dan zouden zij wel vergevensgezinder, *begrijpender* worden... misschien ook liefhebbender.'

- Ik zie niet in, waarom ik je meer zou moeten liefhebben, nadat je me je... avontuur hebt gebiecht.

- Ach, als je wist... Emill ik voel me zoo ellendig, zoo diep, diep ongelukkig...

De scène verliep anders dan hij had gevreesd. Maar de wending, welke zij thans nam, was voor hem eigenlijk nog veel beangstigender...

- Fernande, zei hij, zoo bedaard als hij kon. Poseer niet voor *femme incomprise* ... iedereen weet, dat jij tamelijk ongevoelig bent...

- Ja, kreet zij schril, ik ben 'n menschelijke machine, nietwaar? 'n Vrouw van ijzer en staal! O, hoe *iedereen* zich vergist!

Hij begon zich zeer onheimelijk te moede te voelen.

- Waar wil je heen?

- Ik! ik wil je zeggen, dat je 'n vrouw van passie niet waardig bent, jij weet niet, wat liefde is...

- Och, krijgen we nu weer dát chapiter... Je bent niet tevreden met me... maar je hebt toch zelf...

- Zwijg! riep zij woest, of ik bega 'n ongeluk aan je!

Hij strekte afwerend-bezwerend de hand naar haar uit; hij was nog wat bleeker dan gewoonlijk, doch gaf geen ander teeken van ontroering. Hij zuchtte vermoeid:

-' 't Is midden in den nacht en doodstil in huis. Schreeuw dus zoo niet, wat ik je bidden mag,

- O, steunde zij, en dat is je eenige antwoord. 't Is niet de eerste maal, dat ik probeer me tegen je uit te spreken. Ik heb je dingen gezegd... o, als je van me hield... dan was je niet zoo lijdelijk gebleven, dan was je opgevlogen, en had me in je armen gekneld, en had me *mishandeld* in je liefkoozingen... O, als je 'n *man* was, dan had je me niet toegelaten, je dat alles te zeggen, maar jij hebt geen gevoel, je hebt geen bloed in je aderen, wezenloos als 'n pop blijf je tegenover m'n klachten, m'n verwijten...

- Laat 't nu gedaan zijn, verzocht hij met klem. Ik vraag 't je, ook terwille van jezelf, je maakt je ziek met die vruchtelooze opwindingen...

Zij brak uit in een harden, hysterischen lach.

- Pas op! zei ze, pas op! Je onverschilligheid kon je nog wel eens duur te staan komen. Emil! Maar wéét 't goed: dat *jij* van alles, wat er gebeurt, de schuld zal zijn! Ik heb je gewaarschuwd: van alles wat er gebeurt, ben *jij* de schuld!

Hij begon zijn geduld te verliezen:

- Je bedoelt zeker: als je je zou begeven in 'n lichtzinnig avontuur met je ‘onbekende’?

- Jal riep ze! jal dat is 't wat ik bedoel! Vergeefs heb ik nog eens getracht, me tegen je uit te spreken... ik heb je bekend, dat ik zielsongelukkig ben... en je hebt me alléén gelaten, me slechts beantwoord met sarcasme en hoon... Je *zal* er berouw van hebben, ik voorspel 't je... en haar stem verhief zich triomfantelijk en luid: ik ga nu vrij m'n gang... en je spijt en je berouw komen te laat...

Zij ijlde de kamer uit, hem in een stemming van zwaar-neerslachtige verbazing achterlatende.

IV.

Reine, - zij zou het nooit hebben gedacht, en verwonderde er zich zóó hevig over, dat zij zich somtijds afvroeg: ben ik een andere geworden?... Reine schikte zich wonderwel in haar ‘nieuwe leven’.

‘O, die eerste avond...

Zij was, thuis gekomen, op haar bed neergevallen, één groote, verwarde bos zenuwen. Door al haar aderen bonsde het bloed met een zóó intens geweld, dat zij het dreunen ervan hóórde.

Haar hart bonkte haar hoog in de keel, zoodat zij nauwelijks adem kon halen; zij huilde van opwinding en oververmoeidheid... een razende hoofdpijn deed haar wanhopig de handen om de slapen klemmen, en zij steunde:

- O, nooit meer, nooit meer, wil ik zoo iets beleven...

Toen een sterke dosis valeriaan en ether haar wat tot rust had gebracht, ontkleedde zij zich, en kroop rillend van zenuwkou onder het donzen dek.

En 's morgens...

Een lange nachtrust had haar verkwikt en verkalmd. En zij dacht onbewust:

Gisteravond... ik vreesde, dat 't onbeschrijfelijk-afschuwelijk zou zijn, maar 't was onbeschrijfelijk... heerlijk...!

Toen die gedachte heel langzamerhand vaster vormen aannam, glimlachte zij.

En zij vroeg zich af:

Waaróm was het zoo... onbeschrijflijk heerlijk... waarom?

Zij was altijd zoo alleen met zichzelve geweest, dat zij onwillekeurig de gewoonte had aangenomen, om al haar daden en denkingen te overpeinzen. En natuurlijk deed zij dat ook nú, - nu zij zóóveel had beleefd... o, in dezen éénen avond méér dan in haar halve leven...

Al haar gedachten wentelden zich om Hans, en kwamen steeds weer naar hem terug.

Een zwoele, heimelijke blijdschap gleed door haar heen, als zij haar oogen sloot, en voor haar geestesoog opnieuw gewaar werd, hoe hij haar aangezien had.. hoe zij samen hadden gedanst... hoe hij haar de hand had gekust...

Zij werd opnieuw een heel jonge vrouw, bijna een meisje,

dat voor de eerste maal kennis maakt met de courtoisie van een jongen man.

Zijn vriendelijke woorden... *zalig* had zij ze gevonden; zijn vleiende gezegden waren haar een vreugde, zóó verrukkend, als zij nog nooit had gekend... het dansen met hem had haar bedwelmd tot bezwijmens toe... en zijn kus...

Maar lang kon zij zich niet aan haar zoete, meisjesachtige mijmerijen overgeven; daar hoorde zij alweer het bekende:

- Hallo! en de ‘niet-tweelingen’ stormden haar slaapkamer in.
- Well en ben je nog niet verrezen!
- Je hebt toch geen kater? o, neen, je ziet er *in splendid condition* uit.
- 't Heeft je goed gedaan, oudje, zie je nou wel? Je bent heelemaal opgefleurd.

Reine, de schuchtere, bloosde onder den blik harer dochters.

Zij trachtte den glans harer oogen te dempen, maar de pientere dingen lieten niets onopgemerkt.

- Ha! hebben we nu gelijk gehad of niet?
- Je bent heelemaal gemetamorphoseerd!
- Och, nee, zei Reine verlegen, ik ben heel gewoon, zooals altijd.
- Zoo! nu dan moet je zoo meteen maar eens in den spiegel zien. Neen, we hebben je nog juist bijtijds ‘gered’.
- Ja, weet je, waar je op leek? Op die mooie woestijn-plant bij ons in de serre; die stond daar, jaar in jaar uit, en was mooi, maar absoluut onlevend, en warempel, weet je niet meer, op 'n goeden morgen lag hij overstag en was stilletjes dood-gegaan.
- God, ja, zei Reine huiverend, dáár leek ik op, en zóó zou 't mij óók kunnen zijn vergaan.
- Dus ben je ons dan niet reuze-dankbaar?!
- 't Is alles zoo vreemd... zuchtte Reine, ik... weet niet, wat ik zeggen moet; 't is zoo ingewikkeld en tegenstrijdig... Ja, ik heb me geamuseerd, maar... toch vraag ik me af: is 't goed, dat ik, jullie moeder, je in 'n dergelijk leven stijf?
- In 'n ‘dergelijk leven’... Mams! je bent onbetaalbaar! Wat denk je wel van ons? van je eigen dochters, hè? Je moest je schamen. En nu verder geen gezanik meer...
- Van nu af ben je een moderne moeder, zooals 't behoort.

- 'n *Normale* moeder, proestte Ips.

- Maar één ding, vrouwtje, waarschuwde Folly. Je moet 't niet te druk aanleggen met Hans.

- Ten eerste is hij 'n inexorabele flirt, en maakt iedereen 't hof, je hoeft je dus niets in te beelden.

- En ten tweede: Ips en ik mogen hem beiden graag, en hebben afgesproken, dat één van ons...

- ... hem krijgen zal.

- En binnenkort hopen we hem dat te vertellen, als we zeventien zijn.

- Kinderen!

- Choqueert je dat zoo? Dat is tegenwoordig anders heel gewoon.

- En dan gaan we naar hem toe, en zeggen:

- Kies, Hans, uit een van ons beiden. Andere ‘partijen’ zijn niet voor je weg-gelegd, dat wil zeggen, we zouden niet toestaan, dat je 'n ander nam. Dat is uitgesloten...

- ...Eén van ons beiden moet 't zijn, zàl 't zijn. 't Eenige, wat we je veroorloven is, dat je *kiest* tusschen ons.

- Maar, kinderen!

- O, Hans weet 't al lang, dat een van ons beiden hem hebben wil!

- En de andere dan?

- Die berust. Dat hebben we elkaar met de heiligste eeden bezworen.

- De andere berust, eerlijk en loyaal. En zal geen zelfmoorden of moorden begaan...

- En niet intrigeeren!

- Hoe zakelijk spreken jullie over zoo'n ernstig geval...

- Waarom niet? Dat behóór je te doen. Je hebt toch je verstand? Welnu, dat gebruik je natuurlijk.

- Dus, Mams, houd 't je voor gezegd.

- Geen geflirt met Hans!

- Hij is nu zoo'n beetje gecharmeerd van je, omdat je zoo'n ‘nieuw en frisch element’ bent, haha...

- ... maar dat gaat wel over, als hij je beter leert kennen...

- ... dus verbeeld je niets...

- Hans houdt van 't pikante, 't onverwachte, en jij bent zoo hopeloos altijd 't zelfde...

- En dat ontdekt hij gauw genoeg!

- Hanske is niet van vandaag of gisteren!

En weg stormden de wilde dingen, en lieten, zooals gewoonlijk, Reine ietwat verbijsterd alleen.

Hans en Folly... of... Hans en Ips?

Zij kon het zich niet voorstellen. Hans vond die twee kinderen misschien wel aardig, maar...

Neen, zij achtte noch Folly, noch Ips geschikt voor hem. En hij? hoe dacht hij over de meisjes? Och, hij beschouwde ze natuurlijk nog maar als kinderen, en anders niets.

En dat waren ze toch nog ook?...

V.

Wonderlijk spoedig had Reine zich in haar nieuwe leven geschikt.

Moedig had zij de verbaasde blikken van haar kennissen getrotseerd, toen zij in een zoo heel andere gedaante voor hen verscheen, en had zij de schampere opmerkingen harer zuster Fernande en van haar schoonzuster Laurine schouderophalend beantwoord.

- Mijn meisjes hebben me liever zóó. En waarom zou ik hun hun zin niet geven?

Maar zij verzweeg, dat zij een ‘nachtclub’ bezocht, (dat feit vond zij nog altijd heel erg, en zij durfde er met niemand over spreken) en met angst verborg zij haar omgang met Hans. Want zij was er zeker van, dat het bloed haar met onstuimige kracht naar het aangezicht stijgen zou, wanneer onverhoeds zijn naam in haar tegenwoordigheid werd genoemd.

Den heelen dag, zonder het zich duidelijk bewust te zijn, verlangde zij naar den avond, naar het oogenblik, waarop zij zijn prettig gezicht weer zou zien. En als het avond was... verlangde zij naar het oogenblik dat de Weener wals werd gespeeld, waarna hij aanstonds uitnoodigend opstond en voor haar boog, en zij, gelukkig als een heel jong meisje, gleed in zijn arm...

En dan... verlangde zij hartstochtelijk naar het oogenblik van afscheid nemen... wanneer hij... met innigheid zijn lippen drukte op haar hand...

In deze dagen voelde Reine zich geestelijk blijer en onbe-

vangener, dan zij in haar heele leven was geweest, maar zij gaf er zich geen rekenschap van, *waarom* zij zoo naïef gelukkig was... waarom de liedjes uit de club haar neuriënd op de lippen kwamen, waarom zij zooveel zorg aan haar toilet besteedde, waarom de bloemen die Hans haar zond, met zooveel oneindige toewijding door haar in het leven werden gehouden, waarom zij het gouden mondstukje van een sigaret bewaarde, waarmee Hans eens op een avond bij vergissing was binnen gekomen, en dat hij aanstonds, met een verschrikt excuus in een coupe had geworpen...

Zij doorleefde argeloos deze aangename dagen, ópgaande in het oogenblik, en lachte verheugd, als haar meisjes haar een complimentje maakten over haar 'eiken dag jonger worden', haar uitstekend zich aanpassen aan den nieuwen toestand... en merkte met blijde verbazing, hoe haar gang vanzelf leniger en vlugger werd, hoe vief haar oogen stonden, hoe haar meestal smartelijk-gesloten lippen zich in een glimlach ontspanden; en eens had zij de meisjes doen proesten om haar 'sentimentaliteit', toen zij, van beide een hand grijpend, ontroerd had gezegd:

- O, kinderen, wat *ben* ik jullie dankbaar, dat je mij aan mijn eenzelvigheid hebt onttrokken... ik voel me nu zóóveel gelukkiger!...

- Goed, hoor!

- Net of we dat niet wisten!

- O, ik gier nog, als ik denk aan je angst!

- Gekke Mams, begeef je gerust in onze hoede...

- Wij zullen je wel bemoederen, hoor! Zij lachten smakelijk, om de 'leukste mop, die ooit ter wereld was uitgehaald': dochters, die haar moeder 'in de wereld' brengen... en toen zei Folly opeens:

- Ips! ik bedenk me daar wat.

- En dat is?

- Nu we onze moeder bij ons hebben, die ons 'met haar waardigheid chaperonneert', hoeven wij niet langer als jongens verkleed te zijn.

- Jeminee, daar zeg je zoo wat. Wil je wel gelooven, dat ik daar warempel nog niet ópgekomen was!

- Nee, ik ook niet. Maar om je de waarheid te zeggen, begon me dat travesti knappies te vervelen.

- Mij ook. Als ik al die schepsels daar zoo lustig zag rond-

spanceeren, in al die dolle nieuwe dansen, dan kreeg ik kramp in m'n beenen van jaloezie.

- Ja, stel je voor, zeg, laatst toen een van de *professional dancers* in onze richting stevende, sprong ik al op, en toen hij 't op 'n wicht in onze nabijheid bleek te hebben gemunt, had ik bijna gevloekt.
- Ips! schrok Reine.
- Nou ja, Mams, *par manière de dire*...
- Bovendien, onze vloeken zijn heelemaal niet erg: we zeggen hoogstens: damn! of sapristi, of...
- Kreuzdonnerwetter!... De Hollandsche vloeken vinden we te onaesthetisch. Maar dit even tusschen twee haakjes: ik vergat toen heelemaal, dat ik in 'n jongenspak stak.
- Dus, meisjes, die verkleedpartij behoort tot 't verleden? Ik kan jullie niet zeggen, *boe* blij ik daarmee ben.
- Zagen we er anders niet knallig mee uit?
- Chic, hè?
- O, ja, maar ik stond duizend angsten uit... dat jullie je zóó in 't publiek vertoonden!
- Jij met je duizend angsten!
- In China zou je stellig den bijnaam hebben gekregen van: ‘de ziel der duizend angsten’, of zoo iets.
- Spotten jullie maar, ik blijf erbij, dat ik 't heerlijk vind. Dus vanavond gaan we...
- Alle drie gelijk gekleed, ja, mevrouw!
- Alle drie gelijk gekleed? verontrustte zich Reine, neen, kinderen, dàt is te dwaas.
- Och, jij, onnoozelaard. We bedoelen natuurlijk: alle drie in vrouwgewaad,
- Vanavond ga je niet meer aan den zwier met drie cavaliers...
- Maar wordt Hans vergezeld door...
- De drie gratiën!...

Reine had het absoluut gemeend, toen zij zeide, het heerlijk te vinden, dat haar meisjes het jongenscostuum zouden afleggen.

Maar toen Hans 's avonds kwam, en zijn eerste blik niet háár gold, zooals anders steeds, maar het bekoorlijke tweetal, dat als girls uit een revue voor hem heen en weer marcheerde, bekoelde

haar vreugde aanmerkelijk, ofschoon zij te argeloos was, om dadelijk te weten, waardóór haar stemming zoo zonk.

In zijn auto probeerde zij vroolijk mee te doen met het druk gesprek; de meisjes waren in een pret-bui, en plaagden Hans met zijn Paris-rol:

- Hans, jij als moderne Paris moet vanavond uitspraak doen: wie zal je de appel schenken: Hera, Pallas of Aphrodite?

Toen gingen zij er om kibbelen, *wie* Aphrodite voorstellen zou, maar hun twist werd nog bijtijds bezworen, door het hartelijk gelach van Reine en Hans.

In de bruyante zaal zocht Reine haar gewone plaatsje op de leeren canapé, tevreden in het vooruitzicht van straks haar wals met Hans.

Maar er kwam een gevoel van pijnlijke... *teleurstelling* was het niet, maar wat was het dan?... in haar op, toen na een gekibbel, wie de eerste zou zijn, Folly door Hans ten dans werd gevoerd voor een Blues.

Vreemd... Hans had àl deze avonden natuurlijk met vele meisjes gedanst, en zij had dit altijd heel natuurlijk gevonden, en rustig haar eigen beurt afgewacht.

Maar nu zij Folly's ranke gestaltetje zag omsloten door Hans' armen, kneep een kramp haar hart tezamen. Kwam het door het gesprek, dat zij laatst met haar meisjes had gehad over Hans?... die immers in de toekomst, zooals zij haar hadden verzekerd, ten deel zou vallen aan een der twee? Kwam het om de blikken, waarmee Hans neerkeek op het charmante ding in zijn armen?...

Reine wist het niet, zij wist alleen, dat een kil en verlaten gevoel haar besloop, en dat zij zelfs een aandrang voelde tot schreien.

Maar het werd nog erger, toen ‘haar’ wals werd gespeeld, en Hans reeds opsprong, en *zij* hem al toelachte met haar glimlach van eiken avond... toen Ips en Folly nu in ernst met elkaar aan het kibbelen raakten:

-' Neen, *ik* wil met Hans!

- *Ik* wil zien of ik walsen kan!

- Jij hebt pas met Hans gedanst, nu is 't *mijn* beurt!

- Nursery babies, zei Hans, met zijn prettige, gemakkelijke jovialiteit, ik dans met elk van beiden 'n toertje, en 't eerst met Ips.

Het jonge paar zweefde weg... en Reine bleef achter, zoo diep verslagen, alsof zij een onoverkomelijke nederlaag had geleden. Haar oogleden zonken zóó diep over haar oogen neer, dat zij gesloten leken, want anders was het haar onmogelijk, dat voelde zij, haar tranen in te houden: Hans had geen woord van verontschuldiging tegen haar gezegd, omdat hij ‘haar’ wals aan een ander gaf... hij had in 't gehéél niet aan haar gedacht...

De kwellingen, die zij uitstond, deden deze korte oogenblikken haar uren lijken... o, kon zij maar weg-gaan, stilletjes weg-sluipen onder voorwendsel van hoofdpijn of zoo iets... maar dat durfde zij niet; neen, als Hans terugkwam, moest zij hem een onbevangen gelaat kunnen toonen, en zich houden, of zij om zijn verwaarloozing, niets, volstrekt niets had gegeven.

Maar haar verdriet was te heftig geweest, dan dat daarvan niet wat te zien zou zijn op haar gezicht. En toen Hans weer naast haar zat, zag hij, de vrouwenkenner, duidelijk de teekenen van teleurstelling in haar zachte oogen.

Ips enFolly waren beiden al weer weg-gevoerd in de tumultueuse wirreling van een geanimeerde trip-the-willow, en Hans zei:

- Je nam me niet kwalijk, hè? dat ik die bengels hun zin gaf?...

Zij bloosde van een intieme vreugd, zooals zij altijd deed, wanneer hij misschien zonder het te weten ‘je’ tegen haar zei. Het was nog altijd ‘meneer’ en ‘mevrouw’ tusschen hen, ofschoon het ‘meneer Dennewaerd’ al ‘meneer Hans’ was geworden, en het ‘mevrouw’ had plaats gemaakt voor ‘lieve mevrouwtje’, ‘mevrouwtjelief’... en zelfs wel een ‘kind’ en ‘kindje’...

Als hij dat laatste, zonder opzet, toevallig tegen háár had gezegd, zooals hij het ook deed tegen Folly of Ips, dan kon zij 's nachts niet slapen van een haar overduizelend geluk.

En stilletjes glimlachend in het donker, herhaalde zij in zichzelve: kindje... kindje... alsof zij de klanken van dat woord liefkoosde...

O! door dit ‘je’ had hij zijn nonchalance, in haar gevoel, al lang weer goed-gemaakt, en zij glimlachte, terwijl zij het woord ‘bengels’ herhaalde.

- Ja, zijn ze dat niet? 't Zijn leuke, brutale bengels, onbetaalbaar om eens een avond mee uit te gaan...

Waarom begon Laar hart zoo vreemd ie beven? Zooals straks, toen zij met schaamte moest constateeren, dat zij... jaloersch op haar eigen dochters was... maar nu leek het wèg te zwijmen in haar borst, alsof zij geen adem kon halen... Wat zei hij, Hans? O, liet hij het toch herhalen... herhalen...

- Maar zij zijn wel eens wat àlte druk, hè? ging hij voort met een van zijn blikken naar haar toe, die haar in een roes brachten van bedwelmend geluk. Ze zijn 't typische beeld van den modernen tijd: onscrupuleus, zelfzuchtig... altijd haantje de voorste willen zijn. Ik mag ze graag, dáárom zeg ik 't niet, hoor, vervolgde hij vertrouwelijk, maar... als *zij* met je in gezelschap zijn, dan merk je dat ook terdege.

Wat zeide hij? 'Ik mag ze graag,' - maar die uitdrukking beteekende *niet*, dat hij verliefd op hen was, o, neen... néén...

- Ja, weet je, ik heb er al zoo lang naar verlangd, eens rustig met u te praten. Maar daar is nooit gelegenheid toe. Hier, in deze omgeving, is 'n gesprek natuurlijk uitgesloten; thuis bij u zijn de bengels altijd om je heen... nooit en nooit heb ik je eens 'n oogenblik voor mij alleen...

Hans... Hans... wàt zeide hij? Droomde zij een zaligen, verrukkenden droom, die haar werd toegestuurd als wreede plagerij, omdat hij natuurlijk weldra voorbij zou zijn? Hans... Hans... ik bid je... bewijs me, dat ik niet droom...

- Kijk me 's aan?

Zichzelve overwinnend keek zij hem aan, en zij *wist*, dat zij niet droomde...

- Zou je 't óók niet prettig vinden, als we eens samen konden praten, in intieme rust?

- O! ja... ontsnapte haar.

- Nu dan...

Hij werd even verward door de gretige spanning, waarmee zij naar hem luisterde. Wat een kind was dit vrouwtje nog... o, véél meer een *kind* dan haar beide 'bengels' van dochters, die al het moderne, ietwat perverse raffinement bezaten...

- Wil je eens bij me komen theedrinken op 'n middag?

- Ja! graag wil ik eens ergens met u gaan theedrinken.

Zij had de bedoeling van zijn vraag niet begrepen, dat bijna àl te naïeve schepsel...

Hij glimlachte.

- Op m'n kamer?

- Op uw kamer?!

Zij deinsde letterlijk terug, alsof zij een slag had gekregen. Zij verbleekte zelfs, en haar oogen openden zich wijd van schrik.

Hij sloeg haar opmerkzaam gade; een dergelijke vrouw had hij nog nooit ontmoet, die was volkomen nieuw voor hem. Hij vond er een verfijnd genoegen in, alle schakeeringen op haar eerlijk gezicht, dat niet liegen, niet huichelen kon, na te speuren... en toen hij genoeg van haar ontsteltenis had genoten, zei hij vriendelijk en zacht:

- Wil je?

- Maar... maar... dat zou ik toch nooit dùrven? stamelde zij.

Toen merkte zij, dat zij zelve, juist door dat woord ‘durven’ een dubbelzinnige beteekenis gaf aan zijn vraag, en zij werd purperrood, zelfs haar hals scheen rose te kleuren door het met geweld opdringend bloed... en hij keek haar aan, aldoor aan, met een geamuseerde nieuwsgierigheid, die haar onuitsprekelijk verlegen maakte.

Schat, dacht hij verteederd. En hij zei:

- Mevrouwtje, maak je niet zoo overstuur door m'n eenvoudige vraag. Als 't je troosten kan: al heel veel dames hebben me de eer gedaan, 'n kopje thee bij me te komen drinken.

Dit troostte haar niet... integendeel; maar stelde haar toch wel een beetje gerust.

Hè, je doet ook altijd even dwaas, verweet zij zich. Wat moet Hans wel van je denken? Wat ben je toch 'n onhandig wezen, je weet heelemaal niet, *hoe* je in 't leven te gedragen...

Als hij nu maar niet denkt, dat 't aanstellerij van me is, dacht zij beangst, en schuchter zei ze, schuldbewust:

- Ik... ben toch getrouwd. En daarom...

- Maar dat is juist 'n reden, waarom 't wèl kan, betoogde hij ijverig, 'n Getrouwde vrouw kan véél meer doen dan 'n jong meisje, dat begrijpt u toch wel? 'n Getrouwde vrouw wordt als 't ware altijd eenigszins gechaperonneerd door de, zij 't onzichtbare, tegenwoordigheid van haar man.

- Méént u dat?...

- Ja, natuurlijk, en zoo denkt iedereen er over.

O, wat een contrast, dit zachte, door en door echte schatje, met de moderne brute vrouwspersonen, die denken een man te

kunnen bekoren, door onaangekondigd bij hem te komen oploopen, als waren zij een heerenkennis, die brutaal op zijn schrijftafel naar sigaretten zoeken, (of naar een compromitteerende briefwisseling!) die cocktails drinken en rooken en vloeken, en alle vrouwelijke waardigheid en daarmee alle vrouwelijke charme overboord hebben gegooid, (terwijl zij de mannelijke charme, - ja, zeker, mannen hebben óók charme! - daarmee niet hebben gewonnen!)

Veinzerij en valschheid en egoïsme en onscrupuleusheid... en grijpen en drijven en hard begeeren en harder weg-smijten, van den kant der vrouw, mocht dan óók zijn aantrekkelijkheid hebben voor den man van tegenwoordig met zijn bedorven, verwrongen smaak, - zoo'n pure, oprechte, loutere ziel, wier oogen niet liegen konden, wier lippen alleen de woorden spraken, welke zij diep-in meende... zoo'n klein en teeder vrouwtje, altijd achteruit gezet door het leven, aan wie nooit iets was toebedeeld van hartstochtelijk geluk... maakte een stormende, jongensachtige verliefdheid in hem wakker... een zuiver gevoel, om niet alleen zelfzuchtig te *nemen*, wat hij verlangde, maar vooral ook, om haar wat te geven, wat schoonheid, wat kleur, wat blijdschap, wat *geluk* in haar leven...

En hij zei, met een vleiende overreding in zijn stem, die hij onweerstaanbaar kon maken, als hij wou:

- Kóm je dan eens?

- Ja... ademde zij.

- Dat is goed, dat is lief, zei hij dankbaar.

- Dus... ik vertel er niets van... aan Folly en Ips?!

- Maar, kindje, natuurlijk niet. Daarom gáát 't immers juist?... Wanneer wil je? Wanneer wil je?

Zij dacht na. Als de meisjes er niets van mochten weten, dan moest het op een middag gebeuren, dat zij les hadden, en dat was...

- Woensdag? hielp hij haar. Hebben ze me niet wel eens verteld, dat ze dan muziekles hebben, van vijf tot zeven?

- Dat is zoo.

- Woensdag dan? Om vijf uur?

Nog hield een bevende schroom haar terug.

- Toe, vleide hij, 't zal zoo gezellig zijn. En dan kunnen we eens over alles praten, rustig, ongedwongen... *Kom* je Woensdag...?

En ze zei, met een meisjesachtigen glimlach, die zonder dat zij het wist van een lokkend-behaagzieke bekoring was:

- Don't you see... yes, yes in my eyes...?

VI.

Laurine wachtte haar gasten voor haar ‘intiem dinertje’, de van Rhenen's en de van der Well's.

In de kleine eetkamer, - de groote ridderzaal zou voor een dergelijke gelegenheid eenvoudig een bespotting zijn, - waar zij altijd de maaltijden gebruikten, wanneer zij *en familie* waren, was de diner-disch gedekt op de wijze, zooals Laurine in de perfectie de kunst verstond, het te laten doen: eenvoudig en toch van een smaakvolle luxe.

Bij de borden stonden zilveren vaasjes, met roode anjelieren, die precies in tint overeen-stemden met de kleur der kaarsenkapjes. Door de kroon met ‘echte’ kaarsen, (de electrische verlichting, die Laurine had laten aanbrengen in een fries boven langs de wanden, was niet ontstoken) was een intieme sfeer geschapen, waarvan Laurine veel hield, omdat zij een stemming teweeg bracht van heimelijke verwachting...

Kristallen schalen met geconfijte vruchten, bonbons in zilveren mandjes, een stil-leven van ananas en druiven in een zilveren jardinière, kleine zilveren amandelbakjes, stonden sierlijk over de tafel verspreid. En Laurine had tevreden geknikt, toen zij de tafel in oogenschouw nam.

En nu wachtte zij met George in den aangrenzenden salon.

Met aandachtig overleg had zij haar robe gekozen. Die mocht niet te *voyant* zijn en toch ook niet te onopvallend; niet te jeugdig en vooral ook niet te veel verouderend, niet te somptueus voor dit kleine diner, en toch ook niet te simpel.

Ten slotte had zij gedecideerd voor een toilet van zwarte satin duchesse in byzantijnschen stijl. Op het oog zeer eenvoudig, maar alle details waren met de verfijndste zorg aangebracht.

De japon was lang, viel bijna op den voet, had geen mouwen en slechts een bescheiden ronde hals-uitsnijding. Om de heupen een breede gordel van dof git, en op de borst eenzelfde ornament, groot en driekant van vorm.

Als eenig sieraad droeg zij aan een draad-dunne gouden ketting,

een solitaire-robijn, die lag op het blank van haar hals als een groote druppel bloed.

Met verrassing had zij het vreemde effect van dezen enkelen, bijna... dreigenden steen, in haar spiegel, ontdekt. Nu eens, als het licht er langs schampte, kreeg de robijn een onheimelijken, overmoedigen gloed... dan, als hij in schaduw verzonk, werd hij van een diepen, bijna somberen glans. Ik lijk zóó wel een toovenares, had zij stilletjes in zichzelve gelachen, een toovenares, die goed brengt, of... kwaad. En zij was tevreden.

Terwijl zij wachtten, was zij zóózeer met zichzelve ingenomen en met haar verwachting, dat zij in 't geheel niet merkte, hoe George haar met diepe aandacht gade sloeg.

O! hoe goed kende hij de symptomen, wanneer Laurine's gedachten weder zwoel en vol waren van een nieuwe... hoe moest hij het noemen: liefde? neen... haar egoïste, kille, harde ziel was niet tot het voelen van een werkelijke liefde in staat... belangstelling dan? ja, - wanneer zij weer door een nieuwe ‘belangstelling’ werd bezig gehouden.

O, hoe hij het haatte, dit frivole spel van de ouder wordende vrouw. Aan de jeugd, met haar brandenden opstand in het bruisende bloed, kon men veel vergeven, - en wat *had* hij haar al niet vergeven, zijn zelfzuchtige, eigengerechtigde, lichtzinnige vrouw, maar in den loop der jaren, als de gedachten bezadigder worden, de wilde verlangens verkalmen... als de bezinning komt, en tenslotte de resignatie... dan begon een dergelijk gedrag je bitter tegen te staan.

Thans had zij het gemunt op dien ongelukkigen Richard van der Well, die tien jaar geleden haar vlam was geweest. Ging hij er in mee, de jonge man? Of was het uitsluitend Laurine, die het oude vuur weer aanwakkeren wou? Hóézeer haar handelingen hem weerzinnig stemden, hij zou het toch curieus vinden, de *ver* wikkeling en *ont* wikkeling dezer nieuwe zaak na te gaan.

Laurine merkte niets.

- Ah! zei ze, op het hooren van een claxon. Zij verdween achter de overgordijnen, lichtte voorzichtig een tip van het kanten raamgordijn op, en zag, zelve ongezien, hoe een auto stilhield voor de hooge bordes-trap.

Een lakei opende het portier. Eerst stapte van Rhenen uit, toen Olga, toen...

Och, hoe liefderijk verzorgd in een langen ulster, met een muffler om den hals... en haastig aan den arm de bordes-trappen opgevoerd door zijn toegewijde vrouw...

Zij lachte, toen zij terug-keerde in de kamer, en George bemerkte dien lach, maar begreep hem niet. Zoo iets vreemds was er in... niets vriendelijks... en stellig niets liefhebbends... eerder iets kouds... iets wreeds...

De gasten kwamen binnen, de van Rhenen's met hun gewone vroolijkheid, Richard... leelijk in Laurine's oogen door zijn thans haast blauw-roode kleur, en het vrouwtje van der Well, die even haar onrust moest uiten in een onbedacht woord:

- Jammer, dat 't zoo'n gure dag is vandaag, en Dick is juist wat verkouden...

- 'n Koude dag? verbaasde men zich, en Laurine het heftigst van allen:

- Nu ja, 't is November. Maar de wind is frisch, en de lucht is zoo heerlijk ijl, 'n genot om er in te ademenl Je kan ook *te* bezorgd wezen; maar *mijn* principe is steeds geweest: iemand niet altijd per se ziek *houden*, hem ook eens behandelen als een normaal persoon, hem niet voortdurend aan z'n kwalen en krukken herinneren... hemel! wat zou dat benauwend werken op mij... *ik* zou in zoo'n dwang niet kunnen leven, dát weet ik wel!

Het vrouwtje haalde de schouders op:

- U beseft niet...

- O, alles, alles besef ik! ik besef in *elk* geval, dat iemand gezondheid vóórpraten z'n halve gezondheid *is*!

Laurine had den strijd met het jonge vrouwtje aangebonden..

Dick van der Well had de eereplaats naast de gastvrouw, die druk met hem converseerde, en telkens even ongeduldig de wenkbrauwen fronste, wanneer een verhaal, dat hij wilde doen, door zijn ‘vervelend’ kuchje werd onderbroken.

- Wat? geen champagne? En wijn hebt u óók al bijna niet gedronken? Maar, meneer van der Well!

- Ik moet me in acht nemen, mevrouw!

- Och! beklagenswaardige stakker, lachte zij, die er uitziet als vader Goedleven, en die *dit* niet mag, en *dat* niet mag! Champagne! wat is er nu onschuldiger dan champagne 1 Wel, ze geven

't aan stervenden, om de levensgeesten weer op te wekken! Weigert u me deze dronk?

Zij hief haar glas op, om met hem aan te stooten, en hij weigerde niet.

George zag, hoe de jonge vrouw er zich aan ergerde, maar zich sterker ergeren dan *hij* kon zij niet...

Laurine praatte druk en vroolijk voort, roerde alle mogelijke topics aan, en bespeurde *niets* van de ietwat strakke stemming bij sommigen der aanzittenden.

Zij slaagde erin, Richard's belangstelling gaande te maken, en gaande te houden. Zij zag, hoe zijn oogen een andere uitdrukking kregen... een uitdrukking van geboeid-zijn, die zij... van vroeger herkende...

Wel... het contrast tusschen háár, de mooie vrouw, zoo geraffineerd gekleed, en interessant van houding en gesprek... en het jonge vrouwtje, zoo *lief*, maar zoo onbeduidend, die zich aldoor drong in een rol van pleegzustertje, was ook wel wat àl te groot!

Zonder er bij te denken, schoof Laurine Richard een bakje amandelen toe, en merkte eerst wat zij deed, toen hij bedankte met een gebaar van de hand.

O, ja! amandelen! die mocht hij natuurlijk niet eten! En terwijl zij lachte met haar prachtige blanke tanden, zei ze ondeugend:

- Dat is ook anders dan vroeger, hè? toen we philippines samen deden... wel... ik weet 't nog, hoe ik eens van je kreeg... 'n vaas met orchideeën... is 't niet zoo?

Zij had ‘je’ gezegd... het was haar ontsnapt, maar wat kwam het er op aan? Zij wou dan wel eens weten, of hij werkelijk alles vergeten had van vroeger?...

- Weet je 't nog?

Zij lachte hem betooverend toe, en hij, gevangen in de kracht harer suggereerende oogen, keek haar aan, zooals zij wilde dat een man haar aankeek: onzegbaar geboeid en bekoord...

Zij maakte de conversatie nu meer algemeen, want zij was voorloopig tevreden, o, meer dan tevreden.

- Ik geloof, zei ze, dat Coué 'n beetje uit de mode is, maar ik zweer je, dat ik zijn methode voortreffelijk vind, - ja, van Rhenen, haal nu maar niet je schouders op...

- Ik kan niet aannemen, zei van Rhenen, dat die methode heilzaam is voor *Lichamelijke* kwalen. Voor *zenuwziekten* geloof ik 't onvoorwaardelijk. Maar dat de geest zóódanig zou kunnen inwerken op 't physieke gestel...

- Maar! van Rhenen! heb je dan nooit van de stigmata gehoord? dat zijn toch bewezen feiten!

- Dus jij gelooft, dat Coué 'n gebroken been kon genezen?

- Dat natuurlijk niet. Maar de stelling waarvan Coué uitging, was de volgende: de verbeelding van de menschen moet in de goede richting worden geleid.

Hij zei bijvoorbeeld 't volgende:

Iedereen kan loopen over 'n plank, die op de grond ligt.

Reikt die plank van het eene dak tot het andere dak over 'n diepe straat, dan kan niemand 't meer. Waarom niet? Omdat de *verbeelding* dan gaat werken in de verkeerde richting. Maar nu moet je je verbeelding ten goede laten werken, en, door autosuggestie, je alleen wat *goed* is voor jezelf laten doen.

Hij zegt:

- Nous sommes ce que nous nous faisons, et non pas ce que Ie sort nous fait.

Zegevierend keek zij naar Richard, en *zag* hem denken: Dit inzicht is toch eigenlijk beter, dan 't me voortdurend vertroetelen en naloopen en verzorgen, wat m'n vrouw me doet, o, met de beste bedoelingen! Maar ze verweekelijkt me er door, en houdt me aldoor in 'n toestand van niet-ziek en niet-gezond, die voor mij zeer vermoeiend en voor anderen dikwijls hinderlijk is...

Nadat het diner was afgeloopen, vroeg Laurine:

- Gaat u met ons dames mee, meneer van der Well? 't Kan in de rookkamer soms 'n formidabele tabagie wezen. Of rookt u soms 'n sigaret?... 'n Enkele sigaret? neen? Gaat u dan met óns mee; dan zullen we ons dit keer ter wille van u, óók 't genot van 'n sigaret ontzeggen.

Richard maakte eenige beleefde excuses, maar Laurine lachte: Il n'y a pas de quoi, en nam haar gasten mee naar haar serre, een verrukkelijke ruimte, met planten en bloeiende bloemen gevuld. Zij noodigde Richard naast zich plaats te nemen, en wist het handig te bewerkstelligen, dat Olga van Rhenen en het vrouwtje van der Well aan den anderen kant van de fontein gingen zitten, zoodat het gesprek van haar en Richard door het

geplas en gekletter van het water niet kon worden verstaan.

- Vertel me eens: ben je naar de feesten in Breda geweest, als reünist van Kilacadmon?

- Neen. Ik had wel graag gewild... maar...

- Natuurlijk, daar heb je 't weerl Hoe *heb* je je kunnen laten weerhouden. Van Rhenen en Olga hebben zich dol geamuseerd. O, al die herinneringen, die dierbare souvenirs, - o, de 'jonkers van Breda', wat heb ik daar, als jong meisje mee gedweept; ik heb dikwijls in Breda gelogeerd, en daar de cadetten-feesten meegemaakt, de assauts en bals; en zelfs *ik* zou dolgraag naar Breda hebben willen gaan, maar George had er geen lust in. O, 't Valkenberg, de Duivelsbrug... de verrukkelijke mastbosschen, 't Groene Woud...

Hij luisterde, wat voorover gebogen, met de handen steunend op de knieën en de handen gevouwen.

- Ik herinner me... 'n zomeravond, dat ik met de familie, bij wie ik logeerde, naar 't cadetten-kamp zou gaan.

De heele dag was het ellendig weer geweest, maar tegen den avond klaarde het gelukkig op.

Luitenant van den Bergh wachtte ons bij den ingang op: je kent hem zeker wel, hè? hij is nu al kolonel... ja, de oorlog heeft menigeen, die anders als majoor gepensioneerd zou zijn, 'n geweldige opstoot gegeven... Kan je je voorstellen, dat jij dat stellig nu óók al zou zijn? Kolonel, of minstens overste...?

't Was 'n familie-avond. Van verre klonk de muziek ons al tegen. Van den Bergh bracht ons naar zijn tafeltje, dat hij aardig had klaar gemaakt voor de ontvangst, met thee-gerei en taartjes, en 'n flesch Rijnwijn met glazen. Hij maakte zeer z'n excuses, dat hij geen tent had kunnen krijgen, maar er waren achtendertig liefhebbers geweest voor maar acht tenten!

Ach, wat weet ik alles nog goed...

Ik zie nóg, hoe van den Bergh plotseling opstond, en zijn pet afnam... 't Wilhelmus werd gespeeld. Wij allen stonden op... en, wat 't is, ik weet 't niet, maar zoo'n moment vergeet je niet. Er gaat 'n stroom van ontroering door je heen... je *voelt* saamhoorigheid met je land, met je koningin...

Maar er kwam eensklaps 'n hevige opschudding in 't kamp. Er begonnen 'n paar regendroppels te vallen! Dadelijk pakten de jongelui de stoelen op, en liepen er mee naar een groote hos-

pitaal-tent, die onbezet was. Nauwelijks zaten we daar op ons gemak, of van den Bergh, die buiten een kijkje nam, verklaarde, dat de regen op zich liet wachten, en geen lust scheen te hebben naar beneden te komen.

Gauw dus weer de stoelen naar buitenl De cadetten van de artillerie begonnen lichtkogels af te schieten, en het cadettenmuziekcorps ging serenades brengen: aan den gouverneur, aan sommige officieren, aan den dokter...

Toen waarschuwden ze ons, dat er in een tent werd gedanst. Wij er heen. Het was er propvol, en de muziek bestond uit 'n piano... maar geamuseerd, dat we ons hebben, o!

Zij hield op, want Richard had zich opgericht met een zucht.

- Ja, die herinneringen, zei hij, en streek zich met de hand over het voorhoofd, onvergetelijk zijn ze, onvergetelijk...

- En daarom begrijp ik niet, dat je niet naar Breda bent gegaan!

- Och, ik zei je toch...

Ah! hij begon óók al met ‘je’...

- Nu ja, nu ja, maar je kan ook *te* overdreven-voorzichtig zijn. 'n Hypochonder is 'n vervelend mensch, maar 'n vrouw, die hypochondrisch is voor haar man, is nóg vervelender.

Fel hield Laurine haar blik op Richard gericht. Zou hij zijn vrouw nu tegen dezen rechtstreekschen aanval verdedigen? Neen. Hij zei alleen:

- Als je van iemand houdt, dan, vanzelf, ben je bezorgd over hem.

- Maar, zeg nu eens: vind je 't prettig, om altijd in 'n staat van ongesteldheid te worden gehouden? Altijd en eeuwig er aan te worden herinnerd, dat de dood je op de hielen zit? O! ik zou 't niet uithouden, dat verzeker ik je. Dan liever wat korter leven, als 't moet, maar... van m'n leven genieten!

- Je hebt... eigenlijk... gelijk...

- Wat *heb* je aan je leven, als je dit niet mag, en dat niet mag, als je altijd oppassen moet voor tocht, voor 't kleinste zuchtje wind, voor vermoeienis, voor inspanning, voor opwinding... O! wil *ik* je eens wat zeggen? Zorg voor 'n geliefd wezen *lijkt* zoo mooi, en zoo lief, en zoo zelfopofferend en zoo edelmoedig... maar 't is, in eerste instantie... zelfzucht!

- Zelfzucht?

-Ja, zeker! de trouwe verpleegster wil zich in de voornaamste plaats *zelve* verdriet besparen, door het voorwerp van haar toewijding in een zoo goed mogelijke conditie te houden; en ze *voelt* niet eens, hoe ze haar slachtoffer martelt door hem dit te verbieden en hem dat op te dringen, door zijn heele bestaan te wringen in 'n beklemmende engte! Is dat geen zelfzucht? geen afkeurenswaardig egoïsme? Hoe wil je 't anders noemen? Jij, ben je ooit één oogenblik vrij? Altijd heb je een politie-agent achter je: Dick, 't is Noordenwind! Dick, drink geen champagne! Dick, praat niet te veel... Dick, ga *niet* naar Breda!!

- Zoo... heb ik 't nooit... beschouwd...

- Natuurlijk niet; je zit onder de suggestie van je vrouw, en je bent goedig van aard, je láát dat maar zoo.

- Ze heeft me toch...

- 't Leven gered? Dat wil ik aannemen. Maar 't is nú toch niet meer noodig elke dag, ieder uur je leven te redden? God, jongen, wat 'n bestaan! Je bent levend-dood op die manier! Geniet van je leven... durf te nemen, wat 't je biedt!... *Had* je nu niet graag naar Breda gegaan?

- Ja... dolgraag.

- Zie je wel! triomfeerde Laurine. En dat kleine pleizier heb je je ook al weer slaafs laten ontgaan... Wacht! daar krijg ik 'n idee!

Verwachtingsvol keek hij haar in de lachende oogen.

- Waarom de feesten in October hebben plaats gehad, begrijp ik heelemaal niet, want de eigenlijke dies natalis van de Academie is 24 November 1828. Dus: 24 November is eigenlijk de dag, waarop feest-gevierd worden moet. Laten we 't nóg doen!

- Nog doen...?

- Ja! laten we partij maken, en voor 24 November naar Breda gaan! De van Rhenen's willen wel, dat weet ik zeker; *ik* ga óók... en verder jij en je vrouw.

Zijn oogen lichtten óp, in een blijden glans.

- Zou dat kunnen? Zou dat mogelijk zijn?

- Natuurlijk! als je wilt! Wil je?

- Ik will ja!

Met een onbeschrijflijk gevoel van triomf hoorde Laurine, hoe Richard, opgesprongen, het plan voorlegde aan zijn vrouw en Olga.

Olga riep aanstonds geestdriftig: Eenig zeg! reuzeleukl Maar het jonge vrouwtje, in doodelijken schrik, stamelde:

- Dick! dat meen je toch niet? - Zeker meen ik 't, stellig!

- Maar, Dick, 't is November... en je bent al verkouden...

- Toe, vervolg me niet altijd met m'n kwalen en gebreken! zei hij met ongeduld.

- Dick! riep het arme vrouwtje. We waren immers besloten dezer dagen terug naar 't Zuiden te gaan...

- Dan stellen we dat uit, zóó lang duurt dat niet meer!

Tevergeefs probeerde het vrouwtje haar meening te doen gelden; zij werd algemeen overstemd, want George en van Rhenen waren uit de rookkamer gekomen en hadden zich bij de dames gevoegd. Van Rhenen ondersteunde dadelijk krachtig het plan, en zelfs George, - wat bezielde hem?... zei, dat als dit voornemen dóórging, hij mede zou gaan.

- Dus is 't afgesproken? vroeg Laurine, met haar eigenaardig lachje, waarin niets liefs of vriendelijks, maar wel veel koude wreedheid was...

- Dick, smeekte het vrouwtje met tranen in de oogen, ik bid je, doe 't niet, denk aan mij, laat 't terwille van mij...

De arme, dacht Laurine, zij had waarlijk geen ongelukkiger woorden kunnen bedenken... En met hoonende voldoening hoorde zij Dick dan ook antwoorden:

- Ja, hoor eens, daar kan ik niet *altijd* rekening mee houden, ik zou ten slotte m'n heele individualiteit verliezen. Je weet, ik geef je altijd toe, ik onderwerp me in alles... maar 'n *enkele* keer moet je mij eens vrij laten; hierin wil ik nu m'n eigen zin eens doen: ik ga mee. Ik ga meel...

VII

- Luister je wel, Madeion?

- Zeker, zeker...

Madelon was bezig haar post na te kijken... en... zag zij goed?... een brief van...!

- Wil dan zoo goed zijn, aan je personeel te zeggen, dat ik aan 't ontbijt *niet* op m'n gebakken aardappelen verkies te wachten.

- ...

- Luister je, Madelon?

- ...

- Madelon!

- Ja, wat is er toch? Dat gezanik met die gebakken aardappelen aan 't *ontbijt*.

- Ik wensch 't, en daarmee uit.

- Neen, *niet* daarmee uit. Als je nu nog om tien uur weg-ging, maar je gaat al om negen, en wil om *half* negen ontbijten. Hoe kunnen nu de meisjes om half negen al gebakken aardappelen hebben!

- Geef jij hun nog gelijk?!

- Wil je kibbelen? Ik ben bereid, zei Madelon. Ging die vervelende man toch weg. Een brief van... Frank... en zoolang Jan in de kamer was, durfde zij hem natuurlijk niet lezen...

- God, Madelon, wat ben je toch altijd kinderachtig. Alsof 't me om 'kibbelen' was te doen...

- 't Lijkt er anders veel op. Geen gelegenheid laat je voorbij gaan, om me verwijten te doen. Als ik vind, dat de dienstmeisjes gelijk hebben, dan géef ik hun gelijk, ook al is 't tegenover *m'n man*.

Zij keek hem zóó uitdagend aan, dat hij zuchtte.

- Ik moet dus toegeven volgens jou, en afzien van gebakken aardappelen aan 't ontbijt?

- Als je redelijk was, jal Bacon and eggs of zoo is gauw genoeg gemaakt, gebakken aardappelen vereischen zorg en tijd. Aan de lunch kan je ze altijd krijgen als je 't verkiest, maar schaf ze af bij 't ontbijt.

- En als ik dat doe...?

- Nu, dan is 't goed, zei Madelon onverschillig, hopende, dat hij nu eindelijk zou gaan, want haar brief brandde haar in de hand.

- Madelon...

- Hemel! wat is er nú weer!

- Waarom ben je zoo stug en gemelijk tegen me in de laatste tijd?

- Och!

- Heel lief ben je nooit geweest. 'Wil je kibbelen, *ik* ben bereid,' is altijd, zoolang we nu getrouwd zijn, je parool geweest,

Madelon! Maar in de laatste dagen ben je erger dan ooit.

Zij haalde met een ruk de schouders op, en fronste sterk de wenkbrauwen.

- Moet je niet naar kantoor?

- Laat dat aan *mij* over, zei hij kortaf. Kijk me aan, als ik tegen je spreek.

Zij keek hem aan, even bruusk, als zijn bevel bruusk was geweest.

- Wat wil je toch? vroeg zij korzelig.

- Waarom ben je zoo onaangenaam in de laatste tijd?

- Ik onaangenaam?!

- O, onuitstaanbaar gewoon. Je spreekt nauwelijks een woord, je loopt me voorbij, alsof ik 'n vreemde ben... als ik je wat vraag, antwoord je onvriendelijk...

- Ik ben er me niet van bewust.

- Dus er is geen reden, waarom je zoo bent?

- O, neen! Wat zou er zijn?

- Dat weet ik niet.

Hij keek haar doordringend aan, maar zij ontweek zijn blik niet, en bleef hem aanstaren met werkelijke verwondering.

Dat stelde hem wel ietwat gerust, maar toch voelde hij zich niet geheel van zijn bezwaren ontheven, toen hij nu, met een korten groet, de kamer verliet.

Alleen, greep Madeion driftig den brief van Frank, en voor zij het wist, had zij het couvert tegen haar borst gedrukt in een heftig gebaar. Toen zonken haar handen ineen, en ze zei bij zichzelve als in schrik:

- Jan heeft gelijk. Ik *ben* anders geweest in de laatste dagen. Toen hij het zei, ontkende ik, - want ik wist niet waarom. Nu weet ik... waarom.

Zij bekeek den brief van Frank, en schudde het hoofd.

Neen, jongen, zei ze, je zal niet wéér onrust in mijn leven brengen. Ik heb met je afgedaan. Ik heb, toen ik je ontmoette, wel verlangd, je nog eens terug te zien, omdat het zóó verrukkelijk is: te spelen met vuur... maar, neen. Ik wil, dat het uit is tusschen ons. Jan geeft gelijk; en hij heeft alle rechten op mij. Jij, Frank, hebt alle rechten op mij verbeurd...

Ik zal zijn brief verbranden, zonder dien te hebben gelezen.

De electrische haard belette haar den brief in het vuur te wer-

pen. Zij zou naar boven gaan, naar haar eigen kamer, en hem met een kaars verbranden.

Zij ging naar boven, met het vaste plan aan dit voornemen gevolg te geven.

Maar toen zij op haar bureautje de kaars van haar lakstel wilde aansteken, viel zij neer op een stoel, en keek naar den brief, die op haar schrijftafel lag, met weemoed en verteedering.

Arme jongen... dacht zij onwillekeurig. Je moest het eens weten, dat ik je brief ongelezen verbranden ga. *Arme* jongen.

Zij peinsde voort.

Was zij nu, met Jan, gelukkiger, dan zij met Frank was geweest?

De wilde, ontembare jongen, met zijn absoluut oppervlakkige levensvisie, had haar dikwijls ontstemd en verdriet gedaan. Maar was zij nu met Jan, den zwaarwichtige, die alle levensdingen behandelde met loodzwaren ernst, gelukkiger?

Zij moest niet zoo peinzen. Zij had gekozen, en moest daarin berusten. En zij zou Frank's brief verbranden...

Zij strekte haar hand naar de enveloppe uit.

Ja zeker zou zij hem verbranden... maar... ongelezen?

Een brandend verlangen, een heftige nieuwsgierigheid, om tenminste te *weten*, wat hij haar geschreven had, overweldigde haar.

Haar geweten waarschuwde haar, dat zij er verkeerd aan deed, den brief te openen... herinnerde haar er aan met een plotseling berouw, hoe echt verdrietig Jan had gekeken, toen hij de kamer verliet, nadat hij, met een bij hem zeer ongewone zachtmoedigheid, in haar oordeel over een ‘onredelijken wensch’ van hem had berust.

Arme Jan...

Zij greep den brief... maar toen zij hem weer in handen had, scheen er, vreemd! een fluïde van uit te gaan, dat haar vingertoppen tintelen deed.

O, Frank, zuchtte zij, waarom maak je het mij zoo moeilijk. Je *had* me niet mogen schrijven, je *mocht* me niet in zoo'n tweestrijd brengen...

Met moeite hief zij den brief naar de vlam van de kaars...

Toen, in een hartstochtelijk élan, scheurde zij wild den brief open, en las, en las, en las...

Madelon, mijn liefste, mijn vrouw.

Vurige vlammen dansten voor haar oogen... haar vingers sidderden, haar hart bonkte in haar keel: wát schreef hij, wát? Hij noemde haar... zijn liefste... zijn... vrouw?...

Madelon, mijn liefste, mijn vrouw,

Ik vraag je geen vergeving, dat ik je dezen brief durf schrijven. Je beseft, dat ik 't niet laten kan, nu je me wéér heb gezien, gebroken, geknakt, nadat je me van weg bent gegaan.

God, Madelon, ik *kan* niet buiten je. Geloof me, ik heb je lief. Ik kwijn weg, zonder jou. Ik kan zonder jou niet leven. Ik heb je lief! ik heb je lief!... Madelon, wees goed, wees barmhartig. *Bedenk*, wat je aan me hebt gedaan, door me van je weg te stooten. Madelon! Madelon! Zie, ik smeek je op mijn knieën, wees goed, wees goed!...

De gepassioneerde woorden drongen op haar in als kreten, als uitgeschreeuwde smeekingen... Zij voelde zich duizelig worden en verward... Wat vroeg hij? wat wilde hij?... O, Frank! zwijg!

Maar hij zweeg niet: luid riep hij tot haar uit de bladzijden van dien brief, met woorden, die veel intenser tot haar hersenen doordrongen en veel blijvender zich erin vast-hechtten dan gesproken woorden zouden hebben gedaan...

Ach, Frank, laat me met rust. Ik bid je...

Maar hij liet haar niet met rust. Hij dwong haar den brief ten einde te lezen... de brief, die haar in een bedwelmende roes bracht, als van al te zwaren wijn...

Ik moet je wéérzien, Madelon. Ik *wil* je wéérzien. Waar zal het zijn?...

Met een laatste restje van wilskracht richtte zij zich op. Hem wéérzien, dat nooit! Daar kon hij haar niet toe overreden. Nooit. Nooit!

Waar zal 't zijn, Madelon? In den Haag is 't onmogelijk. Ik wil je niet aan al te veel gevaar blootstellen. Ik wil niet meer met jou in 't publiek worden gezien. Dan... zou er ál te snel een

einde komen aan het geluk, met je te zijn. Bij jou aan huis komen mag ik niet. En *wil* ik ook niet. Maar... laten we samen een dag naar Utrecht gaan, of waarheen je wilt. Madelon, *weiger* me dat niet. Ik ben tot elke wanhoopsdaad in staat. Madelon, stem hierin toe, of ik weet niet wat ik doe. Ik heb je lief... en je bent van *mij* geweest, mijn *vrouw*. Dat gaat niet heelemaal over; je *hebt* me liefgehad, en nóg ben ik je niet onverschillig.

Als ik dat gelooven moest... dan, op hetzelfde oogenblik, schoot ik me een kogel door mijn kop. Madelon... één dag vraag ik je, van je hééle toekomst. De aalmoes van één dag. Die zal je me geven, nietwaar? Schrijf me, schrijf me, wanneer!

Frank.

Het was... en angstig beefde zij... het was, of zij hem hóórde smeeken met suggestieve kracht: schrijf me, schrijf me, wanneer!

Maar, God, dat kón zij toch niet! Zij kon, zij mocht toch niet toegeven aan dit... schandelijk verlangen?

O, dacht zij mismoedig, was ik toch maar sterk genoeg geweest, en had dien brief niet gelezen!

Een huivering ging door haar schouders, en heimelijk bekende zij zich: Neen! ik heb geen spijt, dat ik hem heb gelezen... Zóó te worden liefgehad is zalig... is zalig...

Als kussen waren z'n brandende woorden... als kussen, die een onvergetelijke herinnering achterlaten van een zoet, verboden genot...

Zij streek zich met de hand over het voorhoofd, als iemand, die weg-gezonken is geweest in een bezwijming, en nu terugkeert tot de welbewustheid van het werkelijke leven.

Zij antwoordde hem niet. Natuurlijk niet. Zij zou dien brief vernietigen. Morgen, overmorgen... nú kon zij het niet, het zou haar lijken, of zij hem daarmee lichamelijk letsel deed, dien arme, dien lieve... Maar zij schreef hem niet terug. Dan zou hij het wel begrijpen, dat zij niets meer met hem te maken wou hebben... *Wou* hebben?... ach!

Neen. Zij *mocht* hem niet antwoorden. Zij was toch met Jan getrouwd, en had verplichtingen tegenover hem!

Maar... als hij opnieuw een brief aan haar zond? een nog hartstochtelijker, een nog dringender bede...?

Beter was het, dit vooraf te coupeeren. Het was wel verruk-

kelijk: te spelen met vuur... maar... dan moest het voor haarzelve een spel zijn, niets dan een *spel*... en niet dreigen ernst te worden... Zij voelde, na zijn brief, te veel medelijden met hem, te veel... zachte teederheid... om niet bang voor zichzelve te zijn...

Vastbesloten nam zij een papier, en schreef:

Frank, mijn arme, mijn lieve... Nooit mag je me weer zoo schrijven, begrijp je? Nooit... Je hebt er me *te* veel verdriet mee gedaan. Frank wees sterk, berust in je lot. We hebben afstand van elkaar gedaan, en moeten daarin berusten...

Madelon.

Goed, dacht zij, goed zijn deze enkele woorden. Ze zeggen niet te weinig, en niet te veel.

Niet te veel?... 'We hebben afstand van elkaar gedaan, en moeten daarin berusten...'

Kon hij hier niet tusschen de regels lezen, dat zij óók spijt had, en haar scheiding betreurde?...

Zij schreef opnieuw:

Frank, ik bid je, spaar mij, spaar jezelf. Zet je gedachten van me af, ga weer reizen, vergeet me, vergeet me... Roep al je mannenkracht te hulp, vergeet me... vergeet me, zooals ik zal trachten, jou te vergeten!

Madelon.

En eerst nadat dit schrijven verzonden was, kwam het met een schok van schrik in haar op: Ik heb verraden... dat hij me niet onverschillig is: ik heb geschreven:... *zooals ik zal trachten, jou te vergeten*...

Vijfde hoofdstuk.

I.

Tot morgen... tot morgen... zong het in Maria's hoofd, terwijl zij klaar wakker achterover in haar kussens lag, te gelukkig om te kunnen, om te willen slapen.

Zij lag te glimlachen met gesloten oogen om zich te beter opnieuw te kunnen verbeelden, zijn arm langs haar hals, zijn hand op haar voorhoofd, zijn warme, vaste, koesterende hand...

Hoe vreemd, dat zij bijna flauw was gevallen... Dat was haar heur heele leven nog nooit overkomen!

Maar, het is waar, zij had vanavond al veel geestelijke emotie gehad. Eerst het diner, en het voorgevallene daarop, wat haar zeer had aangegrepen, en daarna haar eenzaam gepeins.

Tóén de schrik om Katriene, die haar, aan zulke dingen niet gewend, zeer had geschokt. Toch had zij zich goed gehouden, en gedaan, wat er mòèst worden gedaan. Hoe?... dat kon zij zich, hoeveel moeite zij er zich ook voor gaf, niet meer herinneren.

Zij wist alleen, dat *hij* had gezegd:

- Dank zij uw kranige maatregelen...

Wat had zij dan gedaan?... Glimlachend bekende zij zich: zij wist het niet meer...

Maar in elk geval, *hij* had er haar om geprezen...

Hoe vreemd, het leven. Hoe vreemd, dat Katriene juist vanavond dit ongeval overkomen moest, en hun eigen huisdokter niet thuis bleek, - juist vanavond, nu zij, Maria, er bizonder flatteus uitzag in haar diner-toilet... Zwart stond haar blonde, rustige blankheid goed...

Hoe zou hij haar hebben gevonden?...

Zou hij het gemerkt hebben... hij was toch dokter... dat zij, op de trap, haar zwakte wat overdreef, ja, die bijna simuleerde... O, neen... hij had er niets van gemerkt, want met steeds dezelfde zorgzame hartelijkheid had hij haar tot in haar kamer geleid...

Eén enkele, korte spanne tijds had haar volkomen veranderd... had van de kalme, gelaten Maria een hunkerende, smachtende jonge vrouw gemaakt, wier hart klopte van bonzend, brandend verlangen...

Blijf bij me... verlaat me niet... had zij hem willen bidden, - totdat hij haar die onbeheerschte woorden bespaarde door zijn vriendelijk:

- Tot morgen.

Morgen... over enkele uren zou zij hem weder zien... en glimlachend zou zij de uren doorwáchten, tot zijn komst.

Ja, glimlachen, zij deed niets anders, want haar gedachten waren mooi en goed.

O, zijn steunende arm om haar middel, zijn arm, waar haar hoofd in lag, zijn hand, als een liefkoozing op haar voorhoofd...

Telkens probeerde zij opnieuw de zelfde sensatie te beleven... Hoe was het geweest? die hand... die hand... had, in zijn bedarenden rust-gevenden druk, alles, wat haar ooit had gepijnigd met levensverveling, met weemoed en hartepijn, doen vernevelen in het niet, en had haar gelukkig, gelukkig gemaakt...

Die hand... nog éénmaal op haar voorhoofd... en dan wegzinken voor goed, in de diepe, diepe bedwelming van den dood...

Innerlijke stilte... innerlijke rust, dat was het geluk...

En dan zijn stem... ook zijn stem had zich door al haar zenuwen heengedrongen, met haar klank van innigheid en sympathiseerend meegevoel. Wat had hij toch gezegd, dat haar zoo had aangegrepen, en haar haast snikken deed van een subtiele ontroering... Niets... niets bizonders had hij gezegd... alleen maar 'mevrouwtje'... en toch was ook dit woord als een liefkoozing geweest...

Het was haar soms vluchtig, of zij alles van dezen avond al eens eerder had beleefd in een andere kleeding, een andere omgeving... en zij dacht, maar kon de oplossing van dit raadsel niet vinden. En toen opeens schoot haar een dergelijke scène te binnen uit Madame Bovary van Flaubert. O, maar dat was toch heel anders, heel anders... Wat *zij* had beleefd, was iets geheel opzich-zelf-staands, iets unieks...

Hij heette: dokter Havas.

Nooit had zij vroeger dien naam gehoord; zeker had hij zich onlangs in deze buurt gevestigd. Zij glimlachte wéér: welk een contrast met hun ouden deftigen huisdokter, die als het ware een 'lijfarts' uit een kleine Serenissimus-hofhouding geleek...

Neen, slapen wilde zij niet. Toch, zonder dat zij het wist, raakte zij in diepen sluimer, die overging in een nog dieperen slaap, waaruit zij opeens, met een schok ontwaakte.

Hoe laat was het? Zij moest opstaan, om hem te kunnen ontvangen...

Zes uur. Gerustgesteld zonk zij in de kussens terug. Nog tijd genoeg... tijd genoeg!

Zij zou, te zijner ontvangst, gekleed zijn in haar zeer eenvoudige, maar haar, o, zoo goed staande huisjapon van leiblauwe zijde, met aan den hals een kraagje van Iersche kant. Jong stond haar die japon, zij wist het, door de simpelheid der garneering, en de

voortreffelijke coupe, die haar schouders en armen goed tot hun recht deed komen. En waar zou zij hem ontvangen? Niet officieel in een der ‘visite-kamers’, maar... natuurlijk in haar werkkamer!... Zou hij haar kennen als schrijfster? Misschien wel niet... maar in elk geval kon zij hem iets van haarzelve vertellen, dat verlengde het gesprek...

Weer gleed zij weg in sluimer, zonder het te weten, en ontwaakte opnieuw met een schok... en voer verschrikt overeind met een hoog-rooden blos... want in haar nabijheid stond *hij*, vergezeld van Katriene.

- Schrikt u zoo van me? lachte hij. 't Spijt me, maar 't is de schuld van deze jonge dame, die me verzekerde, dat u om dezen tijd altijd allang op is.

- Hoe laat is 't dan?...

- Over tienen.

- Over tienen? heb ik zóó lang geslapen? dat overkomt me anders nooit!

- Neen, maar dat kan geen kwaad na al uw emotie van gisteravond...

Hij stak zijn hand uit, en tastte naar haar pols, terwijl hij zat op den stoel door Katriene voor hem aangeschoven. Maria voelde hoe hij zijn duim drukte op den, tusschen twee spieren kloppenden ader, en in zijn aanraking werd haar hand volkomen machteloos en lag inert op het laken. De beroering van zijn vingers ging als een verweekende stroom door al haar leden... zij sloot haar oogen en op haar achterover liggend gelaat zweefde weer dezelfde stralende, vredige glans...

In het eerst had het haar gruwelijk gespeten, dat zij hem zóó moest ontvangen, zoo weinig voorbereid, en niet gekleed, zooals zij zich had voorgesteld... maar nu was alles goed... alles goed...

En zij wist het niet, hoe bijna meisjesachtig-bekoorlijk zij er uitzag, met haar eenvoudig-gekapte haar, met haar mooien, blank-vollen hals, die te voorschijn kwam uit de zijden strook van haar witte nachtjapon, met haar jong, haar onschuldig gezicht...

Hij knikte tevreden, terwijl hij haar pols zachtjes los-liet.

- Dat gaat goed, dat gaat goed. En u hebt ook rustig geslapen, niet?

Zij lachte in zijn lachende oogen.

- Ja, dokter...

- Dus heeft het ongeval voor niemand nadeelige gevolgen gehad. Want deze jongedochter heeft ook uitstekend geslapen, en niet veel pijn gehad. Nietwaar, Katrien?

Katriene kwam haastig naderbij.

- O, neemt u me toch niet kwalijk, mevrouw, dat ik gisteren zoo heb opgespeeld. U hebt me zoo hartelijk geholpen... en... en...

- 't Is goed, Katriene, glimlachte Maria, ik kon 't me best begrijpen, hoor.

Katriene, blij, dat zij er zonder reprimande afkwam, verliet de kamer, en Maria wendde zich weer tot den jongen dokter.

- Hoe vriendelijk van u, om nog even te komen hooren...

- Dat was met genoegen, mevrouw; maar eigenlijk ga ik 'n beetje buiten m'n boekje, uw huisarts is immers dokter van Linden van der Palm?

- Ja, dokter, maar...

- En dan mag ik hier niet zijn praktijk komen waarnemen, begrijpt u wel, mevrouw?

Maria zweeg, plotseling zeer verslagen. Aan deze omstandigheid, aan deze ‘usance tusschen doktoren’ had zij nog in 't geheel niet gedacht...

- Dus... vroeg ze zacht, u mag hier niet meer komen?

- Eigenlijk niet; maar ik zal natuurlijk uw dienstmeisje blijven behandelen.

- En dan... zei Maria.

Bijna had zij gezegd:

- ... zie ik u nooit meer terug.

Maar die woorden beletten zichzelven uitgesproken te worden.

Hij stond op.

En vóór Maria het wist, had haar ontsteltenis zich geuit in een:

- Moet u al gaan?

Maar haastig herstelde zij zich:

- Ja, ik begrijp, uw praktijk... Dus u komt nog eens terug?...

- Ja, ik dacht, over 'n paar dagen, als er tenminste geen complicaties bij komen. Maar dat dunkt me uitgesloten.

- Ik dank u, zei ze, voor al uw goede zorgen... en zij keek hem aan met een zoo lieve beminnelijkheid, dat de jonge man er zich innerlijk door voelde ontroeren.

- En als u komt... zei ze.

Even aarzelde zij, om verder te gaan. Toen vond zij den durf opeens.

- En als u komt... vraagt u dan ook naar mij?

- Als ik mag?...

- Ik zou 't graag willen, zei Maria eenvoudig.

Toen voelde zij zijn krachtigen handdruk... en het was voorbij.

Maria zuchtte.

Hoe gauw, hoe onnoemelijk gauw waren deze kostbare oogenblikken voorbij gegaan.

Had zij niets anders kunnen zeggen om hem nog even terug te houden?...

Neen. Het was beter zoo.

En immers, zij zou hem nog eens wederzien...

Zij moest tevreden wezen in dit vooruitzicht, en zij was het ook.

Dit onderhoud vanmorgen was langs haar heen-gevlaagd als een droom. Zij had alleen de herinnering aan de zoete verdooving, die haar opnieuw bevangen had door de aanraking van zijn hand, en die als een zalige bewusteloosheid door al haar zenuwen en aderen sloop.

Nooit... nooit in haar heele leven had zij een dergelijke gewaarwording ondervonden. Zij wist niet wat het was: het leek een gevoel van oplossing, weg-smelting in de genade van een zalig nirwana...

Was dit... wat liefde wordt genoemd...

Zij richtte zich op; zij zat nu met haar ellebogen rustend op haar knieën, en toen zij steunend haar hoofd in haar beide handen nam, voelde zij haar wangen met een vurigen gloed tegen haar palmen branden.

Was *dit* liefde... liefde?...

Bijna had zij gelachen. En dat vroeg *zij?* de hartstochtelijke schrijfster, die voor een expert in de liefde gold? die honderden malen de liefde in al haar variaties beschreven had, met al haar smart en geluk, haar passie en teederheid, haar zwakheid en kracht, haar vreugde en haar ontgoocheling, haar schoonheid en haar benedijend geluk?

Ja, zij was het. Zij, die alle nuancen van liefde wist uit te beelden, - had zelve nooit de liefde gekend.

O, liefde was wondervol. Liefde onttrok je aan jezelf, en maakte je tot een ander wezen. Al het zware en bezwarende,

dat haar bestaan met looden kracht aan het aardsche ketende, was weg-gevallen... haar gedachten waren licht... haar gevoelens waren licht... haar lippen glimlachten zonder reden, haar oogen straalden met een jongen gloed...

O, zij was jong! de lange jaren waren van haar weg-gevallen, en zij beleefde een nieuwe jeugd!... Zij wist niet meer van leegheid, van eentonigheid, van verveling... haar dagen waren vol, vol van een jong, een heerlijk, een onbesuisd geluk...

Zij deed waarschijnlijk alles wat er van haar verwacht werd, en zooals zij dat dagelijks deed. Want niemand maakte haar een aanmerking, of keek verbaasd haar aan. De sleur, waarin zij zoovele jaren had geleefd, zeurde vanzelve voort, en zij lachte erom. Hoe gemakkelijk, denken behoefde zij niet! en tóch was alles in orde!

Ja, alles was altijd in orde in dit huis, - wanhopig in orde, had zij vroeger wel eens gedacht. Maar neen, het was niet wanhopig, maar juist zoo rustig en comfortabel, en precies wat zij noodig had!

Dit huis... het kwam haar voor als een machinale inrichting, waar het eene rad vanzelf in het andere greep, waar de eene drijfriem de andere in beweging bracht... en waar dit alles zoo voortduurde in eeuwige monotonie. Maar hoe gemakkelijk! hoe rustig! hoe comfortabel! hoe juist wat zij noodig had!...

Met verwonderde oogen keek zij haar medebewoners aan: van Oudenaerde (dien zij, ouderwetsch, nooit bij zijn doopnaam had genoemd), de huishoudster Juffrouw Bol, de dienstmeisjes en de valets... dat waren geen menschen, o, neen! het waren mechanische poppen, die, eenmaal opgewonden, elken dag weer exact hetzelfde deden, dezelfde handelingen verrichtten, dezelfde wóórden spraken zelfs...

Zij, zij-alleen, was de eenig-levende in deze omgeving, zijl met het gevoel, dat bloeide in haar borst, dat bonzend door haar aderen ging, zij, met haar liefde... haar liefde!...

II.

Fernande, terwijl haar wangen en oogen brandden, en haar slapen wild en onregelmatig klopten van het opstormend bloed,

zat over haar schrijftafel gebogen, en teekende aan een kleinen plattegrond.

Nu ging het er op of er onder! Na haar laatsten twist met Emil gisteravond, had zij den halven nacht wakker gelegen, zinnend op wraak.

Ik ben vrij om te doen en te laten wat ik verkies! had zij geroepen, - maar hoe zou zij haar vrijheid gebruiken?...

O! als Emil haar eens had kunnen zien, hoe zij steunend haar mond in de kussens beet, om haar zenuwgillen te smoren, hoe zij zich wrong in onlijdelijke smart... omdat hij, de onbuigbaar-koude, gevoellooze man *haar had versmaad*...

O! de schaamte, het zelfverwijt... dat zij zich aan hem had aangeboden, en... dat hij haar had *versmaad*...

Niets had hij begrepen van de eigenlijke bedoeling harer woorden, omdat hij niet van haar hield.

Dát was het uitgangspunt, de reden, de diepere oorzaak van al hun oneenigheid: dat hij niet van haar hield.

En zij?...

Ik hem liefhebben? dacht zij wild. Ik háát hem, zóó onzegbaar haat ik hem, dat ik hem alle mogelijke kwaad zou kunnen toewenschen, omdat hij niet van me houdt...

Ja! zij wenschte hem schande en smart, boven menschelijke kracht, omdat hij haar versmaadde... omdat... hij niet van haar hield...

Met schamperheid en minachting dacht zij aan Maria's meening:

- Als de man alles van ons weet, zal hij begrijpender, vergevender, *liefhebbender* zijn.

Liefhebbender! het leek wel een hoonende bespotting op haar eigen toestand. Liefhebbender! terwijl hij na haar hartstochtelijke biecht, - want, helaas, een biecht was het geweest! haar had laten gáán...

En na haar bedreiging, dat zij zich nu vrij voelde... haar niet gevolgd was met betuigingen van berouw... haar niet in zijn armen had geklemd, om haar te straffen voor haar woorden en haar daarvoor te laten boeten in de mishandeling zijner liefkoozingen.

God! wat zou zij dan gelukkig zijn geweest... zóó gelukkig, dat zij op staanden voet had willen sterven, en haar laatste woord

een stameling van dankbaarheid zou zijn geweest, omdat zij in het leven het hoogste, zijn liefde, had bereikt...

Maar neen. Hij had haar laten gaan, in gevoellooze onverschilligheid, - het ergste, wat een vrouw een man kan zeggen, had hij aangehoord... en hij had haar laten gáán...

Maar nu ook spaarde zij hem niet langer. Nu ook ging zij haar eigen gang, die hem te eeniger tijd zou doen vloeken van spijt, omdat hij haar niet bijtijds had terug-gehouden!...

Zij teekende, in koortsachtige haast zich telkens vergissend, en dan opnieuw beginnend in ongeduldige drift. Zij teekende een kleinen plattegrond van den Haag, beginnende bij het Departement van Justitie, en eindigende bij de eerste bank van het Park Zorgvliet, dicht naast de Groot Hertoginnelaan. En op die plek was een klok geteekend, waarvan de wijzers stonden op 6 uur, en daaronder stond een datum in Romeinsche cijfers.

Deze plattegrond, die iemand den weg wees van het Departement van Justitie naar Zorgvliet, om daar te wezen op een bepaald uur, - was bestemd voor... Albert Rijnema, 'de adjunct-commies van het Ministerie van Justitie' - de jonge man, die haar de bloem had gegeven...

Toen zij vannacht, in zenuwdrift heen en weer woelend in bed, zon op wraak, had zij onmiddellijk aan dien jongen gedacht. Wat zij met hem wilde, dat realiseerde zij nog niet dadelijk, maar *hij* zou het middel zijn, om tot haar doel te geraken: zich te wreken op Emil.

Zij herinnerde zich, hoe hij had gezegd, zich elken middag voor Central te bevinden... maar zij walgde er natuurlijk van, op die wijze naar hem toe te komen. Neen! *zij* moest hem ergens heenlokken... maar waar?... en hoe?

Toen wist zij het opeens. Zij had eens gehoord of gelezen van een jonge vrouw, die den man, op wien zij verliefd was, maar wien zij niet schrijven wou, om later nooit door haar handschrift verraden te kunnen worden, met behulp van een plattegrond en een tijdsbepaling, tot een rendez-vous had uitgenoodigd.

Uitstekend, had zij gedacht. Zóó doe ik het óók!

In de nabuurschap van zijn Departement, waar het natuurlijk wemelde van zijn kennissen, wilde zij niet komen. In een heel ander stadsgedeelte zou zij hem bescheiden.

Met voldoening bekeek zij haar thans geslaagde teekening,

die zij in een enveloppe schoof, waarna zij met drukletters zijn naam en adres aan het Departement van Justitie schreef. En in een demonisch gevoel van bevrediging postte zij zelf den brief.

Voor dezen avontuurlijken tocht, die haar in een zonderlinge stemming van koude opwinding hield, had Fernande zich met veel overleg gekleed.

Eenvoudig natuurlijk. Een grijs-beige tailleur van vlijzaam peau de pêche, een cloche-hoed van zeegroen vilt... kousen, schoentjes en tasch in overeenstemming met haar costuum... zóó zag zij er uit, geëigend-voor-het-doel. Dat haar tailleur de coupe had van een modehuis uit de Rue de la Paix, dat het ornament van haar hoedje uit echte juweelen bestond, - wat zou ‘hij’ daarvan merken?

Zij liet haar auto ergens parkeeren, en wandelde zelf naar de afgesproken plek. Nu, met het koele najaar, waren de banken op Zorgvliet natuurlijk onbezet, zooals zij berekend had, en toen zij de witte bank voorbij kwam, waarop zij straks met ‘hem’ plaats nemen zou, maakte zij even een hoonend-ironisch geluid.

Zij liep wat verder, de bocht om, zoodat hij niet dadelijk behoefde te merken, dat zij er al was, en toen zij terug-keerde... zag zij hem reeds staan bij de bank, rond-speurend naar alle kanten... en toen hij haar gewaar werd, overstroomde zijn jongensachtig, vol, rond gezicht, een diepe, heldere blos.

Met uitgestoken handen kwam hij op haar toe:

- Mevrouw! mevrouw! is ú 't? Daar had ik al op gehoopt!

- Inderdaad? zei ze hautain. Maar opeens begreep zij, dat *dit* niet de toon en de houding was, welke zij tegen hem aannemen mocht, en ze zei:

- Dus u begreep, dat *ik* 't was?

- Zou ik niet? zou ik niet? Ik vond 't geestig gevonden, eenvoudig geniaal!

Zij ging zitten op de bank, en knikte genadig, toen hij zich met een: Mag ik? naast haar zette.

Hij praatte over zijn geluk, haar wéér te zien, en vertelde, - alsof het haar iets schelen kon! hoe hij naar haar had verlangd, en naar haar uitgekeken, en aan haar gedacht en van haar gedroomd... en, eerst in 't geheel niet luisterend, werd zij toch, ondanks zichzelve, getroffen door zijn enthousiasme, en keek hem wat welwillender aan.

- En, toe, vertel me nu eens wie u is, vleide hij, welke vraag zij, zooals vanzelf spreekt, had verwacht, en waarop zij van te voren haar antwoord had klaar-gemaakt.

- Mijn naam, zei ze, is... Horst; ik ben 'n gescheiden vrouw, zonder middelen van bestaan, en in betrekking als dame voor het huishouden bij mevrouw... Eeckman.

Ik moet natuurlijk ten zeerste oppassen voor m'n reputatie...

- Dat begrijp ik, dat begrijp ik; o, vertrouwt u op *mij*, ik zal u niet compromitteeren, ik zal alles doen wat u verlangt... Maar... u hebt toch zeker wel eens een uitgaansdag, en kunt dan met me uitgaan?

Fernande, overweldigd door het... komische van de situatie, werd donkerrood, en moest zich op de lippen bijten, om zich niet te verraden in een on weerhouden lach. O! wat een schitterende comedie... zij, Fernande, werd naar haar 'uitgaansdag' gevraagd.

- Zeker, zei ze eindelijk met moeite, maar zeer tevreden, want de zaken gingen precies, zooals zij móésten gaan, - zeker: als mevrouw geen menschen heeft, ben ik dikwijls 's avonds vrij.

- O! riep hij opgetogen. Vanavond misschien?

- Ja, vandaag is mevrouw... niet thuis.

- O! dus u is vrij! Dan weet ik wat: mag ik u uitnoodigen, om vanavond mee naar Scala te gaan? Daar danst Josephine Baker in de Revue Van Mond tot Mond... wilt u? Zou u willen?

- Ja, zei Fernande.

- En dan... daarna... hebben we op mijn kamer 'n gezellig soupertje met enkele kennissen... hoe lijkt u dat?

- Uitstekend, zei Fernande, met een fijne ironie, welke den argeloozen Albert natuurlijk ontging, maar vertel me eerst even wie die 'kennissen' zijn...

- M'n zuster en haar man, hij is 'n collega van mij, verder Eno Bergendal, de dichter, kent u hem? Hij is heel bekend...

- Neen, ik geloof 't niet...

- En nog 'n paar vrienden: van der Putten en van Wezel, aardige, joviale jongens...

Een lachkramp vertrok Fernande's mond, maar zij bedwong zich, en daar de namen, welke hij had genoemd, haar geen van allen ook maar in de verste verte waren bekend, geloofde zij wel veilig te zijn, en zei:

- Goed.

Hij sloeg zich op zijn knie van pret.

- Dát zal gezellig wezen! en... en... vroeg hij gretig, mag ik u komen afhalen?
- Och, neen, dat is niet noodig.
- Ontmoeten we elkaar dan in de voorhal van Scala?
- Ja.
- Dank u! dank u! riep hij blij. En... mag u zoo laat thuiskomen als u wilt?
- Natuurlijk! ontsnapte haar.
- Goed, goed, dan zorg ik voor 'n wagentje, om u thuis te brengen, als soms de trams niet meer mochten gaan. Dus afgesproken? Vanavond zien we elkaar.
- Ja, zei Fernande. Hij bleek een fatsoenlijke jongen te zijn, en háár eveneens te houden voor een fatsoenlijke vrouw, dat hij voor het soupertje ook zijn zuster had uitgenoodigd. Dat beviel haar, en minzaam nam zij afscheid van hem, met een vriendelijk:
- Tot vanavond.

III.

Reine stapte uit de tram: zag iedereen niet aan haar bleekte en haar doodelijke verlegenheid, dat zij een verboden bezoek ging afleggen... een bezoek op de kamer van een jongen man?...

Ondanks de betoogen van Hans, en ondanks haar eigen overredingen, had haar toch, den dag van de afspraak, een onuitsprekelijke angst overvallen.

Ja, zij *zou* natuurlijk gaan, zij had het nu eenmaal aan Hans beloofd, en zij wilde zelve zoo graag, zoo graag, eens zijn met hem in een stille sfeer, en rustig met hem praten...

Maar tot deze daad te komen, kostte haar een ontzettende zelfoverwinning.

Haar handen waren zóó koud en beefden zóó, dat zij zich haast niet kleeden kon. O, hoe jammer, dat voiles uit de mode waren, hoe graag had zij haar gezicht achter een sluier verborgen... nú zag iedereen haar strakke trekken, en haar geëgareerde oogen...

Zij stapte uit de tram en zag op den kerktoren in de Parkstraat, dat het nog een paar minuten voor vijven was. Langzaam liep

zij in de richting van het Voorhout... o, zij durfde, zij durfde niet...

Ach, Hans, lieve Hans, had je mij dit maar nooit gevraagd...

Haar leden trilden van een warmkoude zenuwkoorts; zij moest zich *dwingen*, om weer terug te keeren... en vanzelf droegen haar voeten haar naar zijn woning in de Parkstraat, en bijna bewusteloos van vrees, drukte zij op de electrische schel.

Zeer spoedig werd de deur geopend door een correcten knecht, maar eer zij naar Hans had kunnen vragen, zag zij dezen reeds met zijn vlugge lenigheid de trappen afdalen, en hoorde zij zijn stem, die haar onmiddellijk kracht en opgewektheid gaf:

- Welkom, mevrouwtje! Mag ik u maar eens vóórgaan? één trap op. Hier, - de voorkamer alstublieft.

Hoe *goed* van hem, dat hij haar het aandienen door een knecht bespaarde...

Zij volgde hem in een groote, drieramige kamer, waar het warm en behagelijk was, en waar een fijn-kleurige schemering heerschte door de staande lampen met oranje-rose kappen gedekt.

- Nu? vroeg hij met zijn vriendelijken glimlach, nu, hoe heb ik het hier?

Zij glimlachte terug.

- O... zóó gezellig... zei ze. Vreemd... ik weet niet, hoe ik 't zeggen moet... maar... 't is precies 't zelfde, als ik had gedacht... en toch... heelemaal anders!

- O, dat begrijp ik wel! hielp hij haar. De *sfeer* is, zooals u hebt gedacht, dat die zou zijn, maar de *inrichting* is anders.

- Ja, dat is 't! riep zij, blij, dat hij haar zoo goed begreep. - Laat me u nu 's helpen... uw handschoenen, mantel, hoed...

- M'n hoed zal ik maar ophouden.

- Welneen, welneen, dat is zoo visiteachtig... geef maar gauw hier.

Zij gaf er zich geen rekenschap van, maar zij vond het verrukkelijk zoo bemeesterd te worden; zij reikte hem haar hoed over, dien hij met haar mantel naar de aangrenzende garderobe bracht, en zij keek even, verstolen, in den spiegel, of heur haar goed zat.

O... snoezig!... nog nooit had zij er zóó lief uitgezien... voor de eerste maal in haar leven was zij tevreden over zichzelve.

Hij kwam terug, en nam haar als een kind bij de hand, om haar rond te voeren door de kamer. Hij toonde haar zijn schilderijen, meest

van Fransche meesters, hij toonde haar zijn kostbare verzameling Lalique-glas; hij toonde haar zijn fijne beeldjes, waaronder een slank vrouwenfiguurtje, dat, met de handen op de knieën, in licht-gebogen houding stond.

- Weet je, hoe dit heet?

- Neen?... zei ze, als altijd een beetje verward, wanneer hij ‘je’ tegen haar had gezegd.

- Le miroir des alouettes; begrijp je, wat dat beteekent?

- De spiegel der leeuweriken?... neen.

- Wel, 't meiske spiegelt zich in 'n vijver of 'n plas... en de vrouwtjes-leeuweriken gebruiken 't water voor spiegel, begrijp je?

- O, ja!

In de warme, geurige zoelte der kamer begonnen haar wangen te blozen en haar oogen warm te glanzen. Kindje, wat ben je lief en mooi, dacht hij verteederd, en drukte onwillekeurig haar hand wat vaster, maar liet die toen dadelijk los.

- En kom nu 's prettig zitten...

Aan de eene zijde van den haard stond een kleine canapé, met veel kussens belegd. Hij noodigde haar uit daarop plaats te nemen, en vlijde comfortabel eenige kussens om haar heen.

- Zit je zoo goed? als 'n leeuwerik in 'n nestje, hè? schertste hij.

Zij was bang, dat hij naast haar zou gaan zitten; o, al haar zenuwen trilden van die verrukkelijke vrees... maar tot haar verlichting deed hij het niet, hij nam tegenover haar plaats in een clubfauteuil, zoodat hij haar met intense aandacht beschouwen kon.

Wat bekoorde hem toch zoo in dit kinderlijke vrouwtje? het grootste contrast, dat men zich denken kon met de vrouw van den tegenwoordigen tijd...

Was het haar werkelijke, en niet geveinsde onschuld; de limpide blik harer oogen... de lichte trilling van haar gevoeligen mond, wanneer zij nerveus of angstig werd... de aandoenlijkheid van haar jong figuurtje, dat zoo weerloos was in het leven...

Hij, Hans, was geen asceet, maar een levensgenieter. Rijk en onafhankelijk had hij altijd aan vreugde genomen, wat hij krijgen kon, en ook wel eens... niet krijgen kon. Maar in zijn gevoel voor dit frêle wezentje mengde zich een sensatie, die boven zijn gewone, zorgelooze zelfzucht uitging: hij voelde de zachte neiging

om goed voor haar te zijn... om in haar leege eenzaamheid wat warm geluk te brengen...

Met prettige handigheid bereidde hij de thee. En uitnoodigend zette hij een driebladige cake-stand bij haar neer:

- Sandwiches met caviaar... petits fours... bonbons...

Hij zat weer tegenover haar, en vertelde van zijn reizen, en van zijn interessante ontmoetingen met verschillende personen... en terwijl zij luisterde, voelde zij zich zalig omzwoeld door een ongekende, zoete weelde, die was als een droom, maar veel indringender, veel dieper en blijvender dan een droom...

En zij dacht:

Dit is het gelukkigste oogenblik van mijn leven; nog nooit ben ik zóó gelukkig geweest, zoo warm, zoo diep, zoo volkomen... Niets, niets kan er gaan boven dit stoorloos geluk... En alles wat hierna moet komen, alle smart, alle pijn, die het leven nog misschien voor me in voorraad houdt, zal ik zonder klachten dragen, - omdat me *deze* begenadiging is gegund...

- En vertel me nu eens wat van uzelf?

- Van mezelf? daar is niets van te vertellen... o, *niets*...

- Jawel, jawel... alles moet ik weten van het begin af.

Zij gehoorzaamde... wat zou zij hem kunnen weigeren?

- Ik ben de jongste dochter van de familie Rodehorst; m'n oudste zuster Maria is net als ik: stil en rustig, maar toch is ze weer heel anders, meer positief, meer... wetend wat ze wil, vaster van karakter; ik... ben altijd wat onzeker, wat droomerig geweest, ik heb nooit zèlf veel gewild, ik liet anderen over me beslissen... En zoo... ben ik ook getrouwd, had zij willen zeggen, maar durfde zij, mocht zij dat?

Maar hij vervolgde:

- En zoo... is u ook getrouwd.

- Ja.

- U was zeker nog heel jong?

- Ja... zeventien. En... mijn vader zei me, dat hij 'n aanzoek voor me had aangenomen. Ik... streefde niet tegen. Ik... liet me trouwen, en...

- En?

- O, hoe ongeloofelijk gauw verveelde ik m'n man. Het is met de grootste moeite, dat hij me duldt... Ik denk, hij zou wel graag van me scheiden, maar hij heeft geen reden...

- Géef hem dan een reden! welde ontstuimig naar Hans' lippen, maar hij bedwong zich: om alles ter wereld wilde hij dit vertrouwensvolle schepseltje niet verschrikken.

- En och, hij hoeft me maar weinig te zien. Hij is zeeofficier, en bijna nooit thuis. En ik, och ik heb nooit iets van 't leven verlangd...

- Nauwelijks geweten, dat er iets van 't leven te verlangen *is!*

- Ja, zei ze, met een mat lachje, nauwelijks geweten... dat er... iets van 't leven te verlangen is...

- O, ging ze voort, wat ben ik éénzaam geweest. Zoo hopeloos leeg was m'n bestaan, 't was niets dan 'n voortkwijnen, 'n vegeteeren...

Hij, de fijne speurder naar de psychische sensaties van vrouwen, hoorde met voldoening, hoe ze zei:

Wat ben ik eenzaam *geweest*. Dat was zij dus nu niet meer?...!

- En m'n meisjes... je kent ze... Die zijn onafhankelijk geboren. Van hun eerste bewustzijn af, hebben ze mij als *quantité négligeable* beschouwd... ik heb nooit meegeteld in hun leven.

- Maar, zei hij, met een lach, ze hebben zich nu toch wel heel verdienstelijk gemaakt, dat ze u 'in de wereld' hebben gebracht!

- Ja! riep Reine, met zoo'n gemeend enthousiasme, dat Hans hartelijk moest lachen.

- Vreemd, hè? zei ze, dat ik ben, zooals ik ben. M'n zuster Fernande is met mij de grootste tegenstelling, die je je denken kan. Zij... en ook m'n broers hebben 'n sterke wil; zij weten alles precies, en zijn actief en energiek: ik... ben nooit 'n persoonlijkheid geweest... ik heb me altijd onnut en overbodig gevoeld...

In haar bewogen, nerveuse stemming, werden haar oogen vochtig, en ontsnapte haar even een snik.

En hij, de vrouwenkenner, dacht: bij een andere vrouw zou dit een fijn gespeelde comedie kunnen zijn... nietwaar? een traan, een snik brengt de man onfeilbaar aan je zijde... Maar bij haar, het argelopze, zuivere kind is alles volkomen echt...

Toch... ook hèm bracht haar snik onfeilbaar aan haar zijde...

Hij zette zich naast haar neer, en vóór Reine goed wist wat

er gebeurde, was zijn arm al zacht om haar middel gegleden, en trok hij haar beschermend, dicht aan zijn borst.

- Is 't zóó goed, klein vrouwtje... murmelde hij, en hield met zijn hand haar hoofd tegen zijn schouder gedrukt. En Reine zuchtte: ja... en dacht, dat zij stierf van geluk...

Een trilling ging door al haar leden; het was, of het bloed in haar aderen beefde... Zij lag in zijn armen met de overgegevenheid van een kind, en voelde, en bleef roerloos in een halve bezwijming, hoe zijn lippen haar voorhoofd raakten.

Zijn zoete woorden wiegden haar in een soort van warme bewusteloosheid en zij liet het toe, dat hij haar hoofd in zijn arm achterover boog... met gesloten oogen lag zij, en voelde de warmte van zijn mond haar lippen naderen... en toen...

Zijn zoen... zijn lange, vaste, oneindig teedere zoen maakte haar tot zijn eigendom... voor eeuwig.

Doch toen door haar gewilligheid zijn hartstocht wakker werd, en hij, opgewonden door zijn eigen zoenen, haar gretiger omgreep in wilde liefkoozingen, hoorde hij haar angstige, biddende kreet:

- Hans!

Onmiddellijk liet hij haar los; hij hijgde, hij lachte, en sprak in zijn opwinding verwarde woorden:

- Je bent toch niet bang voor me?... wees niet bang, wees niet bang... Maar ik houd van je... je weet niet, hoe, je weet niet, *boe* ik van je houd...

Maar zij luisterde niet; zij wierp zich jammerend in de kussens, en klaagde:

- Wat heb ik gedaan... wat heb ik gedaan...

Hij zette zich weer naast haar, en trachtte haar tot bedaren te brengen:

- Wat is er... waarom huil je nu?... klein ding, klein, dwaas ding... Toe, huil zoo niet... Zeg me dan tenminste, *waarom* je huilt...

- O, Hans... ik... ik ben toch *getrouwd!*

- Getrouwd! zei hij ongeduldig, getrouwd met 'n man, om wien je niets geeft, die niets geeft om jou, die je volkomen als 'n nonsens beschouwt!

- Maar... ik... had hier nooit mogen komen... neen, Hans, neen, dat had ik *niet* mogen doen, omdat...

- Omdat?

- Omdat ik... je liefheb! Ik wou 't niet weten, maar ik wist 't wèl: O, Hans, ik heb je zoo lief... en daarom... had ik niet moeten komen...

Hij zonk bij haar neer op de knieën, en omvatte haar met zijn armen, in een uitbarstende vlaag van passie.

- Liefste, liefste! riep hij. O! dat je dat hebt gezegd!...

Maar zij weerde hem af, in den angst harer zwakheid:

- O, neen, Hans... neen, ach, neen, we *mogen* niet van elkaar houden.

- Wie zal ons dat beletten? vroeg hij trotsch.

- Luister, Hans, zei ze, en strekte bezwerend haar hand naar hem uit: we vergeten ook Folly en Ips.

- Och! die blagen, zei hij in egoïste drift. Wees nu 's één oogenblik jezelf, durf even jezelf te zijn!

- Neen, zei ze, weer op schreien af, ik *heb* mezelf al te véél laten gelden, ik had *moeten* denken aan de meisjes, weet je dan niet, dat ze... verliefd op je zijn, Hans?

En toen snikte zij wéér, omdat zij haar kinderen in haar redeloozen nood had verraden, maar zijn hartelijke lach stelde haar veel gerust.

- Och! kind! neem alles van Folly en Ips toch niet zoo ernstig op, ze zijn nog veel te jong, om nú al precies te weten wat ze willen. Ja, ze hebben *mij* óók wel eens te verstaan gegeven, dat ze me graag mogen, maar als ze een ander ontmoeten, die hun beter bevalt, dan wordt Hans overboord gegooid.

- Neen, ze zeiden heusch...

- Wat?

- Dat één van twee met je trouwen wou.

- Maar dan ben ik er toch zeker óók nog? vroeg hij ironisch. Compliment van mij aan Folly en Ips, dat ik heelemaal geen plan heb om te trouwen... en zeker niet met een van die twee jeugdige lievelingen.

Een smartelijke vreugde deed Reine bij die woorden lachen met de oogen vol tranen.

- Ja, en nu moet ik gaan, zei ze verschrikt door het slaan der pendule.

- Maar... je komt toch terug?

- Ik... weet 't niet... ik... geloof 't niet...

- Je gelooft van wèl... je wéét van wèl... is 't niet? is 't niet?

Haar tenger lichaam rustte tegen hem aan in zijn omhelzing. Toen nam hij haar hoofd in zijn beide handen, en kuste haar met kracht:

- Je komt terug... je komt terug?

En haar machteloos antwoord was:

- Natuurlijk... ja... ik kom terug.

IV.

De trein daverde over de rails. In een compartiment der eerste klasse zaten Laurine en George, van Rhenen en Olga, Richard van der Well en zijn vrouw bijeen.

Het was een mooie, koude dag, en Laurine, aan het station haar reisgenooten ontmoetende, had vroolijk uitgeroepen:

- Onze reis begint onder gelukkige auspiciën: wat zeggen jullie van *deze* zon!

Zij keek triomfantelijk rond, alsof *zij* de zon had besteld, en schertste voort tegen van Rhenen en Olga, met heimelijke voldoening opmerkende, hoe het jonge vrouwtje van der Well er uitzag als een ‘medusa in miniatuur’. Zij had zeker hevige ruzie gehad met ‘Dick’, over dit gaan naar Breda, maar Dick had het gewonnen, nadat *zij*, Laurine, hem wat individualiteit had ingestampt.

O, zij kon zich zóó goed voorstellen, hoe zich dat ‘familiedrama’ had afgespeeld. Het vrouwtje was begonnen met bidden en smeeken, wat alles afgestuit was op Dick's plotseling opgekomen ‘ijzeren wil’. Toen was zij boos geworden, en had geklaagd en gedreigd, en hem de somberste voorspellingen gedaan, wat eveneens was afgestuit op Dick's ‘hardnekkigheid... om eindelijk ook eens zijn eigen zin te willen doen.’

En nu verkeerde de stumper in haar derde phase: geresigneerde rancune.

O, wat een domoor, om zóó blijk te geven van haar toorn en verdriet, omdat zij de nederlaag had geleden. Wie zou zóó kinderachtig haar tegenstandster voldoening geven?

Nu, voldoening van haar overwinning *had* zij, Laurine. En

dat toonde zij in haar opgewektheid, haar luchtigen toon, haar geanimeerd gesprek.

Herinneringen werden opgehaald aan vroolijke fuiven, aan picnics in het mastbosch, aan roeipartijen op de Mark; aan al deze dingen had Richard, zij het niet in ditzelfde gezelschap, meegedaan, en opgeruimd deelde hij in het ophalen der souvenirs.

Zijn vrouw sloeg hem in een oneindige gekweldheid gade. Tot vanmorgen toe, had zij hem alle gevaren van dezen tocht vóórgehouden, hem zijn onvoorzichtigheid verweten, zelfs op ‘gebrek aan liefde’ gezinspeeld.

Doch zelden had zij hem zoo driftig gezien:

- Gun je me dan *niets?* had hij geroepen, met een stem, die beangstigend heesch werd onder het te luide spreken. Denk je maar alleen aan jezelf? aan jezelf! Jij bent bezorgd, jij bent ongerust... en dat niet uit liefde voor *mij*... maar uit egoïsme...

- Uit egoïsme!

- Ja! ja! jij denkt alleen aan wat een vervelend gevoel die onrust voor je is, en daarom moet ik m'n leven maar verduffen en versuffen zonder ooit 'n afleiding, zonder ooit 'n pleizier! O, ik *moet* al zooveel ontberen, ik heb geen officier kunnen blijven, altijd moet ik me in acht nemen voor m'n gezondheid, God, ik wéét 't immers wel, dat ik 'n lichamelijk wrak ben, dat ik dagelijks loop te sterven, en dat elke onvoorzichtige handeling direct m'n dood beteekenen kan. Denk je dat zoo'n leven zoo prettig is? Besef je niet, dat 't 'n ondragelijk geestelijk lijden is, te weten, te *weten*, dat je niet gezond bent, en 't ook nooit zal worden? 't nooit zal kunnen zijn? En als je dan iemand naast je hebt, die je wat opkwikt, je wat moed inspreekt: kom, ik zou 't maar wagen, anders heb je toch ook heelemaal niets aan je leven... Maar, neen! oppassen, Dick! je in acht nemen! je niet vermoeien! denk hierom! denk daarom! laat *dit*, laat *dat*, doe dit, doe dat... O! alsof ik altijd 'n cipier achter me heb, die al m'n handelingen veroordeelt... 't Is niet uit te houden, ik *kan* 't niet uithouden, 't maakt me gek, 't maakt me gek!

In een diep verdriet, dat aan wanhoop grensde, had zijn vrouw gezwegen.

Wat nut had het, om hem te herinneren aan haar opofferingen, die hij anders dikwijls en zoo dankbaar erkende. Dat zij haar heele leven had ingericht naar het zijne, en, na zijn eersten aanval,

eigenlijk haar persoonlijk leven niet meer had geleefd, er afstand van had gedaan, om te leven voor hem. Dat al haar dagen en nachten vervuld waren van zorgen voor hem, om het hem zoo goed mogelijk te geven, om hem, ondanks zijn kwaal, het leven zoo aangenaam mogelijk te maken...

O, wat bezielde hem zoo eensklaps, - waardoor veranderde hij zoo abnormaal? Hij, wiens zacht karakter en verstandig inzicht het anders zoo gemakkelijk maakte, met hem om te gaan?

Was het de invloed van die vrouw, die wéér, noodlottig, in hun bestaan was gekomen... Die tien jaar geleden, Dick in een flirt, tijdelijk van haar had weg-gelokt... O, zij had het geweten, ofschoon daarover tusschen hen beiden nooit een woord gewisseld was, en hij daarna berouwvol, en liefhebbender dan ooit, tot haar was terug-gekeerd...

Had die vrouw haar invloed herwonnen?...

O, dien avond op Rodehorst, toen mevrouw Laurine haar magische macht-op-mannen op Dick beproefde, en met goed succes. Zij had er uitgezien als een toovenares, in haar zwarte kleed, met op haar hals die vreemde roode steen, die nu eens een hel licht scheen uit te stralen, en dan weer somber gloeide, als een droppel bloed...

O, die vrouw. Zij haatte haar met den machteloozen haat eener weerlooze, die staat tegenover een sterkeren wil. En zij kon Dick niet waarschuwen... Zij wist, dat hij zich hevig verontwaardigen zou, en elke opwinding kon fataal voor hem eindigen.

Zij had dus berust; haar vreeselijken angst bedwongen; zij had niets meer gezegd, Dick zijn gang laten gaan, en hem vergezeld naar den trein: maar dat door de innerlijke worsteling haar gezicht strak was als marmer, kon zij niet verhinderen, ook al zag zij heel goed de malicieuse blikken van Laurine gaan van háár naar Dick, van Dick naar háár.

Het was haar niet mogelijk deel te nemen aan het algemeen vroolijk gesprek.

Zij zat ineen-gedoken in een hoek, en leed in deze uren zoo onzettend, als zij niet geloofde in haar heele huwelijksleven ooit te hebben geleden.

Zij hoorde, hoe de anderen lachten met helderen klank, spraken met heldere stem... doch hoe Dick elk lachje met een kuch moest boeten, en hoe zijn arme stem al heescher werd van toon.

Ach, zij had zich misschien beter moeten beheerschen, hem niet zoozeer blijk geven van haar vrees. Maar... noemde hij *dit* een *pleizier?:* samen te zijn met volkomen gezonde mannen en vrouwen, die hem zijn ziekelijkheid des te meer deden gevoelen?... Noemde hij *dit* een pleizier: zich te moeten óphouden, veinzen niet vermoeid te zijn, mede plannen te maken, waarvan het volstrekt niet zeker was, dat hij ze ook mede uitvoeren kon?...

Zooals Dick's vrouw's gedachten vol waren van hèm, zoo waren George's gedachten vol van Laurine.

Hij was meegegaan, om... een bewijs tegen Laurine te kunnen krijgen, waarop hij scheiding aanvragen kon. Ja, om *die* reden was hij van de partij.

Maar... als hij haar met nauwkeurige aandacht gadesloeg, dan... begreep hij haar niet. Neen! hij begreep niets van haar!

Wanneer hij een blik van haar onderschepte, dien zij op Richard wierp, wanneer deze haar niet aankeek, dan... zag hij daarin duidelijk een... hoonende uitdrukking, die allesbehalve op verliefdheid wees.

Wat wilde zij toch... wat wilde zij met dien armen jongen, die alleen al wegens zijn lichamelijken toestand, haar vrouwelijk medelijden behoorde op te wekken.

O, de eeuwige onbegrijpelijkheid van de vrouw...

Werkelijk, *hij* had medelijden met Richard, die zich liet meeslepen in een lichtzinnig avontuur, en dat misschien met een grooten achteruitgang in zijn gezondheid zou moeten bekoopen...

- O! de zon! riep Laurine geestdriftig, ik *houd* van de zon, wat geeft ze nog 'n warmte, hè? Maar om er het volle profijt van te trekken, moet je 't raam open hebben, maar niet dicht.

- We zullen 't nú maar toe laten, zei George.

- Waarom? waarom? door glas dringen de ultra-violette stralen niet dóór, en 't is juist van de ultra-violette stralen, dat we 't hebben moeten, niet?

- Zet 't voor *mij* gerust open! zei Richard. En zijn vrouw had de intuïtie om te zeggen:

- *Wij* zijn aan frissche lucht gewend, wij hebben altijd de ramen open, waarop Laurine natuurlijk geen aanvechting meer kreeg, de ‘ultra-violette stralen’ vrijen toegang te geven, en de toegevende echtgenoote speelde, door te zeggen:

- Jij hebt 't raam liever toe, George, dan blijft 't toe.

De trein naderde de brug over den Moerdijk, en begon langzamer te stoomen.

- Dit is de dertiende maal, dat ik de Moerdijk overga, zei Laurine, en toch vind ik er nog altijd iets *in*. 't Idee, dat je zoo'n langen tijd over 't water zweeft, bezorgt me 'n prettige hartklopping.

- Ik, zei Richard heb eens dat water in 'n roeibootje overgestoken.

- U?! zei Laurine, en haar toon was bijna beleedigend door haar volstrekte verbazing.

Richard kreeg dan ook een bloedroode kleur, en zijn vrouw keek Laurine, tot dezer voldoening, met ‘verscheurende blikken’ aan.

- Natuurlijk vóór m'n ziekte, zei hij, met moeite.

- Vertel eens? vroeg Laurine, als had zij niets van de door haar veroorzaakte consternatie gemerkt.

- 'n Collega van me en ik zouden per fiets naar Lage Zwaluwe gaan en daar de trein nemen naar Breda. Maar we misten den trein. We fietsten toen dóór naar den Moerdijk, en zouden wel zien op de een of andere manier daar over te komen. Echter géén kans. Geen booten of bootjes staken op dat oogenblik 't water over. En er hing *te* veel van af, dat we op tijd aan de Academie kwamen. Enfin, ein-de-lijk vonden we 'n jonge man, die ons voor geld en goede woorden naar den overkant brengen wou. In dat kleine bootje werden, behalve de drie personen, ook nog de twee fietsen geladen. En daar gingen we. 't Was bovendien ook nog 'n stormachtige dag. De Moerdijk leek 'n zee... 'n onafzienbare afstand scheidde ons van den anderen oever. 't Bootje danste letterlijk op de golven. Eenzaam waren we op 't wijde water... de golven klotsten en spoelden... nu en dan moesten we 'n riem van den jongen overnemen, en met twee mannen roeien... Ik zal 't nooit vergeten, dat schouwspel. Metaalgrauw was 't water, dat over elkaar duikelde en buitelde... wit-grijs was de lucht... en de bogen van de Moerdijk-brug leken de broze bouw van 'n kinderspeelgoed...

- Heerlijk, zei Laurine. In elk geval heb je die herinnering toch. Herinneringen zijn zoo *weinig* niet in 'n menschenleven...

Zij zeide dit met beteekenis, zooals zij meestal altijd haar gezegden met een bedoeling koos, maar zij merkte met spijt, dat

Richard niet begreep, wat haar woorden eigenlijk beduidden.

Nare, vervelende jongen. Die episode van zijn flirt met haar had dan wèl weinig gewicht voor hem gehad. Toch was hij nú opnieuw eenigszins onder den invloed van haar ‘bekoorlijke’ persoonlijkheid geraakt, vandaar die heele idiote reis naar Breda, die haar *niets* kon schelen...

Bijna had zij haar boosaardige stemming lucht gegeven in eenige stekelige opmerkingen, maar van Rhenen was juist bezig óók een verhaal te doen, en zij zweeg mokkend stil.

- 'n Vriend en ik waren op 'n voetreis door Duitschland aan 'n klein stationnetje aangekomen waar we den laatsten trein naar Nederland wilden pakken; 't was op 't nippertje van ons verlof. Maar wat hooren we daar tot onze ontsteltenis? De laatste trein was 'n sneltrein, die niet aan 't stationnetje stopte.

Wij ten einde raad onze moeilijke *Lage* aan den stationschef voorgelegd. Die had alle sympathie voor onze hachelijke positie, want, wat 'n bof, hij was oud-militair, en begreep ten volle, hoe wij er in zaten.

En wat heeft die edele man toen voor ons gedaan?

Hij nam een roode vlag, en ging daarmee op de baan zwaaien toen de trein aankwam. De trein stopte, en wij, zielsverheugd, konden er in stijgen. - -

- Hoe laat komen we in Breda?

- Om 16.8.

- O, vier uur? dan kunnen we onze *bags* even aan 't hotel afgeven, en vóór 't diner nog best 'n herinneringstocht maken naar 't Valkenburg, 't is dan nog niet donker, en anders vervelen we ons maar met op 't eten te wachten in 't hotel.

- Goed, best, riep Olga, riep van Rhenen. Maar vóór zij goed besefte, wat zij deed, had Richard's vrouw al gezegd:

- Wij gaan niet mee. Richard neemt vóór 't diner altijd wat rust, en dat heeft hij nu, na de reis, dubbel noodig.

- Allright, bezorgde nurse, zei Laurine, met een lachje, dat zij onmogelijk kon bedwingen. Richard zág dat lachje, en de vlammen sloegen rood voor zijn oogen.

Gaan... niet gaan... dreunde het door zijn hoofd. In dit felle oogenblik haatte hij Laurine... haatte hij zijn vrouw.

Maar daar klonk George's stem; vóór Richard een woord had

kunnen spreken, en kwam dezen, tegen den blijkbaren wil van Laurine in, te hulp:

- Ik ga óók niet mee, Laurine. Na zoo'n lange zit verlang ik naar 'n sigaar en 'n glas port.

Laurine antwoordde niet. Maar het brandde en ziedde in haar. In dit korte, hartstochtelijke moment háátte zij Richard... háátte zij haar man.

V.

Madelon had het wel gevreesd... misschien gehoopt?... in elk geval verwacht, dat Frank haar niet met rust laten zou.

Een tweede brief, nog heftiger, nog gepassioneerder dan de eerste, bereikte haar; hij begon te dwingen, te dreigen, te eischen... en zij... ze werd niet boos... alleen voelde zij haar kracht verzwakken... en in plaats van aan alles bruusk een einde te maken, bleef zij weifelen en aarzelen in een gevaarlijke besluiteloosheid.

Wat wilde zij?

Zij wist het niet. Hield zij van haar man... Hield zij van Frank... Ja, zij hield van Frank, maar niet alleen van hèm...

O, hoe vreemd was een vrouwenziel, hoe oneindig gecompliceerd. Zij hád toch indertijd gekozen... en begon de strijd nu opnieuw?

Zij wist niet meer, hoe het haar mogelijk was geweest, *toen* zoo sterk, ja, onwrikbaar het besluit tot een scheiding te nemen. Hoe had zij het *kunnen* doen? Zij zou er nú niet meer in staat toe zijn...

O, Frank, lieve, lieve jongen, was je maar nooit opnieuw in mijn leven gekomen...

In den eersten tijd na de scheiding was het haar een verlossing geweest, niets meer met Frank te maken te hebben. Werkelijk, -zóó had zij het gevoeld.

En toen Jan van Rodehorst haar zijn aanzoek deed, was haar hart vrij geweest. Werkelijk, - zóó had zij het gevoeld.

Toen bleek haar tweede huwelijk niet het succes, dat zij ervan had gehoopt. Ja, dat was niet háár schuld. Jan en Frank waren twee uitersten... Jan te serieus, Frank te frivool. Een amalgama van deze *beide* mannen zou voor haar den ideaal-echtgenoot hebben opgeleverd.

Nu ja, deze soort beschouwingen baatten weinig, en brachten haar niet veel verder. De zaak was deze: Met Frank had zij de verkeerde keuze gedaan.

En met Jan had zij ook de verkeerde keuze gedaan.

Hoe was dat weer goed te maken?

En eensklaps doorbonsde haar hoofd een zóó fel denkbeeld, dat zij duizelde.

Van *beide* mannen kon zij eenige qualiteiten apprecieeren. En *beide* mannen waren noodig voor haar volmaakt geluk. En terwijl Jan beter geschikt was voor echtgenoot... was Frank beter... voor minnaar geschikt.

Zij deinsde terug voor deze gedachte. Maar die liet zich niet verjagen, en keerde hardnekkig en hardnekkiger terug.

Begrijp je dan niet, fluisterde de verzoeking haar in het oor, dat je niet alleen zèlve gelukkig zou zijn, maar ook gelukkig zou *maken*... èn je man... èn Frank?...

Neen, neen, weerde zij af. Zóó ben ik niet. Ik ben niet bedriegelijk van aard. Ik wil alleen maar, alleen maar, zoo zielsgraag gelukkig zijn...

En waarin ligt dan je geluk? ging de verzoeking voort. Je hebt het toch zelf gedefineerd: *beide* mannen zijn noodig voor je geluk!

Ach ja, zoo is het. Maar in het leven kan men nu eenmaal niet alles krijgen, zooals men het verlangt. Ik *heb* mijn eigen lot bepaald, ik kan niet meer terug... ik moet berusten.

En hij... Frank?

Je weet, dat *hij* niet berusten kan. Dat *hij* niet berusten will dat hij, door je weigering, misschien tot een wanhoopsdaad komt...

Ik kan er niets aan doen, zuchtte Madelon moedeloos. Ik wil mijn man niet ontrouw worden, ik houd werkelijk van hem...

Maar is Frank dan óók niet je man geweest? heb je hem niet een groot onrecht en kwaad gedaan, door hem van je af te stooten? Je hieldt óók werkelijk van hem. En hij...

O! steunde Madelon, met de handen om het hoofd geklemd: wat moet ik toch doen... wat moet ik toch doen...

Wat je doen moet?... *Gelukkig zijn* en *gelukkig maken*.

Zij herlas Frank's brandend-hartstochtelijken brief:

Madelon, verhoor me. Als je me niet antwoordt, maak ik er, dat zweer ik je, een einde aan. Eén dag, vraag ik je... wat is één dag op een héél verder leven! Ik zal weg gaan, voor goed uit je leven, als je mij dien eenen dag hebt toegestaan.

Voor 't laatst smeek ik je, en, Madelon, begrijp goed, dat 't voor mij gaat op leven en dood, - verhóór me. Je hebt zelf geschreven: ik zal *trachten* je te vergeten. Maar je kan 't niet. Je *kan* me niet vergeten. Daarvoor zijn we samen in 't begin van ons huwelijk te gelukkig geweest, nietwaar, mijn liefste, mijn vrouw? O, schrijf me, wanneer ik je wéérzien zal. Ik wacht! ik wacht!

Frank.

Schreiend zonk Madelon's gezicht neer op den brief.

Arme jongen... Het is niet goed van je, dat je me zoo in tweestrijd brengt, maar je kan 't niet helpen... je hebt me lief...

En ik... en ik...

O, Frank, ik zal toestemmen in je verzoek. Maar zweer me, zweer me dan, dat je niets meer zal vragen...

In sidderende haast wierp zij een paar woorden op het papier.

Je dreigt me, Frank, om je zin te krijgen, met zelfmoord, en ik ben laf en zwak genoeg, om daarvoor bang te zijn. Goed! ik bezwijk voor je dwingenden wil... maar je zweert me dan ook, en ik *vertrouw* je, dat je weg zult gaan uit mijn leven...

Zesde hoofdstuk.

I.

Elken morgen zat Maria in haar stille werkkamer, en wachtte... wachtte op hem.

Zij werkte niet. En toch had zij het gevoel, of deze ledige oogenblikken haar veel verder brachten in levensontwikkeling, dan al de arbeid, dien zij in de afgeloopen jaren had verricht.

Zij werkte niet. Zij zou niet hebben gekund. Maar haar ziel rijpte in deze momenten, en bloesemde rijker dan in haar heele leven ooit was gebeurd.

Zij wachtte hem... van minuut tot minuut... en zij schrikte, noch bloosde, toen haar zijn komst werd aangekondigd. Zij wist, wat zij zeggen, wat zij hem vragen zou... en zij antwoordde kalm:

- Goed, laat de dokter hier komen, Katriene.

Toen zij hem weer bij zich had, in haar eigen atmosfeer, en zij werktuigelijk eenige frases er uit bracht, dat Katriene geen pijn meer had gehad, en klaarblijkelijk normaal genas... keek zij hem aan, en speurde naar haar gewaarwordingen: waarom, waarom had zij hem lief... juist deze, deze... onder al de mannen op aard?

Zij wist het niet. Hij was volstrekt niet de knapste man, dien zij ooit had ontmoet. Maar de blik van zijn franke oogen drong recht door tot haar ziel... zijn glimlach wekte ongekende aandoeningen in haar... en zijn hand op haar voorhoofd had haar gebracht in een toestand van opperst geluk...

Mijn liefste ben je... dacht zij, met een innige verteedering, de liefste van mijn leven...

Zij zag, hoe hij haar kamer rond keek, en werd verrast, doordat hij zei:

- Nooit had ik durven hopen u nog eens persoonlijk te leeren kennen, mevrouw. U weet niet, hoe dankbaar ik 't toeval ben, dat me op deze ongezochte wijze in uw nabijheid heeft gebracht.

- Wist u dan, vroeg ze verward, dat ik...

- Dat u is 'n begenadigde van geest? Ja, mevrouw! Zeer zeker wist ik dat. En laat ik u erbij mogen zeggen, dat u de eenige *schrijfster* is, wier boeken ik lees. 'n Man geeft gewoonlijk weinig om romans, en nog minder om romans van vrouwen. Maar *uw* boeken hebben me, sinds ik 't eerste las, diep getroffen.

Maria bloosde van geluk. Uit zijn blik, uit zijn stem klonk de eerbied voor een ‘begenadigde van geest’... en met een heimelijken spot dacht zij aan de uitwerking der ontdekking ‘dat zij een schrijfster was’, op het heerendiner...

- Ik heb u verzocht, zei ze, bij me te komen, in verband met een boek van mij. Ik... ik ben bezig aan een roman, die... gedeeltelijk in een sanatorium speelt. Zou... zou u me daaromtrent eenige inlichtingen kunnen en willen geven?

- Dolgraag, mevrouw! 't is me 'n groote eer! riep hij enthousiast, en Maria glimlachte tevreden, vol innerlijk geluk. En zij bepaalden zijn komst op het uur, waarover hij vrij was om

te beschikken... en het scheen wel, of ook *hij* verheugd was, dat hij haar nog meermalen zou zien...

Maria had van te voren lang over deze mogelijkheid nagedacht. Eerst had zij aan haar man willen opperen, dokter Havas te nemen, in plaats van den ouden huisdokter.

Maar zij wist al te goed, wat het gevolg van dit voorstel zou zijn. Een koel-verbaasde blik... en onmiddellijk een besliste weigering.

Toen had zij overlegd, of zij niet kon voorwenden, dat dokter Havas een specialist was in het een of ander, en dat zij zich door hem wilde laten behandelen... maar dit kon zij tegenover dokter Havas-zelf toch moeilijk wagen. Welke reden moest zij hem geven voor dezen zonderlingen wensch?

En toen... opeens had zij het gevonden, dit eenvoudige, zeer voor de hand liggende: hij moest haar helpen aan een roman.

En hij wilde dat... dolgraag!

Zij werd zeer opgewekt, en zij praatte met hem, vlug en geanimeerd, heel anders dan haar gewoonte was; maar hij ging er even prettig op in; en zij vertelden elkander van hun levensopvattingen en levensomstandigheden, zoo rustig en vertrouwelijk, als hadden zij elkander reeds heel lang gekend.

Hij was een jongen van eenvoudige afkomst, die uit een beurs had gestudeerd, met lof zijn promotie had volbracht, en door protectie van professoren al eenige practijk begon te krijgen. En zij vertelde hem van haar onbelangrijk leven, haar vele ledige uren... en hij begreep haar, nog vóór zij geheel had uitgesproken, ... o, hij begreep haar zoo gauw en goed... want hij keek haar aan vol sympathie, en zei:

- Ik voel zoo met u mee, hoe dit leven u niet voldoet. En dat u alleen gelukkig is met uw werk in uw eigen kamer...

En zonder dat zij ook maar eenigszins begreep, hoe zij dit kon doen, had zij hem verhaald van haar eenvormige leven, de lange jaren door, had zij hem toevertrouwd, dat zij eigenlijk nooit had geleefd, en enkel een onwerkelijk bestaan had geleid in ficties en fantasieën...

II.

De groote Scala-zaal was geheel gevuld met een publiek, dat hartelijk meeleefde met de gebeuringen der revue.

Met haar gezelschapje zat Fernande in de stalles, en had een gevoel, alsof zij een romantisch verhaal in werkelijkheid dóórmaakte. Nog nooit had zij zoo'n eigenaardig gevoel gehad, -maar onaangenaam was het volstrekt niet, integendeel! wanneer zij in haar ziel die brandende, schrijnende plek niet had gehad, zou zij zich zelfs uitstekend hebben vermaakt!

En wat was alles heel gewoon gegaan! verwónderlijk gewoon! Alsof het niet iets heel bizonders was, dat zij, Fernande, mevrouw Eeckman van Tijl, een afspraak maakte met een jongen man, en een goedkoop avontuurtje entameerde... wat was alles eenvoudig geweest. Nauwelijks had zij de voorhal van Scala betreden, of, met zijn hoed in de hand naderde Albert Rijnema haar reeds, zijn blozend, rond gezicht stralend van vreugde. En met hem waren zijn zwager en zijn zuster, aardige, lieve menschen, die haar stevig de hand drukten, alsof het niet alleen frases waren, toen ze zeiden ‘zóó blij te zijn, haar kennis te maken...’ Zij had, evenals de anderen, haar goed afgegeven; en in den spiegel zag zij, dat zij gelukkig niet al te opvallend was met haar bescheiden kapsel en haar sobere, zwart-fluweelen japon, waarop als eenige versiering... *zijn* bloem. Albert had die dadelijk opgemerkt, en lachend-tevreden geknikt... en even later zat Fernande al op haar plaats tusschen Albert en zijn zuster in. Allen waren even vriendelijk voor haar, en verwenden haar met allerlei égards; in 't eerst begreep Fernande volstrekt niet, waarom de zuster zoo'n meewarigen klank in haar stem legde, als zij haar aansprak; maar eensklaps wist zij het: zij ging immers dóór voor een gescheiden vrouw, die in dienstbetrekking was bij... mevrouw Eeckman van Tijl... een niet zeer benijdbare levenspositie dus!...

In 't eerst was Fernande onwillekeurig wat terug-houdend geweest, maar langzamerhand ontdooide zij. De verschillende tooneelen der revue vermaakten haar, de coupletten ontlokten haar dikwijls een lach... en toen in de roode rozen-scène een haar toegeworpen roos haar schouder raakte, ving zij die op, en bood haar, met een gracieus lachje, aan Albert's zuster, want *zij* ‘had al een bloem’.

Men vond haar, zij merkte het, charmant. En dit gaf haar een zeldzame voldoening; door deze menschen werd zij heel anders beschouwd, dan zij feitelijk was, en dat maakte haar vrij wat aanminniger.

Zij lachte maar eens, als Albert haar complimentjes influisterde, want hij had daarbij zulke oprechte oogen en zulk een trouwhartigen klank in zijn stem, dat zij onmogelijk boos kon worden over zijn kleine familiariteiten: dat hij soms haar hand vatte, om haar op het een of ander attent te maken, of ook wel zijn arm legde over de leuning van haar stoel. Het was alles zoo aardig en zoo gemoedelijk, dat Fernande zich in een prettigrustige stemming voelde, en de grappen en toespelingen en onzinnige verhalen der komieken niet dedaigneus, alleen maar wat meesmuilend aanhoorde.

Toen kwam ‘het’ moment; het optreden van Josephine Baker. Het orkest bonkte en gilde een wilden charleston uit, en als een belichaamde bosch-geest, met dolle kapriolen en slangachtige lichaamsverwringingen, vlindervlug, in wezelachtige souplesse, schoof en gleed en sprong en zweefde het koffiekleurige mulattinnetje over het tooneel.

Het publiek schouwde in ademlooze bewondering toe. En ook Fernande was geboeid. In dit onbeheerschte schepsel schenen alle oerdriften te leven, die zij in schelmsche snakerijen, met een onnavolgbare gratie uitte.

- Hoe vindt u 't? Hoe vindt u 't? vroeg Albert enthousiast.

- Werkelijk heel bizonder, antwoordde Fernande. Je weet niet, wat je ziet, ze lijkt 'n belichaamde... brownie... dat woord heb ik wel eens gehoord; in Engeland hebben ze voor natuurgeesten allerlei namen: fairies, elves, pixies, goblins, brownies... welke naam zullen we kiezen voor háár?

- Goblin; lachte Albert, in die klank zit véél van Josephine's aard, niet?

- Ja, stemde Fernande toe, en zij lachte óók, en bléef lachen, om Josephine's grillen; als een aap kronkelde zij zich rondom zichzelf, verdraaide haar ledematen in de koddigste bizarrerie; met een ongeëvenaarde losheid verwrong zij haar armen, onafhankelijk van elkaar, en schoot als een pijl de hoogte in, of gleed in een *grand écart* over de planken. Haar groene struisveeren wuifden, haar geverfde nagels glansden, haar witte tanden blikkerden in haar wijden negerlach... en toen zij tusschen de coulissen was weg-geglipt, riep een stormachtig applaus haar terug.

- Ze bekoort als 'n kind, als 'n jolig dier, als 'n onstoffelijke boschgeest, zei Fernande.

- O, u moet Eno Bergendal over haar hooren, die is dol en gek; straks zullen we lachen, beloofde Albert.

In de pauze zorgde Albert voor koffie en bonbons... of hebt u liever 'n pakje hopjes, zèg 't gerust! En Albert's zuster onderhield Fernande zoo gezellig als zij kon, en deed haar allerlei huishoudelijke en ander soort verhalen.

- De winkeljuffrouwen hier in den Haag kunnen soms zoo mal-hooghartig doen, hè?

- Ik... heb daar niet veel van gemerkt...

- Nu, maar *ik*... Moet u hooren. Van 'n tante had ik oud bont geërfd: 'n mofje en 'n paar manchetten. Ik zeg tegen m'n man: van dat mofje kan ik best 'n kraag laten maken, dan heb ik 'n beeldig stel: kraag en manchetten.

- 'n Goed idee.

- Ja, hè? Enfin, ik ga naar 'n bontwinkel, en vraag:

- Juffrouw, wat is dat voor bont?

De juffrouw neemt 't mof je nuffig aan, bekijkt 't met 'n vies air, en zegt eindelijk minachtend:

- Dat is nerz geweest.

- Geweest, juffrouw, zeg ik, en wat is 't dan nú? Als 't nerz gewéést is, zal 't dat nu óók nog wel zijn!... Toen kreeg ze 'n kleur, 't onhebbelijke nest.

- Ongehoord! zei Fernande. En dacht ondertusschen aan haar eigen nieuwen bisam-mantel met den kraag van zwarte vos...

De heeren, die even een sigaret hadden gerookt, kwamen terug, want de pauze was om. En Fernande moest lachen om het vertrouwelijke knikje, dat Albert haar gaf, toen hij zich weer naast haar nederzette.

In een somptueus lang gewaad, dat haar het aanzien gaf van een koningin uit een Oostersch sprookje, verscheen Josephine opnieuw ten tooneele. En nu zou zij haar *little songs* ten gehoore brengen. Zij nam plaats op een groote pouffe, vouwde de handen samen, en zat daar, in onbeweeglijke rust, in de houding van een afgodsbeeldje, en fascineerde in deze nieuwe caprice wederom haar auditorium, dat zij in ademlooze aandacht hield gevangen.

Zij zong met den simpelsten eenvoud haar simpele liedjes, en het publiek raakte ontroerd onder den indruk, zooals zij daar als een mak vogeltje te kweelen zat. Ook Fernande luisterde

bekoord... en haar omgeving verdween een oogenblik voor haar, zóó ging zij op in het met innige teederheid zachtjes gezongen lied van het liefhebbende meisje, dat een ‘koningin’ kon zijn of een ‘bedelares’, al naar den wensch van haar geliefde... it all depends on you...

Fernande luisterde... en zij dacht aan zichzelve... O! ook zij zou kunnen wezen, wat Emil van haar verlangde... àls hij maar iets van haar verlangde.

En de stem, betooverend van lieftallige innigheid, zong:

I can be happy, I can be sad,
I can be good, I can be bad,
It all depends on you...

O! stormde het in Fernande. Ook *ik* zou goed kunnen zijn... ook *ik* zou slecht kunnen zijn... al naar zijn wil...

Zonder dat zij het wist, kregen haar oogen een hunkerende, hartstochtelijke uitdrukking... en toen Albert haar even aanstiet, om haar oordeel te vragen... zag zij hem, evenals bij hun eerste ontmoeting, aan, met een vurigen, verlangenden blik... die *niet* voor hèm was bestemd...

Maar de jongen wist dat niet. Er ging een schok door hem heen... en eerst toen Fernande zijn vingers om de hare voelde in een knellenden greep, kwam zij weer terug tot de realiteit der dingen... doch begreep niet, waarom Albert zoo opgewonden was, en er plotseling uitzag, alsof hij wat te veel had gedronken...

Maar zij stiet hem niet af door de ijskoude hooghartigheid van haar oogen, zooals Fernande Eeckman van Tijl het zoo uitnemend verstond, ongewenschte elementen van zich verwijderd te houden. Zij bleef zacht en innemend, en liet toe, dat hij, bij het einde, in de vestiaire, haar warm instopte met haar bont, en deelde in de appreciatie van Albert's zuster over het feit, dat Albert, om naar zijn kamers te gaan, een taxi had besteld. O, het was heusch amusant, voor de afwisseling eens een beminnelijke rol te spelen, en zij was verrast te merken, dat dit haar zoo goed afging. Zij maakte Albert zelfs een aardig complimentje, door te zeggen, zinspelend op de bloem, die hij haar gegeven had:

- Algemeen wordt beweerd, dat niemand beter een bloem offreert dan de Franschman, en Franc Nohain zegt zelfs:

> Nul ne sait comme le Français,
> Nul ne sait offrir une rose...

maar zooals ú mij deze bloem aanbood, meneer Rijnema, kwam u in hoofschheid een Franschman nabij.

De jongen bloosde donkerrood, en ging er al meer en meer uitzien, alsof hij wat veel had gedronken, en ook zijn toon en zijn gedrag leken daarop; hij werd lacherig, en praatte druk en opgewonden, en zijn bewegingen werden nerveus en bruusk.

Op zijn kamer... een echte jongeluiskamer, met sport-platen en portretten van film-sterren, - en Fernande vond het enorm vermakelijk in zoo'n domicilie eens een kijkje te nemen, -nam Albert, zenuwachtig-bewegelijk, de honneurs van gastheer waar.

De vier zetten zich nog even neer, want de andere drie vrienden waren nog niet gearriveerd, - natuurlijk niet, *wij* waren met 'n auto... Waren ze dan ook in Scala?... Ja, Eno heeft 'n passie voor Josephine Baker, we zullen lachen straks, want zooals *hij* er over zwamt, heb je 't nog nooit gehoord...

Terwijl Albert met zijn huisjuffrouw nog eenige besprekingen hield over het souper, en zijn zwager met één vinger op de piano het wijsje zocht, dat vanavond gezongen was: zoolang de kùs nog zoo knùs blijft bestaan... zat Fernande met Albert's zuster op een kleine canapé, en voelde zich meer dan ooit als iemand die een verhaal in werkelijkheid beleeft.

‘Zus’ liet haar toon van vriendelijke meewarigheid niet varen, wat hevig Fernande's lachlust prikkelde. Zij vroeg medelijdend:

- 't Is zeker geen baan, altijd met zoo'n mevrouw te moeten optrekken? Vooral als men zelf onafhankelijk en getrouwd is geweest... Hoe *is* die mevrouw Eeckman?... vroeg ze nieuwsgierig.

- Hoe ze is... herhaalde Fernande, die zoo gauw niet wist wat zij over zichzelf zou verzinnen. Maar toen kreeg zij opeens den inval, de waarheid te zeggen, de eerlijke waarheid:

- Lastig is ze voor haar personeel! dat kan je je eenvoudig

niet voorstellen. Nu wil ze dit, dan wil ze dat. Niets kan haar voldoen. Ze vergt 't onmogelijke van haar dienstboden... èn van mij... voegde zij er nog haastig bij. Ze is grillig en wispelturig en driftig; niemand houdt dan ook van haar, ze zijn bang voor haar tong...

- Ah, is ze zoo'n scherp sabeltje? de broodkruimels steken haar zeker, veronderstelde Zus.

- In haar kring is ze óók niet bemind; weet u, hoe ze haar noemen?

- Neen?

- De ‘robot’; 'n robot is 'n menschelijke machine van ijzer en staal...

- Beslist geestig! proestte Zus. En haar man... houdt die óók niet van haar?

- Haar man! barstte Fernande uit.

Zij had het gevoel, of zij een steek in haar borst had gekregen. De waarheid bekennen ook hierin? Dat nooit! Die zou haar *niet* over de lippen komen! En ze zei:

- Die man is idolaat op haar, vergóódt haar, de grond waarop ze loopt, is te hard voor haar, hij draagt haar in letterlijken zin op de handen... en zij... en zij... altijd is ze even bits en hatelijk tegen hem...

- Dus beantwoordt ze zijn aanbidding niet!...

- O! neen! telkens maakt ze scènes... laatst nog, toen ze thuis kwamen van 'n soirée... O, 't is verschrikkelijk!

- Wat 'n mensch... zei Zus met een huivering van verontwaardiging. Ik beklaag u, hoor, zei ze hartelijk, dat u in de nabijheid van zóó'n vrouw moet leven!

- Ja, ik ben wèl te beklagen! zei Fernande gesmoord. Maar daar kwamen de drie vrienden de trap opgestormd: Eno Bergendal, van Putten en van Wezel. Een vluchtige voorstelling aan Fernande volgde, want allen waren nog te veel onder den indruk der verschijning van Josephine Baker.

- Zwarte magie! verkondigde van Putten. Je reinste zwarte magie!

- 't Is fenomenaal! zei van Wezel, die er uitzag, of hij zich steeds sterk over iets verbaasde. Je snapt 't niet, waardoor ze zoo'n indruk maakt!

Albert's zwager draaide zich om op de piano-kruk en wou iets

beweren van: allemaal comedie... maar van Putten sleepte hem van zijn plaats, en viel op de piano aan, om zijn gemoed lucht te geven in een honkytonk, *a musical absurdity*.

- Hou 'm vast, hou 'm vast, waarschuwde van Wezel, zoo meteen vliegt alles wat op de piano staat, de ruimte in!

Eno Bergendal krabbelde, met een diepzinnig gezicht, wat op een notitieblok.

- Maak je 'n gedicht, Eno? informeerde Zus belangstellend.

- Ja... stil... nee, wacht, wil je 't hooren? 't Is nog niet af. Maar 't begint zóó:

Tot Josephine Baker.

> Zijt aap ge? Zijt ge een mensch? Wat samoen sproeit...

- Sproeit? lachte Zus.

- Zeker, zeker, dat is 'n dichterlijk woord voor: stuwt, of drijft. 'n Samoem is 'n warme woestijn-wind. Luister:

> ... Wat samoen sproeit
> U als bosch-spriet naar deze grijze kust...

Hij keerde zich naar Fernande, en vroeg trouwhartig:

- Dat kan ik toch wel zeggen, hè?... bosch-*spriet*, in plaats van spirit... ik bedoel 'geest'.

- Welja, lachte Fernande, dat is 'n heel geoorloofde *license poétique!*

- Mag ik doorgaan?

> ... naar deze grijze kust.
> Waar gij thans danst en dartelt naar wellúst...

Nog nooit had Fernande zich zoo vermaakt. En toen Albert kwam, en haar den arm bood, om haar aan tafel te geleiden, nam zij dien met een lief glimlachje aan.

Albert had garnalen-croquetjes besteld, en een keurig opgemaakte schotel huzarensla, die aan de jongelui een tevreden: ha! ontlokte.

- 't Is net 'n figuur-bed, zooals je wel in mooi-aangelegde tuinen ziet, zei Zus, en beschouwde welgevallig de verschillende vakken fijn-gesneden vleesch, aardappelen, appelen, biet, gesnipperde ui, waarop sterren van hard ei en augurkjes waren geschikt. 't Is jammer 't te verstoren...

- Maar 't zou nog méér jammer zijn 't *niet* te verstoren! vond haar man.

Zus nam slalepel en vork, roerde op de schaal de ingrediënten flink door elkaar, en overdekte ze, met de klaarstaande mayonnaise.

- Bedient u, zei ze vriendelijk tegen Fernande.

Fernande bediende zich en at. Het smaakte haar bizonder; zij voelde zich opgewekter dan in langen tijd. Aan haar zijde nam Albert de toegewijdste beleefdheid in acht; en dronk haar toe met een devotie in zijn oogen, die haar zacht-aangenaam stemde.

Het gesprek was algemeen; Eno, de dichter, werd hevig geplaagd met zijn ‘spriet’; Albert's zwager beweerde, dat Josephine niet meer was, wat ze vier jaar geleden was, toen ze pas aankwam in Parijs: 'n vriend van me, heeft haar toen gezien in de Folies Bergère, en hij zei: ze had toen 'n lichaam, bijna *te* mooi.

- *Te* mooi?

- Ja, ze leek meer 'n beeld dan 'n mensch, zóó mooi.

- Dat is ze nu nóg! riep Eno, nog altijd worstelend met zijn vers, en hij raadpleegde de aanwezigen:

- Wat denken jullie er zóó van:

> ... en dartelt naar wellúst,
> En speelt en springt en joolt, en gouden gloeit...

- Gouden? interrumpeerde Albert's zwager. Goud is ze niet: café crème!

Er werd gelachen en geschertst, en Fernande voelde zich prettig thuis in deze onschuldige sfeer; in 't eerst had zij er zich wel wat over verwonderd, dat zij niet méér ‘het middelpunt’ was, maar bij slot van rekening was alles, zooals het nú ging, toch veel natuurlijker.

Albert bediende haar van taart: met rum en room, houdt u daarvan? en zijn jongensachtig-rond gezicht glom van tevredenheid, toen zij den smaak roemde. Hij maakte een mandarijntje voor haar klaar, schoof een schaaltje bonbons naar haar toe, en beloofde:

- Die krijgt u straks mee in uw tasch.

- Wordt 't nu geen tijd, om 's 'n einde te maken aan dit festijn? vroeg Albert's zwager. Genade, 't is bij éénen!

Het gezelschap verhief zich van tafel, en maakte luidruchtige toebereidselen om te vertrekken. En opeens overviel Fernande een beklemming: hoe kom ik thuis? vroeg zij zich af.

Zij wendde zich tot Albert's zuster, met de vraag:

- Hoe gaat u naar huis?

- Wij? we loopen, we wonen hier vlak bij, twee straten verder. Maar maak u niet ongerust: Albert brengt u thuis, ik hoorde, dat hij de taxi terugbestelde om één uur.

'Maak u niet ongerust, Albert brengt u thuis.' Maar dat maakte juist haar hevigste onrust gaande! Hoe kon zij verhinderen dat hij medeging?

- Ik hoor, zei ze gejaagd, dat u zoo vriendelijk is geweest, 'n taxi voor me te laten komen. Ik moet nu gaan, 't is al veel te laat. Dank voor dezen avond, en dank voor alles.

Zij stak hem haar hand toe, die Albert met zijn vingers vast omgreep. Ademloos fluisterde hij:

- Blijf... blijf nog even, de anderen gaan dadelijk weg...

- Waar denkt u aan! zei Fernande, ik ben al veel te laat!

- Blijf... blijf... fluisterde hij hartstochtelijk, en zijn oogen en zijn donkerrood gezicht maakten haar bang.

Zij rukte zich heftig los... en keek hem alleen maar aan, maar Albert deinsde terug, alsof hij een slag had gekregen.

- Dan breng ik u toch thuis, zei hij deemoedig.

- Neen! zei Fernande.

- Ja! ja! dát mág u me niet weigeren! *Hoe* kon Fernande het beletten, dat hij na haar de taxi instapte? Zij hoorde zijn snelle ademhaling, en wendde hem, zoover zij kon, den rug toe.

- Mevrouwtje, hoorde zij zijn smeekende stem, hoe is u nu opeens zoo stug tegen me?...

'Opeens zoo stug tegen me...' Hij had gelijk. Den heelen avond was zij lief en aardig tegen hem geweest, doch nu plotseling was het, of zij begreep, *wat* zij had gedaan, in welk een gevaarlijk avontuur zij zich in roekelooze onvoorzichtigheid had begeven...

O, de jongen, de arme jongen had gelijk. Zij had hem opgewonden, zijn gevoelens opgezweept, en nu eensklaps veranderde zij, en wilde hem in alle koelheid verlaten...

- Krijg ik geen enkel lief woordje? Geen zoen?...

Een zoen?! Fernande wist niet, of zij lachen moest, of zich verontwaardigen... Hoe redde zij zich hier uit? Voor het eerst in haar mondaine leven was het haar onmogelijk de juiste houding te vinden.

Wat moest zij zeggen, om hem te bedaren? Want na haar gedrag van vanavond had hij *recht* om een zoen te vragen, nietwaar?...

Het was haar zoo vreemd te moede. Zijn verzoek, de logische consequentie van al haar handelingen, bracht haar opeens weer met brandende kracht te binnen, waaróm zij dit avontuur was begonnen. De aangevreten plek in haar ziel begon weer te schrijnen met een gloeiende pijn... Ach, het hielp niet, wat zij had gedaan, het genas haar niet van haar smart... Zij had zich op Emil willen wreken, en gemeend, dat de wraak zoet zou zijn, -maar neen, zij kon niet, zij *kon* niet: zich wreken...

Zij keerde zich tot Albert, en legde biddend haar hand op zijn arm. En zij, Fernande, de sterke, de harde, de 'vrouw van ijzer en staal', zij bad den jongen dien zij had geabuseerd, met deemoedige zachtheid om vergiffenis...

- Vergeef me... zei ze, ik kàn je geen zoen geven... Ik... vergeef me... ik dacht, dat ik hem zou kunnen vergeten, m'n man, - maar ik kan 't niet, ik kàn 't niet, helaas...

- Je houdt nog van hem, vlamde hij op, van dien man, die je heeft verwaarloosd, en je miskend... die man, die *niet* van je houdt?...

- Ja, steunde Fernande, eindeloos vernederd, maar een vreemde macht dwong haar deze woorden te spreken, ik *houd* nog van hem, die niet houdt van mij... ik heb hem lief...

Toen zij door Albert, wiens handen beefden en wiens bleek gezicht, waarvan geheel de goedmoedige, jongensachtige uitdrukking was verdwenen, haar een diep medelijden inboezemde, uit de taxi was geholpen, en zij den sleutel in de voordeur stak, ademde Fernande op, alsof zij aan een groot gevaar was ontsnapt...

Zij wist het niet, dat thans... haar het grootste gevaar van haar heele leven wachtte...

III.

Hans geloofde nog nooit zoo verliefd te zijn geweest als op dit kleine vrouwtje, dat met de schuchterheid van een kind door het leven ging.

En Reine...

Zij leefde in deze dagen het gewone leven niet, zij was daar verre aan ontvoerd, en als een verdwaasde liep zij door de gewone dagen, met om haar lippen een verstrooiden glimlach en met in haar oogen een diepen glans alsof zij naar binnen en niet naar buiten keek, en daar het schoonste zag, wat een mensch aanschouwen kán.

De meisjes Folly en Ips zagen den eigenaardigen toestand, waarin hun moeder verkeerde, en maakten er de noodige commentaren over.

- Kom, luister je nou, of luister je niet, viel Folly ongeduldig uit, wanneer zij bezig was iets te vertellen, en Reine niet, of onsamenhangend antwoordde.

- Blijf toch niet altijd zoo verwezen zitten, maande Ips.

- In 't begin was je ons zóóóóóó dankbaar, dat we je ‘in 't leven’ hebben gebracht, en nu ben je weer heelemaal teruggezonken in je staat van halve bewusteloosheid, als vóór je initiatie.

- Je ‘winterslaap’, zooals we 't noemden...

- En toch is 't nog anders. Je zag er vroeger suf en dof en *troosteloos* uit. Nu heeft je sufheid iets van...

- Ja, iets van... iemand, die in 'n welgelukzalige hypnose verkeert.

- Ja! ja! dat is 't!

- Ik... stamelde Reine, ik *ben* ook veel gelukkiger dan vroeger. Ik vind 't leven zooveel interessanter... en ik heb zooveel om over na te denken...

- Ja, ja, goed, maar er is nog iets anders. Door 't ‘interessante leven’ krijg je niet zoo'n zevendehemelsche expressie op je gezicht. Ben je soms verliefd?.., inquisiteerde Ips.

- Ze *is* verliefd! constateerde Folly, streng en argwanend. Natuurlijk, natuurlijk, dat is 't. We kennen veel te goed de symptomen. En kijk ze nu 's blozen, ze lijkt wel 'n pioen!

Reine voelde door het opstijgend bloed haar aderen bijna barsten en zich de tranen uit de oogen persen. Zij dacht, dat zij stierf van schaamte...

- Nou, verliefd is niet erg, constateerde Ips nonchalant, maar je moet er geen ernst van maken, dan word je belachelijk, jij, op jouw leeftijd, en getrouwd, en met twee volwassen dochters.

- Ja, verliefd, goed en wel, zei Folly achterdochtig. Maar op wiel Zóóveel mannen kent ze niet...

- Dat is waar. Dus moet 't wel zijn...

- Hans!... riep Folly. 't Is Hans. Ze is verliefd op Hans!

- Toe, plaag me zoo niet, smeekte Reine zwak.

- Gek mensch, om verliefd te worden op de pretendent van een van je dochters!

Hoe zou Reine hebben durven zeggen dat Hans *niet* 'de pretendent van een van haar dochters' was?...

- Nou, Hans zal toch óók niet de bijna-grootmoeder boven een van de dochters verkiezen! meende Ips en Reine herademde al, want zij snakte er naar, om met rust te worden gelaten... maar Folly riep, jaloersch:

- Dat weet je niet. 'n Màn is tot alles in staat. Je moet niet vergeten, Hans heeft in de wereld al ontelbaar veel vrouwen gekend, maar nog nooit zoo'n exemplaar als *zij*. Dat is iets nieuws voor hem. Ze trekt 'm misschien aan door 't ongewone...

- Maar dan toch maar tijdelijk. Natuurlijk gaat ze 'm op den duur vervelen... veronderstelde Ips.

- Dat hoeft zoo gauw niet, als de lieieiefde van *beide* kanten komt...

- Och, kinderen, pláág me toch niet zoo...

- Van liefde heb ik niet veel gemerkt, kwam Ips Reine weer onbewust te hulp. Die menschen doen 's avonds heel gewoon...

- Ja, heel gewoon... daar moet ik 's even over nadenken, zei Folly, nu haar argwaan was opgewekt. En zij dacht na... 's Avonds kwam Hans hen afhalen... neen, dan had ze nooit bespeurd, dat er tusschen Hans en 'haar' eenige verstandhouding bestond... en als ze waren in de Triple Sec, dan... danste Hans heel gewoon met hèn, en één wals met 'haar'... voor het overige zat 'zij' heel geduldig en rustig te wachten, en bij het naar huis brengen, neen, dan had zij werkelijk ook nooit iets gemerkt...

Maar zij was daarom toch niet gerust. Zij kwam vlak voor Reine staan, en zei:

- Kijk me aan. En luister. Dat je verliefd bent op Hans is meer dan erg. Want je bent 'n *getrouwde* vrouw, versta je? en je bent moeder, versta je? Dus, zooals ik zeg: 't is meer dan erg, maar dat moet jij per slotte zelf weten. Hoe jij dat met je geweten kan overeen brengen, moet je zelf maar beslissen. Maar je maakt

Hans niet verliefd op jou, hoor? Dat zou schandelijk wezen, hemeltergend, en begrijp goed, ik zou 't *niet* verdragen. Ik zou wel 'n middel vinden, om er 'n eind aan te maken. Begrepen?

Reine haalde met een machteloos gebaar licht de schouders op.

- Dus nu weet je 't. En je onthoudt 't, hoor. Je zorgt, dat Hans niet gecharmeerd van je raakt, of...

Folly eindigde niet haar zin, maar dit ‘of...’ was zóó vol bedreiging, dat Reine inwendig sidderde van een bang voorgevoel.

Toen zij, na dit voor haar zoo ontzettend pijnlijke onderhoud, bij Hans kwam, was zij zóó ontdaan, dat zij geen woord uitbrengen kon.

- Wat is er, klein vrouwtje, vroeg hij eerst haar ontroering licht tellend, omdat hij haar àl te gevoelige natuur wel kende, maar toen zij onweerhouden snikte aan zijn borst, en zich aan hem vast-klemde in een acces van smart, werd hij werkelijk ongerust.

- Toe, zeg me, wat is er...

- 't Moet uit wezen, Hans, tusschen ons. Folly en Ips...

- Hebben ze iets gemerkt? Hoe *kan* dat. Ik wéét, dat ik me in hun aanwezigheid nooit heb verraden.

- Dat heb je ook niet, ze weten ook niets, ze *vermoeden* alleen.

- O! vermoeden! zei hij luchthartig.

- Ja, maar weet je, wat Folly tegen me zei? Ze zei, dat ik bedenken moest, *getrouwd* te zijn en twee volwassen dochters te hebben, en dat ik nu zelf maar met m'n geweten moest zien overeen te brengen, of ik verliefd op jou mocht zijn...

Hans lachte, om dat naïeve ‘mocht zijn’... maar Reine's zielsbedroefdheid maakte hem weer ernstiger.

- En...?

- En verder zei ze, dat 't schandelijk, hemeltergend zou wezen, als ik jou verliefd op me maakte, en dat ze dat *niet* zou verdragen. Ze zou wel een middel vinden, om er een eind aan te maken...

- De kleine kat, zei Hans, en moest nu tóch weer lachen.

- Lach niet... begrijp je niet, Hans...

- Wat?

- Dat Folly van je *houdt*... werkelijk van je *houdt*... en dat ze dáárom zoo spreekt...

- Och!

- Zeg niet zoo ongeloovig ‘och’... ik heb diep gevoeld, dat 't dit moest zijn dat Folly van je houdt, waarachtig van je houdt. En... ik kan... ik *mag* 't geluk van m'n kind niet in den weg staan, Hans.

- Zottinnetje... ik houd toch van *jou*, en niet van Folly...

- Ach, maar je zou misschien wel van haar zijn gaan houden, als... als ik niet in je leven gekomen was...

- Nooit! En dat jij in m'n leven gekomen bent, is toch Folly's eigen schuld? Neem niet alles zoo loodzwaar op, kleine meid, je bent altijd zoo wanhópig serieus... Neem de zaken, zooals ze zijn... ik ben op jou verliefd... op jóu... op jóu...

- Ach... neen... Hans...

- En Folly kan mij de bout hachelen. En nu wil ik geen *woord* meer over die zotte kwestie hooren. God, kom hier, ik heb je lief... kom hier, zeg ik je...

Het scheen Reine, dat zij verging in zijn omhelzing... en stierf... een zaligen dood...

Maar nóg eens herwon zij haar zelfbeheersching, en fluisterde:

- Ik was hier gekomen, om afscheid van je te nemen, Hans... Geloof me 't moet... 't is beter...

Hij trok haar zoo woest in zijn armen, dat zij geen adem kon halen. En hij zei, met zijn mond vlak bij den hare:

- Herhaal dat, als je durft... herhaal dat... als je kan...

Zij kon niet... zij durfde niet... zij werd bedwelmd door zijn liefkoozingen.

- Hans, murmelde zij in een laatste poging, heb medelijden met me...

- Medelijden... waarom?

- Omdat 't wáár is, wat de kinderen zeggen: ik ben getrouwd.. en...

- Maar je *houdt* van *mij!* riep hij triomfantelijk.

- Ik *mag* niet van je houden...

- En nu is 't genoeg, hoor! zei hij bevelend, en schudde haar licht bij de schouders door elkaar. Nu wil ik er *niets* meer van hooren. 't Eenige wat je doen moet, is, maar dat *moet* je dan ook doen: je leven-met-mij afscheiden van je gewone leven. Je gewone leven gaat dóór zooals altijd. En je streeft er naar, daarin kalm en zelfbeheerscht te zijn. Maar daarnáást heb je

'n ander leven... 'n heerlijk, intiem leven van louter liefde en geluk...

- Hans... Hans... ach, breng me niet in verzoeking...

Zij lag in zijn armen, zoo vertrouwensvol en overgegeven, als bad zij hem niet, haar niet in verzoeking te brengen, en hij kuste haar voorhoofd, haar zachte wangen, en lang, lang, haar gewilligen mond...

- M'n kleine liefste, m'n schat, m'n hart... ik houd van je, ik houd, houd, *houd* van je... Zeg me, zeg me, heb je ooit de liefde gekend...

- Nooit... zuchtte zij, ik had nooit anders dan... angst voor m'n man, 'n verlammende, doodelijke angst.

- Maar voor mij, fluisterde hij, en drukte zijn warme lippen heet op haar hals, voor mij heb je geen angst, is 't wel?... is 't wel?...

Zij kon niet meer antwoorden... zij kon niet meer tegenstreven... hij had haar lief... zij had hem lief... en zij zwijmde weg in een nameloos geluk...

IV.

Kouwelijk in elkaar gedoken in een fauteuil voor den haard, zat Richard, en moest het, hoe onwillens ook, bekennen; deze reis was te veel voor hem.

Daar zat hij nu in Breda. De ijskoude November-regen zwiepte de ruiten van den gezelschapssalon, en gedesoeuvreerd en verveeld zaten zij bij elkaar, en de een voor den ander dacht: *waarom* zijn we eigenlijk gegaan!

Onwillekeurig heerschte er in de algemeene stemming eenige animositeit tegen Laurine, die dit onzinnige plan had dóórgedreven, en Olga zei onomwonden:

- Ja, jij ook altijd, Laurine, jij moet ook altijd je zin hebben.

- Mijn zin was jullie zin in dit geval, gaf Laurine snibbig terug. De eerste dag was 't prachtig weer. Dat 't nú regent, wie kan dat helpen? Ik kan wèl veel! zei ze, maar 't *weer* beheerschen, dat kan ik niet! En zij lachte bits.

- We moeten maar 'n partijtje gaan maken, stelde van Rhenen voor. George, jij doet mee? Olga?

- Ik niet, zei Laurine. Ook mevrouw van der Well verontschuldigde zich, en Richard... werd niet eens gevraagd.

Hij merkte het wel, doch hij zweeg.

- Dan spelen wij met de blinde.

Weldra was het bridge in vollen gang.

Richard's arme vrouwtje was bezig met een handwerk, waarvan zij niet op of omkeek. Haar hoofd was zoo diep over haar handen gebogen, dat haar gezicht nauwelijks kwam te zien, en Laurine niet eens de voldoening smaken kon, de gekweldheid in haar oogen te lezen.

Laurine dwaalde rond door de groote kamer als een ‘verdwaalde geest’, zooals zij het zelve noemde. Een flirtgesprek met Richard beginnen, ten aanhoore van diens vrouw en George, haar man? Het klonk zoo verleidelijk en pikant... maar in werkelijkheid was het de grootste bespotting en hoon, die men zich denken kon.

Richard!...

In haar egoïsme van gezonde, robuste vrouw had Laurine een instinctieven afkeer van alles wat naar ongesteldheid zweemde. Zij zelve had een gestel, dat ‘overal tegen kon’, en in haar huwelijk had zij het geluk gehad, dat haar man en haar zoon oerkrachtige naturen waren.

Wat het beteekende in zorg te zitten voor een geliefd wezen had zij dus nooit geweten. Zij lachte om de bezorgdheid van sommige vrouwen, die hun mannen vertroetelden en verwenden, die bang waren voor dit en bang voor dat, die zich weg-cijferden en opofferden, om het hun man maar goed te geven, en voor wie geen moeite te groot, geen taak te zwaar was, om den ‘geliefde’ te beveiligen voor werkelijke of verbeelde onheilen.

Zij! was dan anders! Zij... vernederde haar man niet, door hem te behandelen als een kind, een gebrekkelijk schepsel, een décrépi!...

Vol minachting zwierven haar blikken naar Richard's vrouw... hoe duf en eng maakte zij het leven van haar man en van zichzelf! Zij had ‘Richard's leven gered’. Wel! had zij het liever *niet* gedaan!... alles beter, dan hem zoo'n bestaan te laten leiden, als hij nu gedoemd was om te doen!

Kijk hem daar nu liggen, de stumper. Zoo zielig, zoo futloos, als een neergeworpen pak kleeren. En wat was er heelemaal gebeurd? Niets, dan dat hij naar Breda was gereisd... en daar een dag had vertoefd, gegeten en geslapen; gewàndeld niet

eens! laat staan dat er van een vroolijke fuif sprake was geweest!

Och, het was dwaas, dol, krankzinnig om dien slappen, ziekelijken man in een flirt te hebben willen betrekken. Zij had wraak op hem willen nemen, omdat *hij haar had vergeten*... maar zelfs de wraak was niet zoet, maar had een ergerlijk-onaangenamen bijsmaak van dufheid en bitterheid...

Rusteloos dwaalde zij door de kamer, stond hoonend een porcelein-kast ‘vol galanterie-goed’ te bekijken, wierp een detective-romannetje, zooals Olga er overal meesleepte, met afkeer weer terug op tafel, sloeg een paar noten aan op de piano, die ‘precies klonk als iemand, die door zijn neus praat’, en zette zich, vijandig gestemd tegen alles en iedereen in de vensterbank.

O, Richard, ik haat je. Je vrouw haat ik ook. En George, ook jou. En die vervelende van Rhenen's... o, bah, ik wou dat...

Wat zij wou, wist zij niet. Er kookte iets in haar, dat uitweg zocht, maar geen uitweg vinden kon. Tegen de ramen kletste de regen in hopelooze eentonigheid. Zoo straks was met algemeene stemmen besloten, morgen weer terug naar den Haag te gaan. Maar vandaag, - vandaag zaten zij hier nog opgesloten als schipbreukelingen op een eiland... Neen, deze reis was een groote dwaasheid geweest. De stad na de feesten scheen in een winterslaap verzonken, en het was haast niet te begrijpen, dat de straten er zoo ‘feeërriek’ hadden uitgezien, dat Breda ‘één lusthof’ leek, zooals verhalen van reünisten enthousiast vertelden... nu was alles hier even grijs en doodsch, en bracht je in een stemming van malaise, die je dreef, om... iets geks te doen, iets buitensporigs, dat je tenminste dat gevoel van drukkende beklemming kwijt raakte...

Het was nu zeer stil in de kamer. De bridgers praatten niet. Richard leek weg-gezakt in een dommel. En zijn vrouw, over haar handwerk gebogen, maakte geen geluid.

George, schijnbaar in zijn spel verdiept, sloeg Laurine gade. En hij, die haar zoo goed kende, zag op haar expressief gezicht alle symptomen, dat zij in zeer gevaarlijke stemming verkeerde. En hij voelde, dat de catastrophe, welke hun beider levens uiteendrijven zou, zeer aanstaande was...

- Ah! riep Laurine opeens, zóó luid, dat er een schok door de

aanwezigen ging. Daar heb ik wat bedacht. Ik geloof, dat er in 't Hotel Boschlust te Ginneken 's middags 'n dancing is. Wie gaat mee, om te onderzoeken of dat zoo is!

- Ik! riep Olga aanstonds, en wierp haar kaarten neer. 'n Machtig idee, zeg!

- Ik zal jullie cavalieren, zei van Rhenen, alsof het vanzelf sprak, dat George en Richard thuis zouden blijven. George zag den hoonend-sarcastischen blik, welken Laurine op Richard wierp, en een zóó laaiende woede toornde in hem op, dat hij dacht: Als zij het *waagt*... dien jongen te bespotten door hem mee te vragen, beven mijn handen om haar een slag te geven...

Maar Laurine vroeg Richard niet. Kon zij haar minachting voor hem beter te kennen geven, dan door hem *niet* te vragen?...

George keek naar Richard's vrouw. Ook *zij* werd door Laurine niet gevraagd... Toen bruiste opnieuw George's woede op, en hij zei:

- U gaat óók mee, mevrouw?

- Ik! stamelde het arme vrouwtje verward, weifelend tusschen haar wensch om bij Richard te blijven, en haar angst, dat hij boos zou worden, *als* zij bleef...

- Zeker... ga jij mee, zei Richard met zijn heesche stem, en zij durfde niet tegenstreven, om hem niet op te winden, maar zij was het schreien nabij.

O, Richard zou nu het dankbaarst zijn geweest, als hij geheel alleen had mogen zijn. Maar misschien gebeurde dat wel, en zou George naar de rookkamer gaan. O, rust... een paar oogenblikken volledige rust...

Het was zoo stil in den salon, toen de uitgangers waren weggefladderd, dat Richard werkelijk dacht, dat zijn vermoeden juist was, en ook George het vertrek had verlaten.

Maar neen, toen hij opkeek, zag hij George zitten in een fauteuil, met de armen over de borst gekruist.

Jammer. Hij had zóó graag alleen willen zijn.

Het was, of hij moest nadenken, nadenken over zijn gedrag van de laatste dagen. Wat was er toch met hem gebeurd? Onder welken vreemden invloed had hij gestaan?...

Lang... tien jaar geleden, had hij óók zoo'n tijdelijke geestelijke afdwaling gehad. En voor deze zelfde vrouw. Wat deed zij toch

in zijn leven? Welk noodlot had hen opnieuw in elkanders nabijheid gebracht?...

Tien jaar geleden.

Hij kon het niet ontkennen. Toen had Laurine van Rodehorst een zekere charme op hem uitgeoefend... die echter weldra niets anders bleek te zijn dan een zeer oppervlakkige verliefdheid, die vanzelf vervluchtigde, toen hij Laurine uit het oog verloor.

Hij had haar vergeten. Dat was de waarheid. Door zijn ziekte, en het leven, dat hij daardoor genoodzaakt was te leiden, door de innige toewijding zijner vrouw, door wie het hem mogelijk werd gemaakt zijn bestaan voort te zetten, - door de hoogere levensbelangen, waarom het thans bij hem ging, had hij het vluchtige spel met de coquette Laurine vergeten.

Het fatum had haar weer op zijn weg gevoerd.

Mooier, sterker, suggestiever dan ooit was zij hem verschenen, en...

Als een jongen, als een kind, had hij zich opnieuw door haar laten charmeeren. Neen! dat was het toch niet alleen geweest. Maar Laurine had den wreeden nadruk gelegd op zijn zwakheid, zijn afhankelijkheid, - en dat had onweerstaanbaar zijn trotsvan-man gewekt.

Doch, als zij zoo'n mooie vrouw niet was geweest... als zij hem dien avond niet was verschenen, stralend, in betooverende schoonheid... in haar geraffineerd-weloverlegd toilet, waarvan de zwarte kleur haar hals en armen te blanker deed schijnen, met den vreemden rooden steen, die flonkerde als een geheimzinnige amulet, - dan... zou hij zich dan wel onderworpen hebben aan haar verkeerden wil?...

Hij moest het zich bekennen in dit zeer moeilijke uur van zijn leven, dat zijn kinderachtige ijdelheid mede in het spel was geweest. Want... ja, waarlijk, hij had het zich verbeeld!... haar belangstelling te hebben opgewekt, en dat zij dáárom zooveel notitie van hem nam... Och, voor die ongelukkige fantasie werd hij nu dan wel zwaar genoeg gestraft! Laurine iets geven om hem? Belachelijk, dat hij dit één moment had gedacht! Zij speelde met hem, zooals zij waarschijnlijk al met honderden mannen had gespeeld... en hij... hij was de rampzalige dupe eener gewetenlooze vrouw...

Hij schaamde zich, o, hij schaamde zich onnoemelijk, dat hij

gezwicht was voor haar wil, dat hij om háár zijn eigen vrouw had gebruskeerd en ongehoord behandeld, ongehoord van liefdelooze ondankbaarheid... Ach, het was nu gebeurd, en berouw baatte niet meer... maar hij boette zijn onvoorzichtigheid met een teruggang in zijn toestand, die slechts door een maandenlang verblijf in het zuiden misschien weer wat opgehaald worden kon...

Hij was zoozeer in zijn eigen gedachten verdiept, dat hij George's aanwezigheid geheel was vergeten. Al dien tijd had George den jongen man gadegeslagen, aldoor wetende, dat het zijn plicht was, Richard te waarschuwen en toch *niet* wetende, hoe hij beginnen zou.

Het toeval had hem in de gelegenheid gesteld tot een onderhoud met Richard onder vier oogen. Moest hij daar geen gebruik van maken? Ja, hij *moest*. Want het was hier geen zaak van een gewone flirtation, die eindigt met een beetje spijt, een beetje verdriet... maar een véél ernstiger kwestie, voor Richard een *levens*kwestie.

Zijn intuïtie had hem gedwongen, mee naar Breda te gaan. Thans had zijn intuïtie hem aangezet, Richard's vrouw mèt de anderen te verwijderen. Hij was nu alleen met hem. *Moest* hij dan geen gebruik maken van de situatie, die deels door het helpende toeval, deels door hem-zelf bewerkstelligd was?...

George was geen man van veel preliminairen, en niet gewend zijn woorden op alle manieren te omwikkelen. Nu hij besloten had te spreken, sprak hij ook direct op den man af.

- Deze reis, meneer van der Well, is voor geen van ons allen 'n succes. 't Was 'n dwaze doordrijverij van m'n vrouw... maar zoo is ze nu eenmaal; ze heeft 'n heftig temperament, en als ze 'n plan heeft gemaakt, moet 't ook worden uitgevoerd. U is de eenige, die er nog eenig profijt van trekken kan.

- Ik?

- Ja. Anders om deze tijd is u zeker al in 't Zuiden?

- Ja, natuurlijk!

- Wel, u is nu al in Breda. Waarom gaat u vanavond niet naar Brussel dóór, overnacht daar, vertrekt morgen naar Parijs, neemt daar de P.L.M., en overmorgen is men dan al in 't *paradis terrestre*.

Richard richtte zich op.

- Dat's 'n idee! riep hij. Het was of een zware last van hem afviel. O! hier weg! Zijn fout, zijn vergissing omzetten in iets wat juist tot zijn voordeel was! De zaak was zóó eenvoudig, zóó vanzelfsprekend... en hij was er toch niet opgekomen! Hij had gemeend een eindeloozen avond en nacht nog hier te moeten doorbrengen, dan terug te gaan naar den Haag, om, wie weet wanneer, eerst naar het Zuiden te kunnen trekken, waar hij weer ademen, waar hij weer leven kon... Hij voelde zich koortsig en afgemat, en de kleinste verergering in zijn toestand kon hem noodlottig zijn...

- O, 'n prachtig idee... herhaalde hij. En toen flitste hem een denkbeeld door het hoofd, dat hem zeer opgewekt maakte, want hem verhief in zijn eigen oogen: Wat was de reden dat van Rodehorst hem wèg hebben wou?... Die reden kon niet anders dan... jaloerschheid zijn.

Hij sprong op, door een nieuwe veerkracht bezield. Zijn hersenen werkten nu zoo actief en vlug, dat hij snel en gedecideerd kon denken, en hij lachte in zichzelf bij de overpeinzing, hoe hij doodbedaard aan Laurine meedeelen zou: alléén te zijn meegegaan, omdat hij dan gemakkelijk dóórreizen kon...

Hij keek George aan, en deze zag het nieuwe licht in Richard's oogen en opeens begreep hij: de jongen denkt, dat ik jaloersch op hem ben. Doch hij was geen banaal man, George, en... zijn vrouw was hem onverschillig geworden. Waarom zou hij dezen ongelukkigen man, met zijn wrakke gezondheid, die kleine illusie niet gunnen?...

Toen de ‘feestvierders’ thuis kwamen, nóg wat ontstemder, omdat er in het hotel géén dancing was geweest, en de van Rhenen's en Laurine naar hun kamers waren gegaan, om zich gereed te maken voor het diner, was Richard's vrouw ten hoogste verrast, haar man zoo geanimeerd terug te vinden. Hij had als 't ware een metamorphose ondergaan, en toen hij haar zijn voornemen vertelde, viel zij hem bijna snikkend van blijdschap om den hals, en voelde in zijn innige omhelzing, al het geluk eener vreugdevolle hereeniging. Een zwijgend om vergeving *vragen* voor zijn onaardig gedrag der laatste dagen van hèm, een zwijgend vergeving *schenken* van háár... bracht tusschen hen opnieuw de rust en de blijheid hunner wederzijdsche teedere liefde.

Zij spraken af, dat Richard alleen zou vertrekken; zijn vrouw zou nog terug-gaan naar den Haag, om hun goed in te pakken en verder alles te regelen, en hem dan zoo spoedig mogelijk volgen.

- En weet je, wat we nu zeggen tegen mevrouw Rodehorst? fluisterde hij met een ondeugenden glimlach, die haar, na zijn dagenlange doffe lusteloosheid, verrukte: we zeggen tegen haar, dat ik alléén ben meegegaan, omdat ik dan gemakkelijk dóórreizen kon...

- O! juichte zij, doe je dat, doe je dat, ja?

- Ja! beloofde hij.

Hij deed het. En beiden merkten met voldoening, hoe een vlammende blik van Laurine ging naar haar man, die de toornige beschuldiging inhield: daar heb jij de hand in gehad! Maar wat zij *niet* zagen, was de marmerharde expressie op George's gezicht... die met een schok Laurine opeens de overtuiging gaf: er is tusschen George en mij een duel op handen... een duel op leven en dood...

V.

Een vreemde gewaarwording besloop Madelon, toen zij aan het Utrechtsche station het stralende gezicht van Frank ontwaarde.

Nu consequent zijn, vermaande zij zich. Je hebt toegestemd. Je kan niet meer terug. In 's hemelsnaam nu niet half zijn, en den dag voor jezelf en hem bederven. Je had niet behoeven toe te stemmen, maar je *hebt* 't gedaan.

Zeker, zij had toegestemd. Maar zoo, had zij dat niet behoeven te doen? Terwijl Frank met zelfmoord dreigde?... Zij was eenvoudig voor die bedreiging gezwicht!

Vreemd. Zijn stralend gezicht ontstemde haar. En haar begroeting was veel koeler, dan zij zich die had voorgesteld.

Hij schreef haar houding toe aan de openbaarheid van het station, en nauwelijks zaten zij in de auto, die hen voor de lunch naar het buitenhotel De Oorsprong zou brengen, of hij nam haar, onstuimig en verliefd in zijn armen.

- Frank!

- Wat, Frànk, zei hij, en kuste haar, wat Frank, hè? vandaag ben je van mij!

- Frank! ben je krankzinnig!

Haar toon was zóó serieus boos, dat hij verbaasd haar losliet.

- Wat beteekent dat, dat je op me aanvalt als 'n rustre, vroeg zij verontwaardigd.

- Maar...

- Geen ‘maar!’ Ik ben gekomen, omdat je me dreigde, en dat was méér dan gemeen van je, om op die manier je zin te krijgen.

- Hoho, wat 'n toon. Ik *heb* m'n zin gekregen, ik heb je nu bij me, en vandaag behoor je aan mij. Ik heb je woord, zwart op wit.

- Wat 'n bravoure! spotte zij. Maar laat ik je dan zeggen, dat je dit woord niet hebt gekregen door je moed, maar door je lafheid, je lafheid!

- Toe, zei hij, en fronste de wenkbrauwen, in godsnaam, doe niet zoo agressief. Eén dag heb je me gegund... dat is niet veel op 'n heel leven, Madelon! *Hoe* ik die verkregen heb, laten we dat in 't midden laten. Krijg nu niet dadelijk spijt; dat zou... lafheid zijn.

Zij keek hem aan, zij vond hem *ad rem*, en was bereid, hem daarvoor met een glimlach te beloonen, maar zij zag in zijn gezicht, dat hij nu niet schertste, maar diep in ernst was; o, wat was hij veranderd bij vroeger... o, wat had hij geleden...

En zij kreeg een heftig, onberedeneerd medelijden met hem.

- Ach, jongen, zei ze.

En zij sloeg spontaan haar arm om zijn hals, en gaf hem zelf een zoen. Hij legde, met een zucht, zijn hoofd tegen haar borst, en terwijl zij zacht zijn haren streelde, dacht zij, vol weemoed, deze dubbele gedachte: ik *heb* moeten komen... ik had *niet* moeten komen.

Maar toen begreep zij, dat zij sterk moest zijn, en zich niet door mededoogen mocht laten verweeken.

- Kom, zei ze, laten we nu niet langer sentimenteel zijn, hè?

Hij richtte zich op.

- Neen, je hebt gelijk. Ik wil, dat deze dag gelukkig wordt voor ons beiden.

Hij meende het oprecht, en deed er ook eerlijk zijn best toe. Maar de innerlijke stemming ontbrak. En hoezeer ook Madelon

zich inspande, haar vroolijkheid was niet echt, maar kunstmatig en gedwongen.

In het hotel stond de lunch in een aparte kamer gereed, en Madelon vond de zorg, waarmee hij een menu naar haar smaak had vastgesteld, weer heel aandoenlijk.

- Céleri en fonds d'artichauts voor hors d'oeuvre... erème Argenteuil, zalmforel... Bevalt 't je zoo?

- O, ja! En wat keurig wordt alles hier geserveerd, zei Madelon, kleine aardappeltjes bij de forel, aardappel-croquetjes bij de kip, en versche gesneden ananas als compôte... heerlijk! prees zij, alsof het haar ook maar *iets* kon schelen, wat zij at.

Och, ook voor hem was dit samenzijn niet, wat hij ervan verwachtte. Telkens als hij haar wilde liefkoozen, had zij hem wrevelig afgeweerd, in een enerveerend gevoel van niet-willen en willen tegelijk. Zijn opgezweepte verwachting zonk hoe langer hoe meer, en hij dacht verdrietig:

Wat heb ik aan dien éénen dag? Het *zou* me misschien mogelijk zijn, haar terug te winnen... maar dan zou ik tijd moeten hebben tot een langzame, geduldige voorbereiding... Het *is* onmogelijk, ons te verbeelden, dat er niets tusschen ons veranderd is. Alles, alles is veranderd. Zij is getrouwd met een ander, en ik... tel niet meer mee in haar leven...

Hoezeer zij ook probeerde, ‘gewoon’ te zijn,- zij was het niet, en hun te groote innerlijke bewogenheid maakte het hun onmogelijk, hun rol goed te spelen.

Zij lachte wel, maar in den klank van haar lach was iets onnatuurlijks, iets scherps; zij trachtte onbevangen te zijn, maar dat zij zich zeer weinig op haar gemak gevoelde, bleek uit al haar woorden en handelingen.

Geluk?... Dit gedwongen bij elkander zijn zou hem aangerekend worden als geluk?

Zijn onwil en wrevel overweldigden hem; driftig wierp hij zijn servet neer op tafel, en ging staan uitzien voor een der ramen.

Zij schrikte niet, zij had een dergelijke uitbarsting al lang verwacht... Stil bleef zij zitten, de handen moedeloos in den schoot gevouwen...

Bruusk keerde hij zich eensklaps naar haar toe:

- Je houdt van hèm... dat is de kwestie... en daar kan ik niet tegen op...

Een gloeiend rood bedekte haar geheele gezicht, haar hart begon wild te hameren: was dit de waarheid? Zij hield van haar man?...

Hij kwam naar haar toe, en greep haar hard bij de schouders.

- En als dat zoo is, zei hij, en 't *is* zoo... ik ben ervan overtuigd... dan heb ik niet anders te doen, dan uit je leven te gaan... en nu voor goed.

- Frank! smeekte zij.

- Frank! herhaalde hij hoonend. Och, je bent al net als alle andere vrouwen. 'n Zelfmoord? neen! dat niet! dan heb je je heele verdere leven te veel last van medelijden en zelfverwijt... uit egoïsme wensch je niet, dat ik mezelf van kant maken zal, - maar niet... maar *niet* omdat je van me houdt!

Als je van me hield, al was 't maar 'n klein beetje, dan... Maar ik ben je onverschillig geworden. Je bent alleen gekomen, omdat ik zoo ‘gemeen’ ben geweest, je met zelfmoord te dreigen, 't was 't eerste, wat je vandaag tegen me zei. Je hebt voortdurend angst gehad, dit samenzijn is voor jou óók geen pleizier. Neen, Madelon, we hadden 't niet moeten beginnen. En met onzegbare bitterheid, voegde hij er bij:

- Je hebt me 'n dag van je leven gegund, - ik heb die van je verkregen, .- ik moet nu tevreden zijn.

Zij wilde iets zeggen, protesteeren, maar haar lippen weigerden geluid te geven, en het was toch ook beter, veel beter... dat zij zweeg.

- Ik had gedacht, dat het mogelijk zou zijn, de oude toestand te herscheppen voor één dag. Maar zelfs dàt is onmogelijk, zelfs dat. Onze levens zijn onherroepelijk uit elkaar gescheurd. Ik moet dat onder de oogen zien.

Zij slaakte een diepen zucht. Haar woorden kwamen nog altijd niet...

- Ik zal je niet langer hier houden, Madelon. Als je wilt... kan je gaan.

Er welden tranen in haar oogen, en in biddende vrees keek zij naar hem op...

- 't Is vreemd... maar 't enkele feit, dat je gekomen bent... schijnt me genoeg te zijn. 't Feit, dat je me tenminste niet als een bedelaar hebt laten staan. Als je niet was gekomen... dan... ja, dan zou ik tot elke wanhoopsdaad in staat zijn geweest, Madelon.

Nu kan je gerust zijn, zei hij met een zucht. Ik zal me niet van kant maken. Ik ga weer op reis... en nu verdwijn ik voor goed uit je leven.

Zij schreide stil. En toch, hoeveel medelijden zij ook met hem had, - zij was hem dankbaar, dat hij zóó gesproken had. Want, en dit was de waarheid, zooals zij thans begreep... *zij hield van haar man*...

Zevende hoofdstuk.

I.

Hij kwam bij haar terug, dokter Havas, - hij kwam vele malen terug.

Maar Maria raadpleegde hem niet over een roman...

Dit voorwendsel werd door geen van beiden aangeroerd, - omdat het... voor geen van beiden noodig was...

Argeloos betraden zij den weg, door het toeval voor hen opengesteld, en gaven er zich geen rekenschap van, *waarheen* die weg hen noodzakelijk moest voeren...

Want alles gebeurde, zooals het gebeuren moest.

Maria liet zich gaan in een verrukkelijk-jonge naïeveteit, en wist niet, dat zij den jongen man óverduidelijk toonde hoe, en wat zij voor hem gevoelde.

En hij... in even jonge onbedachtzaamheid, liet zich evenzeer gaan, zonder waarschuwende reflecties of voorzichtigheidsoverwegingen.

Zij waren zoo onbevangen gelukkig in deze dagen, welke voor Maria waren de mooiste, zorgelooste, gelukkigste van haar geheele leven.

En ook hij gaf zich geen rekenschap van de stille vreugde, die zijn geheele ziel vervulde.

Totdat...

Het was op een zomeravond.

De wijde ramen stonden open, en in den blauw-aanwassenden schemer dreef de geur der linden met een bedwelmende zoetheid naar binnen.

Hij kwam nu op alle uren van den dag, wanneer hij zich maar even vrijmaken kon. En zij ontving hem met altijd dezelfde onschuldige blijdschap, met al den eenvoud harer ongecompliceerde natuur.

Nog was er tusschen hen geen woord gezegd, dat een derde niet had mogen hooren. En dit was ook niet noodig voor Maria, om in het heden toch reeds nameloos, onstuimig gelukkig te zijn.

Zij stonden naast elkander, en staarden naar de blauw-aanwassende schemering, waarin alle dingen geheimzinnig werden en vol van teedere beloften...

Was zijn arm om haar middel gegleden, zooals dien eersten onvergetelijken keer... of was haar hoofd aan zijn schouder gezonken... vanzelf stonden zij daar opeens in de houding van jonge, verlangelooze minnaars: hij, met zijn arm om haar heen geslagen, zij met haar hoofd aan zijn schouder.

En toen...

Zij blikte biddend tot hem op; en: kus me, kus me... smeekte zij in sprakelooze woorden. En hij begreep haar, en bukte zijn hoofd, en hij kuste haar met de teederste liefde... en Maria zonk weg in een welgelukzaligen dood...

Hij was de eerste, die tot zichzelven kwam.

- Vergeef me... vergeef me... zei hij gesmoord.

- Vergeven? vroeg zij verwonderd, omdat je me zoo... volkomen gelukkig maakt?

Hij schudde het hoofd.

- Vergeef me, herhaalde hij met vaster stem, dat ik je rustige leven heb verstoord... dat ik me ingedrongen heb in je bestaan... waarin geen plaats is voor mij.

- Jij... jij... zei ze innig, jij bent *alles* voor mij... *jij* bent mijn hééle bestaan...

Weer schudde hij het hoofd.

- Er *mag* daarin geen plaats voor me zijn, ik hoor daar niet, en... je wéét dat, Maria.

Zij klemde zich aan hem vast.

- Neen! neen! riep zij, in hartstochtelijken angst. Ik heb je lief... en ik kan je... ik wil je niet missen... Beloof me, beloof me, dat je me niet zal verlaten!

- Ach, liefste! zei hij, maar zóó smartelijk, dat zij opeens

verstijfde door zijn diepen ernst, en niet langer pleitte, want zij voelde haar pleiten vergeefs.

Toch nokte zij, haar armen om zijn hals, haar hoofd aan zijn borst verborgen:

- Ga niet... ga niet, ach, laat me niet alleen...

Hij trok haar dicht naar zich toe, in een radelooze omhelzing:

- Begrijp je dan niet, dat ik *moet*, zei hij, in wilden opstand: m'n eer verbiedt me te blijven... Ik *moet* wel afscheid van je nemen, Maria.

In zijn wil, in zijn beter weten, was zij week als was. Zij kon niet meer worstelend weerstreven, zij berustte... zooals zij altijd had gedaan... haar heele leven lang...

Zij berustte één nacht.

Den volgenden morgen vond hij op zijn spreekuur een zoo ontredderde, hulpelooze Maria, dat hij niet anders kon doen dan haar in zijn armen koesteren.

Hij streelde haar zachtjes, bedarend over het hoofd, en vroeg:

- Begrijp je dan niet, dat we van elkaar moeten gaan?

- Neen, liefste, neen...

- *Moeten* gaan? begrijp je dat niet? Jij bent niet vrij, Maria, je hebt 'n man en 'n zoon...

Zij kromp ineen.

- Noem die niet, smeekte zij, ze zijn nooit iets voor me...

- Stil, zeg dat niet, 't zou je later misschien berouwen. Je behoort bij hen, Maria... voor *mij* mag je liefde niet zijn. Je hebt 'n eigen leven, buiten 't mijne om, - *ik* kan daar nooit iets in beteekenen.

Zij ontkende met heftigheid in bevenden angst; zij liet zich ten slotte overtuigen, en kwam den volgenden dag tóch opnieuw bij hem terug. Zij bezwoer hem haar liefde, en dat zij van alles afstand wou doen... Dán luisterde zij weer naar zijn betoogende rede, dat zij te veel vergroeid was met haar eigen leven en zich daarvan niet meer Ios-scheuren *kon*. En ging heen na een radeloos afscheid... en kwam weer terug, en smeekte hem, zich over haar te ontfermen: ik heb je lief!... heb me lief!...

Het werd een marteling voor beiden. Maria voelde zichzelf soms als een dwingend kind, dat hebben wil, wat niet voor haar is weg-gelegd. Zij weende en smeekte, en viel van uitputting

's nachts in slaap, om door haar eigen snikken weer te worden gewekt.

Met diepe bezorgdheid zag hij dien strijd. Hij troostte haar, hij bemoedigde haar, hij leerde haar, verstand boven gevoel te stellen... maar het mocht niet baten.

En toen... op een avond, vertelde hij haar, dat hij benoemd was tot onder-directeur aan het Oranjerivier-hospitaal in Zuid-Afrika, en weldra daarheen zou vertrekken.

- Heb je dat gedaan! stiet zij uit, heb jij naar *die* betrekking gesolliciteerd!... Dan houd je ook niet van mij... als je *dat* hebt kunnen doen!

- Maria, zei hij, en nam met een oneindige teederheid haar gezicht in zijn beide handen, geloof je... dat ik tot *dit* offer is staat zou zijn geweest... als ik je niet liefhad... zoo onnoemelijk lief?

Toen zonk zij neer aan zijn voeten, en legde haar hoofd op zijn knieën.

- Vergeef me... vergeef me... prevelde zij, jij bent beter dan ik...

II.

Hun afscheid, - toen zij voor de laatste maal zijn dierbare armen om zich heen had gevoeld, en zijn gezicht tegen het hare, was niet het ergste geweest.

Het ergste was, toen zij in de courant las, dat hij werkelijk naar Zuid-Afrika was vertrokken.

Had zij tot het uiterste oogenblik gehoopt op een terugkeer van zijn besluit? Misschien, och, misschien wèl, - en had *dit* haar de kracht gegeven, het afscheid te doorstaan.

Maar toen zij de onomstootelijke zekerheid kreeg, dacht zij: Hoe zal ik nu verder leven?...

Ik kan niet, ik wil niet verder leven, kreet zij in wilden opstand, maar het was haar *liefde*, die haar voor het leven behield...

Want zij wist, dat zij hem, die zóó goed was, niet met het eeuwige verdriet mocht beladen, de oorzaak te zijn van haar dood.

Rusteloos... rusteloos dwaalde zij door haar huis en naar

buiten. Zij had een gevoel, of er iets van haar was weg-gescheurd... een stuk uit haar ziel... een stuk uit haar hart.

Het leek wel iets evenzeer geestelijks als lichamelijks... want zij voelde zich dof en ziek... eten stond haar tegen, slapen kon zij niet... en de eenige, die er nog wel eens een kop bouillon of een glas melk bij haar inkrijgen kon, was Katriene, de onwillekeurige oorzaak van haar eerste ontmoeting met hèm.

Zij was zoo over-nerveus geworden, dat bij de kleinste oorzaak haar de tranen in de oogen stonden. Werken kon zij niet, helaas; de afleiding, die zij gehoopt had, in haar arbeid te zullen vinden, werd haar niet gegund...

Er moet iets gebeuren, zuchtte Maria. Ik moet iets doen... zóó gaat het niet langer.

En toen opeens schoot haar de verlossende gedachte in: ik moet alles aan Derck gaan bekennen, en hem mijn vrijheid vragen.

Had zij daaraan niet eerder gedacht? Neen. Hoe vreemd het ook klinke, neen. En *zij* nog wel, die tegen haar zusters en schoonzusters had betoogd, dat *als* de man maar alles wist, hij wel begrijpender, vergevender, liefhebbender zou zijn. Dat hij wel bij zichzelven óók een deel van de schuld zou zoeken, en zichzelf in berouw en medelijden herzien...

En toch, zij had niet aan een bekentenis tegen Derck gedacht. Waarom niet? Omdat zij natuurlijk heel goed wist, dat alles vergeefs zou zijn. Dat zij even goed tegen een steenen wand zou kunnen praten... noch woorden, noch snikken, noch biddend opgeheven handen maken immers op dien wand eenig effect...

Daarom... dáárom had zij nog niet met Derck gesproken. Maar nú de gedachte in haar was opgekomen, werd deze een zoo sterke, stuwende wil, dat zij er geen weerstand aan bieden kon. Zij was het, deze laatste kans op verlossing te wagen, aan haarzelve en aan haar liefste verplicht.

Zij had gedacht, omdat zij zoo geënerveerd was, dat zij haar biecht niet anders dan onder schreien en snikken zou doen.

Maar toen zij tegenover haar man zat in diens strenge, sombere kamer, leken al haar zenuwen verlamd en haar ledematen verstijfd. En toen hij, na even gewacht te hebben, afgemeten zei:

- En wat was 't doel van je vraag, om 'n onderhoud met me te hebben?

Toch imponeerde haar ondanks alles zijn houding en zijn stem. Dit was in werkelijkheid een man als een steenen wand, waartegen men zich te pletter liep, en die zelve onder alle aanvallen ongedeerd blijven zou.

Er kwam een rimpel van verbazing tusschen zijn oogen, omdat zij nu nog niet antwoordde.

En toen, stotterend, naar woorden zoekend, begon zij haar smartelijk verhaal.

- Ik... Derck, ik heb me nooit beklaagd... al deze jaren niet...

- Beklaagd? herhaalde hij, en de rimpel van verbazing tusschen zijn oogen werd dieper.

- God! heb je dan nooit iets begrepen? dat met 'n man als jij 'n vrouw nameloos ongelukkig wordt!

Hij haalde, met afgewend hoofd, zijn schouders op.

- Derck! zei ze hartstochtelijk, wees één oogenblik menschelijk tegen me... wees mensch, en beschouw mij als mensch!

- Wat is er dan, dat je zoo onmogelijk doet? vroeg hij, en keek haar nu aan met zijn koude oogen, waarin zij nooit zoo goed als nu, de onwrikbaar-harde expressie had gezien.

- Wat er is! kreet zij, een zenuwtoeval nabij. Er is, dat ik een ander heb lief gekregen, en dat je me vrij laten moet!

Hij legde de handen op de leuningen van zijn stoel, en hief zich even op, doch zonk onmiddellijk en in strakker houding neer.

- Wil je nu ook 'n roman *beleven?* vroeg hij met zijn onbewogen stem, is 't je niet meer genoeg, ze te schrijven-alleen?

- Wees maar sarcastisch, hóón me, - dat laat me onverschillig... ik... ik wil van je weg!...

Wat zij niet had willen doen, dat deed zij: zij barstte in snikken uit. Doch toen zij hem ongeduldig hoorde mompelen:

- Hysterisch gedoe... bedaarde zij, en werd eensklaps zeer kalm.

- Neen, zei ze, je vergist je. Dàt weet je al lang, dat ik geen vrouw ben, die aan hysterische accessen lijdt. 't Is ernst, begrijp je, Derck, diepe, onverbiddelijke ernst.

- Ah, zoo?

- Ik zal je alles vertellen. Je weet, Derck, hoe je van den aanvang van ons trouwen af, 't huwelijksheft in handen nam...

- Dat weet ik, ja.

- Ik heb me altijd in alles geschikt...

- Waarom zou je niet? Je hebt 't leven gehad, dat 'n vrouw van jouw stand en afkomst paste... Ik heb je zelfs toegestaan, je schrijfstersneigingen te volgen... Maar kom nu tot de zaak. Er is 'n ander?... Ik ben zeer benieuwd te weten wie?...

- Ja, er is 'n ander... die ik lief heb met hart en ziel. 't Is dokter Havas, die hier toevallig in huis kwam, toen Katriene dat ongeluk kreeg...

- Ah, en daarvan heeft hij misbruik gemaakt...

- Derck!

- ...om zich bij je in te dringen.

- Derck! ik waarschuw je, zeg zulke dingen niet. *Hij* is juist degene, die afscheid van me genomen heeft, die zoo groot van ziel was, om zich van me los te rukken, omdat hij dacht, dat ik m'n zoo lang gewende leven niet meer opgeven kon.

- En? wat is er dan nu nóg? als alles uit is tusschen jou en hem?

- Er is... dat ik hem niet vergeten kan. Dat ik sterf zonder hem...

- Wees daar niet bang voor. De tijd heelt alle wonden. Ik begrijp heusch niet, waarom je me nú nog komt lastig vallen met die geschiedenis... alles is immers uit?

- 't Is *niet* uit, zoolang *ik* niet berust! Derck! maakt 't niets geen indruk op je, wat ik je hier vertel? Dat ik houd van 'n ander... dat...

- Spaar me verdere details, zei hij snel. Ik begeer *niets* meer te weten. Je hebt 't noodig gevonden, me je tijdelijke... afdwaling mede te deelen, - waarom begrijp ik niet, - maar, enfin, je hebt 't gedaan, maar laten we er nu s'il vous plait 't zwijgen toe doen.

- Derck... Derck... en is dat alles, wat je me te zeggen hebt na m'n bekentenis... heb je geen medelijden met me... niets...

- Medelijden!... zei hij met tegenzin. Laat me 't gevoel niet uitspreken, dat ik nu voor je heb. Ik... ik zal trachten te vergeten, wat je me meegedeeld hebt. Dat is 't eenige, wat ik je kan beloven.

- Maar ik wil vrij zijn! Ik wil van je scheiden! Dat heb ik je toch gezegd!

Hij schudde langzaam, in ijskoude kalmte, het hoofd.

- Natuurlijk gebeurt dat *niet*. Natuurlijk blijft alles 't zelfde. Waaròm zou je vrij willen zijn? vroeg hij in killen hoon. Je dokter heeft je verlaten. Hij heeft *afstand* van je gedaan... waarschijnlijk, omdat hij... niet genoeg van je hield...

- O!... jammerde Maria.

- Wat zou je dus aan je vrijheid hebben? Hèm... je dokter... kan jij niet meer lastig vallen. Hij... heeft vrijwillig afscheid van je genomen. Dus...

Maria verborg haar hoofd in haar handen. Zijn woorden gingen als messen door haar ziel. Vrijwillig afscheid van je genomen... afstand van je gedaan... waarschijnlijk, omdat hij... *niet genoeg van je hield*...

Zij wist wel beter, - maar, tegenover deze liefdelooze onmeedoogendheid, voelde zij zich met onmacht geslagen.

'Wat zou je aan je vrijheid hebben... Hem... je dokter... kan je niet meer lastig vallen...' O, God, o, God, hoe vreeselijk was het leven. Als hij nu, in sympathiek begrijpen, haar een helpende hand had toegestoken, dan... zou zij hem zoo oneindig dankbaar zijn geweest... dan, o, dan, zou zij van hem hebben *gehouden*...

Maar neen, hij liet haar aan haarzelve over, om 'te bekomen van haar hysterische vlaag,' - zielseenzaam liet hij haar...

En nog eens klonk zijn onbewogen stem, die niet éénmaal in emotie licht had getrild:

- En ga nu heen. En laten we beiden beproeven, deze onverkwikkelijke scène te vergeten. Ik ben je, zooals je begrijpen kan, niet erkentelijk voor je mededeeling, die had je me behooren te verzwijgen, - vooral omdat ze tot niets leiden kon, zooals ik je heb aangetoond. En ga nu heen. En weet: *nooit* wil ik meer één woord over deze historie hooren. Verstaan? Je fantasie is je 'n oogenblik naar 't hoofd gestegen, - maar bewaar die voortaan liever voor je *romans*. Ik zal probeeren, dit onderhoud te vergeten, - en ik raad je aan: doe jij 't ook. En ga nu heen.

En Maria ging heen... het diep betreurende, dat zij dezen stap had gedaan... Zij ging... zonder verwachting meer, zonder hoop, dat haar leven nog wel eens veranderen zou... Doch zij zweeg... en berustte... en ging.

III.

Toen Fernande den huis-sleutel in de deur stak, had zij het gevoel, of zij aan een groot gevaar was ontsnapt...

Maar nog was de deur niet open, toen buiten van den anderen kant een stap naderde, en opziende, ontwaarde Fernande... haar man.

Een zoo felle schrik bliksemde door haar heen, dat zij een minuut door een verlamming geslagen leek. Het volgende oogenblik echter tintelde een warme gloed van triomf door haar heen... ah! als hij haar had gezien! goed! dan was nu het moment van haar wraak gekomen... haar wraak, - die tóch nog wel zoet kon wezen, misschien.

- Goedenavond, Emil! Kom jij daar óók!

Tot haar gemelijke ontsteltenis hoorde zij, dat haar stem niet natuurlijk klonk, maar schril en hoog. Toch trachtte zij nog onbevangen voort te gaan:

- Dat is toevallig.

- Toevallig... niet precies, zei hij. Laat ik je even helpen...

Hij nam haar den sleutel uit de opeens machtelooze hand, - hij *zag*, dat die machteloos was geworden, - opende de deur, en liet haar vóórgaan.

Fernande besteeg de trap in een bij haar geheel ongewone onzekerheid. Zou zij hem tarten en trotseeren, of...

O, hadden die laatste seconden met Albert Rijnema haar maar niet zoo innerlijk verweekt, dan zou zij nu krachtig tegen Emil kunnen optreden, in vervolg van hun laatste onderhoud, toen zij hem had toe-gekreten, dat zij nu vrij was, en zich nergens aan storen zou... *Nu* was een verterende zwakte door al haar leden gezonken bij zijn plotselinge verschijning, en zij moest zich aan de balustrade der trap steunen, om naar boven te gaan.

Op het portaal weifelde zij even. Nog had hij haar niet gevolgd, en er was een aandrang in haar, om naar haar eigen kamer te vluchten, en zich veilig daar achter de gesloten deur te verbergen.

Maar... al zou zij zoo laf ook zijn, - wat zou het haar baten? ‘Toevallig... niet precies,’ had hij op zoo'n eigenaardigen toon gezegd, hij had haar dus gevolgd, haar bespied?... Zij zou zich

dan toch morgen te verantwoorden hebben, dus waarom niet vanavond?...

O, waarom niet?... omdat zij zich vanavond zoo ellendig zwak voelde, zoo heelemaal niet Fernande, de vrouw van ijzer en staal...

Zij hoorde hem, op zakelijken, kalmen toon eenige orders voor den volgenden dag geven, aan den hall-lakei, - o, wat had hij zich altijd in zijn macht!... en daar was hij reeds naast haar op het portaal, en opende zijn kamerdeur...

- Ga binnen, zei hij.

Zij ging binnen. Het moest toch wel een goeden indruk op hem hebben gemaakt, - *dat* zij niet was gevlucht...

In het helle licht, dat hij overal deed ontvlammen, zag zij in een spiegel, hoe spookachtig-bleek zij was, en met ontzetting merkte zij, dat hij dat óók was... spookachtig-bleek.

Zij had gedacht, aan een gevaar te zijn ontsnapt... nu voelde zij, dat zij het grootste gevaar van haar leven tegemoet ging... dat het nu tusschen hen beiden werd... een strijd op leven en dood.

Wie zou het eerste spreken?

Hij had zich in een stoel gezet, en keek haar aan, met oogen, die glansden als zwarte vlammen. Verwachtte hij, dat *zij* spreken zou?...

De stilte werd zóó onheilspellend en dreigend, dat zij het plotseling uitkreet, volkomen onbeheerscht:

- Wat wil je van mij?! Zeg dat, zeg dat tenminste. Waarom heb je mij hier meegenomen? Wat wil je van mij?

- Je biecht hooren. En dan... daarna...

- *Wat* daarna!?

- Begin.

- Ik heb je niets te vertellen, wat je blijkbaar al niet weet! Je weet alles, nietwaar?

- Alles? vroeg hij met beteekenis. Als ik alles zal weten... dan...

Hij was opeens bij haar, en strekte zijn handen naar haar uit, alsof hij haar beet-grijpen en kwaad-doen wou, en zóó schrikwekkend zag hij er uit in zijn koude woede, dat zij onwillekeurig terug-deinsde.

Maar hij wendde zich al weer van haar af:

- Begin! beval hij.

Zij zonk neer op een sofa, en drukte haar gezicht wild in de kussens, om zijn vreeselijk gezicht maar niet meer te zien. Als hij opgewonden was geweest... maar deze versteende kalmte... maakte haar bang...

O! als hij alles zou weten! Dat ‘alles’ was anders dan hij veronderstelde... Een schokkende zenuwlach martelde haar, en zij voelde, hoe er maar weinig toe noodig was, om haar gespannen zenuwen uiting te doen geven in krijtend gegil...

- Wil je spreken? sneed zijn ijskoude stem.

- Neen! kreet zij opeens. O! dat gunde zij hem niet, dat hij weten zou, hoe haar bezoek aan Albert's kamer in de meest volstrekte onschuld was verloopen, en dat zij dien armen jongen zelfs een zoen had geweigerd... Dát zou hij tenminste niet weten.

O, hoe hij haar haatte. Zij zag het in zijn oogen, die als zwarte vlammen waren. En zij... en zij... o, God... *dien* man had zij lief...

Zij kreunde... snikken brandden in haar borst. Eén seconde vergat zij alles, behalve haar armzalige liefde...

Maar de volgende seconde werd zij overeind gerukt. En nu greep hij haar tóch bij de schouders, en klemde zijn vingers met ijzeren kracht er om heen. En, vlak bij haar gezicht het zijne brengende, siste hij haar toe:

- En nu zàl je spreken. Of ik dood je, *voordat* ik alles weet.

Hij wou haar dooden: dát was de beteekenis van zijn versteend gezicht.

En eensklaps was het, of een wijde rust zich over haar denken spreidde... de dood... de dood was haar welkom... een uitkomst, een uitkomst, na haar ellendige leven...

Hij voelde, hoe zij verslapte in zijn greep, hoe zwak haar hoofd achterover zonk, en nauwelijks verstond hij, hoe zij murmelde:

- Ja, dood me... dood me... ik wil niets anders... maak er 'n einde aan.

Hij stiet haar terug, en sprong op. Ontsnapte zij hem nu nog in dit laatste moment... *Hoe* kon hij haar dwingen te spreken, om uit haar mond het vonnis van zijn eerverlies te hooren, zoodat het gerechtvaardigd was, als hij haar doodde en daarna zichzelf?...

Hoe werd zij nu opeens zoo zacht en week... had zij berouw?

Hij boog zich impulsief over haar heen:

- Fernande, vroeg hij dringend, heb je berouw?

Iets in het accent zijner stem deed haar de oogen opslaan tot hem.

- Berouw... herhaalde zij. Neen... waarover?

- Waarover! riep hij ademloos. Heb je dan geen afspraak gemaakt met 'n jonge man... ben je niet mee naar z'n kamer gegaan?

- Ach... ontsnapte haar als een jammerende klacht. Hoe had zij toch ooit gewaand in triomfantelijke bravoure tegenover hem te kunnen staan... hem haar daad in het gelaat te slingeren, om zich te wreken over den smaad, haar aangedaan, den smaad... dat hij niet van haar hield...

Zij wàs niet sterk, zij bezat niet de kracht, om zich op hem te wreken... zij was zwak en laf... en verlangde naar den dood... den dood door zijn hand...

- Laat me met rust... kreunde ze. Ik zal niet spreken. En je màg me dooden... niets liever dan dat; ik wil dood... ik wil dood...

Zooals hij gewoonlijk tegenover haar heftigheid zijn ijskoude kalmte stelde, zoo wond haar gelaten resignatie hem op. De drift barstte hem uit, en zij schrok door zijn donderende stem, die zij nog nooit had gehoord...

- Denk je, dat ik me zóó behandelen laat! Ik zal de woorden uit je scheuren, ik waarschuw je! spreek!

Hij vatte haar aan bij de schouders, schudde haar woest heen en weer, en wierp haar met geweld op de sofa terug.

En zij...

Wat haar overkwam, zij begreep het niet. Maar het was, of zijn woede haar weldadig wekte uit een bangen droom, waarin zij verstard bevangen had gelegen. Zijn kalmte bracht haar tot wanhoop... zijn wilde opwinding daarentegen bracht een zachte verwachting in haar ziel... En zij riep spontaan:

- Ik zal je alles zeggen. Nú zal ik je alles zeggen!

Die plotselinge ommekeer verraste hem. Hij begreep niets van deze uitwerking zijner drift. Hoe zou hij begrijpen, dat zij hem nú haar bekentenis gunde, - nu hij, hoe ruw ook, belangstelling in haar had getoond?...

- Ik... ik was van plan me op je te wreken...

- Waarom?...

- Ik wou wraak op je nemen, omdat...

- Waarom?

- Omdat je niet van me *houdt!* brak zij uit. Omdat je altijd even ijskoud tegenover me staat... Omdat je zoo wreed bent, mij te verwijten, dat... dat ik...

- Dat ik...?

- Dat ik je uit *Liefde* heb getrouwd... kreet zij radeloos. Dat wéét je... en dat verwijt je mij... en daarom wou ik me wreken...

- Uit liefde... vroeg hij verbijsterd.

- Ja! en dat weet je! en met dat weten heb je me dikwijls tot krankzinnig wordens toe gekweld... Was iemand ooit zoo folterend wreed, zoo vlijmend wreed...

Zij brak uit in hartstochtelijk weenen en hij viel neer in een stoel... hield zij van hem... zij?... de ongevoelige vrouw, die altijd even heftig en hard was geweest...

- O! ik heb me willen wreken, snikte zij. Helaas, helaas, ik heb 't niet gekund... Ik... ja, *ik* maakte 'n afspraak met dien armen jongen... ik deed hem denken, dat hij me interesseerde, ik beloog hem en bedroog hem door te zeggen, dat ik 'n gescheiden vrouw en gezelschapsdame van mevrouw Eeckman was, ik ging mee naar z'n kamer, jal maar in gezelschap van z'n zuster en nog anderen, en toen hij me thuis bracht, toen...

Een gloeiend vuur ging door zijn aderen... sprak zij de waarheid?... Ja... dit was de waarheid, de verlossende, verrukkende waarheid...

- Toen?... herhaalde hij met sidderende stem.

- Neen... ik kan niet verder... laat me... laat me, in 's hemelsnaam.

Zóó diep behoefde zij zich toch niet te vernederen, dat zij hem ook nog deze laatste bekentenis deed...

Maar... wat gebeurde er... Hij, de koele, onwrikbare man... hij was bij haar neer-gestort op de knieën, en hij smeekte haar, smeekte haar:

- Ga voort... ik bid je... ga voort... ga voort...

O, - nu kon zij, nu *wilde* zij alles zeggen, alles, alles...

- En toen hij me thuis bracht, en vroeg: krijg ik nu geen

lief woordje, geen zoen... toen moest ik hem zeggen: vergeef me... vergeef me, ik dacht, dat ik hem zou kunnen vergeten, m'n man, maar ik kan 't niet, ik kan 't niet, helaas...

En toen de jongen zei:

- Je houdt nog van hem, van dien man, die je heeft verwaarloosd, en miskend... de man, die niet van je houdt... toen moest ik antwoorden, hoe diep ik er ook door vernederd werd:

- Ja... ik heb hem...

Zij kon niet verder spreken. Een mond werd op den hare geklemd in zoo wilde kracht, dat zij bijna haar bewustzijn verloor. En terwijl zij dacht te sterven van geluk, hoorde zij zijn hijgende, fluisterende stem:

- Je houdt van me? m'n liefste... m'n vrouw... En ik... maar heb je dat dan nooit geraden, nooit begrepen, dat ik je liefhad... en dat m'n koele houding alleen zelfverdediging was... O, heb je 't nooit geweten, dat ik onzinnig, razend, woest, van je houd...

IV.

Reine, thuis-gekomen, voelde zich als aan de wereld ontvoerd. Hóe was zij thuis-gekomen... zij wist het niet... Zij zou nu ook maar liefst stil zijn gaan liggen, en van niets meer weten...

Hoe zou zij kunnen praten... eten... lachen... hoe zou zij haar dochters onder de oogen durven komen?...

O, het geluk...

O, het geluk, dat Hans van haar hield... zij zou dat wel met haar leven willen betalen... Ja, toen zij weg-zwijmde in zijn liefkoozingen, was haar laatste gedachte geweest: Ach, stierf ik, stierf ik nu maar...

Daarna... na het hoogtepunt in het leven te hebben bereikt, terugkeeren tot de banaliteit van het dagelijksch bestaan, zij kon het niet, het was haar volstrekt onmogelijk.

Zij had nu willen dolen, alleen, langs eenzame wegen, waar de wind verkoelend over haar gloeiend voorhoofd speelde, en waar het donker zou zijn, o, zalig donker...

In haar kamer had zij enkel een schemerlamp doen ontbranden; zij schuwde terug voor het licht, waarin haar heilig geheim onbarmhartig prijs gegeven zou zijn.

O, zij kon niet... zij kon nu geen anderen zien... zij zou wel willen wegschuilen in de diepste duisternis, waar niemand, niemand haar vond.

Ik ben van hem, zuchtte zij, zoo algeheel van hem, dat ik niet meer aan mijzelve toebehoor... Zonder hem ben ik niets, ben ik op aarde verdwaald...

Toen, bij het afscheid, hij haar in zijn armen sloot, en haar niet los-laten kon, haar kuste en nog eens kuste, was er een ondeelbaar oogenblik de wilde drang in haar geweest, om te roepen:

- Houd me bij je, houd me bij je... laat me niet gaan.

Een diepe schroom, om, zonder hem, het gewone leven weer in te gaan, had haar bevangen. Bij hèm, in zijn bescherming, was zij veilig - alléén... was zij bang, zoo bang...

Maar zij bedwong zich, zooals zij zich haar heele leven altijd bedwongen had, in de vrees harer bescheidenheid, om het een ander moeilijk te maken, om een ander iets te laten doen, wat deze uit zichzelf misschien niet had gewild...

En zij ging.

Maar niet dan nadat zij hem had moeten beloven, den volgenden dag terug te komen, hoe dan ook.

Ja, zij had het beloofd. Natuurlijk, wat had zij anders gekund? Maar hoe zou zij haar belofte volbrengen?

O, dat zij altijd angst hebben moest, voor alles en iedereen angst...

Zoo meteen had zij naar beneden te gaan voor den maaltijd, en zij durfde niet, - zij *durfde* haar dochters niet onder de oogen te komen...

Snel draaide zij de groote lichtkraan om, en stond daar een oogenblik in het felle licht, omdat zij weten wilde, hoe zij er uitzag, en of zij naar beneden kon gaan. En zij zag...

Uit den spiegel staarde haar eigen gezicht haar aan, maar zoo vreemd leek zij, dat zij zichzelve nauwelijks herkende. Zij was zoo bleek als een doode, en uit haar verzaligd gelaat keken twee groote, brandende, star-zwarte oogen haar aan.

Snel knipte zij het licht weer uit. Die aanblik was als een visioen geweest... het visioen van een martelares die, in den dood, de hoogste gelukzaligheid vindt.

Zij huiverde.

O, waarom was zij weg-gegaan van Hans, waarom had zij zich los-gerukt uit zijn beschuttenden arm; o, waarom was zij niet gestorven, vóór zij afscheid nam...

Zij was zoo bang, zij was zoo alleen...

En naar beneden gaan, zich vertoonen onder de vorschende, onmeedoogende blikken van Folly en Ips, - o, zij kon het niet!

Zij legde zich op de sofa, en belde het kamermeisje; ze zei, dat zij niet beneden eten kwam, en ook niets noodig had: zij leed aan een zware hoofdpijn, en wilde rusten.

Maar wat zij gehoopt had te kunnen vermijden, gebeurde tóch: Folly en Ips kwamen naar boven gestormd.

- Hallo, Mams! wat mankeert jou opeens!

Het groote licht werd opgevlamd, en Reine drukte haar gezicht in de kussens weg met een lichten kreun.

- Heb je werkelijk hoofdpijn?
- Den heelen dag was je toch goed!
- En vanmiddag ben je nog uitgeweest!
- Is er vanmiddag iets gebeurd?...
- Heb je 'n ontmoeting gehad?...
- Ach, neen. Toe, laat me met rust...

Folly en Ips keken elkander aan.

- Begrijp jij er iets van?
- Ik niet, nee.

Folly's achterdocht, die nooit was bezworen, ontwaakte in volle kracht.

Streng, inquisitoriaal, kwam zij voor Reine staan.

- Waar ben je vanmiddag geweest?

Reine zuchtte slechts.

- Anders ben je nooit uit...

Neen, Reine had altijd gezorgd reeds thuis te zijn, als de meisjes van de les kwamen. Maar vanmiddag was zij alles vergeten... en, helaas, Folly en Ips *wisten* nu, dat zij uitgeweest was...

- Waar... waar ben je geweest?
- Doe 't licht uit, Folly, ik kan die felle gloed niet verdragen.
- Waarom niet? Ben je bang? Waarvoor ben je bang? Waarom kijk je me niet aan?
- Ik heb zoo'n hinder... van 't licht...
- Kijk me aan! als ik tegen je spreek.
- Kom, Mams, begon Ips Folly te helpen.

- Waar ben je vanmiddag geweest? Ik *zal* 't te weten komen, ook al zou ik 't uit je moeten scheuren.

De arme Reine... zij *kon* niet zeggen, zooals ieder ander in haar plaats zou hebben gedaan: Ik heb hoofdpijn gekregen onder 't winkelen of visites maken... Dat had zij trouwens ook dadelijk moeten verzonnen hebben, - nu was het toch te laat.

- Je bent... je bent toch niet... begon Folly.

- O! je bent toch niet bij Hans geweest? sprak Ips uit, wat Folly niet uitspreken wou.

Reine antwoordde niet. Zij deed alleen, wat zij juist niet had moeten doen: zij begon zachtjes te schreien.

- Is ze... vroeg Folly ademloos aan Ips, is ze... wat denk je... werkelijk bij Hans geweest?

- Ja, dat zie je toch! Ze verraadt zich heelemaal.

- O!... steunde Folly, heeft ze dat gedaan, heb je *dat* gedaan, na ons gesprek van laatst?

Zij wou op Reine toevliegen, maar Ips hield haar terug.

- Hoe onuitsprekelijk gemeen! Bedriegster!

Nog steeds hield Ips haar zuster bij de armen vast, maar *zij* begon toch ook:

- God! wat valsch, wat 'n in-lage streek, om Hans van ons af te stelen!

- En dat, nadat we haar zóó hebben gewaarschuwd!

- Dus... je bent verliefd op Hans?

- Dus... hij is verliefd op jou?!

Als Reine de kracht had gehad van iedere andere vrouw, dan zou zij, om zich te redden, gemakkelijk een leugen hebben uitgesproken, een leugen, die door de meisjes maar al te graag zou zijn geloofd. Maar Reine gaf zich hulpeloos prijs... zij vond geen enkel woord van ontkenning, geen woord te harer verdediging...

- En hij... hij heeft je zijn liefde bekend?!...

- En jij... hebt z'n liefde aangenomen?

- En je schaamde je niet, jij 'n getrouwde vrouw, en terwijl je wist, dat ik...

- Dat wij...

- Dat wij hielden van Hans?

Reine onderging folteringen als van een pijnbank, zij kon niet

spreken, zij kon alleen maar haar gezicht verbergen en schreien, alsof haar het hart zou breken.

Opeens, in den hartstocht harer verontwaardiging, liep nu Ips naar Reine toe, en rukte haar aan den arm. Hoe jong ook, de meisjes waren zeer wereldwijs, en aan Ips leek Reine's wanhoop te onnatuurlijk, als er niets anders zou zijn gebeurd, dan dat Hans en zij elkaar hun liefde hadden bekend.

- Folly! riep Ips. Begrijp je niet?...
- God! wat moet ik begrijpen!
- Begrijp je niet?...
- Neen! Neen!

Folly schreeuwde het uit, en Reine dacht te vergaan in een maalstroom van flitsend licht en wervelend geluid...

Lang duurde dat niet. Een flauwte maakte voor het moment aan haar marteling een einde.

De meisjes hadden het licht gedoofd. In het bijna donker zaten zij bijeen, de handen gebald, de harten hamerend tot in de keel.

- Heb ik haar geslagen... zei Folly heesch. Ik weet 't niet. Maar heb ik haar niet geslagen, dan had ik 't moeten doen.
- Had je dat ooit van háár gedacht, zei Ips, dat ze zóó onuitsprekelijk valsch en gemeen zou kunnen zijn? Ik geloof... dat ik haar haat.
- Ik wou dat ze dóód was...
- Ik dacht, dat jij méér hield van Hans, dan ik. Maar nu weet ik... dat ik... dat ik ook...

Ips' stem brak af in een harden snik.

- Stil. Niet huilen. We moeten denken... hoe we wraak kunnen nemen op háár.
- Wraak? dáárvoor is 't nu te laat.
- Neen! *Nooit* mag ze Hans meer zien.
- Dát zullen we tenminste beletten. Maar dat is nog geen wraak.
- Neen, dat is nog geen wraak. We moeten wat anders doen.
- Ja! maar wat?
- We moeten papa waarschuwen.
- Papa! ja! Hij is in Zweden...

- Maar niet in dienst! We zagen immers in de courant, dat zijn verlof was ingegaan... En we lachten er immers om, dat hij ons dat niet schreef, en net deed, of de dienst hem in Zweden hield.

- Hij is niet graag hier. Hij houdt niet van haar.

- Neen. En ik weet dat altijd aan hèm. Maar nu... heeft hij geen gelijk, het land aan haar te hebben, aan die zwakkeling...

- We zullen hem schrijven, dat hij dadelijk terug komen moet...

- Want dat *zij* hem ontrouw is...

- Wat zal hij doen?... zal hij haar vermoorden... zou hij... Hans niet vermoorden?

- Ach, wel neen, dat doe je niet, als je niet houdt van je vrouw. Hij zal niet eens van haar scheiden, daarvoor is zij hem te onverschillig. Maar hij zal haar wel tuchtigen, zooals ze verdient. Hij zal haar zijn minachting laten voelen en je kent haar, dat is al genoeg voor haar, ze zal gek worden van schaamte als papa alles weet.

- Hij zal haar wel opsluiten, denk je niet?

- In elk geval: Hans ziet ze nooit meer terug.

- Stil... wordt ze wakker?

- Ja... Ik zal 't haar zeggen...

- Laat *mij* dat doen...

En beide jonge figuren bogen zich over hun moeder heen, en beten haar woord voor woord in het gezicht:

-We zullen aan papa schrijven, wat je hebt gedaan.

- Dat je 'n eervergeten vrouw bent...

Een zwak geluid ontsnapte Reine.

- En als hij komt... dreigde Folly.

- Want hij komt natuurlijk dadelijk...

- Dan zal *hij* je wel straffen, - zooals je dat verdient.

Reine was alleen. Maar het was haar niet eens een verlossing alleen te zijn. Zij voelde zich als lichamelijk en geestelijk gekneusd, en kromp ineen van de pijn. Folly... Ips.

Zij had háát in de oogen van haar eigen kinderen gezien... en... het veel ergere zou nog gebeuren: zij moest den toorn van haar man trotseeren.

Dat nooit. Dat nooit. Zij besefte heel goed, dat zij verkeerd had gedaan... zij had gehandeld in onbewuste zelfzucht, en had zich slecht jegens haar echtgenoot en dochters gedragen.

Maar... zij had daarvoor al genoeg geboet. Zij kon *niets* meer verduren. De hel, waar doorheen *zij* was gegaan, had haar geestelijk en lichamelijk verlamd, haar onvatbaar gemaakt voor verder lijden.

Neen. Zij leed nu niet meer. Zij scheen reeds ontstegen aan alle aardsche smart.

Nog... na alles wat daarná was gekomen... overweldigde haar heur geluk. Dit geluk was te veel voor haar geweest. Ook het leed daarná was te veel... zij kon niet meer.

Zij wist, dat zij aan de grens van haar leven stond. En dat het haar geen zelfoverwinning kostte, om aan alles een einde te maken.

Zij leefde al haast niet meer. Het beeld van Hans vervaagde van een werkelijkheid tot een schoonen schijn... een schijn, te ijl, te ongrijpbaar, om nog menschelijk te zijn. Sterven?... het denkbeeld verschrikte haar niet. Het *leven* joeg haar angst aan, het vreeselijke, afschuwelijke leven...

Zoo dadelijk nam zij... wat te veel veronal... wat zij vroeger dikwijls tegen haar slapeloosheid gebruikte, en zij zou inslapen, gelukkig en zacht.

Een enkel woord nog van dank en afscheid aan Hans, en dan...

Het is goed zoo, dacht Reine's man, toen hij het kalme, stille gezichtje van zijn doode vrouw bestaarde. Zij kon niet verder leven, noch voor mij, noch voor haar dochters, noch voor haar zelve.

De verhalen van de beide meisjes, die hij, tot zijn ontstemming, in een bijna hysterischen toestand had aangetroffen, hadden hem onzegbaar gehinderd. En toen hij Reine's kamer was binnen gegaan, en gezien had, dat haar rust niet die was eener slapende, maar van een doode, had hij verlost opgeademd, want hij dacht: Zij kón niet verder leven. Zóó is het goed.

Hij hield niet van deze zwakke, bedeesde, temperamentlooze vrouw. En als zij was blijven leven... *nooit* zou hij haar die daad van ontrouw hebben vergeven. Hij had haar onbarmhartig

laten boeten, haar heele verder bestaan. Dus was het goed, zooals het was.

Geen medelijden voelde hij voor haar, alleen een doffe wrok. Doch even bruiste het bloed wat sneller door zijn aderen, toen hij op Reine's tafel een briefje vond:

Ik dank je, ik dank je voor alles, Hans. Jij bent mijn eenig geluk geweest... en van geluk ben ik gestorven.

En terwijl hij een vloek tusschen zijn tanden verbeet, reet hij ruw het kleine, aandoenlijke briefje aan flarden, dat nooit zijn bestemming bereiken mocht...

V.

Mokkend en wrokkend was Laurine van haar Breda'sche reis terug-gekeerd. George, haar man, had zij nauwelijks een woord gegund, en ook George-zelf was zeer karig in zijn spreken geweest.

Ook Olga en van Rhenen deelden in de algemeene ontstemming, en de eenige, die zich werkelijk innerlijk opgewekt voelde, was het vrouwtje van der Well.

Zij bezat geen agressieve natuur, maar nu was het haar werkelijk onmogelijk, om niet van tijd tot tijd een blik op Laurine van Rodehorst te werpen, die vol was van een heimelijken triomf.

Hoe Laurine zich voelde, als zij toevallig de oogen ontmoette van de vrouw, die zij minachtte met de verachting, die de sterke en zelfbewuste heeft voor een zwakke, onbeduidende persoonlijkheid? Het was haar dan telkens, alsof zij een klap in het aangezicht kreeg, en haar rancune tegen George, (zij wist het zeker, dat *hij* er de schuld van was) werd gaandeweg grooter. Zij veroorloofde zich nu en dan een schampere opmerking over dien ‘zieligen van der Well’, die niet eens bestand bleek tegen zoo'n onbeteekenend uitstapje, en gaf dan commentaren over zijn uiterlijk:

- Je zou 't niet zeggen, hè? dat hij zoo niets waard is. Je denkt er niet aan, dat die stevigheid en gezonde kleur maar voosheid is. *Ik* heb hem gezondheid willen aanpraten, maar, ja, als men hem ziek houden *wil!*

Doch nooit ontlokte zij aan Richard's vrouw of aan George een gemelijk antwoord, en dat prikkelde haar te meer. En bovendien werd zij nog gekweld, door soms een dubbelzinnig lachje van Olga, dat scheen te zeggen:

Die stumper is maar mooi den dans ontsprongen, hè?

O! Laurine stikte, in het gezelschap van al deze menschen met hun geheime, zwoele bedoelingen... ah! hoe zij ze haatte, allen tezamen, en één voor één...

Zij had zich de reis wel anders voorgesteld. Zij had de weer aanwassende verliefdheid van Richard willen uitbuiten, om in een scène, die haar ijdelheid aangenaam bevredigen zou, wraak op hem te nemen. Wanneer hij haar stamelend, geheel van streek, opnieuw zijn gecharmeerdheid toonen zou, en misschien zinspelingen maken op ‘vroeger’, dan zou zij hem antwoorden, in lachende coquetterie:

- Vroeger? ik weet *niets* van vroeger, meneer van der Well. Och, er waren er altijd zóóveel, die dongen naar m'n gunst. Hoe gaat 't, als je 'n aanzienlijke positie bekleedt, en je hebt je uiterlijk en je persoonlijkheid vóór. U was dan één uit velen... en u moet me niet kwalijk nemen, ik weet er *niets* meer van. En nu? mijn beste jongen... dacht je nu heusch, dat jij... voor 'n vrouw als ik éénige aantrekkelijkheid bezat? 't Is om te lachen... ik moet er om lachen!...

Deze scène, haar in haar verbeelding gedicteerd door haar onbegrensde, ijdele zelfingenomenheid, was wel leelijk ‘in het water ge vallen!’... En dat niet alleen, maar Richard was haar smadelijk ontsnapt...

Even was zij dupe geweest van zijn bewering ‘dat hij alleen was meegegaan, omdat hij dan gemakkelijk dóórreizen kon’. Hoe sluw overlegd, had zij gedacht, hoe geraffineerd bedacht, dat zou je nooit hebben verwacht van zoo'n Richard, zelfs niet, al was hij opgestookt door zijn vrouw... Maar bij later nadenken was zij ervan overtuigd geweest, dat hij een leugen had uitgesproken een leugen, pas in hem opgekomen toen zijn plan, om heen te gaan, vast stond.

En dat plan... was hem door George, en door niemand anders dan George geïnstigeerd. Waarschijnlijk... uit jaloezie. Om welke reden anders?... Wat ging het hem aan? Waar bemoeide hij zich mee?

Jaloezie... het was wel vreemd, waar hij haar al zoovele jaren in koude onverschilligheid geheel vrij had gelaten. Misschien was het zijn medelijden met het menschelijke wrak, dat den naam droeg van Richard van der Well.

Maar wat het ook mocht zijn geweest, het was een inmenging in háár aangelegenheden, die zij niet gedoogde.

De reis was dof en eentonig. Allen verlangden naar het einde. En toen zij eindelijk weer aanlandden op het Haagsche perron, slaakte Olga van Rhenen een zucht van verlichting:

- Goddank, dat hebben we al weer gehad. Wat je anders voor aardigs en gezelligs moge verzinnen, Laurine: *deze* reis was geen succes.

- Nu ja, 't weer werkte ook niet mee, gaf Laurine kort terug, zich later verwijtende, dat zij geen treffender repartie had kunnen vinden. Maar zij haakte en snakte er naar, om George ‘de waarheid te zeggen’, want haar humeur was voortdurend in toorniger gemelijkheid toegenomen.

Eindelijk was zij weer thuis; haar stemming was nu zóó vervaarlijk, dat haar kamenier maar zorgde haar wat uit den weg te blijven; o, Laurine had graag iets op den grond gegooid, iets stuk-gescheurd, iets vernield, en als dit niet zoo kinderachtig was geweest en dus harer onwaardig, had zij het gedáán. Zij, Laurine! had het onderspit gedolven tegenover dat onnoozele schepsel, Richard's vrouw, - en George had er de hand in gehad!

Vóór het diner had George met zijn zoon een klein onderhoud.

- Vader, had Geo gezegd, ik heb moeder's gezichtsuitdrukking gezien, toen ze thuis kwam. Is er... is er iets gebeurd... waardoor 't u nu mogelijk is, er een eind aan te maken, vader?

- Ja, had George, langzaam en ernstig geantwoord, er is iets gebeurd, waardoor 't me nu mogelijk is... *er een eind aan te maken*.

- O, eindelijk, zuchtte Geo verlicht.

- Vanavond nog... zal ik met haar spreken.

- O, Goddank; en u blijft nu bij uw besluit, vader?

- Natuurlijk.

- U laat u niet weer bepraten... want zij zal niet zoo gemakkelijk afstand doen van haar positie?...

- Neen, daar kan je van op aan. M'n besluit staat vast, jongen.

Na het diner, dat tusschen de drie huisgenooten in zwijgende disharmonie was gebruikt, had Laurine juist op de lippen, om afgemeten te zeggen:

- George, ik verwacht je zoo meteen in m'n boudoir, ik heb met je te praten, toen, tot haar niet geringe verbazing, George zei:

- Laurine, ga je even mee naar m'n kamer? Ik moet je wat zeggen.

- Hè? zei ze, in haar stupefactie. Maar onmiddellijk herstelde zij zich:

- Uitstekend, ik had je ook juist 'n onderhoud willen voorstellen.

Wat wilde hij van haar? Was hij dan toch jaloersch? Enfin, zij zou het gauw genoeg weten.

In zijn kamer nam zij nonchalant een sigaret, en terwijl zij die aanstak, zei ze:

- Ik heb jou óók iets te zeggen: wie zal beginnen?

- Begin jij, zei hij met zijn gewone rust.

- Nu! dan heb ik je *dit* te zeggen, dat je je voortaan niet meer met mijn aangelegenheden bemoeit, nietwaar?

- Je bedoelt?...

- Och, toe, George, zei Laurine, hevig geprikkeld, laten we alsjeblieft eerlijk zijn, en elkaar niet zoo laf ontwijken. Heb jij die jongen aangeraden om dóór te reizen naar het Zuiden?

- Dat heb ik... ja.

- En waarom? waarom? vlamde zij als een furie op. Wat ging 't je aan? Ik dacht 't wel, hoonde zij, dat jij er de hand in had gehad. Richard zelf had daarvoor niet genoeg initiatief, de stakker... Maar waarom bemoeide jij er je mee?

- Waarom? En zijn plotseling-zware, nadrukkelijke toon maakte meer indruk op haar, dan zij te kennen wou geven. Omdat 't me tegen de borst stuitte, dat jij je spel dreef met 'n jongeman als deze, die...

- Ah... jaloersch?

Hij beantwoordde deze cynische vraag niet eens. Op denzelfden toon ging hij voort:

- ...die lichamelijk niet tegen groote emoties is bestand.

Zij lachte minachtend.

- En als je nog van hem hield, Laurine, dan was 't een ander geval.

- Ah... dus *niet* jaloersch?

- Maar je hebt hem naar je wil gedwongen uit kille berekening. Hij, omdat hij je niet meer het hof maakte, zooals vroeger, heeft je teleur gesteld, omdat hij je heeft durven vergeten. En daarom wou je wraak op hem nemen en daarom...

George verhief niet zijn stem. Maar de klank ervan werd al zwaarder en nadrukkelijker, en hij bereikte er méér effect mee, dan als hij zou hebben gedreigd en geschreeuwd.

- ...en daarom stelde je zijn *leven* in de waagschaal; 'n *menschen-offer* verlang je, ter bevrediging van je minne zelfzucht, je walgelijke ijdelheid.

Laurine ging zitten. Zij had een gevoel, of ruwe handen haar neer-duwden op een stoel, en of die handen haar aanstonds nog harder mishandelen zouden. Hij ging voort:

- En nu is 't genoeg. Nu je tot *hiertoe* hebt durven gaan... nu je je, in al je verachtelijke kleinheid en wreedheid en egoïsme hebt bloot gegeven, nu zeg ik, wat ik al jaren eerder had moeten zeggen: het is genoeg.

- Wat bedoel je daarmee? vroeg Laurine, zóózeer door verbazing geslagen, dat haar stem onnatuurlijk zacht en deemoedig klonk.

- Begrijp je mij niet?

- Neen?...

- 't Is toch duidelijk genoeg: ik wensch van je te scheiden, Laurine.

- Scheiden!

Het ontsnapte haar als de kreet van iemand, die op de pijnlijkste plek is getroffen. Toen trachtte haar sterke natuur zich weer eenigszins te herstellen; zij probeerde zelfs een lach, en herhaalde nog eens, trotsch en minachtend:

- Scheiden!

- Ik heb dit al lang overlegd...

- Ah!

- Ik heb gewacht, of je met de jaren ook anders zou worden. Neen. Je blijft jezelf gelijk in onscrupuleusheid, in hardheid, in

onverstand. Nooit heb je met een ander, met mijn wenschen, rekening gehouden. Er was maar één persoon, die bij je gold: jezelf, jezelf.

Laurine, al zeer geënerveerd door het voorgevallene der vorige dagen, zat daar onthutst en verslagen, en het was haar onmogelijk een woord tot verdediging te vinden.

- O! zei George, en even liet hij zich gaan. Hoe ik geleden heb in de eerste jaren van ons trouwen, toen ik nog van je hield...

Hij had het gezegd: toen ik *nog* van je hield. Dat was dus voorbij? Voorbij...

- Ik heb 't je toen wel eens getoond. Ja, dikwijls zelfs, heb ik me daartoe vernederd. Maar wat heeft 't gegeven? Niets. Je bent op je eigen roekelooze weg voort-gegaan...

Laurine zweeg. Zij, zoo sterk, zoo zeker van zichzelve, was nu verbijsterd door het nooit-verwachte: hij wilde scheiden van haar...

- Nu ook, met onze zilveren bruiloft. Je hebt je aangesteld als 'n jonge, tumultueuse vrouw... o, ik *hoor* je nog dat lied zingen, dat ik verfoeid heb tot in 't diepst van m'n ziel, omdat jij, jij, Laurine van Rodehorst, 't zong:

> ...mon coeur faible et fou
> Aime, n'importe qui, n'importe quand, n'importe où...

Even liet George zich in verontwaardiging gaan:

- O! ik heb veel geduld en gedragen. Maar ik *wil* niet langer de risée van de heele provincie zijn...

- Wat! barstte Laurine in bedwongen woede uit, weet je dan niet, dat de heele provincie je... *benijdt?!*

- Verbeeld je dat niet in je zelfgenoegzaamheid, zei hij, nu weer beheerscht. Neen, ik word *niet* benijd. Integendeel. Wanneer de algemeene opinie was, dat ik 'n man ben zonder kracht, met 'n eindeloos-geresigneerd geduld, dan zou ik me dat kunnen begrijpen. Hoe 't zij: er komt nu 'n einde aan.

- Je spreekt wel héél positief! zei ze, met een bitterheid, die zij onmogelijk kon verbergen.

- Ja, dat doe ik ook... Ik ben moe en beu van alles. De toestand wordt onhoudbaar. Ik wil er een einde aan zien.

- En ik! viel zij uit, wordt er in 't geheel geen rekening gehouden met *mij?* Tel ik in 't geheel niet meer mee?

Het was niet, wat zij had *willen* zeggen. Wat gaf zij er nu niet voor, om hoog en fier tegenover hem te staan, en in kalme kracht te kunnen zeggen:

- Je beslist maar over mij, hè? Je vraagt niet naar *mijn* verlangen? Dan zal ik je maar eens zeggen, hoe ik over deze kwestie denk. Alles blijft bij 't oude. We scheiden *niet*. En jij kan je schikken, of niet schikken, al naar je wenscht, - dat kan me verder niet schelen.

Inplaats daarvan vond zij niet de energie, om hem ferm van repliek te dienen. Haar stem was zwak en bevend, haar oogen brandden van opkomende tranen, haar houding was ellendig weifelend en slap...

God, maar wie had dit dan ook kunnen denken. George... wilde scheiden van haar. Zij kon zich nog niet goed indenken wat dit beteekende... o, God, God, ja, zij begreep het wèl!

Zij... weg-geduwd van de plaats, waar zij zoo trotsch op was. Terug-gestooten in vergetelheid... Zij... weg uit dit huis, waarmee zij met al haar vezelen was samen-gegroeid... weg van George, die...

Zij keek naar hem... en het was, of zij nu eerst hem met waardeerende oogen bezag. Hij zat daar, zwaar en breed, krachtig, en wetend wat hij wou, een man, in den besten zin van het woord...

Het verwonderde hem, dat zijn woorden zulk een overwel-digenden indruk op haar schenen te maken, dat zij hem haar ontroering tóónde. Eer had hij een sarcastische, hoonende houding verwacht, met spot, en verontwaardigde verwijten, - maar, vreemd, zij leek wel gebroken door zijn rechtstreekschen, plotselingen aanval...

- George! riep zij, zóó onverwachts, dat hij schrok. Wat je gezegd hebt, kan je niet meenen. Je hebt me te lang m'n gang laten gaan, om nu opeens hiermee voor den dag te komen. Ik... ik ben er... verslagen van, George!

Die woorden van haar, de felle, cynische vrouw, ontroerden hem méér dan hij durfde toonen. Neen, hij keek haar niet aan. Nu nog zwak worden, nu eindelijk zijn wil en moed samen stemden in een vast besluit, - hij zou zichzelf verachten, als

hij dat deed, om er niet van te spreken hoe Geo hem verachten zou...

- George... begon zij weer. 't Is te erg, wat je wilt. Besef je dat niet? En... dat 't nu te laat daarvoor is? Zèlf zeg je, dat je al vijftien, twintig jaar geleden van me had willen scheiden. Dan... had ik me misschien nog wel 'n nieuw leven kunnen scheppen... Nu... gaat dat niet meer. Begrijp je niet, waartoe je me doemt? Tot 'n levend dood zijn, tot 'n levenslang als in 'n gevangenis veroordeelde...

Onrustig stond hij op, en liep de kamer op en neer. Wat zij zei, was de waarheid. Het leven, waartoe zij, na haar scheiding, verwezen was, zou voor haar, Laurine, de hel op aarde beteekenen. Maar...

Hij kon toch ook niet meer terug, nadat hij eindelijk de beslissende woorden had gesproken. En natuurlijk wilde hij ook niet terug.

- George, zei ze met gesmoorde stem.

Hij antwoordde niet. En heftiger ging zij voort:

- Je mag, je màg me niet zoo van je afschuiven, zonder gedecideerde reden. Ik ben frivool geweest, goed! Ik heb m'n ‘leeftijd’ geweld aangedaan, ben jong geweest met de jongen mee, heb gedanst en geflirt... alles wáár... maar ik heb je nooit schande aangedaan, George, - ik ben je nooit ontrouw geweest. Ik hoef je dat niet eens te zweren, je weet: m'n woord is m'n woord.

Hij zuchtte geënerveerd.

- Maar als je jarenlang ontrouw bent in *gedachten*, als je de gevoelens van je man niet spaart, als je in alles je eigen gang gaat, en hem 't leven verbittert, dag op dag... dan is dat erger dan één moment van zelfvergeten... ik geloof, dat ik je dat nog beter zou kunnen vergeven, dan dat je bijna m'n heele huwelijk tot 'n marteling hebt gemaakt, en met mij het leven van je zoon.

- O! kreet zij schril. Is 't 'n samenspanning, en denken jullie met vereende krachten me wel te zullen doen zwichten... Maar dàn... maar dàt...

Haar stem brak... en wat George zijn vrouw nog nooit had zien doen, zij barstte in hartstochtelijk snikken uit.

- O, m'n leven, steunde zij, m'n verfoeilijke, ellendige leven...

Een schok ging door hem heen. Was dit echt? O, God, ja! nú was zij echt... haar masker van kracht en durf en sarcastischen hoon was van haar weg-gevallen... en zij liet zich zien, zooals zij was: een zwakke, lijdende vrouw.

Dát had hij nooit vermoed...

- George! riep zij, je verwijt mij m'n wreedheid, m'n zelfzucht, m'n onscrupuleusheid, m'n cynisme... maar heb je er *nooit* over gedacht, is 't *nooit* tot je door-gedrongen, dat jij aan die levenshouding de grootste schuld draagt, George?

- Ik!...

- Ja! jij verbeeldt je de irreprochabele echtgenoot te zijn geweest, en vooral dáárom zoo voortreffelijk, omdat je me ‘in alles m'n gang hebt laten gaan’, me in alles de vrije hand liet! Maar dat is 't juist! Als jij je niet van den beginne af had opgesloten in je ‘rechtschapenheid’ in je ‘gerechte afkeuring’... als jij je niet onmiddellijk in harde onverschilligheid van me had terug-getrokken, - als jij me wat geholpen had, - o, 't leven is veel moeilijker geweest voor me dan iemand begrijpt... ik zocht, ik zocht ver weg, wat ik dichtbij niet vinden kon, en wat ik ook nergens gevonden heb... o, George, als jij je niet stug en trotsch van me hadt afgewend... als jij van me was blijven *houden*, dan had *jij* misschien m'n karakter kunnen verbeteren, dan was alles anders geloopen... dan... dan... stonden we nu niet als vijanden tegenover elkaar... dan zou je me nu niet, nu ik in m'n al te rumoerige leven ál m'n zenuwkrachten heb verspeeld, alleen willen laten... alleen... *alleen*...

Zij schreeuwde dat ‘alleen’ bijna uit, en George boog diep zijn hoofd. Het was of een sluier werd weg-gescheurd, die een ongeweten diepte verborg. Haar... haar had hij altijd van alles de schuld gegeven... maar was het niet wáár, wat zij zei, en was niet *bij*, in eerste instantie, de schuld?...

Hij was een eerlijk man en een rechtvaardig man. Maar als zij de waarheid sprak... en zij *sprak* de waarheid... dan...

- George, zei ze, en de waarachtige klank harer stem bracht een beving in zijn borst: je hebt nooit begrepen, dat ik in 't leven 'n *ongelukkige* vrouw ben geweest...

Ongelukkig, zij... die hij altijd had beschouwd als het oerbeeld van drift en gevoellooze kracht...

Maar als dit de waarheid was, en het *was* de waarheid... dan...

Omdat hij niet antwoordde, keek zij naar hem, in angst en verontwaardiging, dat haar woorden niet den minsten indruk op hem hadden gemaakt... doch zij zag op zijn veranderd gezicht, dat dit wel, en hoè... het geval was geweest.

Spontaan trad zij op hem toe.

- George! wil je 't nog eens met me probeeren? Ik zal geen valsche beloften doen, ik ken mezelf, en weet wat 'n onberekenbaar temperament ik heb, ik ben vol grillen en luimen, m'n stemmingen volg ik altijd impulsief... ik wil je dus niets beloven: 'n lastige vrouw zal ik wel altijd blijven... maar... *dit* kan ik je toch wel zeggen, dat ik zèlf dóódmoe ben van m'n opgezweepte leven... en... dat ik door je woorden... 'n heilzame les heb gekregen, George, die ik niet gauw vergeten zal.

En hij... ook háár woorden hadden een ommekeer in hem teweeg gebracht... ook hij... had een heilzame les gehad...

- George... wil je... 't nog eens met me probeeren?...

Hij verstond haar wel, - maar nog antwoordde hij niet. Hij dacht aan zijn zoon. Zou hij dezen den inhoud van het gesprek duidelijk kunnen maken? Zou hij alles begrijpen?... Maar Geo was eerlijk, en vooral rechtvaardig... en... als hij alles wist, zou hij het besluit zijns vaders *moeten* billijken...

- George... zei ze zeer zacht, is 't werkelijk je wil, om me alleen te laten in 't leven... blijf je daarbij?

- Neen... zei hij. Dat kan ik nu niet meer.

Een blijdschap vlamde in haar op, en zij keek hem aan, zooals zij hem nog nooit had aangekeken: met deemoed en dankbaarheid.

Zij greep zijn hand, en drukte die spontaan.

- Wil je me wat steun geven en hulp? Geloof me, George... ik ben niet zoo sterk als ik lijk. Geef me wat van je goedheid, je kracht... Willen wij voortaan kameraden zijn, George? eensgezinde, hartelijke kameraden?

Zij had het woord gevonden, het juiste woord. Geen minnenden, die het leven elkaar dikwijls zoo moeilijk maken, - maar kameraden, goede kameraden.

- En: ja! zeide hij, en drukte haar krachtig de hand.

VI.

- Madelon, zei Jan van Rodehorst tegen zijn vrouw, ik moet je wat vragen.

Na haar laatste onderhoud met Frank was Madelon triest en stil gebleven. En zij had niet eens gemerkt, dat Jan haar zwijgend en met ernst bleef gadeslaan.

Nu schrikte zijn plotseling-felle toon haar op.

Och, meestal, door de kracht van haar, van nature opgewekt temperament, moest zij lachen om hun ‘kibbelpartijen’; en ook tegenover de buitenwereld hield zij zich groot, en schertste er mee. Maar nu voelde zij zich geestelijk gedrukt en zoo moe...

- Wat is er nú weer, vroeg ze mat.

- Er is dit: ik wil je vragen, of je berouw hebt, dat je met mij bent getrouwd?

Een kramp trok door haar borst. Met moeite bracht zij uit:

- Jan!...

Als een vraag, als een klacht...

Maar streng en hard herhaalde hij:

- Heb je berouw?

- Waarom... denk je dat?

- Omdat, zei hij, en als met weerzin sprak hij de woorden uit: men je gezien heeft met...

- Met Frank?

- Ja, met je ‘eerste’ man, zei hij snijdend.

- En wat zou dat? Je bent immers niet jaloersch?

Zijn vuist kwam hard op de tafel neer.

- Als je maar begrijpt, dat ik zoo'n behandeling van jou niet verdraag. Je bent samen gezien met ‘Frank’, - na dien tijd ben je stil en koel gebleven. Heb je spijt? Zeg 't me dan open in m'n gezicht... maar bedrieg me niet achter m'n rug op de lafste manier.

- Ik hèb je niet bedrogen!

- Niet? vroeg hij met scherpe ironie.

- Neen! O, Jan, als je maar eens zachter kon zijn, niet altijd zoo koud en absoluut! Ik geloof, dat je *niets* van mij begrijpt...

- Neen, van je halfheid, je bedriegelijke weifelachtigheid begrijp ik niets!

Zij wou, dat zij hem de waarheid kon zeggen, eenvoudig en oprecht:

- Jan, ik houd van jou. Dat is het eenige, - dat is alles.

Maar dat kon zij niet, - haar trots, haar zelfgevoel verbood het haar.

- O, zei hij, in ongeduldige drift. Laten we toch eens eindelijk *natuurlijk* tegenover elkander staan. Van het begin af heb je 'n recalcitrante houding aangenomen, m'n serieusheid heb je altijd beantwoord met scherpe scherts en spot. Dat begint me te vervelen ten slotte. Ik ben geen man, die als 'n marionet met zich spelen laat... Jij hebt je van Frank laten scheiden, - en nu toch, nu toch zoek je opnieuw zijn gezelschap? Leg me dat uit!

Dit: ‘leg me dat uit’ beet hij zóó bits haar toe, dat zij verwonderd opkeek; was hij jaloersch?...

- Ik... zei ze zacht, wil niets liever dan je alles zeggen. Ik... ben niet, zooals je denkt, Jan... ik ben niet half en... ik bedrieg je niet.

- Noem je dat geen bedriegen, als je je eerste man weer ontmoet!

De aderen op zijn voorhoofd zwollen, zijn gezicht was rood van toorn. Maar, vreemd, zijn woede verschrikte haar niet, - het was eer, of die haar een heimelijk-zoete voldoening gaf...

- Ik zal je alles vertellen. Toevallig ontmoette ik hem... en... hij zei me dat hij me niet had kunnen vergeten, dat hij... onnoemelijk onder onze scheiding geleden had... en... ik had medelijden met hem.

- En... dacht je in 't geheel niet aan *mij?*

- Laat me je alles vertellen. Als jij, Jan, niet zoo weinig jaloersch was geweest, als jij wat méér van me hadt gehouden, dan... dan zou ik nooit hebben gedaan, wat ik heb gedaan: ik heb Frank 'n bijeenkomst toegestaan...

- Heb je dàt!...!

- Ja. Maar beiden voelden we ons, ondanks ons bijeen-zijn, erger gescheiden dan ooit. We waren stijf en gedwongen en verdrietig... En toen...

- Toen heeft *bij* gezegd, wat ons afhield van elkaar. Hij zei:

- Wat?!

- Och, laat me dat niet hoeven zeggen, Jan...

- Zeg 't! Ik wil 't weten!

Nog nooit had Madelon hem zoo hartstochtelijk en onstuimig gezien.

Haar hart klopte van een nieuwe verwachting, een hoop...

- Frank zei: *Je houdt van je man*...

In onbeschrijflijke lieftalligheid fluisterde Madelon haar man deze woorden toe. En hij...

Hij trok haar in de klemmende kracht zijner armen, en hijgend vroeg hij haar:

- En is dat de waarheid?... de waarheid... vrouw?

- Ja, fluisterde zij, en drong zich tegen hem aan. Maar jij... in zachte behaagzucht keek zij naar hem op. Maar jij houdt niet van mij... is 't wel?

- Ik... niet van jou houden?...

Hij knelde haar wild aan zijn borst. En waarom denk je dat... waarom dacht je dat, zeg?

- Omdat je... omdat je... neen, ik wil 't niet zeggen...

- Je *moet* 't zeggen...

- Omdat je altijd zoo koel tegen me was, en alles van me afkeurde, en altijd zoo korzelig en kortaf tegen me deed... O, ik ben dikwijls zoo bedroefd geweest...

- Ben je? vroeg hij verbaasd. Maar heb je dan nooit begrepen... wat de oorzaak van al m'n ongehumeurdheid was?

- Neen?

- Dat ik jaloersch op je was, jaloersch op al je uitingen, je daden, je blikken, je lachjes, je woorden... *Alles* is van mij... en je gaf zooveel aan anderen...

- Jij... jij... jaloersch? Dus tóch jaloersch?

Madelon glimlachte door haar tranen heen, die zij onmogelijk had kunnen weerhouden.

- Maar... als je jaloersch bent, zei ze coquet, dan... houdt je ook van mij.

- Heb je daar ooit aan getwijfeld?...

- Ja, zei ze, en vlijde zich met innigheid tegen hem aan. Maar nu niet meer... nu niet meer...

Achtste hoofdstuk.

I.

De begrafenis van Reine had alle familieleden bijeen gebracht, en allen waren verbijsterd door het plotselinge van het geval.

'Een hartverlamming' werd de oorzaak van haar dood genoemd, en deze uitspraak werd door de meeste aanwezigen gereede aangenomen.

Maar de zusters en schoonzusters keken elkaar wel eens twijfelend aan... en vreesden heimelijk een heel andere, tragischer omstandigheid dan de genoemde, voor Reine's onverwacht sterven.

Zij was immers, hoewel niet levendig, toch altijd gezond geweest. Zou haar melancholie, haar levensonmacht haar overweldigd hebben? Zou haar heengaan in verband hebben gestaan met de overkomst van haar man? Had hij haar op de een of andere wijze misschien te kennen gegeven, dat hij genoeg van haar had? Vragen, waarop geen antwoord meer mogelijk was...

Toch kreeg Maria, die een paar dagen in Reine's huis logeerde, om haar ontredderde nichtjes met alles te helpen, eenig licht.

Op het witte bed, waarop Reine sliep haar laatsten slaap, die door niets meer kon worden verstoord, schikte Maria een overvloed van witte bloemen. En terwijl zij zoo bezig was, en met weemoed naar het stille, witte gezichtje keek, dacht zij:

Arme, kleine ziel. Je was niet tegen het leven bestand, - wellicht is het beter zóó.

Ach, Reine leek zoo jong, zoo ontroerend jong, terwijl zij daar lag met haar gesloten mond en haar gesloten oogen... Als fijn-dooraderde schelpen rustten de leden over de oogen, die altijd wat angstig, en als met tegenzin de wereld hadden ingeblikt.

Maria zuchtte diep. Zij had nu rust, haar kleine, lieve zuster. O! het leven was dikwijls vele malen zwaarder te dragen dan de dood, - dat wist zij, *zij*.

De meisjes, die den heelen dag onrustig door het huis dwaalden, en nergens een houvast voor hun ongedurige gejaagdheid schenen te kunnen vinden, kwamen haar zoeken.

- O, is u hier? zeiden ze op hun korte, abrupte manier, en toen, met een bitsen hoon in hun stem:

- Witte bloemen!

- Ah! die komen hier wel goed te pas!

- Kinderen, toe, zei Maria, op haar zachten toon: bedenk, dat je hier bij 'n *doode* staat.

- O, maar u weet ook niet!

- Als u alles wist!

- Kom mee, kom mee, dan zullen we u alles vertellen, riep Folly onstuimig. Ze was nog te jong, om het geheim, dat haar de ziel verschroeide, langer te verbergen.

In de kamer der meisjes spraken Folly en Ips wild door elkaar:

- U kent haar niet, al is 't uw eigen zuster...

- Als je wist, wat *zij* heeft gedaan!

- Maar wat dan, wat dan, vroeg Maria ongeloovig.

- Zij... ze heeft ons den man ontstolen, dien *wij* lief hadden...

- En dat nog wel, nadat we haar hadden gewaarschuwd...

- En ze ging naar hem toe op z'n kamer...

- Kinderen! zei Maria ontzet. Daar was je moeder toch niet toe in staat?

- Niet? niet? ze heeft 't ons zelf bekend.

- En haar dood is toch 't bewijs van haar schuld?

Maria zat verslagen. Reine... Reine had dat gedaan? Haar zachte, onschuldige zuster?...

Nog méér kon zij opmaken uit de onsamenhangende verhalen van de meisjes... en ten slotte was er geen twijfel meer mogelijk. Reine had een liaison gehad met een jongen man, dien de meisjes voor een van hèn hadden bestemd.

Zij kon het niet begrijpen... maar zij voelde, dat het de wáárheid was, wat haar zoo overtuigend werd meegedeeld.

En nog meer klaarheid kreeg zij, toen...

Het was na de begrafenis. Maria was gebleven, omdat Reine's man op zijn bruuske, bevelende wijze haar had meegedeeld, dat hij van plan was het huis te sluiten. Hijzelf vertrok weer naar het het buitenland, doch van te voren zou hij dan zijn dochters brengen naar een kostschool te Brussel.

- De meisjes naar een kostschool? had Maria verschrikt gevraagd. Nú nog? daar zullen ze 't niet uithouden, ze zijn veel te veel hun vrijheid gewend.

- Daarom juist, had hun vader met nadruk gezegd. Ze zijn volkomen bandeloos, - hun moeder had niet de minste invloed op hen. Ze zijn pas zestien jaar, dus jong genoeg voor een instituut. Ze gaan naar een zeer strenge kostschool, - daarnaar heb ik geïnformeerd, - waar ze orde en tucht zullen leeren. En daar blijven ze dan twee jaar.

Ofschoon Maria de intieme convictie had, dat de meisjes door hun optreden stellig den dood hunner moeder hadden verhaast, wekte deze beslissing toch haar medelijden. Doch er was niets aan te doen, zijn besluit stond onwrikbaar vast.

En Folly en Ips? In trotsche verbetenheid werd door hen hun vonnis aanvaard, onder de bittere leuze: Wat kan ons nu nog schelen!...

En... Maria liet hen gaan, want immers, na alles wat zij had gehoord en begrepen, voelde zij wel, dat de meisjes een boete hadden verdiend.

Het was aan den vooravond van haar vertrek. Het was zeer stil om haar heen. Alles was geregeld, na het afscheid van Folly en Ips met hun vader. Het huis zou worden gesloten.

Het was zeer stil om haar heen. Maria zat met het hoofd in de hand, vervuld van een oneindigen weemoed.

Toen werd haar een briefje gebracht:

Hooggeachte mevrouw. Heb de goedheid mij één oogenblik te ontvangen. Ik *moet* u spreken... wijs mijn verzoek niet af!

In spanning uw antwoord verwachtend,

Hans Dennewaerd.

Zij wees dit onofficieel verzoek niet af. Haar intuïtie had haar gezegd, dat deze jongeman Reine's minnaar moest zijn geweest.

Zij ontving hem; en hij, zijn ontroering nauwelijks meester, greep in dankbaarheid haar handen, en stamelde heesch:

- O, ik dank u, dat u mij even te woord wilt staan. Ik wist niemand, tot wie ik me wenden kon... of *durfde* wenden.

- Weet u... alles? vroeg Maria.

- Ik weet, dat Reine... dat zij...

Hij viel op een stoel bij de tafel neer, en snikte in zijn armen. Zijn droefheid overweldigde hem zóó, dat hij den schijn der vormen niet langer in acht nemen kon.

En Maria begreep hem. Ze zei enkel met haar moederlijk-zachte stem:

- Arme jongen.

Hij hief zijn gezicht op, en keek haar hoopvol aan:

- U, die haar zuster is... veroordeelt u me, veracht u mij niet?

Zij schudde langzaam het hoofd.

- Wat ik voelde, zei hij, toen ik hoorde, dat zij... zoo plotseling... ik dacht, dat ik gek worden zou. Ik gaf mezelf van alles de schuld, en ik begreep toch niet, wat er was gebeurd. Nu... geloof ik 't wel te begrijpen. De meisjes zijn er achter gekomen, dat zij m'n liefste was. Die hebben hun vader gewaarschuwd... en... ach, wat moet m'n arme kleine door 'n folterende hel zijn gegaan, dat ze *hiertoe* besluiten moest...

- 't Is alles heel droevig, zei Maria. Maar toch geloof ik, dat... we Reine niet moeten beklagen.

- Niet?

- Neen. Ze was te zacht, te teer voor het leven. Ze heeft er nooit tegen op gekund. Ik geloof, dat... haar liefde voor u zelfs niet in staat zou zijn geweest, haar levenskrachtiger te maken. Zij had de natuur er niet naar, om moeilijkheden te overwinnen, die knakten, die vernietigden haar...

En dan, Hans, ging Maria voort met liefderijken ernst, wat had het tusschen jullie moeten worden? Als je met haar was getrouwd, dan... zouden jullie in 't begin heel gelukkig zijn geweest... maar later? op den duur?... neen.

- Gelooft u dat niet?

- Neen. Reine was niet de persoonlijkheid, om 'n man als jou, Hans, blijvend gelukkig te maken. Ik ken je niet... en toch ken ik je wèl. Ik, als schrijfster, doorgrond nog al gauw de psychologie der menschen. Wat ik je hier zeg, spijt je en doet je verdriet... en toch, Hans is 't ook in zekeren zin 'n troost. Dat besef je nu nog niet, - maar àls je 't gaat beseffen, zal je er mij dankbaar voor zijn, dat ik zóó heb gesproken, en dan... begrijpen, dat ik gelijk heb gehad.

Hans wrong zijn vingers ineen, en luisterde zwijgend. Hij

hunkerde, dat Maria verder zou gaan, en misschien nog iets anders zou zeggen...

Toen *zeide* ze, wat hij hoopte:

- Maar... hoe 't zij... mijn heilige overtuiging is, dat jij, Hans, haar al 't geluk van haar leven gegeven hebt... dat zij door jou, ondanks alle bijkomstige moeilijke omstandigheden, volmaakt gelukkig is geweest. Ik heb haar gezichtje gezien... en ze zag er uit als iemand, die... van geluk is gestorven.

Een gesmoorde uitroep van Hans... toen greep hij Maria's hand, en kuste die, kuste die, in diep-eerbiedige erkentelijkheid.

II.

Laurine had haar schoonzuster bij zich op Rodehorst verzocht, om daar eenige dagen te logeeren, en wat afleiding te vinden voor aller droevige gedachten, nu allen nog zoo gedrukt werden door het plotselinge heengaan van Reine.

En toen zij met hun vieren bijeen waren in de serre-kamer, zooals dat ook het geval was geweest na de zilveren bruiloft van Laurine en George, streek Maria zich peinzend over het voorhoofd, en dacht opeens aan de afspraak, die zij toen hadden gemaakt. En het was, of de anderen ook door deze herinnering werden getroffen, zij keken elkander aan, met een vraag op de lippen, maar zwegen nog, omdat...

Omdat Maria, na dit laatste onderhoud zilvergrijs was geworden; *toen* nog een bloeiende vrouw van middelbaren leeftijd, was zij *nu* droevig verouderd, en een diepe triestheid vermatte de altijd-zachte uitdrukking harer oogen.

Zij begreep de blikken der anderen. En hoe zij uit kieschheid aarzelden om van hun afgelegde belofte te reppen.

Toen begon zij zelf:

- Ja, weten jullie nog wat we elkaar beloofden? We zouden elkaar vertellen...

- Och, zei Laurine haastig, laten we niet meer daarop terug-komen...

- Waarom niet? vroeg Maria. Om *mij* te sparen? Dat is niet noodig. *Ik* ben bereid m'n belofte, die ik jullie heb afgevergd, ook zelf in te lossen.

Ik...

Haar stem hokte, en haar zuster Fernande riep bezwerend:

- Spaar jezelf, Marial...

- 'Spaar jezelf,' zei Maria smartelijk. Die woorden zijn genoeg, om me te kennen te geven, dat jullie begrijpen, hoe ikzelf ben geëchoueerd in m'n verwachting, dat 'n man na een bekentenis van z'n vrouw... vergevensgezind en sympathiek van begrip zal zijn...

Maar als jullie dat toch al begrijpen, welke reden zou ik *dan* nog hebben om te zwijgen?...

Ik... op geheel toevallige wijze heb ik iemand ontmoet, die ik liefkrijgen moest. Het was... de liefde van mijn leven...

Zoo hartstochtelijk, zoo diep had ik hem lief, dat... toen hij van me weg wou gaan, omdat hij dacht, dat hij me anders in te groote moeilijkheden bracht, ik hem heb gebeden en gesmeekt, me niet te verlaten...

- Maria... zwijg verder, 't grijpt je te veel aan...

- Neen. Ik kan nu spreken. De wond heeft zich gesloten, - ik ben er niet aan dood-gebloed. O, 'n mensch is sterk... heeft 'n onnoemelijke veerkracht... Ik *wou* blijven leven, om hèm niet ellendig te maken, en... ik heb 't gekund.

- En konden jullie dan nooit samen komen?...

- Neen... ik heb Derck alles verteld.

- Heb je!?...

- Ja. Zóó was immers onze afspraak? Maar m'n theorie is bij hem theorie gebleven. Onwrikbaar is hij z'n zelfde standpunt blijven handhaven.

- Wou hij niet scheiden?...

- Neen. Hij gaf me te verstaan, dat hij me minachtte... en dat alles in alle opzichten bij 't oude zou blijven.

- Arme Maria...

- Beklaag me niet... zei Maria, met gedempte stem. Dat kan ik niet verdragen...

Zij zwegen, bezwaard door Maria's leed. De een voor de ander wist niet wat te zeggen, tot Maria zelf weer begon:

- En ook Reine, de arme, is 'n slachtoffer van haar liefde geworden. Ook háár heeft 't niet gebaat, dat haar man alles wist. Ook hij heeft niet de schuld bij zichzelf gezocht... Verbitterd... háár verachtend, is hij z'n leven weer ingegaan.

- Reine?... is Reine uit *liefde* gestorven?...

- O! ik was al bang, dat 't *niet* 'n hart-aandoening was geweest!

- Bang... zei Maria, met een triest lachje. Waarom? Reine heeft niet kunnen nadenken, impulsief heeft ze gehandeld, - maar van háár standpunt uit geloof ik wel dat ze 't beste deel heeft gekozen.

Ikzelf ben niet geslaagd in m'n veronderstelling, dat het beter voor ons zou zijn, als de man alles van ons wist. Ook Reine niet. En toch... toch blijf ik nog bij mijn opvatting. Ik zie hier om me heen heel andere gezichten, dan de laatste maal, dat we samen waren. Fernande, - als je wilt, biecht dan eens op: heb jij je tegen je man uitgesproken?

Fernande werd gloeiend rood.

- Ja! zei ze. En ik wil je alles zeggen, omdat ik in eerste instantie m'n geluk aan jou heb te danken, Maria.

Ik... ik dacht, dat Emil niet van me hield. En ik was daar radeloos ongelukkig door, want ik... had, ik heb hem lief. Toen, in m'n wanhoop ben ik gekke dingen gaan doen... (wat ik later bleek niet te kunnen dóórzetten, maar dat daargelaten) Emil kwam er achter, en... we hadden een uiteenzetting, met als gevolg... dat we nu, wat we vroeger in ons huwelijk nooit hebben gedaan, in vrede en harmonie samen leven.

- O! dat maakt me gelukkig, zei Maria. En jij, Laurine? O, wat zie jij er ook anders uit. 't Rustelooze, gejaagde, zoekende, is uit je oogen verdwenen. Heb jij ook 'n verklaring met je man gehad? En is die tot je tevredenheid afgeloopen?

- Ja, zei Laurine met een zachte erkentelijkheid, die haar vroeger ten eenenmale vreemd was. Maar 't heeft heel erg gespannen tusschen ons. George wou van me scheiden...

- Van je scheiden, o!

- En kwam hij, na jullie gesprek daarvan terug? Dat is een schitterende overwinning en 't bewijs, dat m'n theorie dan toch wel goed is! riep Maria.

- Dat is ze ook, zei Laurine. En ik zal je altijd dankbaar blijven, Maria, voor je raad. Ja, George was vastbesloten: hij wou van me scheiden. Zeker, hij had er reden voor: ik *was* altijd luimig en opstandig, en... dat is, zooals hij terecht zei, niet uit te houden op den duur. Toen... ja, het waren zeer bewogen momenten... heb ik met hem gepraat, - later ook met Geo,

die geheel op de hand van z'n vader was, - en ook die heeft me daarna beter begrepen... en het resultaat is nu, dat we rustige, goede kameraden zijn... en ik m'n ouderdom niet meer zoo angstig en afkeerig tegemoet zie als vroeger...

Maria glimlachte haar toe, en Madelon riep spontaan:

- Ook ik, Maria, ben door 't me uitspreken tegen Jan veel gelukkiger geworden. Ik had m'n eerste man weer ontmoet... en was aan 't weifelen, 't aarzelen geraakt. Maar nu is alles in orde tusschen Jan en mij, o, beter dan 't ooit is geweest: we verstaan nu elkaar, zijn veel dichter bij elkaar gekomen, en weten nu, dat we van elkaar houden, innig van elkaar houden.

Maria strekte haar handen uit, en de anderen grepen de haren in vasten druk. En haar oogen stonden vol tranen van een blijde ontroering, toen ze zei:

- Tusschen man en vrouw mag geen verborgenheid zijn: alles moeten ze elkander bekennen in onverholen oprechtheid.

Niet alle vrouwen zullen, kunnen er, dat spreekt vanzelf, baat bij vinden. Maar is de man braaf van hart en intelligent van geest, - dàn zal de vrouw door een eerlijke biecht ten zeerste zijn gebaat. En de vrouw, die dien moed heeft gehad, zal, zooals Fernande het uitdrukte, met haar man kunnen leven in *vrede* en *harmonie*.

EINDE.